

Doktori (Ph.D.) értekezés

fr. Adamczyk Bogdan

***Isten Szolgája fr. KELEMEN DIDÁK életének
és tetteinek recepciója***

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
2014

TARTALOMJEGYZÉK

TARTALOMJEGYZÉK	3
BEVEZETÉS	6
I. A MINORITA REND ÚJJÁÉLEDESE A TÖRÖK KIÚZÉSE UTÁN	10
<i>1. A MAGYAR MINORITA TARTOMÁNY TÖRTÉNETE XVII–XVIII. SZÁZADBAN</i>	<i>12</i>
1. 1. XVII. SZÁZAD – A MEGÚJULÁS SZOLGÁLATÁBAN	12
1. 2. AZ ERDÉLYI PROVINCIA (1627–1714)	18
1. 3. XVIII. SZÁZAD – A REND GYORS FEJLŐDÉSE	19
1. 4. A MINORITA REND SZEREPE AZ OKTATÁSBAN	21
II. KELEMEN DIDÁK VILÁGI MUNKATÁRSAI	24
<i>1. GRÓF KÁROLYI SÁNDOR</i>	<i>26</i>
1. 1. KÁROLYI SÁNDOR POLITIKAI SZEREPLÉSE	28
1. 2. KÁROLYI SÁNDOR SZEREPE AZ EGYHÁZI ÉLETBEN	33
1. 3. KÁROLYI SÁNDOR KAPCSOLATA P. KELEMEN DIDÁKKAL	38
<i>2. KÁROLYI SÁNDORNÉ SZALAI BARKÓCZI KRISZTINA</i>	<i>40</i>
<i>3. HALLER GÁBORNÉ KÁROLYI KLÁRA</i>	<i>44</i>
3. 1. KÁROLYI KLÁRA ÉLETE ÉS ERÉNYEI	45
3. 2. A GRÓFNÉ SZEREPE AZ EGYHÁZI ÉLETBEN	49
<i>4. KOHÁRY ISTVÁN</i>	<i>50</i>
III. A TISZA-VIDÉK APOSTOLA (1683–1744)	52
<i>1. KELEMEN DIDÁK ÉLETE ÉS APOSTOLI MUNKÁJA</i>	<i>53</i>
1. 1. KELEMEN DIDÁK PAPI ÉS SZERZETESI HIVATÁSA	53
1. 2. PAPI SZOLGÁLTALÁNAK KEZDETÉN (1710–1717)	57
1. 2. 1. Nagybányai házfőnöksége (1710–1713)	57
1. 2. 2. Egri házfőnöksége (1713–1715)	60
1. 2. 3. Második nagybányai megbízatása (1716–1717)	62
1. 3. A REKATOLIZÁCIÓ SZOLGÁLTALÁBAN (1717–1729)	63
1. 3. 1. Első tartományfőnöksége (1717. jún. 1.–1720. júl. 20.)	63
1. 3. 2. Első nyírbátori házfőnöksége (1720–1723)	67
1. 3. 3. Második tartományfőnöksége (1723. aug. 7.–1726. jún. 24.)	70
1. 3. 4. Második nyírbátori házfőnöksége (1726–1729)	72

1. 4. KELEMEN DIDÁK MISSZIÓJA 1729-TŐL HALÁLÁIG	73
1. 4. 1. Miskolci letelepedés	73
1. 4. 2. <i>Harc a pestissel (1736–1740)</i>	80
1. 4. 3. <i>Betegsége és halála (1740–1744)</i>	83
2. KELEMEN DIDÁK IRODALMI MUNKÁSSÁGA	86
2. 1. KELEMEN DIDÁK ÍRÁSAI	86
2. 1. 1. <i>Pázmány hatása Kelemen Didák írásaiban</i>	88
2. 1. 2. <i>Kelemen Didák írásainak jelentősége a szakirodalmban</i>	92
2. 2. KELEMEN DIDÁK SZERZŐSÉGÉNEK BIZONYÍTHATÓ MUNKÁI	94
2. 2. 1. « <i>Halotti prédikáció</i> »	94
2. 2. 2. « <i>Búza fejek</i> »	95
2. 2. 3. « <i>Lelki öröm</i> »	100
2. 2. 4. « <i>Krucσαι Márton úr...</i> »	101
2. 2. 5. « <i>Üdvösséges tudomány</i> »	101
2. 2. 6. « <i>A keresztény embernek zsidóval az idvösség dolgáról való beszélgetése</i> » .	102
2. 2. 7. « <i>Második halotti praedicatio</i> »	103
2. 2. 8. « <i>A szent mise</i> »	104
2. 2. 9. « <i>Keresztényi tudomány, avagy kiss-catechismus</i> »	105
2. 3. KELEMEN DIDÁKNAK TULAJDONÍTOTT MŰVEK	106
2. 3. 1. « <i>Úrnapi, és szent antal napi praedicatiok</i> »	106
2. 3. 2. « <i>Szent antal napjára való praedicatio</i> »	108
2. 3. 3. « <i>Az dicsőült szentek tiszteletéről</i> »	109
2. 3. 4. « <i>Rettenetes utolsó szempillantás</i> »	110
2. 4. KELEMEN DIDÁK LEVELEI	111
IV. P. KELEMEN DIDÁK TISZTELETE	114
1. SZENTEK TISZTELETE	114
1. 1. SZENTEK TISZTELETE A KATOLIKUS EGYHÁZBAN	114
1. 2. A SZENTTÉ AVATÁSOK TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉSE	115
1. 3. A SZENTTÉ AVATÁS MAI GYAKORLATA	116
2. KELEMEN DIDÁK BOLDOGGÁ AVATÁSÁNAK TÖRTÉNETE	117
2. 1. A BOLDOGGÁ AVATÁS EGYHÁZMEGYEI SZAKASZA	118
2. 2. A BOLDOGGÁ AVATÁS ESEMÉNYEI NAPJAINKIG	121

3. TISZTELETADÁS JELEI A TÖRTÉNELEMBEN	127
3. 1. BIOGRAFIÁK KELEMEN DIDÁKRÓL	127
3. 2. A TÖRTÉNELEM TANÚSÁGTEVŐI DIDÁK ATYÁRÓL	129
3. 2. TANULMÁNYOK ÉS MEGEMLÉKEZÉSEK DIDÁK ATYÁRÓL	133
3. 3. A MISKOLCI MINORITA PLÉBÁNIA KIADVÁNYAI	136
3. 3. 1. <i>Adamczyk Bogdan szerkesztő munkái</i>	136
3. 3. 2. <i>Dobos Marianne Didák atyáról szóló könyvei</i>	137
3. 4. TUDOMÁNYOS KONFERENCIÁK	140
3. 4. 1. <i>Veritatem facere in caritate</i>	140
3. 4. 2. <i>Szegények mindig lesznek köztetek</i>	141
3. 4. 3. <i>Állunk a határon – stoimy na granicy</i>	143
3. 4. 4. <i>A mély szegénység</i>	143
4. KELEMEN DIDÁK KULTUSZA	145
4. 1. KÉPEK KELEMEN DIDÁKRÓL	145
4. 2. SZENTKÉPEK ÉS KÖNYÖRGÉSEK BOLDOGGÁ AVATÁSÉRT	147
4. 2. 1. <i>Szentképek és imaszövegek</i>	147
4. 2. 2. <i>Könyörgések és imádságok</i>	148
4. 3. CSODÁLATOS GYÓGYULÁSOK	149
BEFEJEZÉS	152
LEVÉLTÁRI DOKUMENTUMOK.....	154
BIBLIOGRÁFIA	156
MELLÉKLETEK	168

BEVEZETÉS

Az Egyház történelmen végig tekintve több olyan, az életszentség hírében mennybeköltözött boldog és szent kanonizációjának történetével találkozunk, ahol hosszú évszázadok teltek el a haláluktól az oltárra emelésig. A „szent” szó, mint fogalom önmagában is többarcú. A vallás dolgaiban járatlanok, de a hívők is a „szent”-et értéknek tartják. A katolikusok legtöbbször a szent szó hallatán ún. „kanonizált személyre” gondolnak, aki a boldoggá avatás utáni fokozatot, a szentet is megkapta, vagyis az illetőt a Római Szentszék hivatalosan is a szentek közé sorolta.

A szentek korszerű beállítása olyan átértékelésre szorul, melyet nem lehet tovább halogatnunk. Ezért kritika tárgyává kell tenni, mert az erkölcsi erények glorifikálása elhomályosítja a szent alapvető célkitűzését. Eddig a szentek legtöbbször erkölcsi mintának, vagy legalábbis minta embereknek állították elé.¹ Életrajzuktól az ember megérzi a nevelői szándékot, és elveszti a kedvét. Pedig a szentek sem érezték magukat gáncstalan lovagnak, sőt éppen ellenkezőleg: nagyon bűnösnek tartották magukat. Azt vallották, hogy minden bűnt el tudnának követni, ha a kegyelem nem mentené meg őket az elbukástól.

A szentek élete nem a béke szférában zajlik, hanem az erények harcmezéjén. Akár az isteni (hit, remény, szeretet), akár a sarkalatos vagy az erkölcsi erényekről legyen szó, a szentek ezen eszközökkel tudják elérni sikereiket és azokat a hallatlan önlegyőzéseket, melyeket az elgyengült, enervált polgári szellem képtelen teljesíteni.² A szentek heroikus emberek, de ez keresztény heroizmus, az Istennel való közvetlen kapcsolatból fakad. A szentek visszaajándékozták az egyháznak a hősiesség szellemét. Ez az, amire ma szüksége van a fegyelmezetlen és ösztöneit megfélemezni nem tudó ifjúságnak. Az ifjúság minden korban képes a hősiességre, ha ideálokat állítanak elé.

Minden szentet, bármelyik korban él, istenközelsége teszi szentté. A szentek által értjük meg, hogy a távoli Isten nem Isten. Ez a tény az, mely új fényt vet korunk istenközelségének és istentávolságának súlyos kérdésére. Mivel a szent Isten közelségében él, ezért ő az az ember, aki kérdéseinkre feleletet tud adni. Ez különösen a mi korunkban jelent igen nagy kihívást a szentek számára. A szent inkább az a megvilágosított ember, aki a legsötétebb helyzetben is megmutatja az életmentő utat. Iránytű tud lenni, mert magasabb rendet őriz magában, a természetfeletti világgal van kapcsolatban, és onnan árad belőle az a

¹ BODA László, *Ki a boldog, ki a szent?* In: *Publicaciones Universitatis Miskolcensis: Tanulmányok Kelemen Didák tiszteletére*, a 2008. április 17–18-án megrendezett konferencia előadásai, Miskolc, 2008, 162.

² *Uo.*, 160.

titkos bölcsesség, amely szájába adja a helyes szót. A felelni tudó ember: ez az az új fény, amelyben mi a szenteket látjuk. Nagy ajándék, ha egy nemzedéknek szentjei vannak, akiktől minden helyzetben tanácsot kérhet, akiktől nemcsak néhány intellektuálisan okos véleményt kap, hanem egyszerű, lényegbevágó szót közvetítenek számára.

A Történelem Ura a történelemben, úgy cselekszik – az emberek által –, hogy az adott helyen és korban élt életek és cselekedetek, nemcsak akkor és ott, de országhatárokat átívelve, és évszázadokkal később is, világszerte példázzák Magasztos Fölsége nagy tetteinek dicséretét – ahogyan olvasható Isten Szolgája Kelemen Didákról Dr. Csák Alajos Cirjék *Kelemen Didák csodás élete és működése* címmel készített dokumentum kötetében is.

Ennek bevezető soraiból idézek: „*Kelemen Didák minorita rendi atya az ország nehéz és szomorú időiben a tiszai részeken vívta küzdelmes harcát a hitetlenség, az erkölcsi züllés, a szegénység és a nyomor romboló hatásai ellen. Templomért és iskoláért küzdött. Fegyverei az Istenbe vetett törhetetlen hit, a felebaráti szeretet és tudományos képzettsége voltak.*”³

Munkámhoz – mint Kelemen Didák lengyel rendtársa – azzal a céllal kezdtem, hogy mihamarabb a boldogok sorában tisztelhesük őt. Tekintettel arra, hogy ezt mind az Egri Egyházmegye, mind a Minorita Rendtartomány fontosnak tekinti, lehetőségem nyílt Rómában, a Minorita Rend Archívumában is kutatásokat végezni. Jelenleg pedig Szlovákiában szolgálok. Innen igyekszem főként a Kárpát-medence olyan magyar lakta területeire eljutni, melyekhez Didák atya tevékenysége is köthető, itt további kutatásokat végezni, illetve előadásokban, prédikációkban ismertetni Kelemen Didák szent életét, kiemelve történelmi alakjának és apostoli munkájának nagyságát.

Bár korának ismert és keresett prédikátora volt, élete és áldásos tevékenysége elsősorban nem a szavak és érvek, hanem a tettek és a szeretet útja volt. Az egyszerű nép, a főurak, sőt idővel még a protestánsok is megkedvelték. Örömmel hallgatták, mert úgy érezték az Úrral találkoznak általa. Irodalmi munkásságával majdnem kizárólag a rekatolizáció ügyét szerette volna szolgálni. Patrónusai felismerték ezt, és mert szükség volt ilyen témájú egyházi jellegű kiadványokra, szorgalmazták kinyomtatásukat.

Dolgozatomban a történelmi források alapján igyekeztem bemutatni Kelemen Didák életpályáját. A felhasznált források jelentős részét a levelek képezik. Összegyűjtöttem a róla szóló, halála után írt leveleket is, ezeket disszertációm mellékletében közlöm. Jelenleg 159 oldalnyi a terjedelmük, közülük különös fontossággal bírónak tekintem a boldoggá avatásának kezdetére visszanyúló leveleket.

³ CSÁK Alajos Cirjék, *Kelemen Didák csodás élete és működése*, Magyar Jövő, Miskolc, 1927, 3. (A továbbiakban: CSÁK 1927.)

Ezek teológiai, egyháztörténeti, valamint kultúrtörténeti és antropológiai jelentőséggel is bírnak. A halálát követő időszakról kezdődően éppen alakjának méltó megünneplése, legjobb esetben szentté avatása vált céllá. Láthatjuk, hogy nemcsak az irodalomtörténet vagy a történettudomány kíváncsi a róla és koráról kialakítható kép megrajzolására, hanem az egyház is figyeli és várja a dokumentumokat, amelyek a boldoggá avagy szentté avatásához szükségesek. A legkritikaállóbb műfajnak, azt hiszem, éppen a levelezést tarthatjuk, ezért indultam el ebbe az irányba. Hivatkozhatok módszerem szempontjából a huszadik század egyik legnagyobb – nemzetközi elismertségű – magyar tudósára, Kerényi Károlyra. Aki éppen azzal tudta a korábbi századok klasszikus filológiáját megújítani, hogy a szövegek értelmezése mellé-mögé-köré a szövegek tárgyi megjelenítését, antropológiai megelevenítését rendelte. *„A filológus fő feladata – itt csak általában emlékeztessünk rá – akár csupán a szövegekkel, akár egyszersmind egy szövegekben teljesen soha ki nem meríthető szellemi szövevényyel vagy egy történeti emlékek által is kifejezett mitológézával áll is szemben: az interpretacio marad. Az interpretátor azonban, minél jobban interpretál, annál inkább szerv is, mint befogadó és mint továbbadó egyaránt: nem csupán tudatosan, de öntudatlanul is reagál és funkcionál. Egész lénye és léte, struktúrája és saját élményei az interpretációból kikapcsolhatatlan tényezőt képeznek. Kikapcsolni ezt a tényezőt nem lehet, de teljes fénybe állítani igen. Ahol a legbecsületesebb tudományos törekvések eredményeit ennyire a kutató személye határozza meg, aki tudatos megfigyelő és egyúttal öntudatlanul funkcionáló szerv, ott nem szabad és nem is lehet személytelenséget színlelni, sem a személyest eltitkolni.”*⁴

Mint azt Dobos Marianne Maczák Ibolya kutatásaira hivatkozva előadásában kifejtette:

„Milyenek lehettek Kelemen Didák prédikációi? Nem tudjuk. De hatását ismerve leírhatjuk azoknak komponenseit. Mert a megjelent produktumok már a tovább szerveződő hagyomány részeivé alakított »irodalmi« alkotások. A rögtönzések átformálásai. A vad közösségekkel szembeforduló, azokat megszelídítő rögtönzések beleillesztései a katolikus egyház prédikátori hagyományaiba. Kelemen Didák szellemében fogant nem Kelemen Didák művek.

A ma kézbevehető szövegek a hagyomány továbbszövésai. Kelemen Didák csodája, amellyel a halott országba (köztük a veszendő lelkű Miskolcra) az ő már évszázadokon át sokak szerint, így szerintem is, hősi fokban gyakorolt szeretete lelkét investálta. A sajátos eredetisége az, hogy belealakult a kor történetébe.

⁴ KERÉNYI Károly, THOMAS MANN, *Beszélgetések levélben*, ford. DOROMBY Károly stb. Bp., Gondolat, 1989, 44–45.

*Szövegszerűen kiszálazhatatlan. De az eredetiségnek erre a mulandó formájára volt szüksége éppen akkor az országnak, amelynek nem egy helyén, azokon is, amerre Isten Szolgája útjai vezettek, voltak olyan évtizedek, amikor a katolikus hitélet jóformán megbénult. A XVI–XVII. századi hitéleti nyomor, paphiány, sőt nyugodtan mondhatjuk vallási szükségállapot ideje után kezdte el tevékenységét, melynek eredményeként jogos számára az elnevezés: »Felső-Tisza vidék apostola«.*⁵

Ha a boldoggá avatására váró »szent embernek«, a pusztulás ellenében feltámadó apostolnak személyes egyediségét keressük, akkor azt éppen a mára rekonstruálhatatlan eredetiségében lehet felmutatni. A szentté avatási procedúrája nem egyszer elakadt a századok során – talán éppen ezért. Mert működésének tárgyi emlékezete nem fedti valóságos eredetiségét, »szentségét«. Ami olvasható, hadd nevezem az egyszerűség okán így, Kelemen Didáknak és társainak »szent«- kompilációja. Egy az imígyen sem sok korabeli értékfolytató közül. A valódi, eredeti Kelemen Didák valahol a feltámadó Magyarországon (benne a feltámadó Miskolcban) ragadható meg. Kanonizálható. Mert abban a korban, amikor a hagyomány szent kompilációja volt a módi, akkor mert *eredeti* lenni. Egyetlen. Aki prédikációiban is a szentségközvetítésének alkalmas módját követte, nem utókorára kacsintott, hanem a feladat nagyságát vállalta, teljesítette be. Eredeti volt éppen azért, hogy a publikált dokumentumokról egymás után hullik le az eredetisége.

A „szentség hírében” élő személyiség – megtartva az élő hitszónok varázslatos erejének emlékezetét – így válik többé, „nagyobbá” az utókor emlékezetében, ha tudjuk a példává váló könyvnek a valóságos alkotástörténetét. Kelemen Didák atya életének megidézését ezért vállaltam a személyiségét körülölelő, általa írt, illetve a róla szóló, rá emlékező levelek segítségével. A kutatásaim részére ezen kívül Kelemen Didák atya életjelenségének megértéséhez számításba kell vennem, hogy a levelezés teológiai, egyháztörténeti valamint kultúrtörténeti és antropológiai jelentőséggel is bír. Esetében kiindulópontunk a halálát követő időszaktól kezdődően éppen alakjának méltó megünneplése, legjobb esetben szentté avatása vált a céllá. Éppen ezért minden olyan tárgyi megemlékezés, amely életének a legpontosabb felidézését segítené elő, igen fontossá válhat. Mindehhez hozzá tartozik annak bemutatása is, hogy Kelemen Didák személye és munkássága konferenciák témájává és jubileumi ünnepek ihletőjévé vált, különösen az elmúlt években.

⁵ DOBOS Marianne, *Kompiláció? Plágium? Archaikus népi imádság?* Kézirat, elhangzott 2012. szeptember 26-án a Miskolci Egyetem Politikatudományi Intézetében rendezett „Kis magyar plágiumtörténeti konferencia” című konferencián. (A továbbiakban: DOBOS 2012.)

I

A MINORITA REND ÚJJÁÉLEDÉSE A TÖRÖK KIÜZÉSE UTÁN

1686-tól kezdetét veszi a Habsburg abszolutizmus berendezkedése Magyarországon. Ebben az évben végre sikerül Budát visszafoglalni a törökök kezéről, s így a XVII. század végétől elkezdődik a változás kora. Elindul a török kiűzésének sikeres folyamata, s ezzel párhuzamosan a Magyar királyság területi növekedése. Erdély népének akarva-akaratlan a Habsburg Monarchia politikájához kellett igazodnia, hisz rajta keresztül kapcsolódhattak Európához. Míg a mohácsi csata után két hatalom ütközőtere volt az ország, és a Habsburg, valamint az oszmán-török érdekszféra között megoszlott teljes egészében, 1686-tól Magyarország átkerült a Habsburg hatalmi körbe.⁶ Ez a változás, 16 évig húzódó háború végeredményeként, miközben a török iga alóli felszabadítást eredményezte, egyben egy újabb alárendeltséget, és a nemzet függetlenségi törekvéseinek letörését hozta magával.

Mozgalmas időszaka volt ez a történelemnek. 1683-1711 között megtörtént a törökök kiűzése, de a szabadságharc, amely megpróbálta a független és egységes Magyarország visszaállítását, fegyverletétellel végződött. A Szatmári béke megkötése utáni időszakban, 1711 és 1765 között kompromisszum jött létre a Habsburg Monarchia és a magyar rendek között.

A Rákóczi-féle szabadságharc után a társadalmi konfliktusok nem szűntek meg Magyarországon, a vallási ellentétek sem csitultak. A jórészt protestáns nemeseket összefogó rendi háborúk során, amelyeket vallási okokból is indítottak és folytattak, a katolikus egyházat és híveit jelentős hátrányok érték; több katolikus iskola, gimnázium és papnevelő intézet kárt szenvedett, a katolikus egyház a törököktől visszaszerzett vidékekre alig tudott tanult papokat küldeni, ugyanakkor a Habsburg-kormányzat egyik célja a katolicizmus terjesztése és támogatása volt. A vallási kérdések megoldására adta ki az uralkodó Carolina Resolutio című vallásügyi rendeletét, melynek értelmében a protestánsok továbbra is csak az 1681-ben kijelölt 25. törvénycikke szerint gyakorolhatták vallásukat. A rendelet a katolikusok számára is írt elő szabályokat, de igazán hátrányosan a protestánsokat érintette. A Carolina Resolutio pontjai érzékenyen érintették és felháborították a protestáns nemességet, hiszen olyan feltételhez kötötte a hivatalviselést, amelynek mind a teljesítése, mind a megtagadása súlyos következményekkel járt. Aki megélhetési okokból vállalta az eskütételt, azt a lelkiismeret, aki megengedhette magának, hogy megváljon hivatalától, azt a

⁶ RÁNCZ Teréz, *Gyöngyeiteket ne szórjátok szét!*, Kézdiálmás, 2003, 21. (A továbbiakban: RÁNCZ 2003.)

feleslegességérzet gyötörte.⁷

A protestáns lelkészeket a katolikus canonica visitatio alkalmával ellenőrizték. A protestáns híveket kötelezték arra, hogy vegyes házasságot csak a katolikus pap előtt köthessenek. Az állásukat elfoglaló hivatalnokok számára kötelező volt az ún. dekretális eskü, amely magában foglalta Szűz Mária és a Szentek említését. A katolikus hitet elhagyókat pedig megbüntették.⁸ Ezt a paragrafust az 1687. évi, majd – utoljára – az 1715. évi országgyűlés is megerősítette.⁹ Mégis sok helyen előfordult, hogy katolikus földesurak és városi hatóságok protestánsoknak is megparancsolták a körmeneteken való részvételt.¹⁰ A céheknek pedig régi hagyományaikhoz híven zászlók alatt kellett felvonulniuk az úrnapi körmeneteken. A katolikus szentbeszéd meghallgatására a XVIII. században leginkább búcsújárások, népi missiók idején volt kötelességük,¹¹ különösen amikor az egyházmegyét vizitáló püspök a protestáns gyülekezetet is meglátogatta, és prédikált nekik.¹² III. Károly utoljára 1728/29-ben hívott össze országgyűlést, amely vallási vitáktól volt hangos. A protestánsoknak a katolikus ünnepek megünneplését VI. Károly 1731-es vallásügyi rendelete rögzítette.¹³ A Carolina Resolutio 8. pontja értelmében a katolikus egyház ünnepeit a protestánsoknak is nyilvánosan meg kell ünnepelniük, a kézműveseknek viszont nem kellett eleget tenniük a körmeneten való megjelenés kötelezettségének.¹⁴ A rendeletet a be nem tartókra bírságot is kiszabott, amely a katolikus templomot illette.¹⁵ A vármegyék egy része, különösen azok, amelyeket püspök-főispánok irányítottak,¹⁶ szigorúan betartotta a *Carolina Resolutio* pontjait,¹⁷ az ország északkeleti, keleti és déli részén azonban, ahol nagy számban vagy éppenséggel többségben éltek

⁷ KOVÁCS Ágnes, *A volt kuruc tisztségviselők érvényesülési lehetősége 1711 után*. In: *Az újrakezdés esélye: Tanulmányok a Rákóczi-szabadságharc befejezésének 300. évfordulója alkalmából*, szerk. CZIGÁNY István, KINCSES Katalin Mária, Bp., 2012, 160. (A továbbiakban: KOVÁCS 2012.)

⁸ ifj. BARTA János, *A tizenharmadik század története*, Bp., Pannonica, 2000, 32. (A továbbiakban: BARTA 2000.)

⁹ MAILÁTH János, *Vallás-mozgalmak Magyarországon*, Pest, 1844, I, 54–55.

¹⁰ Erdődy György kamarai elnök pl. már 1688-ban Besztercebánya város polgárainak. Joannes RIBINI, *Memorabilia Augustanae confessionis in regno Hungariae...*, Posonii, 1789, II, 70–71. (A továbbiakban: RIBINI 1789.)

¹¹ HERMANN Egyed, *A katolikus egyház története Magyarországon 1914-ig*, München, Aurora, 1973, 327. (A továbbiakban: HERMANN 1973.)

¹² Így tett pl. Padányi Bíró Márton püspök is, amikor a veszprémi egyházmegye számos protestáns gyülekezetét is vizitálta. HERMANN 1973, 298.

¹³ A rendelet 8. pontjában, ahol a céhek kötelezettségéről is szó volt. Szövegét közölte RIBINI 1789, 251–252. A Carolina Resolutióról részletesebben lásd még: ZSILINSZKY Mihály, *A magyarhoni protestáns egyház története*, Bp., Atheneum, 1907, 402–403.

¹⁴ LÁNYI Károly, *Magyarföld egyház történetei, 1711–1840*, Pest, Landerer-Heckenast, 1844, III, 21. (A továbbiakban: LÁNYI 1844.)

¹⁵ VI. Károly 1733-as rendelete szerint, lásd: LÁNYI 1844, 26.

¹⁶ Közülük is kiemelkedett az ultrákhoz tartozó Erdődy Gábor egri püspök. Heves vármegye, 575.

¹⁷ Legmeggyőzőbben Krmann Dániel esete bizonyítja, hogy a rendeletre hivatkozva, olykor a XVII. századot idéző, súlyos ítéletek születtek vallásügyben. Az idős evangélikus püspök, aki Rákóczi diplomatája is volt, saját hitére térített egy eredetileg katolikus morva házaspárt, amiért életfogytiglani börtönbüntetéssel sújtották. Csaknem egy évtizednyi fogság után halt meg 1740-ben Pozsonyban. (Fabiny 1984, 155–156.) Idézi: KOVÁCS 2012, 160.

protestánsok, a rendeletnek nem lehetett érvényt szerezni.

Mária Terézia (1740–1780) 1742-ben megújította az 1731-es vallásügyi rendeletet; 1747-ben pedig azt is elrendelte, hogy a prédikátorok kirdessék ki a katolikus ünnepeket. Végül a királynő 1752-ben kötelezte a protestáns és az ortodox vallásúakat a római katolikus ünnepek külsőséges megülésére.¹⁸

1. A MAGYAR MINORITA TARTOMÁNY TÖRTÉNETE XVII-XVIII. SZÁZADBAN

A Minorita Rend a XVII. század végén – XVIII. század elején újból megerősödik. Jól mutatja ezt a missziókban való tevékeny szerepvállalása is.

Az újjáéledésre nagy szükség volt a Rend szakadása (1517) után, azért is, mert a reformáció, valamint a törökök rabló csapatai elsöpörték a nagynevű provinciát és annak virágzó kolostorait.¹⁹

1. 1. XVII. SZÁZAD – A MEGÚJULÁS SZOLGÁLATÁBAN

A minorita rendnek ez az újabb felfelé ívelő időszaka és az ország felszabadulása a török uralom alól szerencsésen esett egybe. A rend nagymértékben hozzájárulhatott a katolikus élet újbóli felvirágoztatásához. A XVII. században számtalan megoldásra váró feladat nyitott erre sokféle lehetőséget – különösen Erdélyben, a Tiszántúlon és Felső-Magyarországon – a szerzeteseknek.²⁰ A lelkipásztori munka szabályos missziós körülmények között folyt, amelyhez a minoriták a hitterjesztésben nagy segítséget nyújtottak az általuk alapított iskolákkal. I. Lipót uralkodása (1657-1705) alatt úgy látszott, hogy a magyar minorita rend ismét föl fog virágozni. Ennek a felvirágzásnak jeles személyisége volt Reggiani János magyar rendfőnök.²¹ Nagy befolyással bírt a vallásos királyra,²² aki mindenben támogatta a rendtartományt. Egymás után emelkedtek a kolostorok, némely közülük ma is fennáll.

¹⁸ LÁNYI 1844, 221, 223.

¹⁹ KÖRTVÉLYESSY László, *A 700 éves Minorita Rend története*, Szeged, 1943, 88–89. (A továbbiakban: KÖRTVÉLYESSY 1943.)

²⁰ HIRSCHBERG Kornél, *Magyar minorita Hittérítők*, Bp., 1944, 15. (A továbbiakban: HIRSCHBERG 1944.)

²¹ Giovanni FRANCHINI, *Bibliografia e memorie letterarie di Scrittori Francescani Conventuali ch'hanno scritto dopo l'anno 1585*, Modena, 1693, 302–303.; SZINNYEI József, *Magyar írók élete és munkái*, Bp., 1891–1914. XI., 670.

²² KARÁCSONYI János, *Szent Ferenc rendjének története Magyarországon 1711-ig*, Bp., 1922–24, II., 419. (A továbbiakban: KARÁCSONYI 1922–24.); HIRSCHBERG 1944, 20.

A magyar tartomány két évszázados tengődés után a XVII. században Gersei Pethő István és fivére, Ferenc, jászóvári prépost segítségével Sztropkón (1609) „*ad S Crucem*” templomot és új rendházat épít fel. Ez a kolostor lesz a missziós tevékenységnek és hittérítői munkának a kiinduló pontja.²³ Erről a missziós munkáról, Vincenzo Pinieri da Montefiascone,²⁴ a konventuális ferences szerzetes a Kongregációnak küldött jelentésében olvassuk: „*Az Itáliából magával hozott két társával együtt Sztropkón rezidenciát alapított, és mivel igen sok katolikus élt itt, további 6 szerzetest hívott ide Lengyelországból és Oroszországból. Kiküldte őket a környező falvakba, hogy Prédikáljanak lengyelül. Most 18 falut látnak el a sztropkói ferencesek, ezekben Prédikátorok nem tehetik be a lábukat.*”²⁵

1637-ben Melith György, a szerednyei vár ura Radon négy minorita páter számára kis földszintes kolostort alapított, amiből később plébánia lett. Végrendeletében átadott a Rendnek egy kész házat Radon, amelyen csak alakítani kellett. A hozzátartozó külsőségekkel, vagyis a földbirtokokkal együtt, nekik adta a szentmáriai és a géresi (ghyresi) birtokot. Ezekkel az adományozásaival a Rend megélhetéséről, a személyi és a vagyoni közbiztonságukról is gondoskodott.²⁶ Ha pedig a Minoriták a kolostort bármi ok miatt elhagynák, feljogosította az egri püspököt arra is, hogy ezeket az ingatlanokat más rendnek lodaadhassa. Kegyúri jogánál fogva - a templommal együtt - rájuk bízta a plébánia vezetését is. Három traktust (szobát) a konvent előírása szerint, már el is készítettett számukra. A negyediket – halála előtt volt – testvérbátyjára bízta. Az építkezésre 500 rajnai arany forintot hagyott. Végül, a maga számára ellenszolgáltatásul kikötötte, hogy halála után, minden hónap 7-én, a kolostor templomában szentmisét végezzenek érte.²⁷

Melith György halála után (1638) és az egri püspök, az egykori patrónus távolléte miatt, a minoriták vallási gyűlöletnek váltak áldozatává. 1639 és 1691 között hét testvért a kálvinisták nagy kegyetlenséggel meggyilkoltak.

²³ KNÁISZ Mihály, *Chronologo-Provinciale Ordinis FF. Minorum S. Francisci Conventualium Provinciae Hungariae et Transsylvaniae*, Posonii, 1803, 316. (A továbbiakban: KNÁISZ 1803.)

²⁴ Vincenzo PINIERI DA MONTEFIASCONI: olasz konventuális ferences (minorita) szerzetes a római provinciából, 1629 és 1632 között magyarországi és erdélyi minorita tartományfőnök. Egyidejűleg a minorita misszionáriusok biztosa tisztelet is viselte Magyarország, Erdély, Moldva, Havasalföld, Bulgária, Oroszország és Litvánia területén. 1632-ben Lengyelországon keresztül visszatért Rómába, ott készítette el jelentését. 1632. április 18-án Lwów-ból (Lemberg) írt a kongregációnak: a magyarországi harcok miatt nem tudott egyházlátogatást végezni. 1649-ben X. Ince pápa – jelentésének egykon relátora a Hitterjesztés Szent Kongregációjában – a Nápolyi Királyságban, Bari közelében fekvő Polignano püspökévé nevezte ki. 1677-ben halt meg a szülővárosában, Montefiasconében.

²⁵ *Missionáriusok jelentései Magyarországról és Erdélyről 1627–1707*, (eredeti cím: *Relationes Missionarium de Hungaria et Transilvania 1627–1707*) szerk. TÓTH István György, Bibliotheca Academiae Hungariae in Roma, Fontes I., Roma–Bp., 1994, 46.

²⁶ GÁBOR Bertalan, *Iglódy István és kora*, Rad, 2000, 3. (A továbbiakban: GÁBOR 2000.)

²⁷ PETRIK Béla, *Chronica parochiae Radensis*, Rad, 1930, 39. Melith György adományozó levelét a radi minoritáknak (1637) lásd a 21. mellékletben.

Az 1639-ben történt az első csapás, amikor a 19 éves Iglódi Istvánt, a rend novíciusát kálvinista hívei meggyilkolták, aki a kiséresi erdőn keresztül Rozvágyra sietett a Rend egyik jótévőjéhez. Elfogták és katolikus hit megtagadására kényszerítették, de mivel ő abban állandóan megmaradt, kegyetlenséggel megölték.

„Iglódi Illés kálvinista nemes szülők gyermekeként Rozvágyon született. Földesúrra, a katolikus Nyáry István gróf rábeszélésére 16 évesen elhagyta a kálvinista eretnokséget és katolikus hitre tért és a gróf szolgálatába állott. Két évvel később a radi kolostorban belépett a ferences rendbe, és az István nevet vette fel. Mint magyar, alkalmas volt arra, hogy a környék katolikus nemeseitől alamizsnát kérjen a szerzetesek számára. Hat hónappal azután, hogy belépett a rendbe, 1639, november 6-án Klus Krizosztom atya, a radi kolostor gárdiánja Lónyay úrnőhöz küldte István testvért. Kiséres kálvinista falu közelében két odaválói gazember: Fesset István és Cose Mihály megtámadták, leszállították a lováról és egy fához kötözték. Tudjuk, hogy egy kálvinista fia vagy, mondták, ha nem térsz vissza a hitünkre, megölünk. Vedd le a barátságát, gyere velünk. István testvér ezt megtagadta, mire egyikük a szabályával rávágott a fejére, a másik elvette tőle a rózsafüzérét, és kereszt formájában a fejére vágott, majd Cose Mihály egy késsel elvágta a szerzetes torkát. A holttestet a Bodrog folyó mögött egy árokba rejtették, és a lóval Gelitassa (=Gercsely?) falú felé mentek, ahol egy szolgának akarták eladni a lóvat. A szolga beszámolt erről Barkóczy László bárónak, aki kiküldte az embereit, és Gelitassa faluban a katonák az egyik bor kimérésen meg is találták a vidáman iszogató két rablót. Elfogták és börtönbe vetették őket. Másnap Barkóczy László a testvéréhez, Ferenchez, a zempléni alispánhoz küldte őket. Az alispán odahívta a radi kolostor gárdiánját, aki felismerte a lopott lovat, és azt mondta: A segítőtestvér, aki rajta ült, eltűnt, bizonyára megölték. Az alispán erre félrevonta a fiatalabbik rablót, és azt mondta neki: Fiacskám, én tudom, hogy megöltétek a szerzetest, de ez engem nem érdekel, én csak azt akarom tudni, hogy hova tüntettétek el a holttestét. Tudom, hogy nem te vagy a hibás, hanem a társad, ezért, ha megmutatod, hogy hol a holttest, szabadon bocsájtalak. Másnap az alispán sok katonával, és a rablóval, aki köztük szabadon sétált, elmentek arra a helyre, ahová a vértanút temették. A földből kinyúlt a vértanú véres keze, és bár már hét napja a föld alatt volt, a teste élőnek látszott és a sebei véreztek. A katonák erre megkötözték a rablót, és visszavitték a börtönbe. Simándi István erdélyi püspök, amikor értesült az esetről, elrendelte, hogy a vértanút a leleszi prépostság temetőkapornájában temessék el. Ezt a jelentésíró, mint a ferences rendtartomány provinciálisja, egyáltalán nem helyeselte. Ezért az erdélyi püspök megígérte hogy ha a radi kolostor majd szilárdan a ferences rend kezén lesz, akkor szívesen engedélyezi, hogy a holttestet átvigyük oda.

Barkóczy alispán folytatta a két rabló perét, akiknek vallomásaiból világosan kitűnt, hogy a katolikus vallás gyűlölete vitte rá őket István testvér meggyilkolására. November 21-én a zempléni alispán mindkét rablót halálra ítélte, és november 24-én karóba húzták őket.”²⁸

Néhány héttel a minorita vértanú halála után Giovanni Battista Astori da Ferrara,²⁹ a magyarországi konventuális ferences tartományfőnök erről szóló jelentését a Kongregációnak küldte meg.

Boldoggá avatási pere XIV. Kelemen pápa idejében, 1773-ban folyt, de a „*Diabolus Rotae*” ellenmondása miatt, mivel vértanúsága tanúkkal nem bizonyítható, a hivatalos boldoggá avatás nem történhetett meg.³⁰ Iglódi Istvánt nem avatták szentté vagy boldoggá – talán azért nem, mert az erdő sötétjében lezajlott támadásnak nem volt tanúja, csak a két rablógyilkos ijedt vallomása volt a bizonyíték, hogy valóban a katolikus hitéért ölték meg a laikus testvért, nem pedig egyszerű rablógyilkosságról volt szó. A konventuális ferences rend azonban hamar felvette mártírjai közé Iglódi Istvánt és a mai napig így tiszteli.

Megtaláljuk Iglódi István arcképét Serafino Pagni képsorozatában is (Serie dei Santi, Beati e Venerabili ordinis minorum conventualium, h. n. 1760.k.). Assisiben, a Sacro Convento-ban, a refektórium melletti folyosón pedig ma is látható egy olajfestmény, egy karddal széfvágott fejű ifjú arcképe, az alábbi felirattal: „*Frater Stephanus Iglodius, ordinis minorum conventualium laicus professus, nobilitus parentibus Calvinistis captus, ut ad paternam sectam rediret, acinace bis ictus in capite et inde in gutture, spiritum Deo reddidit die 6. Novembris anno Domini 1639.*”³¹

Ebben az időben egészen 1710-ig, a testvérek állandóan nem lakhatták a radi kolostort, nyíltan nem gyakorolhatták az egyház előírásait, hanem a szomszéd falvak katolikus urainál szétosztva, megbújva, életük veszélyeztetésével, sokszor álruhában keresték fel a híveket,

²⁸ Bonaventura MURARIU, *Relazione sul martirio del servo di Dio Fra Stefano Iglodi: Missionáriusok jelentései Magyarországról és Erdélyről*, 57–58. (A továbbiakban: MURARIU); *Miscellanea Franciscana* 1948, 358–367.

²⁹ Giovanni Battista ASTORI DA FERRARA: olasz konventuális ferences (minorita) szerzetest 1638. december 18-án nevezték ki magyarországi tartományfőnökké a betegsége miatt lemondott Giuseppe Rossi helyére. Az új tartományfőnök – titkára, Nicolo Putti da Ferrara társaságában – hosszú és fáradtságos út után, 1639. november 20-án, tehát két héttel Iglódi István meggyilkolása után érkezett meg Sztropkóra. 1639. november 20-án, majd december 15-én a Kongregációnak írt hosszabb levélben védte meg az olasz minorita misszionáriusokat, akiket azzal támadtak, hogy nem ismerik a (magyar és szlovák) nyelveket. Astori da Ferrara 1640. január 20-án küldte el Sztropkóról Rómába közölt jelentését.

³⁰ Elsőként 1682-ben J. Franchini minorita rendtörténeti munkája (Status religionis Franciscanae minorum conventualium, Romae 1682. 28.) sorolta fel a ferences rend mártírjai között Iglódit, 1711-ben Felice Antonio Argenti minorita a rend szentéletű szerzeteseinek szentek munkájában közli Iglódi István arcképét is. (Felice Antonio Argenti, *Effigie con breve e succinto ragguaglio della vita...* Terni, 1711., idézi MURARIU, 361.) Megtaláljuk Iglódi István arcképét Serafino Pagni képsorozatában is (Serie dei Santi, Beati e Venerabili ordinis minorum conventualium, h. n. 1760. k.).

³¹ MURARIU, 362.

szolgáltatták ki a haldoklóknak a szentségeket, miséztek, prédikáltak, amiért többeken közülük vérüket ontották Krisztusért.³² A kálvinista hóhérok különböző módon végezték ki őket. 1678-ban a kurucok második támadása alkalmával, a Radon tevékenykedő minoriták valamennyien áldozatai lettek a kálvinisták gyűlöletének. „*P. Nemesovszky Antalt lefejezték.*³³ *A két testvért, mikor a konyhában megtalálták, a tűzhely fölé felakasztották őket és alájuk gyújtottak. Három rendtagnak sikerült az erdőben elrejtőzni, de ezeket is csakhamar felkutatták, ruháiktól megfosztották. Kettőt közülük a fához kötötték, kik a szúnyogok rettenetes csípéseitől és az éhségtől kiszenvedtek. P. Bogvierszky Kázmért, miután véresre verték, váltságdíj fejében elbocsátották, de sérüléseibe nemsokára belehalt.*”³⁴ (A radi minoriták vértanúságának leírása (1638–1691) – lásd a 23. mellékletet.)

P. Reggiani János, a Rend generális kommisszáriusa, akit a tartomány krónikásai a minorita misszió megteremtőjének neveznek, teljes erővel kezdi szorgalmazni a kálvinisták megtérítését. 1668. február 11-én megszerezte gróf Csáky Ferenc szepesi várnagytól a csütörtökhelyi Zápolya-kápolnát, ahol missziós központot létesített.³⁵ 1672-ben a minoriták megkapták a plébánia jövedelmeit is. Ezután a sepecsütörtöki házat konventi rangra emelték.³⁶ 1675. január 13-én Sepescsütörtökön Reggiani megtartotta az első tartományi gyűlést.³⁷ Itt egyhangúlag elhatározták, hogy a vallási üldözés ellenére és bár a kolostor lakhatatlanná vált a Rend nem hagyja el a radi residentiat. Továbbá eldöntötték, hogy a három kolostorból (Sztropkó, Rad és Sepescsütörtök) Szent Bonaventúra nevezetű őrséget alkotnak. Első vezetőnek Burkardi Ugolin olasz minoritát választották. Ettől kezdve vehették fel a provinciába a magyar, a német és a szláv ifjú növendékeket. Hozzáfogtak a magyar provincia átalakításához. Reggiani, a kitűnő szónok és író járja a falvakat, hogy minél többeket visszatérítsen a katolikus hitre. Említésre méltó esett, amikor az 1669-ben Sepescsütörtökön minorita házfőnökként tartott úrnapi körmenetet. Mélységesen felháborodott a kisváros protestáns lakóinak viselkedésén. Ugyanis semmilyen tiszteletet nem mutattak az Oltáriszentség iránt, nyugodtan járkáltak, beszélgettek, még a kalapjukat sem vették le. A Reggiani emiatt a helybeli evangélikus lelkészt vádolta.³⁸

³² GÁBOR 2000, 6.

³³ KNÁISZ 1803, 263.

³⁴ *Deductio Chronologica Ss. Missionum Apostolicarum, quas Religiosi Ordinis Minorum S. P. Francisci Seraphici Conventualium Provinciae Hungariae, eiusdemque adhaerentibus ac etiam in exteris terris infidelium etc ... exercentur*, manuscriptum P. M. Wenceslai Wilkovszky OFMConv., praefectus Missionum, Leutschoviae 1807., 17., 1670–1678.; KARÁCSONYI 1922–24, 419.

³⁵ HIRSCHBERG 1944, 21.

³⁶ KARÁCSONYI 1922–24, 418.

³⁷ KARÁCSONYI 1922–24, 419.

³⁸ Lásd: Reggiani *Anticatechetica* című művében, RMK II, 2038.

A katolikus igehirdetésért azonban sok szenvedéssel, áldozattal, olykor mártírhalállal kellett megfizetni. 1673-ban Lövei László magyar minoritát igehirdetés közben a kálvinisták elfogták, kútba dobták. Öt évvel később Burkardi Ugolint is megölték Szepes-szombaton.³⁹

A harcok miatt a minoritáknak menekülniük kellett Eperjesről és Lőcséről, sőt 1684-ben még Csütörtökhelyről is kiűzték őket. Akkor térhettek vissza, amikor Thököly csapatait kiszorították a Felvidékről. 1685. december 28-án a király visszaadta az eperjesi kolostort, 1687. február 10-én pedig végleg visszakapták a csütörtökhelyi házat is.⁴⁰

Az 1686-ban Caraffa Antal lett a Felső-Magyarországon tevékenykedő császári sereg vezére. Segítségével 1687. június 1-jén⁴¹ Nagybányán a minoriták megkapták a Szent Miklós templomot a javadalmakkal együtt, 1687. december 18-án⁴² Caraffa Antal átengedte a rendnek az egri török mecsetet a mellette lévő házakkal és kertekkel együtt.⁴³

Reggiani János után, 1691-től Poeti Józsefet nevezték ki a magyar tartomány főnökének. Ő háromévenként tartott tartományi gyűléseket.⁴⁴ Már 1696-tól a minoriták engedélyt kértek a tartományfőnök megválasztására. Ezt a jogot 1702-ben kapták meg, és akkor, az év szeptember 22-én, Egerben megtartották az első választó gyűlést. Tartományfőnöknek Artoi Tamást⁴⁵ választották meg.

³⁹ Archivum Provinciae Librorum Mortuorum, ad 24 Septembris 1681; Generális Kúria irattára (Ungheria, S/XXX.A. 2. sz. – Relazioni sullo stato della provincia).

⁴⁰ KNÁISZ 1803, 263–264.; KARÁCSONYI 1922–24, 420.

⁴¹ KARÁCSONYI 1922–24, 421.

⁴² KARÁCSONYI 1922–24, 429.

⁴³ Caraffa Antal e tettei ellenére sem pozitív alakja a magyar történelemnek (lásd: eperjesi véstörvényszék, Debrecen város megsarcolása, kifosztása stb.)

⁴⁴ KNÁISZ 1803, 392.

⁴⁵ KNÁISZ 1803, 365, 393.; KARÁCSONYI 1922–24, 424.

1. 2. AZ ERDÉLYI PROVINCIA (1627–1714)

A XVII. században, még tevékenykedtek a minorita közösségek Erdélyben annyira, hogy VIII. Orbán pápa 1627. május 15-én kelt *Militantis Ecclesiae* bullájával minorita rendtartományt alapított.⁴⁶ Az erdélyi provincia a következő kolostorokból állt: Bákó, Brassó, Felfalu, Hunyad, Károlyfehérvár, Kolozsvár, Marosvásárhely, Medgyes, Themis (Tempti) és Tergoviste.⁴⁷ Bákó és Tergoviste már Moldva területére esett.

Az új rendtartomány később több rendházzal is gyarapodott. Így az esztelnekivel 1690-ben és a kézdivásárhelyivel 1696-ban.

A XVII. század közepén P. Pineri Vince (1631–1633) rendfőnök kezdeményezésére Erdélyben a minoriták is nagy erővel lendültek neki a hittérítésnek, amelynek P. Pineri Vince apostoli prefektusa is volt. Nagy érdemeket szerzett a székelyek közt végzett apostolkodásával és a görögkeleti románok és szászok térítésében.⁴⁸

A protestánsok 1630-tól Magyarország leggazdagabb református főúrát, I. Rákóczi Györgyöt választották meg Erdély fejedelmévé. Uralkodásának első felében végzett tevékenysége még elég békésnek mondható az erdélyi katolikusokkal szemben. Később azonban a katolikusok ellen fordult, egymás után foglalta el templomaikat és az egyházközségek javait. 1644-ben háborút indított III. Ferdinánd császár és magyar király (1637–57) ellen.⁴⁹ Ezzel több évig húzódó harc kezdődött a katolikusok és reformátusok között.

Sajnos a XVII. században folytatott háborúk, a törökök pusztításai és a protestáns térítések romboló hatással voltak az új rendtartományra. A szabadságharc előtt szépen és ügyesen megszervezett vallási béke teljesen felbomlott. Jelentősen hozzájárult ehhez a nép nagy szegénysége is. A háború nemcsak az anyagi javaitól, a nemzet értékeitől fosztotta meg az országot, hanem súlyos erkölcsi rombolásokkal is együtt járt. A felkelő hadak elől a földesurak és papok egyaránt elmenekültek, ahol pedig kitartottak, onnan elűzték vagy helyben legyilkolták őket. A templomokat felégették, az oltárokat pedig szétrombolták.⁵⁰

⁴⁶ KNÁISZ 1803, 307.

⁴⁷ HIRSCHBERG 1944, 49.

⁴⁸ HIRSCHBERG 1944, 50.

⁴⁹ HIRSCHBERG 1944, 51.

⁵⁰ HIRSCHBERG 1944, 57.

Besztercéről, Kolozsvárról, Désről és Szamosújvárról a kurucok elűldözték a hittérítőket, sokukat fogságba hurcoltak. A rabságban pedig többen meg is haltak. A kézdivásárhelyi missziós központot kivéve már nem is működtek misszionáriusok.⁵¹ Amilyen szép reményekkel indult a misszió az 1690-es években, éppen olyan szomorú képet nyújtott az 1710-es időkben; az üldözők elől P. Raszlaviczzy Bálint és életben maradt társai Magyarországnak biztonságosabb helyeire menekültek. Közben az Eperjesen megtartott tanácsgyűlésen P. Raszlaviczzyt választják meg (1712–1714) generális commisariusnak.⁵² P. Raszlaviczzy látta, hogy az elpusztított erdélyi misszió és a magyar rendtartomány rendtagok hiányában nem tud működni. Ez azt eredményezte, hogy az eperjesi káptalanon eldöntötték, hogy a kézdivásárhelyi rendház és az elpusztult erdélyi rendtartomány a „*Szentháromságról nevezett őrség*” címén csatlakozhasson a magyar rendtartományhoz. Az erdélyi tartomány 87 éves működés után beolvadt a magyar provinciába.⁵³ Ily módon a káptalani atyák szeretnék volna elérni, hogy megmentse a kézdivásárhelyi központot. Innen majd szerveznek Erdély területére további hittérítőket. P. Raszlaviczzy 1716. augusztus 27-én bekövetkezett haláláig folytatta a missziók vezetését. Utóda P. Zamli Bódog 1717. június 1-ig állott a misszió élén, majd visszatért Olaszországba.

1. 3. XVIII. SZÁZAD – A REND GYORS FEJLŐDÉSE

A XVI. században a Maros és Duna vidékén nagyon megfogyatkozott a magyar etnikum létszáma, elsősorban a törökök háborúi, a tatárok pusztításai, emberrablásai, rabszolga-kereskedelme, valamint az idegen katonák rablásai következtében. A Magyar Királyság a XVI-XVII. században nemcsak a Nyugat pufferzónája a „pogányság” ellenében, hanem az Oszmán Birodalomnak is ütközőzónája volt, legnyugatibb védőbástyája. Így a teljes lakosság, s főleg az ország közepét lakó magyarság iszonyatos vérveszteségeket szenvedett el, a magyarság nyelvhatára erősen összezsugorodott.⁵⁴ A török kiűzése után az újrászerveződő egyházmegyék rászorultak a szerzetesek segítségére a lelkipásztori munkában.⁵⁵ A római

⁵¹ SZAKÁLY Ferenc, *Magyarok Európában II.: Virágkor és hanyatlás 1440–1711*, Bp., Háttér, 1990, 318–139.; KNÁISZ 1803, 313–314.

⁵² KNÁISZ 1803, 393.

⁵³ KÖRTVÉLYESSY 1943, 73.

⁵⁴ Vö.: *Magyarország története 1526–1686*, szerk. R. VÁRKONYI Ágnes, Bp., 1985, I–II., DÁVID Géza, *Pasák és bégek uralma alatt*, Bp., 2005, 13–52. vagy J. Újváry Zuzsanna, „*Mint bárányok a farkasok közt*” In: *Tíz éves a Történettudományi Doktori iskola*, szerk. FRÖHLICH Ida, Pázmány Történelmi Műhely, Történelemtudományi Doktori Iskola, Piliscsaba, Khronosz, 2011, 89–103.

⁵⁵ HERMANN 1973, 315.

katolikus egyház kimondatlan célja az volt, hogy a híveket a hivatalos egyházi szervezeti rendbe betagolja.

A vidék rekatolizációja és a rend gyors terjedése P. Kelemen Didáknak volt köszönhető, akit a felső-Tisza vidék apostolának nevezünk. A török rabság megszűnése után ő volt az újjáépülő ország egyik jeles hitterjesztője. Az ő nevéhez fűződik a nagybányai, nyírbátori, besztercei, csengeri, gyarmati, keserői és tarcsai rendházak, illetve templomok újjáépítése és a kolozsvári, szilágysomlyói, miskolci és szegedi házak újraalapítása. Példája tanúskodik arról, hogy a sikerek és nagy eredmények elnyeréséhez nem az anyagi eszközök sokasága szükséges leginkább, hanem az „*apostoli lélek törhetetlen bizalma és bátor kezdeményező lendülete*”.⁵⁶ Didák atyának és rendtársainak a munkája akadályozta meg a Tisza-vidéki protestantizmus terjedését, és több helyen – mint Miskolcon is – a katolicizmus romjaiból virágzó katolikus élet született.

A középkor folyamán a rend magyarországi provinciája hét őrségre (custodia) és egy tartományra oszlott. Ötvenkét rendházával ez a rend volt a legjelentősebbek egyike az akkori Magyarországon.⁵⁷ Ez a szám inkább csak statisztikai adat, hiszen az idők folyamán keletkeztek, s szűntek is meg rendházak. Ez a szervezeti felépítés a középkor végére teljesen megszűnt. Az 1722/23-as Pozsonyban tartott országgyűlés az immár minorita rend újbóli megtelepedését engedélyezte, és 1729-ben Magyarországon és Erdélyben a provinciát újjászervezték.⁵⁸ 1729-ben a P. Bossi János apostoli prefektus elnöklete alatt megtartott egri káptalanon P. Ladányi Eleket választották meg a magyar rendtartomány főnökévé, aki szintén szívügyének tartotta a missziós tevékenységet. P. Ladányi Elek négy őrségre osztotta fel a rendtartományt.⁵⁹

A „*Szentháromságról nevezett őrség*”-et a kézdivásárhelyi, a firtosi, a besztercei, a nagyenyedi és a marosvásárhelyi kolostorok alkották. A „*Szent Ferencről nevezett őrség*”-hez tartoztak az aradi, a belgrádi, az orsovai, a lugosi és a pancsovai kolostorok. A „*Szent Antalról nevezett őrség*”-et az egri, a nagybányai, a nyírbátori, a miskolci, a wimpassingi és a szilágysomlyói kolostorok alkották. A „*Szent Bonaventúráról nevezett őrség*”-hez pedig az eperjesi, a csütörtökhelyi, a lőcsei, az imregi és a radi kolostorok tartoztak.⁶⁰ A minoriták a Felvidéken, Erdélyben és a Tiszántúlon 21 kolostorral rendelkeztek.

⁵⁶ *Tanulmányok: Gondolatok P. Kelemen Didák szenttéavatási mozgalmához.* In: Magyar Umbria, Gyöngyös, (3)1938, 81.

⁵⁷ KNÁISZ 1803, 313–314.

⁵⁸ KNÁISZ 1803, 380.

⁵⁹ HIRSCHBERG 1944, 60.

⁶⁰ KNÁISZ 1803, 315.

A felosztásból világosan kitűnik, hogy nemcsak az erdélyi őrség, hanem az egész rendtartomány egy teljesen új képet kapott, amelyben igen buzgó apostoli élet folyt. A rendtartomány élén P. Ladányi Elek állt (első ízben 1729-től 1732-ig, másodízben pedig 1735-től 1736-ig). A missziók lelke pedig Isten Szolgája P. Kelemen Didák volt, aki nagy tudásával és életszentségével felbecsülhetetlen értéket nyújtott az apostoli munkához, amelyet 1744-ben bekövetkezett haláláig irányított.⁶¹

Miskolcon a rend 1729-ben telepedett meg.⁶² A megtelepedésüket követő évben, az 1730. szeptember 4-én Nyírbátorban tartott tartományi gyűlésen kijelölték az új miskolci konvent határait is.⁶³ Az 1764/65-ös Pozsonyban tartott országgyűlés 42. cikkelyében elismerték a Minorita Rendet és a konvent ősi eredetét.⁶⁴

A XVIII. század ismét elhozta a magyar minoriták egyik legszebb korszakát. Sajnos a nagy rendházak mind megsemmisültek II. József (1780–90) rendelkezései folytán. A kor mostohasága miatt a régi hetvenegy rendházból csak négy maradt, de ezekben is kevés volt a rendtag.⁶⁵

1. 4. A MINORITA REND SZEREPE AZ OKTATÁSBAN

Amikor a török kiűzése után a magyar minorita provincia életére is szebb napok köszöntöttek, megkezdődött az újjáépítés nagy munkája. Az elpusztult rendházak részben újjá élednek, részben újak alakulnak. Az oktatás terén is megkezdődik a munka. Az első iskola, amelyet a rendtagok vezetnek, a Nagy Mózes által 1680-ban alapított eszternelki elemi és gimnáziumi iskola Háromszékben. XI. Ince pápa és *Congregatio de Propaganda Fide* bírta ezt az akkor még önálló provinciát képező erdélyi minoriták vezetésére.⁶⁶ Pár év múlva, 1691-ben a hely alkalmatlannak bizonyult és ezért áttelepítették az egész iskolát s a hozzá csatolt fiú-nevelőintézetet a Kézdivásárhely szomszédságában levő Kanta községbe.⁶⁷

⁶¹ HIRSCHBERG 1944, 61.

⁶² BARSÍ János, *A minorita megtelepedés Miskolcon és iskoláztatásuk a Ratio Educationis megjelenéséig (1728–1777)*, Miskolc, 1990, 12. (A továbbiakban: BARSÍ 1990.)

⁶³ A konvent határa pedig: „a Tiszától Szerencs felé, majd Abaúj vármegye egy része a teljes Borsod vármegyével a Tiszáig” In: B.-A.-Z. m. Lt. XII. 2. 9. köt. 30v. f.

⁶⁴ GYULAI Éva, *A minoriták öröksége Miskolcon*, Miskolci Keresztény Szemle, Miskolc, (2)2010, 57. (A továbbiakban: GYULAI 2010.)

⁶⁵ KÖRTVÉLYESSY 1943, 89.

⁶⁶ HASSÁK Vidor, *Az Erd. Kath. Status Kézdivásárhely-Kantai főgimnáziumának Értesítője az 1905–1906-ik tanévről*, Kézdivásárhely, 1906, 23. (A továbbiakban: HASSÁK 1906.)

⁶⁷ KNÁISZ 1803, 362–263.; VÁROSY Gyula, WEISER Frigyes, *A katolikus iskolaügy Magyarországon*, Kalocsa, 1882–1885, II., 80–82.

A szoros értelemben vett Magyarország területén, Miskolcon nyílik meg az első minorita gimnázium, amikor Kelemen Didák atyának 1729-ben sikerül a miskolci kolostort megalapítani. Következő évben már megkezdik a rendtagok az elemi oktatást és fokozatosan a gimnáziumi tanítást is.⁶⁸ Így történik ez Aradon is, ahol az 1702-ben megalapított konvent és plébánia mellett 1710. körül megnyílik az elemi iskola, 1745. november 18-án a gimnáziumi iskola első osztálya,⁶⁹ 1753-ban pedig a poézis, és retorika osztályai is.

A Jézus-társaság eltörlése után (1773) a minorita Rend több helyen töltött be tanári állásokat, s így már nemcsak a szószékről, hanem az iskolák katedráiról is tanítottak.⁷⁰ A jezsuita rend megszüntetése után 1774-ben a minoriták veszik át az eperjesi⁷¹ és a nagybányai⁷² gimnáziumokat, és tanítanak Nyírbátorban is.⁷³ Az 1776 évi tanügyi beosztás pedig nekik juttatja még a lőcsei gimnáziumot és a csütörtökhelyi, meg más szepesi városokat is.⁷⁴

1787. február 20-án a 7470-es számú helytartótanácsi rendeletre az iskolában a tanítási nyelv kötelező módon a német lett.⁷⁵ Azonban ennyi németül tudó tanárt a minoriták nem tudtak biztosítani. Így II. József császár 1787. július 17-i rendeletével, megállította a szépen fejlődött iskolai rendszer működését. A rendelet értelmében a császár többek között lefoglalta az eperjesi minorita konvent javait és megszüntette az itt virágzó rendi teológiai, filozófiai és jogi iskolát, a gimnáziumi oktatást pedig elvette a rendtől. 1789-ben a minoritáknak le kellett mondaniuk az aradi és a nagybányai gimnáziumok vezetéséről.⁷⁶

A tanítástól való visszalépés, mely a Minorita Rendre rákényszerített intézkedés volt, a lendületét nem szüntette meg véglegesen. Aradon például egészen 1800-ig az iskolaigazgatói állást a rend tagjai töltötték be. Később a politikai helyzet annyira megjavult, hogy az elveszített állásokat részben visszaszerezték,⁷⁷ és újabbakat is biztosítani tudtak. 1810 szeptember 29-én újra átveszik a nagybányai⁷⁸ gimnáziumot, Arad város tanácsának

⁶⁸ BAJAY Amand, *A miskolci kir. kath. gymnasium története*, Miskolc, 1896, 8. (A továbbiakban: BAJAY 1896.)

⁶⁹ MONAY Ferenc, *A Minoritarend a Magyar középiskolákban*, Bp., Stephaneum, 1910, 7. (A továbbiakban: MONAY 1910.)

⁷⁰ BOÉR Benedek, *A magyar minorita rendtartomány hét évszázada*, Vita Seraphica, Miskolc, 1944, 16.

⁷¹ KNÁISZ 1803, 330.

⁷² *A magyarországi minorita rend névtára 1896–97-es évre*, 14.

⁷³ KNÁISZ 1803, 367.

⁷⁴ KILIÁN István, *A Magyarországi katolikus tanintézmények színjátzásának forrásai és irodalma 1800-ig*. Bp., Argumentum, 1992, 99. (A továbbiakban: KILIÁN 1992.)

⁷⁵ Az Osztrák-Magyar Monarchia egész területén folyt a német kultúra terjesztése. Erdélybe több mint 60 német ajkú tanárt küldtek, hogy az iskolákban német nyelven folyhasson az oktatás. In: Szatmári Egyházmegye Püspöki Levéltára, *Historia Domus - Nagybánya*

⁷⁶ MONAY 1910, 8.

⁷⁷ KILIÁN 1992, 107.

⁷⁸ KILIÁN 1992, 149.

kérelmére pedig, az 1816. október 12-i királyi rendelet az aradi⁷⁹ gimnáziumot is visszaadja a rendnek. 1826-ban Szilágysomlyón⁸⁰ nyitnak az elemi iskola mellett gimnáziumot, 1837-ben pedig a vármegyével kötött szerződés szerint megnyitja a rend a lugosi⁸¹ gimnáziumot.

A szépen fejlődő munkát megint megállítja az 1848–49-es szabadságharc s az utána következő elnyomás szomorú időszaka. A háborús idők elmúltával a Helytartótanács rendeletére az aradi és a nagybányai gimnáziumok még 1849 novemberében újra megnyíltak. 1852-ben nyílt meg újra a miskolci is,⁸² mely négy osztályú algimnáziummá lett, két évre rá a szilágysomlyói, s legutolsónak 1862-ben a kézdivásárhelyi,⁸³ mindkettő négy osztállyal.

A rendnek minden igyekezete az volt, hogy a meglévő iskolákat megtartsa és ellássa. Sajnos azonban, az államosítás gondolata kezd mindinkább tért hódítani. Az abszolutizmus és a liberális korszak azt eredményezte, hogy az iskolarendszer felborult. A Minorita Rend előbb 1873-ban veszíti el az aradi, majd 1886-ban a miskolci és 1887-ben a nagybányai intézeteket. Csak a kézdivásárhelyi és a szilágysomlyói algimnáziumok maradtak meg.⁸⁴

⁷⁹ TÓTH Szidónia, *Minoriták Erdélyben*, Diplomadolgozat, Temesvár, 1997, 30. (A továbbiakban: TÓTH 1997.)

⁸⁰ KNÁISZ 1803, 382.

⁸¹ TÓTH 1997, 47.

⁸² KILIÁN 1992, 139.

⁸³ TÓTH 1994, 41.

⁸⁴ MONAY 1910, 9.

II

KELEMEN DIDÁK VILÁGI MUNKATÁRSAI

A 18. században a katolikus egyház pozíciója megerősödött, s ebben mind a Károlyiaknak, mind Kelemen Didáknak és szerzetestársainak óriási szerep jutott. A Károlyi családot és Kelemen Didákot a hagyomány és a történeti irodalom a kezdetektől összekapcsolta, sőt boldoggá avatását legelőször a Károlyi család egyik tagja, Haller Gáborné Károlyi Klára kezdeményezte nem sokkal a minorita rendfőnök halála után.⁸⁵

P. Kelemen Didák maga milyen befolyást gyakorolhatott éppen az ő ténykedését meghatározó történelmi személyiségekre? Magyarország újranevesedését és rekatolizációját a kihálás és a járványok sújtotta világban úgy szolgálhatta, hogy ennek életszerű adathalmazát továbbította az ország sorsára befolyást gyakoroló hatalmasságoknak; és viszont ennek hatására az ő segítségüket kiharcolhatta a felvázolt veszélyek kivédésére. Fr. Kelemen Didák személyiségét úgy tekinthetjük, mint aki egy közvetítő szerepet vállalt, egyrészt tudatosította a veszélyeket, másrészt a veszélyek feloldására hangolta a szponzorálási lehetőséggel bíró „munkatársait”. Az „életszentség hírében” állott már életében. Az „életszentség”-et megalapozó tevékenység egyrészt egy olyan szuggesztív személyiség megnyilvánulásaként jelenhetett meg a kortársak szemében, aki a pusztulásban élők számára a vigasztalás és a segélyezés forrását jelentette meg; másrészt a gazdagsággal és döntéshozatallal rendelkezők számára a változtatás elősegítésében való tevőleges részvétel kikényszerítését szuggesztálta.⁸⁶

⁸⁵ Gróf KÁROLYI Klára néhai gróf Haller Gábor özvegyének két érdekes levele, ism. BRÁZAY János, Nagy-Károly, Seper Kajetán, 1890, 7. (A továbbiakban: KÁROLYI 1890.)

⁸⁶ ADAMCZYK Bogdan, *Kelemen Didák és pártfogói levelek tükrében*, kézirat, elhangzott 2013. szeptember 4–5. között a Piliscsabán rendezett „Filológia és Irodalom” című konferencián.

1. GRÓF KÁROLYI SÁNDOR

A Károlyi család történetét nagymértékben befolyásolta a török kiűzését követő új társadalmi és politikai helyzet. Ez a korszak sok tekintetben megváltoztatta a hétköznapi életet. Károlyi Sándor családjának története szorosan kötődik a katolikus egyházhoz, hiszen a protestáns középbirtokos család már a XVII. század legelején visszatért a katolikus hitre.⁸⁷ A frissen katolizált Károlyi család a katolikus hit védelmezőjeként és terjesztőjeként lép fel. Károlyi Mihály, a generális nagypapa nem sokkal áttérése után már díszes kápolnát épített nagykárolyi kastélyában.⁸⁸ Egyik fia, Ádám, Károlyi Sándor utód nélkül elhalt nagybátyja 1649-ben a jezsuitáknak telket adományoz Nagykarolyban, hogy megtelepedhessenek.⁸⁹ A nagykárolyi várkastélyt a XVII. század második felében végvárrá nyilvánítják. Ennek köszönhetően Károlyi László, a generális édesapja olcsvaapáti birtokára költözik, majd felesége halála után Szatmárra teszi át székhelyét.⁹⁰ Károlyi László nemcsak a császári katonákkal megrakott nagykárolyi várkastélyban, hanem az olcsvaapáti udvarházban is építtetett egy kápolnát. Ott történik, hogy 1708 februárjában II. Rákóczi Ferenc udvarával szentmisét hallgat, amikor Károlyi Sándor vendégeként néhány hetet tölt nála.⁹¹

Három nagy katolikus grófi család – a Koháry, a Barkóczy és a Csáky – egyesült a Károlyi házban. Mindegyik magával hozta a buzgóságot, a hitet és a hazafiasságot.⁹² E hitbuzgó családok voltak fő támogatói Kelemen Didáknak és rekatolizációs terveinek.

Károlyi Sándor gróf Nagykarolyban született 1669. július 2-án. Édesapja László, édesanyja pedig báró Sennyey Erzsébet volt. Szüleinek 26 évig tartó házasságából több gyermek született, de közülük csak 3 fiú és 7 leány ért el magasabb kort. Sándor alig három évesen veszítette el édesanyját, akinek halála után hat kiskorú testvérével együtt Munkácsra került, Báthory Zsófia felügyelete alá. Az édesapja, László nagy súlyt fektetett fia vallásos nevelésére, 1675-ben a kassai jezsuitákhoz küldte. A feljegyzések szerint „*az istenfélelem a bölcsesség kezdete*” szellemében oktatták az ifjú növendékeket.⁹³

⁸⁷ KOVÁCS Ágnes, *Károlyi Sándor*, Bp., Gondolat, 1988, 10–11. (A továbbiakban: KOVÁCS 1988.)

⁸⁸ ÉBLE Gábor, *A nagy-károlyi gróf Károlyi család leszármazása a leányági ivadékok feltüntetésével*, Bp., Franklin, 1913, 36. (A továbbiakban: ÉBLE 1913.)

⁸⁹ Károlyi Ádám oklevele a jezsuiták nagykárolyi letelepítéséről, telek adományozásáról. Károlyi várkastély, 1649. aug. 15. Károlyi oklevéltár CXLII. sz.

⁹⁰ ÉBLE 1913, 38.

⁹¹ ÉBLE 1913, 41.

⁹² TAKÁTS Sándor, *Kelemen Didák és Károlyi Sándor családja*, Katolikus Szemle, Bp., 1892, 401. (A továbbiakban: TAKÁTS 1892.)

⁹³ Károlyi oklevéltár 4. k. CCXV. sz. 19.

Bátyjával, Károlyi Istvánnal együtt nevelése megszakad, miután a felkelők konfiskálták a jezsuiták konviktusát, a Károlyi fiúk kénytelenek egy kassai ismerősüknél meghúzni magukat. Az ottani iskolamester és egy házitanító oktatgatta, s már 12 esztendő volt, amikor az apa úgy határozott, hogy fivérével együtt Kassán taníttatja, bentlakó diákként. Buda visszafoglalása után, 1687-ben nagykárolyi birtokukra visszaérve, a király katonáit találják kastélyukban, s így kénytelenek „*hajdúival a mosóházban*” meghúzni magukat.⁹⁴

Sándor elhagyja az iskolát és apja mellett kívánja a szükséges nemesi és politikai ismereteket és tapasztalatokat elsajátítani. Némi szünet után Pozsony következett, de az itteni tanulói idő is rövidre sikeredett. Ezúttal tragikus esemény, István bátyjának halála miatt szakadtak meg Károlyi Sándor tanulmányai, immár végérvényesen. A család egyetlen örökösévé lett 18 éves ifjút ugyanis az ekkor már idős és betegeskedő apa hazarendelte, hogy felkészíthesse a rá váró feladatokra.⁹⁵ Károlyi megértette apja szempontjait és engedelmeskedett neki, bár szívesen maradt volna még Pozsonyban.

Mihály bátyját 30 éves korában, 1684-ben Thököly Imre kurucai Szatmár alatt meglőtték. István bátyja 1686. szeptember 2-án Buda bevételénél egész ezredével részt vett és október 14-én Zentánál, a török elleni ütközetben elesett.⁹⁶ Tehát két év alatt harcban esett el két bátyja, s a gyermekek közül csak ő maradt az egyedüli férfi, ki magasabb kort ért el.

Károlyi Sándor és Szalai Barkóczi Krisztina, Barkóczi György és Koháry Judit leánya 1687. június 17-én kötöttek házasságot. Házasságukból öt gyermek született, közülük csak Klára és Ferenc alapított családot, mivel Borbála és Mihály kisdédként, László 21 évesen, súlyos betegségben hunyt el.⁹⁷

Károlyi Sándor közéleti ügyekben való szereplése miatt nyolc éven át voltaképpen csak vendég volt az otthonában, s többször előfordult, hogy a családjában bekövetkezett örömteli vagy éppen szomorú események is nélküle zajlottak le. Például távollétében született 1705. június 20-án a nagyon várt fiú, Ferenc, akinek a nevét részben a család támogatását élvező ferencesek szentje, Assisi Szent Ferenc, részben a fejedelem iránti tiszteletből választották.⁹⁸

⁹⁴ SZALAY László, *Gróf Károlyi Sándor önéletírása és naplójegyzetei*, Pest, Heckenest, 1865, 12., 19. (A továbbiakban: SZALAY 1865.); KOVÁCS 1988, 17–19.

⁹⁵ KOVÁCS 1988, 14–19.

⁹⁶ ÉBLE 1913, 5.

⁹⁷ KÁROLYI Sándor *levelei feleségéhez*, szerk. KOVÁCS Ágnes, Debrecen, 1994, I. 1. (A továbbiakban: KÁROLYI 1994.)

⁹⁸ KÁROLYI 1994, I, 61. (Újfalú, 1705. május 17.); BARKÓCZY Krisztina *levelei férjéhez, Károlyi Sándorhoz, I. (1698-1711)*, szerk. KOVÁCS Ágnes, Debrecen, 2011. (Olcsva, 1705. június 20.; Olcsva, 1705. június 22.), 75–76. (A továbbiakban: BARKÓCZY 2011.)

A generális a közéleti szereplése ellenére a legjobb családapa volt, akinek minden gondolata és érzése a családjára irányult. Mindig oda vágyott, ott jól érezte magát, bár a közpálya messze elszakította őt a családjától. Leveleiben, az idegen földön mindig az „*édes szívét*” kereste, és „*Igaz hites Társod és szerelmem*”-nek nevezte a feleségét.⁹⁹

Levelezésük azt mutatja, hogy hasonló erényekkel és gyarlóságokkal rendelkeztek, ezért is lehettek egymás egyenrangú társai. A házasságukat bensőséges kapcsolat jellemzi. Teljesen őszinték egymással, nyíltan vállalják véleményüket és érzéseiket. Világosan fejezik ki azokat akkor is, ha ezzel megbántanak másokat, vagy magatartásuk esetleg kedvezőtlen színben tünteti fel őket.

A kuruc háborút követő években a főúri családok kezdik elveszíteni magyar mivoltukat. Erkölcsökben és nyelvükben is német szokásokat vesznek át. Károlyi családja azonban magyar marad. A család társalgási és levelezési nyelve magyar, így nevelik gyermekeiket is.¹⁰⁰ Fontosnak tartották, hogy gyermekeik, főleg egyetlen életben maradt fiuk, Ferenc és unokáik tanuljanak, de azt is, hogy magyarságukat (nyelvükben, öltözködésükben, szokásaikban) megőrizték. Takáts Sándor így jellemzi elgondolását a családi neveléssel kapcsolatosan: „*Amilyen volt Károlyi, olyannak nevelte gyermekeit is. Hazafiság, magyaros érzés s mély vallásosság jellemzi mind fiát, mind leányát. Fia kuruc leányt: Csáky Krisztinát vette nőül, annak a Csákyknak leányát, ki – nem akarván pacifikálni – Rákóczi-val kibujdosott. Klára leányát is deli kuruc legényhez: Haller Gábor grófhhoz adta nőül. Honi szokásokra és tiszta erkölcsökre oktatja gyermekeit s a szellem, melyet beléjük oltott, áldásosan nyilatkozott bennök később.*”¹⁰¹

Károlyi rengeteget dolgozott, és az elért sikereit nem saját kitartó buzgóságának, hanem egyedül az isteni gondviselésnek tulajdonította. Takáts Sándornál pedig ezt olvassuk róla: „*Egy minden ízében magyar, mély vallásosságú és hazafias családnak volt ő kedvelt, belső embere. E család hamisítatlan magyar erkölcse és életmódja vonzó példa volt abban az időben másokra, forrása a nemzeti önértetnek akkor, midőn általános volt a panasz az elnémetesedés miatt, midőn nemzetiségünket már-már halottnak mondották.*”¹⁰²

⁹⁹ BARKÓCZY 2011, 19.; TAKÁTS 1892, 403.

¹⁰⁰ TAKÁTS 1892, 404. (Takáts Sándor írását minden esetben modernizált helyesírással idézem.)

¹⁰¹ TAKÁTS 1892, 413.

¹⁰² TAKÁTS 1892, 216–230.

1. 1. KÁROLYI SÁNDOR POLITIKAI SZEREPLÉSE

Gróf Károlyi Sándor nemcsak a Rákóczi szabadságharcban, hanem az ország újjáépítésében is elévülhetetlen érdemeket szerzett. „*A diétákon és a bizottságok munkájában megnyilvánuló aktivitása, reformjavaslatai, a saját és az ország gazdaságát valamint a katolikus egyházat egyaránt erősítő sváb-telepítései, de még tiszavirágéletű ipari vállalkozásai is azt bizonyítják, hogy nem alaptalanul kapott elismeréseket. Tehetségét, nagy munkabírását és józan ítélőképességét környezete is méltányolta, bármelyik politikai táborhoz tartozott. A kelet-magyarországi nemesség kulcsembereként jelentős klientúrával rendelkezett, amely számára ő jelentette az igazodási pontot.*”¹⁰³

Gróf Károlyi Sándor, a kuruc generális gyakorlati ember volt, megfontoltan gondolkodott, de cselekedeteit villámgyorsan végezte. Amikor meg volt győződve, hogy egy másra bízott feladat bizonytalan, veszélyezteti a cél elérését, vagy éppenséggel megbukik, helyette szó nélkül végezte az ő feladatát. Nem esett kétségbe, sőt a veszélyek láttán még elszántabban fogott a munkába. Sokat olvasott, írt, az időt jól használta fel, és nem sokra tartotta az evés-ivásért élő embereket. Mindenekelőtt mélységesen bízott Istenben. Ez adott neki hatalmas erőt a nehéz és súlyos feladatai elvégzéséhez. Társai mind tudták, hogy életét az imádság és a kitartó munka tölti ki.¹⁰⁴ Az ügyeit hallatlan nagy energiával intézte, de leveleiből kiderül, hogy ő is érzékeny, hullámozó kedélyű ember volt, aki rosszul viselte a bántást, a lekezelő magatartást.

E tulajdonságai mind azt világítják meg, hogy miért is állott Rákóczi ügye mellé, amikor ő kibontatta zászlóit. 1703 októberében állt Rákóczi oldalára, aki katonai képzettség nélkül is mezei generálissá nevezte ki. Hazája szolgálata jellemzi egész életét. Semmiféle fáradságtól, áldozattól nem riadt vissza, ha Isten vagy szeretett hazájának ügyéről volt szó.

A kuruc vezetés tagjaként gyakran kisebbségi érzés gyötörte, hogy a többi tábornok nemcsak előkelőbb nála, hanem műveltebb is. A felismerés akár bénítólag is hathatott volna, de Károlyit önképzésre sarkallta. Ám bármily sok ismeretre tett szert önnevelés területén, műveltségbeli hiányosságait csak részben tudta pótolni.¹⁰⁵

¹⁰³ KOVÁCS 2012, 155.

¹⁰⁴ LUBLÓVÁRY Gaszton, *Károlyi Sándor gróf, Kelemen atya nagy munkatársa*, Kelemen Atya Közlönye, Miskolc, 1944b, 38. (A továbbiakban: LUBLÓVÁRY 1944b.)

¹⁰⁵ Különösen gyenge nyelvtudása bántotta, s hogy utódait ettől megkímélje, nagy gondot fordított tanítatásukra. Mivel Károlyi izig-vérig gyakorlatias ember volt, a studiumok között is praktikus szempontok szerint szelektált: a nyelvtudás mellett a történelmi és gazdasági ismeretek elsajátítását szorgalmazta.

Julier Ferenc¹⁰⁶ vezérkari ezredes a *Magyar Hadvezérek* című munkában ezzel kapcsolatosan ezeket írja Károlyiról: „Károlyi Sándor hadiszereplése már csak azért is figyelemreméltó, mert minden katonai előképzettség nélkül egyszerre tábornok lett s Rákóczi mindjárt hadtestet bízott reá... Rákóczi meg is becsülte. Gyors egymásutánban emelte katonai méltóságokra. 1704-ben altábornaggyá, 1705-ben tábornaggyá nevezte ki, ugyanebben az évben lett tiszántúli főkapitány, 1708-ban Erdély „commmandérozó generálisa”.¹⁰⁷

Károlyi úgy vélte, hogy az osztrák monarchiának nincs joga örökös tartományként kezelni Erdélyt. A birodalom keretein belül, Magyarországhoz hasonlóan, szabad országnak kell tekinteni, melyet 1704. július 8-ától Rákóczi szabadon választott fejedelemléleként kormányoz. Kovács Ágnes szerint a bécsi udvar negatív viszonyulása az Erdély-kérdéshez fontos politikai motívációt jelentett Károlyi számára, úgyszintén 1703-ban annak felismerése, hogy a rendi sérelmek rendezésére nincs békés lehetőség. Még meg volt győződve arról is, hogy az önálló erdélyi fejedelemség elfogadtatásának csak nemzetközi támogatással van realitása. Az akkori helyzetértékelés következménye Rákóczihoz való csatlakozás volt.¹⁰⁸

Károlyi hosszú időn keresztül lelkes és megbízható híve volt a nemzeti felkelésnek. Az ő politikai felfogásának és közéleti tevékenységének két sarkköve volt: az uralkodó ház szolgálata és a rendi érdekek képviselése. 1706 elején a szenátus miskolci ülésére készített feljegyzésében, másokkal ellentétben, a törvényesség betartására hivatkozva ellenezte a Habsburgok magyarországi örökös királyságának eltörlését és az ellenállási záradék visszaállítását.¹⁰⁹ Amikor pedig saját kezébe vette a békekötés kezdeményezését, függetlenítette magát Rákóczi befolyásától és azon volt, hogy megmentse azt, ami még menthető. Olyan békét kötött, amelyet nem követtek szankciók, amely a nyugalom és a fejlődés lehetőségét ígerte. A békekötés mindig több előnnyel járt, mint a kilátástalan küzdelem folytatása. A kortársak szemében a megegyezés nem volt árulás. A többség itthon akart boldogulni, s a fejedelem emigrációra buzdító javaslata számára nem volt járható út. Ő nem volt árulója a nemzeti ügynek, hiszen Rákóczin kívül egyedül Károlyi ismerte a további küzdelem reménytelenségeit.

¹⁰⁶ JULIER FERENC született Nagyváradon, 1878. október 10-én. A magyar katonatiszt, 1918-ban a Tanácsköztársaság vezérkari főnöke, majd katonai szakíró. 1919-ben a Tanácsköztársaság idején vezető katonai beosztásokat töltött be. A Tanácsköztársaság bukásával Julier Ferenc aktív katonai pályafutása befejeződött. Az 1928-tól az első világháború hadvezéreiből a Magyar Szemlében ír tanulmány-sorozatot. A nagy keleti hadvezérekéről is elkezdett egy sorozatot. 1931-ben jelent meg a *Hadvezetés művészete* c. műve. 1932-ben írta meg a *Vezérkarok szervezete és működése* c. művét. Meghalt Budapesten, 1944. április 25-én.

¹⁰⁷ LUBLÓVÁRY 1944b, 39.

¹⁰⁸ *Károlyi és az ónodi vérfürdő*. HK. 2007. 4. sz. 1236.

¹⁰⁹ KÁROLYI Sándor, *Csekély Elmélkedés*. In: A nagy-károlyi gróf Károlyi család oklevéltára, kiad. gróf KÁROLYI Tibor, s. a. r. GÉRESI Kálmán, Bp., 1897, 365. (A továbbiakban: Károlyi Oklevéltár)

Rákóczival szemben, aki az előkelő származás és rokonság mellett, tekintélyt parancsoló megjelenése és zárkózottsága miatt sokak számára megközelíthetetlen egyéniség volt, Károlyira a gyakorlatiasság, közvetlenség, az átlagon felüli empátikus és kommunikációs képesség volt jellemző. Rákóczi és Károlyi másképpen látták a nemzet jövőjének biztosítását. Rákóczi ragaszkodott a szécsényi országgyűlés határozataihoz és bízott a külső segítség reményében. Károlyi viszont nem bízott a külföldben. Láta, hogy a további küzdelem folytatására nincs eszköz. Illuzórikus az a feltételezés is, hogy a szabadságharc meghosszabbítása a megvalósulnál előnyösebb szerződést is eredményezhetett volna.¹¹⁰

„Károlyi őszintén tisztelte a fejedelmet és azt is fel tudta mérni, mit köszönhet neki. S itt elsősorban nem a vagyoni helyzetét kedvezően befolyásoló lehetőségekre, pld. a birtokperekben a família javára hozott döntésekre gondolok, hanem a Rákóczi környezetében megszerzett tudásra. A gazdasági, gazdaságpolitikai, katonai és az általános műveltség körébe tartozó ismeretekre. A szabadságharc alatt Károlyi sok mindent megtanulhatott abból, aminek elsajátítását gyermek- és ifjúkorában megtagadta tőle a sors.”¹¹¹

Az emberek vegyes érzelmekkel fogadták Károlyi fáradozásait. Voltak megyék és városok, akik lelkesedtek szavain és megköszönték fáradságát, hogy nem engedte országát pusztulásra hagyni. Viszont a szegény kurucok, akik mindent feláldoztak a hazáért s mindent elvesztettek, nehezteltek a békekötést követő országgyűlési jelenet miatt. Ugyanis a magyar főurak a császári hűség jutalmául a számkivetésbe ment és itthon maradt kurucok birtokait követelték.

A későbbi események is azt mutatták, hogy Rákóczi a reményekben, Károlyi pedig a biztonságos útban bízott és a szorult helyzetben kétségbeesve kérte Rákóczit, hogy térjen vissza. Levelet is írt neki és ebben tudtára adta szándékát. Várkonyi Ágnes ezeket a sorokat, „élete nagy pillanatát megélő államférfi elkötelezettségének” nevezi. Ez a „Károlyi talán legszebb vallomása”:¹¹²

„én is ezen alázatos levelem által azon kötelességemre és hitemre magamot devoveáalom és üdvezülendő hitemmel kötelezem is, valamellyeket Felségednek aperiáltam és bővön declaráltam, melyek között emlékezni méltóztatik Felséged még

¹¹⁰ KÖPECZI Béla, *Rákóczi és Károlyi* = „...kedves hazám boldogulása munkáját kezébe adom...”. *Történeszek a szatmári békéről: „árulás vagy reálpolitikai lépés”*. Szatmárnémeti konferencia, szerk. TAKÁCS Péter, Nyíregyháza, 2003, 11. (A továbbiakban: *Szatmárnémeti 2003.*); R. VÁRKONYI Ágnes, *Rákóczi szabadságharca történelmi fejlődésünkben és a szatmári béke értékelése*. In: *A Rákóczi-szabadságharc vitás kérdései. Tudományos emlékülés 1976. január 29–30.*, szerk. MOLNÁR Mátyás, Vaja-Nyíregyháza, 1976. 34.; KÖPECZI Béla, R. VÁRKONYI Ágnes, *II. Rákóczi Ferenc*, Bp., 1976, 352. (A továbbiakban: KÖPECZI, R. VÁRKONYI 1976.)

¹¹¹ Károlyi és az ónodi vérfürdő, HK, (4)2007, 1239.

¹¹² R. VÁRKONYI Ágnes, *A nemzetközi garancia és a generális (A szatmári béke történetéhez)* In: *Szatmárnémeti 2003*, 15.

egy extrema resolutionrul, kit is post omnem casum töttem vala fel, s arrul semmi resolution nem lött ezen irásban; hanem ha Felséged irányozza szükségesnek, ez után is megh lehet, holott nem, múlhatik, de abban bizonyos lehet, hogy mind azt, mind egyebeket, nem egyéb végre kívánok folytatni s megh is mutatni, hanem egész nemzetemnek javára és Felséged intenióinak secundálására, kire nem szükség historiámat tovább nyújtani, hanem az egy Isten adgyon erőt, egészséget, alkalmatosságot csekély tehetségemnek mindezeknek végbenvitelére, kiben vagyok teljes bizodalom is.”¹¹³

A Lengyelországba távozó fejedelem 1711 februárjában ráruházta a kuruc hadsereg főparancsnokságát, s ebben a tisztségben folytatta a császári főparancsnokkal, gróf Pálffy Jánossal korábban megkezdett béketárgyalásokat, s kötötte meg a szatmári egyezményt. Elkövetkezett Rákóczi nemzeti felkelésének befejezése. Az idáig vezető út mind Rákóczi, mind Károlyi számára nehéz volt. A fejedelem attól félt, aminek a megvalósításáért Károlyi fáradozott: a béke megkötésétől, mivel a tárgyalásokkal főleg időt akart nyerni. Károlyi viszont attól rettegett, hogy az időhúzással csökken az esélye egy magyar szempontból előnyös megegyezésnek.

A szatmári béke megítélésében azonban a hazai történettudományban még ma sincs egység. Mai szemmel nézve, úgy látjuk, hogy a Habsburg-dinasztia, a magyarországi rendek, Károlyi és Pálffy érdeke és nem az ország, még kevésbé a megszületendő magyar polgári nemzet érdeke kívánta meg, hogy 1711. május 1-jén a nagymajtényi síkon mintegy tizenkétezer főnyi kuruc hadsereg örök hűséget esküdjön I. József császárnak. Az 1711. május 20-án ratifikált szatmári béke a szabadságharc résztvevőinek szempontjából látszólag kedvezően zárta le a hétesztendő küzdelmet¹¹⁴ „Károlyi a történelmi tények tanúsága szerint elpártolt Rákóczitól, megszegte esküjét, többszörösen is keresztezte a fejedelem politikáját /.../ A szatmári békét kierőszakoló Pálffynak engedve meghiusította Rákóczi koncepcióját, hogy a szabadságharcot az általános európai békébe foglalt államszerződés szintjén fejezhessék be. A szatmári békét tehát a szegénylegény-katonák, tiszték, Rákóczihoz hű nemesek sora s a népi emlékezet joggal tekintette árulásnak.”¹¹⁵

¹¹³ Károlyi levele Rákóczihoz. 1711. február 21. Munkács. LUKINICH Imre, *A szatmári béke története és okirattára*, 264–265.

¹¹⁴ HORVÁTH Zita, *Magyarország Kelemen Didák korában (1683–1744)* In: *Publicaciones Universitatis Miskolcensis: Tanulmányok Kelemen Didák tiszteletére*, a 2008. április 17–18-án megrendezett konferencia előadásai, Miskolc, 2008, 64.

¹¹⁵ KÖPECZI, R. VÁRKONYI 1976, 351–352.

Vannak történészek mint pl. Szakály Ferenc, Pálffy Géza és Ifj. Barta János, akik ezt másként látják. Szakály szerint az adott külpolitikai helyzetben még katonai győzelem esetén sem remélhettek többet, mint amit a szatmári békében Károlyi és Pálffy elértek.¹¹⁶ Barta János szerint a szatmári békének köszönhető, hogy Magyarország XVIII. századi történelme nem úgy alakult, ahogy azt a XVII. században Bécsben tervezték.¹¹⁷ Pálffy Géza is a lehető legkedvezőbb megoldásnak tartja a szatmári békét, mert a vereség elkerülhetetlen volt. A főpapság és a főnemesség jelentős része a Habsburgok hűségén maradt, hasonlóan a szászokhoz, sőt a szabad királyi városok egy része, mint pl. Buda, Pest, Sopron sem csatlakozott Rákóczihoz. Tehát a vereségnek nemcsak katonai és diplomáciai okai voltak, hanem társadalmiak is.¹¹⁸ A felkelés leverésének nem egy, hanem sok oka volt. Amíg a nyolc évig tartó kuruc szabadságharc csak 80.000 ember halálát kívánta, addig a pestis egymaga 400.000 ember pusztulását okozta.¹¹⁹ Tehát kétségtelen, hogy az ország politikai elszigetelődése mellett a pestisnek döntő szerepe volt Rákóczi szabadságharcának lehanyatlásában, majd összeomlásában. II. Rákóczi Ferenc Vallomásaiban ezeket megnevezve írja: „... a hadviselésben való tudatlanság, a pénz értékének veszte, főként a dühöngő pestis, mely megtizedelte gyalogságát. /.../. Napról-napra – folytatja Rákóczi – kisebbedett körülöttünk a kör. A tél dühöngött. A katonaság elhagyta zászlóit, hogy családját megmentse az éhhaláltól, kiknek siralmas panasza állandóan fülébe zúgott. A félig meztelen katonaság a kemény fagytól megdermedve odahagyta állomáshelyeit. Nem az akarat, a hűség hiányzott, mint inkább a lehetőség. Midőn a védelmi háborúra kellett áttérni, nem voltak védelemre alkalmas és elszánt tisztek. Az erősségek egy részét gyávaságból, másik részét pedig az őrségnek és a parancsnokoknak félelme miatt átadták...”¹²⁰

Károlyi az 1741. évet kivéve, rendszeresen részt vett a diétákon, az ország újraszervezése céljából létrehozott Systematica Commissio két albizottságának is elnöke volt. 1723-ban III. Károly (1711–1740) belső titkos tanácsossá nevezte ki, ugyanakkor lovassági tábornok és a tartományi biztosság igazgatója lett, valamint az 1724-től működő Helytartótanács tanácsosa volt.¹²¹ 1734-ben engedélyt kapott egy huszárezred kiállítására, 1741-ben tábornaggyá nevezték ki.¹²²

¹¹⁶ SZAKÁLY 1990, 307.

¹¹⁷ BARTA 2000, 24.

¹¹⁸ PÁLFFY 2007, 482.

¹¹⁹ FAZEKAS Árpád, *Szabolcsi adatok a pestisjárványok történetéhez*, Orvostörténeti Közlemények, 1980, 95.

¹²⁰ RÁKÓCZI Ferenc, *Emlékiratok (részletek)*, Bp., Mercator Stúdió, 2006, 45.

¹²¹ KOVÁCS 1988, 133, 143–159.

¹²² HECKENAST, MÉSZÁROS 2005, 220–221.

A diétákon és a bizottságok munkájában megnyilvánuló aktivitása, reformjavaslatai, a saját és az ország gazdaságát valamint a katolikus egyházat egyaránt erősítő sváb-telepítései, de még ipari vállalkozásai is azt bizonyítják, hogy nem alaptalanul kapott elismeréseket. „*Tehetségét, nagy munkabírását és józan ítélőképességét környezete is méltányolta, bármelyik politikai táborhoz tartozott. A kelet-magyarországi nemesség kulcsembereként jelentős klientúrával rendelkezett, amely számára ő jelentette az igazodási pontot.*”¹²³

1. 2. KÁROLYI SÁNDOR SZEREPE AZ EGYHÁZI ÉLETBEN

Károlyi Sándor és családja minden tagjára jellemző a mély vallási buzgóság. Amit tesznek és ahogyan teszik, vallásos meggyőződésből ered.¹²⁴ A generális őszinte, elmélyült kegyessége, vallásossága leginkább az ünnepekhez kapcsolódott. Naplója tanúsága szerint minden jeles ünnepről, magánáhítat, illetve családi ünneplés és templomi misehallgatás formájában is megemlékezik. Magánájtatossággal emlékezik meg a Gyertyaszentelőről, Sarlós Boldogasszonyról, Mindenszenteket és a Halottak napját is megtartja, nagypénteken és nagyszombaton a „koporsólátogatás” szertartását végzi. 1703-ban Gyümölcsoltó Boldogasszony napján búzaszentelő körmenetet tart, Vízkeresztkor pedig megszentelteti házát.¹²⁵ A járvány idején magánáhítatával is igyekezett a járvány megszűnését elősegíteni. Egy évig minden pénteken böjtöt rendelt házanépének napi háromszori, a lorétói litániát és egyéb áhítatgyakorlatot is magában foglaló templomi ájtatossággal.¹²⁶ Buzgóságát csak növeli feleségének, Barkóczi Krisztina grófnénak mély vallásossága.

Károlyi Sándor így festi le Szatmár felekezeti helyzetét a XVII. század végén *Providentia Dei* című kiadatlan munkájában: „*Azon esztendőben (1687) házasodván magam és vettem vala házastársul magamnak néhai édes kedves feleségemet, Szalai Barkóczi Krisztinát, ki igen buzgó és istenfélő, ájtatos és példaadó asszony vala, s az midőn 1689.*

¹²³ KOVÁCS 2012, 156.

¹²⁴ TAKÁTS 1892, 411.

¹²⁵ SZALAY 1865, passim

¹²⁶ *Mert minek utána a felséges Isten maga igaz ítélete szerért édes hazánkat az elmúlt esztendőben pestissel meglátogatta volna... [Károlyi Sándor] egész háznépével fogadást tölt, hogy esztendőnek forgása alatt péntek napon egész estvélig böjtölni fog, háromszor menyén azon napon az Isten házába. Délelőtt a sz. misére, mellynek végén az áldott Jesus nevééről való litániákat mondatta. Délután három óra tájban Nagy Asszonyunknak, a Boldogságos Szűz Máriának üdvözlő rózsákból kötött lelki koszorúját nagy szóval imádkoztatta. Utána pedig keserves nótával ama töredelmes szívűl származott ötvenedik zsoltárt, „Könyörülj, Istenem én bűnös lelkemen etc.” énekelte. Estvéli öt óra tájba pedig a Boldogságos Szűz Lauretomi Litániáját énekszóval mondatta, melly ájtatosságon hogy jelen lehetne, maga mulatságit odahagyván, a mezőre is visszatért vala. Így engesztelte ez a magyar Dávid, boldogult m. gróf Károlyi Sándor az Istennek haragját.* NOVAK István, Pozsony, Royer, 1747, G1.

*esztendőben édes atyám Károlyi László Szatmári 28. febr. lelkét az ő teremőjének istenesen visszaadta volna, tisztességes eltakarítása után azonnal kivettem lakásomat károlyi és olcsvai jószágomban, s mivel feleségem fehércselédjeivel együtt mindössze is alig voltunk tizen-tizenketten az római hitben, s hol az ecsedi plébánost hozattuk ki, hol Szatmárrul páter jezsuitát, hol pedig Kassáról barátot s valamely esztendőig úgy folytattuk devótionkat.*¹²⁷

Templomok és egyházi gimnáziumok sorra emelkednek. Számos templomot (Csengerben, Erdődön, Gelénesen, Kaplonyban, Nagykárolyban, Majtényban stb.) és rendházat építettek (Bátorban és Miskolcon a minoriták, Nagykárolyban a piaristák, Pesten a klarisszák részére), s Barkóczy Krisztina költségére 40 szegény diák tanulhatott Bátorban.¹²⁸ Az is tény, hogy ha valakinek a teljesítményét nagyra értékelték, bőkezűen támogatták. Köleséry Sámuel, az erdélyi tudós példája bizonyítja, hogy ilyenkor azt sem bánták, ha az illető más, jelen esetben a protestáns felekezethez tartozott.¹²⁹

Takáts Sándor írja, hogy Károlyi egymaga többet áldozott templomok és iskolák javára, mint az ország akkori püspökei együttléve.¹³⁰ A vidék katolikussága a Rákóczi-szabadságharc háborús viszonyai miatt lecsökkent, amint Károlyi Klára Kelemen Didák életrajzáról írt levelében is kitűnik. *„Midőn a kuruc háborúban 1710-ben a pestis felettébb uralkodott [...], az egyházi személyek oly szűken tanáltottak, hogy az egész Tiszán-innen való földön, Ugocsa vármegyében Nagy-Szóllósön, Szabolcsban az egy Kis-Várdai plébánus, Biharban Nagyváradon. Szatmár vármegyében Nagy-Bányán [...] sehon nem találtatott. Az Szilágyságban is, az hol azelőtt plébniák voltak, elszélyedtek az háborúság miatt.*¹³¹

A nagy pártfogó semmit sem tagadott meg a templom- vagy iskolaügyben hozzáforduló Didák atyától, sőt kérés nélkül is adott. A minorita szerzetes azt írja Károlyiról, hogy *„nem illett, hogy a magától hulló termő fát rázzuk”,*¹³² vagyis nem kívánja kéréseivel zaklatni azt, aki magától is bőven juttat.

Évenként nagy összegeket költenek egyházi célokra. Kelemen Didákot és társait térítőül küldik szét a tiszai vidékekre, s ellátja őket szükséges eszközökkel: pénzzel, építőanyaggal, élő munkával. Az elhagyott falvakba és üres házakba katolikus svábokat és olaszokat telepít le, és szívből örül, ha jobbágyai közül csak egyet is megnyerhet vallásának.

¹²⁷ TAKÁTS Sándor, *Szalai Barkóczy Krisztina 1671–1724*. Bp., Pfeifer Ferdinánd, 1910, 25. (A továbbiakban TAKÁTS 1910.)

¹²⁸ KOVÁCS 1988, 215–216.; GYULAI Éva, *Kegyúr és káplán – gróf Károlyi Sándor és Kelemen Didák minorita missziója*. In: *Publicationes Universitatis Miskolciensis*, Miskolc, 2008, 71–95. (A továbbiakban: GYULAI 2008.)

¹²⁹ TAKÁTS 1892, 34, 63–64, 192, 264–268.

¹³⁰ TAKÁTS 1892, 411.

¹³¹ KÁROLYI 1890, 11.; TAKÁTS 1892, 536.

¹³² *Kelemen Didák levele Károlyi Sándorhoz*, (Bátor, 1734. március 8.) In: RÁKOS 1978, 263.

Károlyi Sándor a katolikus vallás terjesztése körüli fáradozásaiban sem igazságtalan. A másvallásúakat nem kényszeríti az áttérésre, hanem sajnálja őket, mert meg van győződve hite igazságáról. Szüntelenül érdeklődik Didák atya missziós útjairól, aki „*referált működésének eredményéről*”. Ő azonban pátronusát igyekszik megnyerni a megtervezett munkához.

A minoriták története Nagybányán akkor kezdődik, amikor az 1687-ben Csáky István kassai főkapitány, valamint Károlyi László három templomot visszaszerzett a reformátusoktól. A középkori nagybányai Szent Miklós-templomot és az ispotályt kapták meg letelepedésükre. Károlyi Sándor is támogatta a minoritákat és erősen ellenezte, amikor a német nevű nagykárolyi szerzeteseket a kurucok elűzték. 1705. december 20-án írja feleségének: „...*mert az Bányai barátokat ki akarják űzni, de én nem engedem, hanem ha ki suspectus, menjen, s jöjjen más helyébe.*” Megjelentek a városban, akik a középkori nagybányai Szent Miklós-templomot és az ispotályt kapták meg letelepedésükre.¹³³

Amikor a szatmári jezsuiták védelmet kérnek a kálvinisták ellen, ő nem adja meg ezt nekik, hanem megnyugtatja őket, hogy nem fogják őket bántani, és arra biztatja, hogy inkább prédikáljanak nekik és tegyenek tanúságot hitük szépségéről.

Ugyanis az 1705. évi szécsényi országgyűlés végzése értelmében a magyar állam területéről kiutasítják az osztrák provinciával szakítani nem akaró jezsuitákat. A kassai jezsuita rektor Károlyi feleségéhez, Barkóczi Krisztinához fordul védelmük érdekében,¹³⁴ aki így figyelmezteti férjét a katolikusok iránti kötelezettségeire: „*Édes Lelkem, minthogy Kegyelmed is egy az Anyaszentegyház tagjai közül, s úgy tudom, nem is tartja a legroszának magát, amint a papja is bizonyítja, lélekbe járó dolog lévén ez, amennyiben Kegyelmeden áll, meg ne vonja tőlök szolgálatját. Ha pedig nem használna is, lelkiismeretét felszabadítja s tiszta lesz tőle.*”¹³⁵

Barkóczi Krisztina a szabadságharc alatt igyekszik férjét visszatartani a katolikusok üldözésétől. 1706-ban gelényesi birtokáról írt levelében kéri férjét mint a szatmári vidék pátronusát a katolikusok védelmére: „*Minthogy pedig édes lelkem ha szintén rossz pápistának tartja is kegyelmed a Tiszán innen valókat, de ugyan Isten kegyelmedet rendelte ezen a földön*

¹³³ RÁKOS B. Raymund, *Ugye, Atyafiak?!: Isten Szolgálja P. Kelemen Didák OFMConv. élete (1683–1744)*. Róma, 1975, 87–88. (A továbbiakban: RÁKOS 1975.)

¹³⁴ „*Kassai Pater Rector uram... kér ezen levelét recommendájam... Vannak bánatban, már elérkezvén a comissariusok, kik conscribálják jószágokat, s magokat kügazítják, bizony, Szíven, busulok rajta, mert mind Istentől félek érte, s mind a bal-keresztényeknek ezzel nagy örömet szerezvén, félek az excommuniatiótul, s az egész kereszténység előtt nótába esnek a magyarok.*” Károlyi Sándorné levele férjéhez. (Olcsva, 1706. aug. 3.) Károlyi oklevéltár 5. k. CCCLXXXV. sz.

¹³⁵ *Barkóczi Krisztina levele férjéhez, Károlyi Sándorhoz.* (Olcsva, 1706. szeptember 30.) BARKÓCZY 2011, 158; TAKÁTS 1892, 26–27.

oltalmazójának az ő anyaszentegyházának, ha mit feltalálhatna meggátlására.”¹³⁶

A nagybányai minoriták Károlyi Lászlónak köszönheték letelepedésüket. Az 1715-ben Károlyi Sándornak írt levelében erre a kapcsolatra is hivatkozott Kelemen Didák atya: „... írjon úgy Kalocsai érsek, Csáky Imre Uram Eminentiájának, minthogy az eő Eminentiája édes Atyja és az Excellentiád üdvözült édes Atyja voltak patrónusink s promotorink azon Fundationak meg nyerésiben: az honnan a Convent ezen két Méltóságos Familiát Fundátorának tartya mindeltig.”¹³⁷

Kelemen Didák atya 1710-ben kezdte meg térítő munkáját Nagybányán, ahol csupán a kurucok által feldúlt kolostor romjait találta. Apostolkodása kezdetén gróf Károlyi Sándor a buzgó szerzetest és híres szónokot szemelte ki a visszakapott nagybányai rendház rendbehozatalára. Károlyi szíven viselte a nagybányai minoriták sorsát, segített 1710-ben Kelemen Didáknak a kolostor és jószágai visszaszerzésében. Az épületek és birtokok viszont csak a szatmári béke után kerültek vissza jogilag is a rendházhoz. Egy cél, egy közös misszió vezérelte őket Szatmár vármegyében és környékén, hogy megerősítsék és visszaállítsák a katolikus egyház pozícióját. Így közel került Didák atya 1712-től a nagykárolyi várkastélyban székelő gróf Károlyi Sándorhoz.¹³⁸

Kelemen Didák és Károlyi Sándor közös missziója a magyarországi kálvinizmus egyik összefüggő területén, Szatmárban kezdte és folytatta rekatalizációs törekvéseit. Kapcsolatuk a nagybányai rendház visszafoglalásánál kezdődött, s a nyírbátori romos kolostor és templom újjáépítésénél teljesedett ki. Leveleiben többször írja Károlyinak: „böcsületes patereim mind misszióra kiindultak”.¹³⁹ Ilyen buzgóság mellett nem meglepő, hogy a katolikus vallás híveinek száma gyorsan nőtt. Amikor Didák atya Csengeren megkezdte a térítést, csak egy katolikus családot talált, Nyírbátor egészen protestáns volt, Szatmár megyében pedig Károlyi Sándor menyegzője időpontjában alig néhány katolikus család lakott.

1720. július 29-én Károlyi Sándort a nyírbátori templom felszentelésére és Portiuncula napjára hívja meg.¹⁴⁰ Majd 1720. augusztus 30-án még egyszer erre figyelmezteti Károlyit.¹⁴¹ Kelemen Didák Miskolcon egy jezsuita szerzetes bevonásával újdonságnak számító missziót tartott, bűnbánati körmenettel egybekötve. A misszió a miskolci protestáns lakosságban ámulatot, sőt megrökönyödést váltott ki, egyébként ennek hatására többen megtértek.¹⁴² Ezzel

¹³⁶ TAKÁTS 1910, 213.

¹³⁷ Kelemen Didák levele Károlyi Sándorhoz. (Nagybánya, 1715. szeptember 28.) RÁKOS 1978, 10.

¹³⁸ RÁKOS 1975, 88, 92.

¹³⁹ TAKÁTS 1892, 551.

¹⁴⁰ Kelemen Didák levele Károlyi Sándorhoz. (Bátor, 1734. március 8.) RÁKOS 1978, 100.

¹⁴¹ TAKÁTS 1892, 283.

¹⁴² CSÁK 1927, 58–59.

kapcsolatosan Károlyi Sándornak ezt írja. „... *olly szép példás aitatosságot, olly hasznos üdvösséges tanításokat, olly töredelmes penitentiára indító alkalmatosságokat nem láttunk s olly szíves buzgó meg térésit a népnek, olly sűrű könnyhullatásokkal való Istennek megbántódását s bűnöknek siratását nem hallottuk. ... Az ellenkező atyafiak közül is csak ezen alkalmatossággal is öttön tértek meg az üdvözülendő igaz Szent Hitre*”.¹⁴³

Kelemen Didák 1731-ben nagy lelki meglepéssel írja Károlyinak, hogy „*az Úristennek ingyen való szent kegyelméből immár Excellentiád nemes vármegye igaz hitben lévő tagokból áll!*”¹⁴⁴ Didák atya és Károlyi Sándor buzgó tevékenységének köszönhető tehát a tiszai részek megtérítése. Nélkülük nem sikerülhetett volna Szatmáron a püspökség alapítása. Nehéz viszont eldönteni, hogy kettőjük közül melyiküknek nagyobb az érdeme. Egy a biztos: Didák atya végezte a lelki munkát, Károlyi pedig biztosította a szükséges hátteret; „*Didák térített, Károlyi meg megvédte befolyásával a támadások ellen*”.¹⁴⁵

1743. november 16-án utolsó levelét intézi Károlyi fiához. „*Én is – írja ebben – viribus enervatus lévén, gyarló életemet kevés-kevés borral gyámolgom, melyben ha megfogyatkozom, ártalmamra vagyok.*”¹⁴⁶ Egyúttal azt is tudtára adja a grófnak, hogy hozzáfogott már a nagy lelki munkához: Károlyi Sándor halotti prédikációjának készítéséhez. A beszéd azonban nem készülhetett el, mert betegsége napról-napra súlyosabb lett és a halál meghíúsította tervét. 1743. szeptember 8-án halt meg Didák atya munkatársa, gróf Károlyi Sándor. „*1743. szept. 8-án már halva volt Didák nagy védnöke. Bár még életében meghagyta gyermekeinek, hogy „a kaplonyi barátoknak, majthényi papnak fogyasztások ne legyen. Atyáitokról gyakran megh emlékezzetek, szent miséket szolgáltassatok s az báthoriakról (t. i. a minoritákról) se felejtkezzetek: az a tietek, az mit azoknak adtok.*”¹⁴⁷ Az erdődi kápolnából a nagykárolyi várkastély kápolnájába, majd onnan 1744. június 22-én az újonnan felépített kaplonyi ferenceseknél lévő családi sírboltba helyezték örök nyugalomra.¹⁴⁸ Lassan elmentek azok, akikkel Didák atya együtt dolgozott Magyarország „feltámadásán”. Védnökének halála mélyen megrendítette a szentéletű minorita szerzetest. Több éven át örömmel fáradoztak közös eszményeik szolgálatában, s a Mindenható megengedte, hogy munkáik gyümölcsét láthassák.¹⁴⁹

¹⁴³ Kelemen Didák levele Károlyi Sándorhoz. (Miskolcz, 1731. október 17.) RÁKOS 1978, 240.; TAKÁTS 1892, 550.

¹⁴⁴ TAKÁTS 1892, 551.; RÁKOS 1975, 482.

¹⁴⁵ TAKÁTS 1892, 551–552.

¹⁴⁶ TAKÁTS 1892, 706.; RÁKOS 1975, 680.

¹⁴⁷ TAKÁTS 1892, 309.

¹⁴⁸ LUBLÓVÁRY 1944b, 42.

¹⁴⁹ TAKÁTS 1892, 706.

1. 3. KÁROLYI SÁNDOR KAPCSOLATA P. KELEMEN DIDÁKKAL

Gróf Károlyi Sándor és családjának tagjai fontos levelezést folytattak Kelemen Didák atyával, törekvéseinek támogatói voltak, a család barátjának, szinte családtagnak tekintették. Didák atya egész életén át egyik legkedveltebb embere volt a Károlyi családnak, számtalanszor tartózkodott Károlyi Sándor gróf házában. Károlyi Sándor pedig bármerre utazott, mindig legalább egy-két napot töltött Didák atyánál. *„Mint a grófi háznak gyóntatója, negyedszázadnál tovább folytat sűrű levelezést Károlyi Sándor generálissal és családjának tagjaival: Haller grófné (szül. Károlyi Klárával), Barkóczi Krisztinával (Károlyi Sándor széplelkű feleségével) és másokkal. Gyóntatója volt Koháry Judit grófnénak, belső tanácsosa Koháry országbírónak, ki egyúttal prédikációinak kiadója is volt. A Berényiek, Dörtyek, Mikesek, Vécseyek, Csákyak stb. gyakori összeköttetésben álltak vele.”*¹⁵⁰

Kelemen Didák legfőbb támogatója Károlyi Sándor volt, akár anyagi segítségért, akár erkölcsi támogatásért fordult hozzá, nem történt meg, hogy Károlyi egyszer is visszautasította volna. Kelemen atya volt a tanácsadó és tervező, Károlyi a végrehajtó.¹⁵¹ 1714-ben Kelemen Didák a tartományfőnök megbízásából így fogalmazza meg a Károlyival való kapcsolat lényegét:

*„Alázatosan édes méltóságos Generális Uram Excellenciád, mint Szerzetünk kiváltképpen való bizadalmas nagy jó Patrónusának inkább oltalmazó, pártját fogó s gondviselő édes Atjának s promotorának kegyes patrotiniumjához T. Pater Provinciálisunk Commissiojából s Parancsolatjából ugyan eő Atyasága neve alatt folyamodom [...] Mi is és az egész Sz. Szerzet ebbeli Excellentiád munkálkodását s velünk való jó téteminit örökké való fel maradandó emlékezetben tartván, szüntelen való imácságinkkal s mise mondásinkkal megh hálálni el nem mulatjuk.”*¹⁵²

Amikor 1715-ben az Oszmán Birodalom megtámadta Velencét, kitört az újabb török háború. Kelemen Didák szemtanúként a háború minden eseményéről értesíti patrónusát, Károlyi Sándort. Ismerve Kelemen Didák jámbor buzgalmát az evangélium hirdetéséért, nem csodálkozhatunk azon, hogy közvetlenül tartományfőnökké választása után, a mohamedánokkal vívott kemény harcok színhelyeihez közel találjuk őt. Erre indította hazaszeretete, szolgálatkészsége és Károlyi Sándor iránti barátsága. A nagyhatalmú mágnás

¹⁵⁰ TAKÁTS 1892, 401.; RÁKOS 1975, 115.

¹⁵¹ TAKÁTS 1892, 402.

¹⁵² Kelemen Didák levele Károlyi Sándorhoz. (Eger, 1714. szeptember 19.) RÁKOS 1978, 1–3.

megkérte Didák atyát, hogy minél gyakrabban számoljon be neki az eseményekről. Így a török háborúk idején egyik legkedvesebb tudósítója volt Károlyinak, aki a háború minden eseményéről értesítette őt.¹⁵³

1727 augusztusában Didák atya nagyon boldog, hogy Károlyi Sándor személyesen is elmegy a vármegyei tisztújításra, mert szavai szerint „*a vármegyében az Úr Isten szent malasztyával munkálkodik*”. Didák atya kéri, hogy a vármegyei szenátusba a katolikusokat helyezze el, hogy „*az üdvözlendő igaz hit nagyobb terjedhessen*”¹⁵⁴

1732-ben Károlyi Sándor újbóli főispánná választása alkalmából írja: „*Mivel az Úr Istennek ingyen való kegyelmiből immár az Excellentiád nemes vármegyéje nagy részint igaz Hitben levő tagokból áll, kívánom mostani Restauratiójának alkalmazosságával, segélye az Úr Isten eő Szentfelsége, hogy egészen abból épülhessen s állhasson Szent Nevének nagyobb dicsőségire s az Anyaszentegyház terjedésire*”¹⁵⁵

Szokása volt Károlyinak, hogy Bécsből és Pozsonyból a böjti napokra heringet, citromot, gyömbéret, sáfrányt, csigát és mandulát küldött családjának, s ilyenkor Didák atyáról sem feledkezett meg.¹⁵⁶ Egyszer leánya, Klára figyelmeztette apját a böjti időszakban, hogy „*méltóztatott volna Nagyságodnak a szegény páter minoritákról is megemlékezni*.”¹⁵⁷

Didák atyának Károlyi iránti bizalma feljogosította őt arra is, hogy nemcsak lelki, hanem gazdasági dolgokban is tanácsot adjon neki, sőt bele is szóljon családi ügyeibe. 1740-es években Károlyi Sándor a dohánytermesztéssel próbálkozott, végül azonban hosszas

¹⁵³ Kelemen Didák levele Károlyi Sándorhoz. (Arad, 1717. július 30.): „*Méltóságos Generalis, nekem érdemem felett kiváltképpen való bizodalmas nagy jó Patrónus Kegyelmes Uram! Isten Segélcségével tegnap tizenegy óra tájban reggel érkezém ide Aradra; innen noha jól tudom, hogy Excellentiádnak minden újságotok a Tháborról is meg írjanak; mindazonáltal, ha újságot nem írok is? leg alább tartozó szerzetesi kötelességemnek meg felelni kívánván, együgyű levelem által Excellentiádat köszönteni el nem mulathatom. Alázatosan jelentvén, hogy itt Istennek hála jó hírek folynak. Nándorfehérvár lövéséhez egy hete immár hogy hozzá kezdetek; a Száva felől való oldalát s bástyáját szintén a földig rontották; az tűz szerszámokkal is kezdték égetni, úgy hogy két hetek alatt remélyük Ist. jóvoltából feladását. Az Aprosban elsőben vigyázatlanságunk miatt egy kevés kár esett volt, de ott is segélcség érkezvén, megűzvén a törököt, azokkal együtt, kiket a vízben ugrattak! ölte meg két ezerig valót. A török Thábort Orsovánál mondgyák; úgy láczik nem mer Nándorfehérvár segélcségire jönni. Ott ugyan Orsovánál harmincz ezerig való pogányságot halyuk, hogy által jött volna a Dunán Karánsebes felé; de a föld népe annak előtte megtudván, a hegyekre magát recipiálta: innen gondoljuk, hogy újabban visszament volna, ha szintén nem mert is? meg fordul: mert a Felséges Herczeg, úgy értyük, huszonöt ezeret küldött utánnok, még ma jobban meg halyuk. Kiről ennek utánna is Excellentiádot tudósítani el nem mulatom. A méltóságos Aszszonyt eő Excellentiáját Szerzetesi alázatossággal köszöntvén, magamat és Sz. Szerzetünköt Excellentiád mindenkori szokott, érdemünk felett való Kegyes Atyai Gratiájában alázatosan recommendálván maradok Excellentiádnak Alázatos, Istent imádó méltatlan Szolgája s Káplánya. Arad 1717. Die 30. juli – Kelemen Didák.*” TAKÁTS 1892, 685–686.

¹⁵⁴ Kelemen Didák levele Károlyi Sándorhoz. (Bakta, 1727. augusztus 10.) RÁKOS 1978, 192.

¹⁵⁵ Kelemen Didák levele Károlyi Sándorhoz. (Miskolcz, 1732. június 11.) RÁKOS 1978, 248.

¹⁵⁶ TAKÁTS 1892, 681.; CSIKI Tamás, *Mítoszteremtés – történetírói módra: Takács Sándor és Ballagi Aladár Kelemen Didák képe*. In: *Publicaciones Universitatis Miskolcensis: Tanulmányok Kelemen Didák tiszteletére, a 2008. április 17–18-án megrendezett konferencia előadásai*, Miskolc, 2008, 113.

¹⁵⁷ TAKÁTS 1892, 681.

lebeszélésére felhagyott az új növénykultúra termesztésével.¹⁵⁸

Károlyi Sándorhoz fűződő bensőséges, baráti viszonyát leginkább az mutatja, hogy egyik levelében az özvegy grófot próbálja rávenni az újránházasságra.¹⁵⁹ 1728. november 2-án Károlyinak írt terjedelmes levelében új házasságkötést ajánlott neki. Egyenként felsorolja a házasság mellett szóló érveket, például, hogy több gyermeke lehet, vagy ahogy szent Pál apostol mondja: *„jobb meg házasodni, hogysen égni, vagy az tartóztatlanságnak periculumában élni.”*¹⁶⁰ Indoklása szerint a szent házasságban fogja őt az Isten megáldani, *„s így az anyaszentegyház terjedhet”*. Kelemen atya félti a grófot, nehogy vétek költözzön a szívébe. Igaz – mondja –, hogy az özvegység kedvesebb Isten előtt, mint a szent házasság, de ha nincs ajándék az özvegységben, jobb a szent házasság. Ezért ha Károlyi nem kötelezte magát fogadalommal az özvegységre, nősüljön meg, vegyen el egy istenfélő asszonyt, inkább szegényt, mind gazdagot, aki a gyermekeket megbecsüli, kártyázni, kockázni nem tud, s *„magyar legyen, ha ehhez a földhöz nem szokott, tőle ne irtózzon.”* Kell a házasság azért is, hogy a háztartás, a *„méltóságos udvar”* jobb rendben, nagyobb ájtatosságban legyen, mivel Károlyi nem ér rá ezzel foglalkozni. Jól ismerte patrónusának legbelsőbb életét is: azért is javasolja a házasságot, mert látja, hogy nincs, akivel Károlyi Pozsonyban az országgyűlések alatt beszélgesse, *„egyedül törődik s emészti magát”*, s egy feleség vigasztalására lenne.¹⁶¹

2. KÁROLYI SÁNDORNÉ SZALAI BARKÓCZI KRISZTINA

Barkóczi Krisztina a császárhoz hűséges családból származott, de az ő családjában a királyhűség a magyar érzéssel és szokásokkal jól megfér. Mint férjének hűséges társa, támogatta a Rákóczi felkelést is. Tisztelte, nagyra becsülte Rákóczit s remélte, hogy az ő vezérlete alatt a magyar megszabadulhat a német uralomtól.

Éble Gábor Barkóczi Krisztinát, mint a női erények és a kötelességérzet példaképét jellemezi. *„Éles eszű, tudákosság nélkül, mély érzésű, minden érzélgés nélkül, nagyúri asszony, fényűzés nélkül s ünnepektől nevelve, ünnepek nélkül. Csak ily tulajdonságokkal lehetett megnyerni férjének azt a határtalan bizalmát, hogy a nőt minden államtitokba, hadi tervekbe, saját legrejtettebb gondolataiba beavassa. Csak ily nő gyakorolhatott befolyást a közpályán*

¹⁵⁸ TAKÁTS 1892, 684.

¹⁵⁹ TAKÁTS 1892, 685.

¹⁶⁰ Kelemen Didák levele Károlyi Sándorhoz. (Bátor, 1728. november 2.) RÁKOS 1978, 209.

¹⁶¹ Kelemen Didák levele Károlyi Sándorhoz. (Bátor, 1728. november 2.) RÁKOS 1978, 210.

*szereplő férj elhatározásaira.*¹⁶² Barkóczi Krisztina valóban társa volt Károlyi Sándornak. Éveken keresztül távol éltek egymástól, külön vezették a rájuk bízott feladatokat, de közösen oldották meg ezeket, sokszor tanácsot kérve egymástól. Jó arányérzéke azonban megóvta őt a túlzásoktól, okos tanácsokkal segítette férje munkáját és megosztotta vele gondjait.¹⁶³ Férjéért és gyermekeiért aggódó asszony volt, aki szelíd, de határozott akaratossággal vezette a családi gazdálkodást. Maga is elmegy néha a táborba férjéhez, leveleiben folyton buzdítja „*édesét*”, „*kedves jó szívét*”, hogy „*meg ne restüljön az munkában.*”¹⁶⁴ Az erdélyi vereség miatt elkedvetlenedett generálist ő figyelmezteti a haza iránt tartozó szeretetre, s bátorítja őt, hogy meg ne fáradjon a munkában „*aljon szent akaratjában (Isten), s mind Kegyelmedre s réám, tudom, gondot visel.*”¹⁶⁵

Felesége, Barkóczy Krisztina hozzá intézett leveleinek első kötete 2011-ben jelent meg, és az 1711-ig írt leveleket tartalmazza.¹⁶⁶ Összeállítás alatt a második kötet, (1711-től 1724-ig, Barkóczy Krisztina haláláig). Barkóczy Krisztina levelei a tiszántúli megyék vezetéséről és a lakosságának keserves erőfeszítéseiről szólnak. A grófnőt leveleiből erős akaratú asszonynak ismerjük meg. Kötelességét rendületlenül teljesítette, ha néha legszívesebben el is menekült volna a feladatok elől. „*Egyszer keményen bírál, máskor tanácsot kér. Szigorú és konzervatív szemléletű, de nem unalmas személyiség, hanem kifejezetten jó humorérzéssel megáldott.*”¹⁶⁷ Nagylelkű jótevő, különösen a katolikus egyház javára, miközben takarékos is. Barkóczy Krisztina erős asszony, aki gazdálkodik, építkezik, alkalmazottakkal, mesterekkel bajlódik, családi problémákkal és saját betegségével küszködik. Nagy ügyességgel vezeti a gazdálkodást Károlyi nagy kiterjedésű birtokain. A gondviselés embere volt ő ebben a nehéz időben.¹⁶⁸

Sokat kesergett a gazdasággal a pénzhiány, néha a tisztartók és cselédek alkalmatlansága, 1712 nyarától a svábok betelepítéséből adódó gondok-bajok és az időjárás szeszélyei miatt. 1712 nyarán például olyan szárazság volt, hogy alig termett valami, az állatok is elhullottak. A nép éhezett, még az uraság is szűkölködött, s Barkóczy Krisztina szenvedett a tehetetlenségtől. Férje azonban nem jöhetett, mert a szatmári megegyezésben játszott szerepe arra kötelezte, hogy jelen legyen az ország sorsát eldöntő eseményeken. „*Repülnék, ha lehetne, de Szivem látod, nem magamért, hanem egész földért kellek ide*

¹⁶² ÉBLE Gábor, *Károly Ferenc gróf és kora, 1705–1758.*, Bp., 1893, 161.

¹⁶³ KÁROLYI 1994, I, 1–2.

¹⁶⁴ TAKÁTS 1892, 404.

¹⁶⁵ *Barkóczi Krisztina levele férjéhez, Károlyi Sándorhoz.* (Munkács, 1711. január 8.) BARKÓCZY 2011, 396.

¹⁶⁶ KÁROLYI 1994.; BARKÓCZY 2011.

¹⁶⁷ BARKÓCZY 2011.

¹⁶⁸ TAKÁTS 1892, 405.

szenvednem s magadat is gyámoltalanul gondoskodtatnom, kiért még csak köszönetet sem reméllek.”¹⁶⁹

Amikor a politikában kedvező események történnek, leveleiben ez sugárzik, boldogság tölti el, tréfálkozik, incselkedik férjével.¹⁷⁰ Közben gyöngéd tanácsokat is ad férjének, figyelmezteti és óvva inti, hogy vigyázzon az erkölcsi életre ott a táborban, hol annyi alkalom kínálkozik a bűnre. *„Mind szőlőkre – írja – s mind egyebekre leszen gondom, az mint lehet. Édesem, kérem szeretettel Kegyelmedet az Istenért, az káromkodó szitoktul őrizkedjen, mert az szófogatlanok közt, elhiszem, nehéz magát megfogni s talám nem is volna oly iszonyú vétek, mint más alkalmatosságba, de hogy Kegyelmed Fő, s másoktul is tiltani kel, abbul rosz példát vesznek s nem is büntetheti osztán. Tudom, nehéz megállani, de erősebb az, aki magát meggyőzi, mint aki erős városokat győz meg.*”¹⁷¹

A grófné mint buzgó vallásos asszony, teljes erejével azon fáradozott, hogy a katolikus vallást terjeszthesse a tiszai részeken. Ebben a törekvésben Kelemen Didáknak s különösen férjének volt nagy segítségére. Ezért telepítette le Károlyi Sándor szatmár-megyei birtokain a katolikus svábokat is. Ez a telepítés azonban nem igen sikerült; a svábok egy része megszökött. *„Nagy oka az ő szökésüknek – írja férjének – az németség; szégyenlik, hogy a német a magyarnak jobbágya [...] a táborban erősen rajta vannak idegeníteni őket tőlünk.*”¹⁷²

Károlyit nagyon bántották a kellemetlen hazai hírek, és keserűen írja feleségének: *„el nem hitetem magammal, hogy az minémű intentioval én ebben megindultam, az Isten konfundáljon és költségemet bele veszesse.*”¹⁷³ Viszont hogy férjét jó kedvre derítse, ilyenkor kedvesebb dolgokról írogatott neki. Elbeszélte neki, milyen nagy arányokban terjed a katolikus vallás; leírta, mit csinálnak gyermekei és unokái. *„Mos Isten kegyelmébül a gyermekek is épülnek, Juli mintegy harmadnaptul fogva frisedni kezdet, Kegyelmedet emlegeti. Klára jó egészségbe van, Misu beteges, de már jobban van. Most igen kezdtek himlőzni, csak Isten közikbe ne hozná, ha úgy tetszik ő Szent Felségének.*”¹⁷⁴ Majd meg arról értesíti férjét, hogy Erdélyben még a német generálisné is magyarul tanul, és mindenütt

¹⁶⁹ KÁROLYI 1994, I., 172, 197. Pozsony, 1712. július 3. és Pozsony, 1712. július 30.:

„Bezzeg, Szívem, Kegyelmed írása szerint a jó kulcsár nem léte miatt van a sok tékozlás s fogyatkozás. De nem csak azt, de más jó cselédet sem kaphatok, kivált, én, úgy látom. Az Isten tudója itt is sok bosszankodásomnak. Bizony, úgy élni sem kívánok, lelkemnek sem lévén nyugodalma. Most számot vetettem volna, de hiába parancsolja az ember, se sót, se kecskét, semmit nem tartanak számba, a sóknak is elég híja. ... Le nem tudnám írni, Édes Szívem, a sok bosszúságom. Se külső, se belső emberem, aki még nyugodtan már.”

¹⁷⁰ TAKÁTS 1892, 405.

¹⁷¹ *Barkóczi Krisztina levele férjéhez, Károlyi Sándorhoz.* (Nagykároly, 1704. április 12.) BARKÓCZY 2011, 43.

¹⁷² TAKÁTS 1892, 405.

¹⁷³ TAKÁTS 1892, 406.; RÁKOS 1975, 129.

¹⁷⁴ *Barkóczi Krisztina levele férjéhez, Károlyi Sándorhoz.* (Nagykároly, 1703. nov. 19.) BARKÓCZY 2011, 31.

milyen nagy szeretettel fogadták őt az erdélyiek: „... minden méltóságos úri asszonyok oly szeretettel mutatják magokat s magok megalázásával jutnak hozzám, mintha eleitől fogva ismertek volna.”¹⁷⁵

Gróf Barkóczi Krisztina Kelemen Didák mellett nélkülözhetetlen munkatársként dolgozott a vallásos élet megújításában. P. Kőhalmi Mihály Szevér¹⁷⁶ az 1944-ben megjelent *Kelemen Atya Közlönye* című folyóiratban a következő szavakban méltatja a Károlyi családot:

„A Károlyi család már a Rákóczi fölkelés előtt is jelentékeny szerepet vitt. Bethlen Gábor első felesége Károlyi leány volt. Maga Károlyi Sándor is főispán. Amilyen szerepe volt Deák Ferencnek 1867-ben, ugyanolyan tisztet ruházott rá a Gondviselés 1711-ben: kibékíteni a nemzetet királyával. A háborúk és a betegségek által kipusztított falvakat telepítések által helyrehozta, sok új falut alapított, közben a saját gazdaságát kénytelen volt elhanyagolni s ha nincs mellette hűséges felesége, Szalai Krisztina, tönkre kellett volna mennie. Ez a jó nagymama a háború alatt is után is férfiúnak is dicsőségére való tevékenységet fejtett ki úgy, hogy a Károlyi vagyon nem érezte meg az ura távollétét.”¹⁷⁷

A grófné annyira ragaszkodott a hazai birtokhoz, hogy még férje sem tudta őt megyeri birtokára, Bécsbe vagy Pozsonyba csalogatni.¹⁷⁸ Pedig legnagyobb vágya volt, hogy férjével lehessen.

Élete utolsó esztendeiben Barkóczy Krisztina rosszabbul tűrte az egyedüllétet. A férje távollétében nagy nyomás nehezedett lelkére. Súlyos csapások is érték. Édesanyja hosszas szenvedés után az ő jelenlétében hunyt el 1718. május 9-én, Klára lánya férje, a 38 éves gr Haller Gábor pedig váratlanul, 1723-ban, hat kiskorú gyermeket hagyva maga után. Károlyiné mind aggályosabb lett, sokszor kerítette hatalmába a búskomorság. Amikor már az önfegyelme sem bizonyult elégségesnek sorsa viseléséhez, vallásos buzgósága, Istenbe vetett hite segített. Ahogy egész életében tette, önmagát is, környezetét is azzal vigasztalta, hogy mind a megpróbáltatás, mind a dolgok jobbrafordulása Isten akarata. Felfogása ellenére, még legelkeseredettebb pillanataiban, sem adta át magát a tétlenségnek, mert úgy vélte, hogy „az Isten is azt őrzi, aki magát őrzi.”¹⁷⁹

¹⁷⁵ TAKÁTS 1892, 405.

¹⁷⁶ KŐHALMI MIHÁLY SZEVÉR született Faészen, 1877. október 19-én. Szilágysomlyón gimnáziumi tanár volt. Az 1919 után minden erejét megfeszítve éveken át küzdött a magyar nyelvű középiskola fennmaradásáért. Az 1940 után Szilágysomlyón marad tanárnak és a létesített fiúnevelői intézet igazgatójának. Erdemei elismeréséül igazgatói címet kapott.

¹⁷⁷ KŐHALMI Mihály Szevér, *Kelemen Didák és Károlyi Klára*, Kelemen Atya Közlönye, Miskolc, 1944, 44. (A továbbiakban: KŐHALMI 1944.)

¹⁷⁸ TAKÁTS 1892, 406.

¹⁷⁹ BARKÓCZY 2011, 42. (Nagykároly, 1704. április 12.)

Ettől az időtől megváltozott leveleinek hangvétele. Gyakran ad kifejezést bánatának. A gyakori szédülés és kínzó fejfájás mellett előfordulnak már szívpanaszok is, amelyeken semmilyen kúra nem segített. Az férje igyekezett feleségét vigasztalni, de a vigasztalás szavai nem enyhítették már szenvedéseit.¹⁸⁰ A 1724-ben bekövetkezett halála után Károlyi Sándor már nem gondolt az újrَاهázasodásra.

Végrendeletében vagyonát három részre osztotta. Az első részt a nyírbátori minoritáknak és a nagykárolyi piaristáknak, a másik részt fiának, a harmadikat leányának hagyta. Károlyi Sándor elrendelte, hogy Barkóczi Krisztina halála évfordulóján a szegényeknek alamizsnát osszanak, a szegények részesüljenek ételben és italban, valamint a templomokban istentisztelet legyen tartva. S amíg Károlyi Sándor és fia, Ferenc éltek, az ő halála napján így emlékeztek rá.

3. HALLER GÁBORNÉ KÁROLYI KLÁRA

Károlyi Klára 1697. augusztus 12-én született. Takáts Sándor a levéltári adatok alapján ezt az eseményt így írja le: *„1697-ben augusztus 12-én Károlyi ezeket a sorokat írta naplójába: „Ezen veszedelmek forgása alatt Isten ő szent felsége Klára leányomat szerencsésen megadta; kiért áldassék Istennek szent neve!”*¹⁸¹

A kis grófnő teljesen az édesanya meg a nagyanyja szelid és vigyázó felügyelete alatt nőtt fel. Édesanyja – mint már írtam – Barkóczi Krisztina egyszerű, házias asszony volt, ki minden örömét családjában s a gazdálkodásban kereste. Ilyennek akarta nevelni leányát is. Klára viszont az apjától örökölte a kuruc szellemet, időnként makacs volt, elképzeléséhez kitartó ragaszkodást mutatott, mely párosult a lelki fejlettséggel és a cél eléréséhez vezető határozottsággal. Makacsságában a végletekig ment, tanítóival szemben megmutatta dacos természetét. Édesanyja szinte kétségbeesve írja férjének: *„Istentől is félek miatta”*. Egy másik levélben pedig *„Klárámnak alteratióját szomoruan értem, de talán csak maj napon is eörvendetessebbet enged Isten rolla hallanom.”*¹⁸²

A szülőkön kívül Szuhányi Márton Úr oktatta a grófkisasszonyt, mindenekelőtt járásra és a táncra. Tanítója pedig P. Orbán olcsvai pap volt, aki kellő szigorúsággal bánt a makacs gyerekekkel. A nevelő módszerét maga a kis Klára írta le atyjának: *„Én most jól tanultam volna, ha Orbán uram regulát nem csinált volna; hogy egyszer nem tudtam a leckét, mindjárt*

¹⁸⁰ TAKÁTS 1892, 408.

¹⁸¹ TAKÁTS 1892, 413.; RÁKOS 1975, 132.

¹⁸² Károlyi Sándor levele feleségéhez, Barkóczy Krisztinához. (Pest, 1721. május 27.) KÁROLYI 1994, II, 335.

*letérdepeltetett; a regula pedig az, hogy aki szokott órákon itt nem lesz: letérdepel; én pedig inkább alszom akkor; aki silentiumot nem tart, valamennyit szól hiába valót, annyiszor csókolja a földet...*¹⁸³ E szigorú bánásmódra maguk a szülők hatalmazták fel P. Orbánt, remélve hogy így majd sikerül a kisasszony makacsságát megtörni.

3. 1. KÁROLYI KLÁRA ÉLETE ÉS ERÉNYEI

Még tizenhárom éves sem volt, amikor megismerkedett gróf Haller Gáborral, a Rákóczi táborában szolgáló nemes és művelt kuruc tiszttel. Ezt az ismeretséget hamarosan kölcsönös vonzalom követte, már 1710-ben el is jegyezték őket egymásnak.¹⁸⁴

A házasság sok tekintetben megváltoztatta a heves és dacos leány addigi gondolkodásmódját. Már eljegyzésekor félénknek és szemérmesnek mutatta magát. Később inkább kidomborodik jellemének sokrétű szépsége: „*A gyermeki dacz akaraterővé változik, a félénkség szerénységgé, a túlságos szemérmesség szelídséggé fejlődik benne.*”¹⁸⁵ Klára szelíd és egyszerű háziasszony lett, telve szeretettel családjá, hazája és a népe iránt. A családi élet öröme töltötte el, így családjának lelkévé és eltetőjévé vált. Nem vágyott más életre, annak ellenére, hogy édesapja Pozsonyba és Bécsbe hívta.¹⁸⁶ A leggazdagabb magyar mágnási család egyetlen leánygyermeké nem óhajtott részt venni a világ élvezetében, hanem otthon ült, varrogatott, gazdálkodott, s boldog volt, hogy ezt megtehetette. Szerénységből még a grófi címet sem használta, hanem számos írásában alázatos szolgáló leánynak, „*árva Károlyi Klárának*” írta magát.

Egyetlen szenvedélyét a vallásos buzgóságban és a szegények támogatásában találta meg. A segítségre szorulóknak benne mindig erélyes pártfogót, a szegények, üldözöttek és nyomorultak pedig valóságos őrangyalt láttak. Odaadóan szerette és büszkén vallotta magyarságát, ez tükröződik az 1733. szeptember 19-én írott levelében is: „*Isten kegyelméből mindnyájan nemzetünk magyarságában megmaradtunk. Csak maradjon magyarságában (ő is, t.i. fia), csak tanuljon annyit, hogy hazájának tudjon szolgálni, talán ha magyar köntösbe jár is, élhet, Istennek is nagyobb dicsőségére lesz, ha az manérra, egyéb módi hivságra nem*

¹⁸³ TAKÁTS 1892, 414.; RÁKOS 1975, 133.

¹⁸⁴ TAKÁTS 1892, 414.; KÖHALMI 1944, 45.

¹⁸⁵ TAKÁTS 1892, 417.

¹⁸⁶ TAKÁTS 1892, 417.; RÁKOS 1975, 134.

kap.”¹⁸⁷

Átérezte nemzetének minden fájalmát, s részt vesz minden örömében. Büszkeség tölti el, amikor a magyar csapatok győzelméről hall, viszont „szomorú szívvel veszi” öccse levelét, „kiben az magyar nemzet nagy buzgóságából való fegyverkialvását érti.”¹⁸⁸ Az édesapjának írt leveleiben védelmébe veszi a kuruc katonákat és megsajnálja őket szenvedéseik miatt: „elég nagy nyomorúságok van szegényeknek – írja egy alkalommal – kivált az bújdosóknak, kiket szívem szerint szánok!”¹⁸⁹

Brázay János¹⁹⁰ nagyon dicséri Klárának ügyességét a levélírásban.¹⁹¹ Ezenkívül nagyon szeretett könyveket olvasni, amelyeket az atyja Rákóczi táborából küldött neki. Szívesen olvassa a magyar írókat, ismeri a kuruc dalokat. 1722-ben az édesapja Pozsonyból küldi neki Pető könyvét, a *Békességnek munkája* című művet, s leánya köszönő levelében megírja neki, hogy számára a könyvek „megbecsülhetlen kedvességben vagynak”.¹⁹²

1713-ben Károlyi Klára szerencsésen megmenekült a halálveszélyből, amikor a karácsonyi ünnepekre hazautazáskor beszakadt alattuk a tó jége. Oltontúli az 1944-ben megjelent *Kelemen Atya Közlönye* című kiadványban ezt az esetet így írja le. „Valószínűleg a Kolozsvártól délkeletre fekvő Haller birtokot, Györgyfalvát érintve, majd Kolozsváron át a kis Szamos völgyében siklott szánja célja felé. Désnél ismét nyugatra fordult s az attól körülbelül 25 kilométerre fekvő Alparénél elterülő mocsár jegén igyekezett át. A szán előtt ügető lovasok minden baj nélkül jutottak át a jégen. A szánt nem bírta már meg, beszakadt a jég. A szánba fogott hat ló azonban egy rántással kihúzta azt a vízből.”¹⁹³ A szán elé fogott hat ló kiragadta őket a vízből, s így egy kis fürdésen kívül más bajuk nem esett. „Istennek hála – írja édesanyjának – ijedve meg nem ijedtem, fájdalmat penig teljességgel semmit nem érezek magamban, s reszketés sem volt rajtam egy csepp is.”¹⁹⁴ A szerencsés megmenekülés emlékére emelte Károlyi Klára a Haller-család temetkezési helyén, Kerellő-szentpálon a

¹⁸⁷ TAKÁTS 1892, 418.

¹⁸⁸ TAKÁTS 1892, 419.; RÁKOS 1975, 137.

¹⁸⁹ TAKÁTS 1892, 395.

¹⁹⁰ BRÁZAY JÁNOS született 1830-an. Pappá szentelték 1855-ben. Katolikus plébános volt Mező-Petriben Szatmár megyében. Munkája: Károlyi Klára grófnő néhai gr. Haller Gábor özvegyének két érdekes levele. Schematismus Szatmariensis 1885.; Irodalmi Szemle, 1890, 4. sz.

¹⁹¹ *Nyelvezete minden ízében magyaros, irálya elég csinnal van tartva, a latin szavak helyes kiírásra arra ebged következtetni, hogy a latin nyelvben is jártas volt. Károlyi Klárának e magyar levele bizonyíték arra, hogy valamilyen gr. Károlyi Sándor szívvel, lélekkel magyar volt: úgy gyermekei is ezen szellemben neveltettek.* KÁROLYI 1890, 5.

¹⁹² TAKÁTS 1892, 419.; RÁKOS 1975, 138.

¹⁹³ OLTONTÚLI, *Kelemen Didák életéből*, Kelemen Atya Közlönye, Miskolc, 1944, 25. (A továbbiakban: OLTONTÚLI 1944.)

¹⁹⁴ TAKÁTS 1892, 420.; RÁKOS 1975, 139.

fogadalmi kápolnát.¹⁹⁵

Haller Gábor és Károlyi Klára rövid ideig tartó családi életüket nagyjából Györgyfalván, a Haller család birtokán töltik el. Hat gyermekük született: négy fiú (István, László, Gábor és Sándor) és két lány (Júlia és Csilla). A férj, gróf Haller Gábor viszont nagyon hamar 1723-ban meghalt és így Klára nehéz özvegyi sorsa jutott. Szenvedéseit megsokszorozta az 1724-ben bekövetkezett újabb haláleset, édesanyja, Szalai Barkóczi Krisztina grófnő halála is.¹⁹⁶ Férje halála kimondhatatlan csapás volt a fiatalasszonynak és főleg az, hogy a halálánál nem volt jelen. Szomorúan írja apjának: „*menyire által járta szívét az fájdalom*”; könyörögve kéri őt, hogy „*szegény édes üdvözült ura hideg teteminek eltakarítására alázná meg magát.*”¹⁹⁷

Az alig huszonhat éves ifjú özvegy visszamegy az apai birtokra hat kiskorú gyermekével. Az országos ügyekkel foglalkozó Károlyi Sándornak nagy áldása van Klára munkájában, aki Szatmáron, majd a Nyírségen lett a gondviselés anyyala. Az édesanyja is folyton betegeskedik, tehát az összes házi teendő Klára vállaira nehezedik. Ő kormányozza a kiterjedt birtokot, leveleiben beszámol apjának a gazdasági fejleményekről, ápolja beteg édesanyját és gondja van a gyermekek nevelésére is, amelyben fontosnak tartotta az erkölcsös magatartást és a hazafiságot.

Takáts Sándor szépen leírja, hogy ez a fiatalon özvegyiségre jutott előkelő nő gyermekeiben, a gazdálkodásban és a vallás gyakorlásában találja meg a vigasztalást. Vallási téren Kelemen Didák atya lett a vezetője. Ennek az összeköttetésnek volt az eredménye a minoriták Kolozsváron való megtelepedése, valamint Györgyfalván és Szamosfalván való hitbéli tevékenységük.¹⁹⁸

Klára nagyon tisztelte és szerette édesapját, gróf Károlyi Sándort, s még a tulajdon gyermekei nevelésében is az ő döntő szavára támaszkodott. 1734. április 21-én levelében ezt írja édesapjának: „*Magam kötelességemet vettem elmémre, melyet Isten kötelez gyermekeim gondviselésére, jószáguk gazdálkozására és káruk távoztatására... Engem egyéb erre nem ösztönöz s magam tetszésemet s akaratomat éppen követni nem akarom, hanem egyedül Isten rendeléséből való kötelességemet fontolván, mellyel kötelez Isten gyermekimre s hasznokra való gondviselésre. Ugyanazon Isten kötelez nagyságod parancsolatjának követésére. Sem Istent, sem nagyságodat megsérteni nem kívánom. Azért alázatosan kérem nagyságodat méltóztassék kegyesen megvizsgálni ezen kötelességimet s aszerint meghatározni, melynek én*

¹⁹⁵ TAKÁTS 1892, 423.

¹⁹⁶ KÖHALMI 1944, 46–47.

¹⁹⁷ TAKÁTS 1892, 423.

¹⁹⁸ TAKÁTS 1892, 208–311.

bírāja nem lehetek, melyiket kelljen követnem, hanem nagyságod parancsolatját várom; mert énnekem tiszta halállal vetekedő bánat nagyságod atyai kegyességétől távolesnem!”¹⁹⁹

Károlyi maximálisan meg van elégedve leánya gazdálkodásával, büszkén nevezi őt „helytartó Klárácskájának” s minden alkalmat felhasznál, hogy valamivel kedveskedjen neki. A Klára-nap a család legjelentősebb ünnepe lett, amelyen néha még Didák is megjelenik és Barkóczi Krisztinára is emlékeznek.²⁰⁰ Ilyenkor Károlyi az országgyűlést is otthagyja és siet leányához megtisztelni őt jelenlétével.

Az édesapja halála után (1743. szept. 8.) nagyon kevés örvendetes napja volt Klárának. Életének végét megkeserítette a vagyon felosztása, amely gyermekei számára kedvezőtlen volt, továbbá öccsével is megromlott a viszonya. Egyik levelében ezt írja: „Megnyomorodott háborgó elmémmeleg nem foghatom édes lelkem öcsém uram, mi oka lehet annak, hogy tenger keserűségekben fonnyadozó lelkemnek nagyobb s nagyobb keserű epesztését kívánja! ... Ó vegye szívére nyomorult állapotomat és könyörüljön rajtam; ne kívánjon üldözni efféle keserűségekkel, hadd végezhessem hátra maradt napjaimat csendességben gyermekim s nagyságod atyafiságos szeretete határi közt.”²⁰¹

1744-ben Kelemen Didák halála után Klára, aki magát „árva Klára”-nak nevezte, mindent elkövetett, hogy lelki atyját a szentek sorába iktattassa. Takáts Sándor így ír erről: „Kelemen Didák szenttéavatási fejleményeit azonban már nem érte meg a nemeslelkű nő, mert 1750-ben ő is elköltözött az élők sorából. A nép áldása kísérte kedves halottját sírjában.”²⁰² A grófnő nem maradhatott lelki vezető nélkül, ezért a Rend Leszkay Mátyást jelölte ki, aki először Nyírbaktán, majd 1746-tól Györgyfalván volt. Károlyi Klára a szülői ház vallásos légköre és a család káplánja, gyóntatója, tanácsadója, sőt barátja, Kelemen Didák életszentségét követve, élete végén elfelejtve a világ pompáját Szent Ferenc követői közé lépett be. A próbaév után a rendház testvérei körében tette le az ünnepélyes fogadalmat. Ettől kezdve életét az imádságnak szentelte, sokat elmélkedett és virrasztott, böjtöléssel és testi sanyargatással fenytette önmagát, betegek látogatásával és szegények istápolásával szolgálta a szenvedő Jézust. Klára ezzel a bűnbánó életével igazi példáját adta a szerzetesi önmegtartózkodásnak, megérdemelve a szentek jutalmát.²⁰³

¹⁹⁹ TAKÁTS 1892, 235.

²⁰⁰ TAKÁTS 1892, 424.

²⁰¹ TAKÁTS 1892, 710.

²⁰² TAKÁTS 1892, 247. 1.

²⁰³ TAKÁTS 1892, 236–247.; KÁROLYI 1890, 17.

Az 1746-ban viszont ő maga már érzi, hogy közeleg a vég. Megírja végrendeletét, amely a Karolyi levéltárban található. P. Köhalmi *Kelemen Didák és Károlyi Klára* című írásában²⁰⁴ írja, hogy a Károlyi Levéltárban régi följegyzés van az ő halálára vonatkozólag.

3. 2. A GRÓFNÉ SZEREPE AZ EGYHÁZI ÉLETBEN

Takáts Sándor munkájában a katolikus egyházra való kihatását így jegyzi meg: „*Károlyi Klára, mint a Károlyi-uradalmak teljhatalmú kormányzója, roppant sokat tett a katolikus vallás érdekében. Részben neki köszönhető, hogy a tisztán protestáns Szatmár megyében újra erőre kapott a katolikus vallás. Kelemen Didákot teljes erejével támogatta térítői munkájában; templomokat emelt, segélyezte a szerzeteseket, ellátta őket élelemmel, építési anyaggal, s ő maga mindenütt előljárt az istenes buzgóság és a vallásos szellem terjesztésében.*”²⁰⁵

Azt, hogy milyen pozíciója volt Didák atyának a Károlyi családnál, eléggé világosan tükrözi Klára grófnő egyik levele. „*Valamikor valami ájtatosság – írja 1748-ban – s Isten tetszéséből származott betegség, keserűség házukba történt, messzúnen Tiszán túl is elhozatták édes szüleim, hogy istenes vigasztalásában részesülhessenek s tanácsával élhessenek, az mint halála előtt is maga írásával kérte édes Anyám jövetelét.*”²⁰⁶

Károlyi Klára odaadóan szerette egyházát s nem rettent vissza semmi áldozattól, ha a katolikus Egyház érdekeiről volt szó. Számos levelében kért az apjától segélyt a templomok vagy a szerzetesi közösségek számára. A nagy nyomorúság idején mindig ott voltak szívében a könyörület szavai.

Klárának olyan hatalmas volt a vallásos lendülete, hogy képes volt elzarándokolni Máriazellbe is, s ezt az utat gyermekeivel együtt nagy részben gyalog meg is tette. Amikor a gelénesi kápolnát renováltatta, három napos lelki missziót tartott. A lelke megnyugtatóására vétkei megbocsátását kérte a lelkigyakorlatot vezető atyától.²⁰⁷ E helyen kápolnát is emeltetett: „*Bihar vármegyében, (Ér)Keserűben káplánt adván, az hol már plébánus vagyon most, őkegyelme istenes jóvallására állítottam magam is Úr Színeváltozásának tiszteletire kápolnácskát búcsúval.*”²⁰⁸

²⁰⁴ KÖHALMI 1944, 46.

²⁰⁵ TAKÁTS 1892, 244–247.

²⁰⁶ KÁROLYI 1890, 15.

²⁰⁷ TAKÁTS 1892, 428.

²⁰⁸ KÁROLYI 1890, 12.

Károlyi Sándor után Klára segített a legtöbbet Kelemen Didák hitbuzgalmi és térítő munkájában. Ő volt a közvetítő édesapja és Kelemen Didák között. Kevés olyan időszak volt, hogy segítséget ne kért volna a minoriták számára. A somlyai minoritáknak a telkeket, a nyírbátoriaknak a kálváriához az anyagot ő eszközölte ki. Kelemen Didák a Rend „védőangyalának”, „édes jó patronájának” nevezte őt.²⁰⁹ „Mennyit hozott – írja róla munkájának szemtanúja, gróf Haller Gábor özvegye, Károlyi Klára grófnő –, mennyit térített meg az anyaszentegyházba, az Isten tudja, de a tiszai részeknek vallási, erkölcsi megújítása úgy, ahogy most tanáltatik, egyedül Kelemen Didák atya buzgólkodásának köszönhető”²¹⁰

Károlyi Klára 1730-ban Nyírbaktán állít templomot, 1740-ben pedig Kerellő-szentpálon. Baktán megígérte a protestánsoknak az egyik templomuk renoválását a másik átengedéséért cserébe. A Kerellő-szentpál községben álló templom visszaszerzésében, amely a Haller-család ősi birtoka volt, pedig a tanácsban segített. Édesapjának ezért köszönetet is mondott levelében: „Nagyságtok istenes bölcs pártfogása mind Erdélyben, mind Magyarországon nagyot segít énnékem Isten anyaszentegyházának terjedésére.”²¹¹

4. KOHÁRY ISTVÁN

Károlyi Sándor gróf és családja elsősorban a hittérítőt, a katolikus hitélet lelkes szervezőjét és a vallásos nevelés apostolát látták Didák atyában, míg Koháry István gróf – a későbbi országbíró –, irodalmi munkásságának volt a promotora. Ő buzdította szónoklatainak, beszédeinek kinyomatására és az anyagiakat is ő viselte. Isten úgy akarta, hogy a halotti beszéd legyen Didák atya első kiadott munkája, amelyet az őt legjobban pártfogoló két családnak tagja, özv. Barkóczy Györgyné, Koháry Judit temetésén mondott. A kaplonyi sírkápolnában a generális anyósát búcsúztatta, aki 28 évig élt jámbor özvegységben és életének 69. évében hunyt el.

1729-ben Kassán nyomtatták ki *Búzafejek* című szentbeszéd gyűjteményét, a második kötetét pedig 1734-ben.²¹² A könyv első oldalán a kor szokásának megfelelően ajánlást találunk, amelyben „alázatos szolgálattját és isteni imádságát” kínálja fel a szerző a könyvkiadás költségét viselő patrónusnak: „Méltóságos Groff Csábrági és Szitnyai Kohári

²⁰⁹ TAKÁTS 1892, 428.; RÁKOS 1975, 709.

²¹⁰ KÁROLYI 1890, 14.; TAKÁTS 1892, 545.

²¹¹ RÁKOS 1975, 709

²¹² RÁKOS 1975, 234.

*István Urnak, ő Excellenciajának.*²¹³ A kiadás költségeit Koháry István gróf, országbíró fedezte, akinek Kelemen Didák atya ezt a művét hálából ajánlotta. Egy évre az első kötet megjelenése után elkészült beszédeinek második kötete is. Időközben azonban meghalt gr. Koháry István, és a költségeket valószínű maga Károlyi vállalta, akinek Didák atya leveleiben többször mond köszönetet.

²¹³ Kelemen Didák irodalmi munkássága. In: Kelemen Atya Közlönye, Miskolc, 1944, 33.

III

A TISZA-VIDÉK APOSTOLA (1683–1744)

1744. április 28-án fejezte be életét e földön az az ember, akinek a katolikus egyház, a Ferences Rend és Miskolc város katolikussága is sokat köszönhetett. Isten szolgája, a szerzetesi élet példája, a keresztény hit apostola, a szegények barátja, az evangéliumi élet szimbóluma. Mi is lehet az ő üzenete azok számára, akik a XXI. század elején Krisztushoz és az ő Egyházához akarnak kapcsolódni?

Dr. Kovács Tibor minorita atya a Kelemen Didák halálának 200. évfordulójára, 1944-ben megjelent *Kelemen atya közlönye* című kiadványában így méltatta Didák atyát: „*a minoriták miskolci rendházának egyik piciny cellájában hunyta le az apostoli munkától és az áldozatos élettől fáradt szemeit Kelemen Didák minorita atya, a szentéletű szerzetes, a szegény és elnyomorodott magyar nép csodatevő nagy barátja, a magyar egység és összefogás tüzes lelkű bajnoka, a lángszavú szónok, a keresztény magyar megtestesült eszményképe.*”²¹⁴

Nehéz korba született és nehéz körülmények között kezdte meg működését, amikor Magyarországon még több helyen hevesen üldözték a katolikusokat. A térítő szándékkal érkező Didák atyát gyakran úgy fogadták mint betolakodó ellenséget, „pápista kutyanak” nevezték, de erre is csak szelíden mosolygott. Koldult, hogy másoknak adhasson, miközben maga szükségét szenvedett.

A török háborúk kora, annak még az utolsó időszaka is a katolikus hívek nyomorúsága, csalódása és reménytelensége korszakaként jelenik meg a minorita hagyományban: „*Olyan lett a magyar föld és a magyar lélek mint a letarolt erdő. Elhervadt benne minden virág, megdermedt benne minden élet. A tiszai részeken a vallási villanások idején a katolikusok voltak a gyengébbek. A legtöbb katolikus pap hozzácsatlakozott a felkelőkhöz és elment e sereggel. A szegény magyar nép csak tengett-lengett az események árában. Magukra maradvá lassankint átszállingóztak a református prédikátorokhoz.*” – írja Csák Alajos Cirjék a *Kelemen Didák csodás élete és működése* című, 1927-ben megjelent könyvében.²¹⁵

Kérdés, hogy ez a sommás vélemény mennyire illeszkedik a XVII. század végi Magyarország politika- és társadalomtörténetének jelenkori tudományos értékelésébe.

²¹⁴ KOVÁCS 1944, 1.

²¹⁵ CSÁK 1927, 8.

1. KELEMEN DIDÁK ÉLETE ÉS APOSTOLI MUNKÁJA

Kelemen Didák 1683-ban Baksafalván,²¹⁶ a mai Kézdivásárhelyen született. A lemhényi Szent Mihály templomban keresztelték meg. A Sámuel nevet kapta. Nem tudjuk születésének pontos idejét, mert az anyakönyvvezetés a lemhényi plébánián csak 1712-ban indult el. Édesapja Kelemen János lófőszékely, mélyen hívő baksai főgazda volt. Az 1719-es pestis járványban veszítette életét. A *Matricula Defunctorum ab anno 1712-1758* szerint, 1719. július 2-án elhunyt Joannes Kelemen, aki „*homo pitis et egregius*” jámbor és kiváló ember volt.²¹⁷

1. 1. KELEMEN DIDÁK PAPI ÉS SZERZETESI HIVATÁSA

A Kelemen család vallásossága nem a dicső múlt emlegetéseiből, hanem a katolikus hit megéléséből és a szeretet gyakorlásából állott. S ennek az őszinte hitnek a tanúságtevőjeként, Kelemenék minden évben elzarándokoltak a „*Somlyói Segítő Mária*” lábai elé, hogy életükre, gyermekeikre, munkájukra és otthonukra leedsjék a Szűzanya közbenjárását és a mindenható Isten áldását. A szülők azok közé az emberek közé tartoztak, akik az ősi katolikus hitnek hűségese és áldozatos védelmezői voltak.²¹⁸

Kelemen Didák papi hivatásának alapja – Isten akaratából – a szülői ház vallásos légkörében gyökeredzett. A mélyen keresztény otthonban fejlődtek erényei, sőt a szerzetesi és papi hivatása is itt eresztett csírákat. Ehhez, természetesen az is hozzájárult, hogy a természetfeletti kegyelemtől megvilágosított lelkipásztorai hivatásbresztő felelősségüknek a tudatában voltak. Kelemen Sámuel életében ezt a szent szerepet vállalta és teljesítette az ugyancsak székely Nagy Mózes.²¹⁹ „Háromszék Pázmányaként” is szokták emlegetni. Neki köszönhető, hogy egész Felső-Háromszék katolikus maradt. A vidék katolikussága a Rákóczi-szabadságharc háborús viszonyai miatt lecsökkent, amint az Károlyi Klára Kelemen Didák életrajzáról írt leveléből is kitűnik.²²⁰

²¹⁶ LUBLÓVÁRY Gaszton, *Kelemen Didák szülőföldjén*. In: Kelemen atya Közlönye, Miskolc, 1944a, 10. (A továbbiakban: LUBLÓVÁRY 1944a.)

²¹⁷ RÁNCZ 2003, 22.

²¹⁸ HASSÁK Vidor, *A kézdivásárhely-kantai gimnasium története. Kézdivásárhely-kantai Róm. Kath. Gymn. Értésítő 1895–1896*. Kézdivásárhely, 1896, 88.; HIRSCHBERG Kornél, *Hogyan érlelődött meg Kelemen Didákban a szerzetesi hivatás*. In: Vita Seraphica, Miskolc, 1944, 2.

²¹⁹ HASSÁK 1906, 9–13.; RÁKOS 1975, 26.

²²⁰ KÁROLYI 1890, 11.

Lublóváry György testvér ezt az időszakot jellemezve röviden ezt írja: „Az ország törvénye csak két kolostort engedélyezett. A rendtagokat teológiára külföldre kellett küldeni. A Hallerek hiába építettek kolostort Fejéregyházán, üresen állt, majd elpusztult ... A XVII. század végére annyira megfogytak már Erdélyben is a katolikus papok, hogy nemhogy Moldvába tudtak volna küldeni belőlük, hanem éppen onnan kért a székely nemesség kiséítő erőket.”²²¹

Nagy Mózes esztelneki plébános szülőföldjén, Esztelneken (1681–1696) a papnövendékek számára iskolát alapított. 1680-ban Nagy Mózes az esztelneki iskolát az olasz minorita szerzetesekre bízta, akik a moldvai missziót vezették. Az építéshez a telket az esztelneki Porondi András Pixidariustól²²² kapta a rendház és az iskola céljaira. Az iskola hamar fel is épült.²²³ Csak egyszerű faház volt, kívülről olyan, mint a többi székely ház.²²⁴ 1680-ban az alapító Guarini Bonaventúra olasz minorita elment Rómába, hogy XI. Ince pápától segítséget kérjen a kezdet nehézségeivel küzdő intézetet számára.²²⁵ A *Congregatio de Propaganda fide* válaszában évi 40 scudó,²²⁶ azaz 80 forint értékben támogatta az intézetet, segílyt utalva két tanár fizetésére. Ez tette lehetővé, hogy a minorita rend az elemi után még négy évig középiskolai képzésben is részesíthesse a növendékeket. Az esztelneki iskolát 1681-ben Szelepcsényi György Magyarország prímása és Sebestyén György Erdély püspöke hagyták jóvá.²²⁷ 1682-ben megnyílt az esztelneki iskola, Guarini a plébániát vezette, Lucioli pedig az iskolát, ahol az igazgató mellett négy világi, Csomortányi Imre, Szabó Mihály, Litterati Tamás és Kovács Miklós tanított.²²⁸ 1684-ben összeállt a fegyelmi szabályzat, 1691-ben pedig megkezdték a humanista tudományok oktatását, és ezzel az iskola négy osztályos gimnáziummá vált. Idővel az iskola és a kollégium szűknek bizonyult és át kellett tenni Kantára (1696), Kézdivásárhely külvárosába az intézetet, ahol a minoritáknak kolostort emelt 1699-ben gróf Apor István egy nagyobb területet adományozott a minoritáknak.²²⁹ Az új telekre emeletes iskolaépületet emeltetett a rend. 1709-re kiderült,²³⁰ hogy az épület nedves és süllyedő talajra épült, ezért egy alkalmasabb területen négy tantermes, földszintes iskola

²²¹ LUBLÓVÁRY 1944a, 12.; RÁKOS 1975, 74.

²²² HASSÁK 1906, 15.

²²³ Alma Mater 1680–1944: Nagy Mózes Közművelődési Egyesület Alapítványa és a Nagy Mózes Líceum Igazgatóságának kiadása, Kézdivásárhely 1994, 14.

²²⁴ *Isten Szolgája, a magyar minoriták büszkesége – P. Kelemen Didák*, Katolikus Kalendárium, Miskolc, 1994, 115–124

²²⁵ HASSÁK 1906, 16.

²²⁶ KNÁISZ 1803, 362.; HIRSCHBERG 1944, 54.

²²⁷ HASSÁK 1906, 18–20.

²²⁸ KILIÁN 1992, 109.

²²⁹ HASSÁK 1906, 22.

²³⁰ HASSÁK 1906, 23

épült. Itt tanították hatvan évig a teljes grammatikát, majd 1751-től kezdve itt tartották a humán órákat is.²³¹

Kelemen Sámuel 1693-ban, tíz évesen kezdte el tanulmányait a minorita esztelneki iskolában. Tizenhárom éves fiú volt, amikor 1696-ban megnyitották Kézdivásárhely külvárosában, Kantában a gimnáziumot, amely ma Nagy Mózes nevét viseli, alapítójának tiszteletére. A Kelemen-fíú a hároméves esztelneki iskola után, 1696-tól Kézdivásárhelyen tanult.

A középiskolát Kolozsváron fejezte be, a Báthory István – erdélyi fejedelem (1561–1586) és Lengyelország királya (1576–1586) – által alapított, jezsuita kollégiumban 1698–1702 között.²³² 18 évesen, a gimnáziumi tanulmányok befejezte után elhatározta, hogy belép a minoriták szerzetébe. Az előljárók Eperjesre küldték a próbaévre. Egy év leteltével, 1702. november 19-én Artori Tamás,²³³ az akkori tartományfőnök kezéből magára öltötte a rend szent ruháját, és Sámuel keresztnéve helyett a Didák rendi nevet vette fel.²³⁴

Kelemen Sámuel eperjesi beöltözéséről a latin nyelvű okmány hiteles fényképmásolata található a Rend irattárában.²³⁵

A magyarországi minoritáknak az eperjesi kolostorban főiskolájuk működött, temploma pedig ún. kórházi templom (ecclesia nosocomialis seu hospitalis) volt. 1686. február 10-én a minoriták kapták meg az evangélikusok által korábban elkobzott katolikus templomot. 1703–1710 között a minoriták végeztek a plébánosi teendőket, és ide jártak a város katolikusai istentiszteletekre. Bátran szolgáltatták ki a szentségeket a betegeknek az 1709–10-es pestis járvány idején.²³⁶ A XVIII. század elejétől Eperjes a magyarországi és erdélyi minorita papképzés egyik központjává vált. 1721-ben megszervezték benne a rendi

²³¹ KNÁISZ 1803, 362–364.

²³² JAKUBINYI György, *A szentek nyomában Erdélyben*, Gyulafehérvár, 2009, 118. (A továbbiakban: JAKUBINYI 2009.)

²³³ *P. Artori Tamás magyarországi, egyben erdélyi minorita tartományfőnököt II. Rákóczi Ferenc igaz ember és jó kurucnak tartotta. A Nagyságos Fejedelem egyik udvari káplánja is a minorita gróf Kéry Ádám volt. Úgyszintén minorita báró Andrássy Miklós is, Rákóczi nemzeti felkelésében egy körülbelül 1000 főnyi tatár hadnak parancsnoka. A tatárok derviskapitányának vagy Andrássy basának hívták, mert hadiöltözete alatt a szerzetes öltönyt viselte.* OLTONTÚLI 1944, 18.

²³⁴ RÁKOS 1975, 50.

²³⁵ Okirat Kelemen Didák beöltözéséről – lásd az 1. számú mellékletet. Az okirat az eperjesi rendház jegyzőkönyvében található.

„*Liber Religiosorum Susceptorum in filios Conventus Nostris S. Joannis Baptistae Eperiesiensis: Comparatus a Superiore pro hoc existente locali P. Fr. Thoma Artoi Anno 1675. Die 27. Januarii.*”

„*Die 19. Anno 1702 Mensis Novembris Praemissis praemittendis, indutus est ad Sacrum habitum Eperiesini Nobilis ac Egregius Juvenis Samuel Kelemen Siculus per Adm. ac Egregium Patrem Magistrum Thomam Artoi Provinciae Hungariae S. Elizabethae Provincialem actuaalem. Testibus praesentibus Adm. Rdo Patre Guardiano Bonaventura Reznikovits. Item Rdo Patre Casimiro Sztrankai (?) P.T. Magistro Professorum ac Novitiorum et aliis adstantibus Clericis Professis ac Laicis. Cujus Nomen Religionis Didacus. In ipsa Octava Sancti Didaci. Magister Novitiorum... Intra Nonam et Horam Decimam. Frater Didacus Kelemen m.p.* RÁKOS 1975, 53–55.

²³⁶ KARÁCSONYI 1922–24, 431.

teológiai képzést, amihez 1726-tól filozófiai képzés is járult. Ezeket a stúdiumokat 1747-ben kánonjoggal és a szentírás tanulmányozásával egészítették ki, így felállítottak egy átfogó képzést nyújtó rendi teológiai főiskolát. A főiskolán bölcseleti, hittudományi és jogi előadások folytak.

Didák itt folytatta a tanulmányait, amelyekkel kapcsolatosan Mónay Ferenc a róla szóló rövid életrajzi füzetben ezeket írja: „*Eperjesen új látókör nyílt meg szemei előtt. A magyarországi minoritáknak kitűnő főiskolájuk volt e kolostorban. A tanárok, köztük többen a lengyel, az olasz, vagy a német provinciából, a bécsi, a krakkói egyetemeken, vagy a római Sz. Bonaventúra kollégiumban nyerték kiképzésüket. A főiskolán bölcseleti, hittudományi és jogi előadások folytak és, mint a Róma által elismert Studium Generale, a hittudományokból baccalaureus és magister címet is adott.*”²³⁷ A teológiai kar egybe volt kapcsolva a bölcsészettudományi tanszékkel, és így az intézmény azzal a kiváltsággal rendelkezett, hogy hittudományi és bölcsészeti, magiszteri (doktori) fokozatra is képesíthetett.²³⁸ Az eperjesi évek alatt Didák bizonyára tanulmányozta Pázmány műveit, hiszen ezekre teológiai tudásának szélesítése miatt is szüksége volt. A tanulni vágyó székely fiú, most már Didák testvér, itt tehát bőven kielégíthette tudásszomját.

A beöltözésétől számított két év múlva tette le szerzetesi fogadalmát, 1704. november 21-én.²³⁹ Didák testvér 1705–1707 között pappá szentelését megelőzően vette fel a kisebb egyházi rendeket: 1705. június 2-án tonzúrát és kisebb rendeket. 1706. december 12-én alszerpap lett, 1706. december 18-án pedig szerpap lett.²⁴⁰ 1707. július 3-án Telekessy István²⁴¹ egri püspök (1699–1715) Szepesváralján, Szent Márton templomában pappá szentelte.²⁴² Magisterré avatták, s ott maradt teológiai tanárnak.

Telekessy püspök személyisége Kelemen Didákban mély nyomot hagyott. Maga Rákóczi fejedelmet a hazafisága, egyszerűsége, felebaráti, szabadságszeretete és nemesi

²³⁷ MONAY Ferenc, *P. Kelemen Didák a Felső-Tiszavivék apostola (1683–1744)*, Róma, 1957, 6. (A továbbiakban: MONAY 1957.); CSÁK 1927, 14.

²³⁸ KNÁISZ 1803, 330.; MONAY 1910, 10.; MONAY Ferenc, *De Provincia Hungarica Ordinis Fratrum Minorum Conventualium Memoriae Historicae*. Róma, 1953, 23. (A továbbiakban: MONAY 1953.)

²³⁹ Okirat Kelemen Didák szerzetesi fogadalmáról – lásd a 2. számú mellékletet:

Anno 1704. Gubernante Provinciam A. R. P. Magistro Thoma ARTOI O.M.S.F.C. Provinciali Ministro de more tribus praemissis terminis Canonicis juxta Sacras Constitutiones Urbanas in Refectorio praesentibus Patribus et Fratribus omnium votis affirmativis ad Professionem emittendam admissus fuit 21 9bris Fr. Didacus Kelemen eandemque emisit in manibus praenominati Ministri Provincialis absolute Sacro cum Ceremoniis in Constitutionibus Nostris Urbanis praescriptis, praesentibus testibus Rdo Pre Guardiano Contus, et Clericis Professis. Ita est Fr. Placidus Czeh subdiaconus. Fr. Didacus Kelemen. Fr. Daniel Szivecz. RÁKOS 1975, 67.

²⁴⁰ JAKUBINYI 2009, 119.

²⁴¹ Telekessy István egri püspök nem egyértelmű személyiség, nem önként, hanem nyomás hatására lett Rákóczi híve.

²⁴² *I primi documenti biografici del Servo di Dio P. Didaco Kelemen dei Frati Minori Conventuali (1683–1744)*. (Isten szolgája P. Kelemen Didák minorita első életrajzi dokumentumai.) szerk. Lanfranco M. SERRINI, Róma, 1991, 24. (A továbbiakban: *I primi documenti* 1991.)

származása miatt a fejedelmek atyjának nevezte. A püspök pedig fiaként szerette Rákóczit. 1705. szeptember 12-én Telekessy püspök tartotta a szentmisét a szécsényi országgyűlés megnyitása előtt.²⁴³ A szentéletű püspök atyai nevelése és példája hozzájárult, hogy Kelemen Didák a szerzetesi, önfeláldozó, tevékeny tökéletesség és a mély és őszinte hazafiság mintaképe legyen. Így értjük meg, miként és kiknek a nevelése és példája járult hozzá ahhoz, hogy Didák atya rálépett az evangéliumi tanácsok és önfeláldozó szeretet útjára. Teljesült kisdíákori álma: minorita szerzetes lett és felszentelt pap, akárcsak egykor megcsodált kantai tanárai.

1. 2. PAPI SZOLGÁLATÁNAK KEZDETÉN (1710–1717)

Tanulmányai befejeztével még két évig az eperjesi főiskolán maradt. A növendékek tanulmányi felügyelője lett. Úgy indult, mint aki a tudományos munkában, tanári előadásztal mellett fogja leélni életét. Csak Alajos Cirjék így jellemzi az ő apostoli lelkületet: *„Apostoli működését megkezdte és szent jámborságának példájával a testi és lelki nyomorúságban sínylődő szegény magyar népet az Istenben való hitre taníthatta, vallásához visszavezethette, türelemre és kitartásra buzdíthatta”*.²⁴⁴

1. 2. 1. NAGYBÁNYAI HÁZFŐNÖKSÉGE (1710–1713)

Kelemen Didák tanárkodása nem tartott sokáig, mert már 1710-ben nagybányai házfőnöki szolgálatot teljesített. 27 évesen kezdte meg térítő munkáját Nagybányán, ahol a kurucok által feldúlt kolostor romjait találta csak.

Nagybánya nem csupán azért jelentős Didák életében, mert itt kezdte papi pályáját, mert 1710–1713, valamint 1716-1717 között itt tevékenykedett, hanem azért is, mert itt ismerkedett meg Károlyi Sándorral és családjával, akik a későbbiek során anyagi támogatói voltak építő munkájának kivitelezésében.

A történeti irodalom²⁴⁵ találkozásukról csak annyit ír, hogy 1710 körül az eperjesi minorita rendházban kereste fel Károlyi Sándor, Rákóczi hadvezére és bizalmasa az akkor már jeles hitszónok hírében álló fiatal, nem sokkal korábban magiszteri fokozatot nyert, pappá

²⁴³ OLTONTÚLI 1944, 19.

²⁴⁴ CSÁK 1927, 15.

²⁴⁵ RÁKOS 1975, 114–152.

szentelt szerzetest, teológiai tanárt, hogy meghívja a nagybányai minorita rendház élére. Ezt 1704–1705 körül éppen a kurucok miatt hagyták el a szerzetesek, ahová csak 1710-ben tértek végleg vissza.²⁴⁶ Mivel a forrás nem támasztja alá Károlyi és Kelemen eperjesi találkozását, nem zárható ki, hogy nem Eperjesen, hanem Nagybányán találkoztak először, azután, hogy a minorita rend kiküldte a fiatal szerzetest Nagybányára a rendház és a hitélet újjászervezésére.

Károlyi Sándor Didákkal 1710-ben ismerkedett meg, s ettől kezdődően a szerzetes egyre sűrűbb levelezést folytatott vele.²⁴⁷ Károlyi anyagilag segítette a rendházat, adományokban részesítette a minoritákat, hisz katolikus nagyúr lévén, a rekatolizációt szívügyének tekintette.

1687. június 1-jén Giovanni Battista Reggiani, a magyarországi minorita rendfőnök átvette a templomot a minorita rend számára. 1703-ig viszonylagos nyugalomban működtek a városban, augusztus 14-én Rákóczi csapatai elfoglalták Nagybányát, s a minoritákat kiűzték onnan.²⁴⁸ Mindegyik a maga módján zsarolta, sanyargatta a megfélemlített lakosságot. A kolostor sem volt kivétel. Tetőzete már az első ostrom idején leégett, földjének termését az ellenség elkobozta, a város kapuin kimerészkedni életveszélyes volt; éveken keresztül senki sem gondolt a föld megmunkálására. 1706 elején, a zsbói csata után, a minoriták visszatértek.²⁴⁹ 1708-ban újból menekülniük kellett, amikor Nagybánya a Rákóczi kurucok kezébe került, a németajkú Zurbrucken Domonkos házfőnököt számkivetésbe küldték. Utódát, Netterstein Apollináríst úgy elverték, hogy belehalt sérüléseibe. Rendtársát pedig Pott Ferencet a huszti vár börtönébe hurcolták.²⁵⁰ Csak 1710-ben térhettek vissza a minoriták, és sürgősen előljáróra volt szükségük. Ekkor egy fiatal minorita pap, Kelemen Didák vette át a ház vezetését.

Nagybánya fontos hely volt az egymással harcoló kuruc és labanc hadaknak az ott lévő bánya és a pénzverde miatt. Akkoriban a rendház siralmas helyzetben volt. A protestánsok a rend javait elfoglalták, a templom egyik részét a tanácsháza használta, a másik részében a börtönt működtették.

Ilyen előzmények után kezdte meg a fiatal szerzetes nagybányai működését, ahol pestis a külvárosi területeken pedig rablóvilág uralkodott, a templomban katonaság tanyázott. Romok, üszkös néptelen falvak, hihetetlen nyomor és teljes lelki sivárság elviselése várt rá. A székely származású minorita szerzetes 1710-ben Nagybányára érkezésekor beszámolt úti

²⁴⁶ TAKÁTS 1892, 541; CSÁK 1927, 16.

²⁴⁷ RÁKOS B. Raymund, *Isten Szolgálja P. Kelemen Didák OFMConv. levelei (1714–1743)*. Róma, 1978.

²⁴⁸ Nicola ASZTALOS, Alessandro PETHŐ, *Storia dell'Ungheria*, Milano, 1937, 311.; MONAY 1957, 7.

²⁴⁹ KILIÁN 1992, 149.

²⁵⁰ KARÁCSONYI 1922–24, 435; MONAY 1957, 50.

tapasztalatairól: „*Romok, üszkös néptelen falvak, hihetetlen nyomor, teljes lelki elvadulás a tömegekben, őrjítő félelmet előidéző és alattomosan keletkező, majd teljes erővel pusztító pestis.*”²⁵¹ A pestisjárvány hatalmas erővel pusztította az országot. Egyes városokban 10-12000 ember is meghalt.²⁵² Az ország lakosságának akkori számát tekintve ez elképesztő szám. A megyében alig működött egy-két plébánia, olyan község is volt, amely 50 éve nem látott sem plébánost, sem püspököt.

Didák atya úgy érezte, hogy magára hagyták, de közben nem tévesztette szem elől a feladatot, amiért ideküldték, vagyis a rendház megújítását.²⁵³ 1710-ben a nagybányai elhagyott kolostorban, Didák atya saját kezével, a következőket jegyezte be a rendház évkönyvébe:²⁵⁴ „*Pénzt semmit sem kaptam, sem egy buzaszemet, minden pusztulásnak indult, a pestis kiütött, háborus idők vannak, annyira, hogy a város kapuin kívül csak veszedelemmel lehet járni.*”²⁵⁵

Didák atya azonban nem hátrált meg. A katonákat kérlelte, hivatalos személyeknél házalt, míg végre a majtényi fegyverletétel után, 1711 októberében visszakapta a rendházat minden birtokával együtt, és társaival megkezdhette a régóta nélkülözött szerzetesi közös életet.

Szétszórt társait látogatta, összetartotta. Azoknál kezdte új küldetését, akiktől mindenki elfutott, akiket mindenki elkerült: a pestises betegeknek. Felkereste őket, nem félve a ragálytól, odaállott a halálos beteg mellé, előkészítette a nagy útra őket, de gondja volt az élőkre is. Leginkább és leggyakrabban olyan községekben apostolkodott, ahol a legnagyobb elutasításban és vallási közönyösségben részesült. A földesurakat biztatta a templomok és iskolák építésére, az egyszerű népet pedig a becsületre, tiszteletadásra és az erkölcs megtartására tanította. Lassankint kezdték megismerni személyét és emberfeletti jámborságát. A protestánsok kezdték megszívlelni híressé vált prédikációit. Már nem kiabálták utána gúnyolódva „*pápista kutyát*”, hanem „*jó Didák atya*” névvel emlegették.²⁵⁶ A szegény emberek várták megjelenését, mert nemcsak szóval hirdette Isten jóságát, hanem megosztotta köztük a gazdag uraktól és tehetősebbektől összekoldult javakat. Károlyi Klára, Haller Gáborné grófnő azt írja, hogy „*zord, téli időben elosztogatta a saját használatára való holmikat: süvegjét, takaróját, köpenyegét azok között, akiknek nem volt mivel védekezniök a fagyos, kemény hideg ellen. A pestissel megvert helyektől sem riadt vissza. Fölkereste, akiket*

²⁵¹ TAKÁTS 1892, 536–537; RÁKOS 1975, 101.

²⁵² OLTONTÚLI 1944, 20.

²⁵³ KNÁISZ 1803, 350.; CSÁK 1927, 16.; KARÁCSONYI 1922–24, 435–436.

²⁵⁴ RÁKOS, 1975, 84.

²⁵⁵ 1864. Schematismus 153.; KÁROLYI 1890, 7.

²⁵⁶ TAKÁTS 1892, 398.; RÁKOS, 1975, 103.

*mindenki elhagyott, a szertelen kínok közt fetrengőket bátorította, a szentségek kiszolgáltatásával vigasztalta és erősítette. Alamizsnát juttatott a koldus sorban tengődőknek s pártul fogta az árvákat.*²⁵⁷

Számos esemény küzdelme és viszontagsága tesz tanúságot arról, hogy Kelemen Didáknak jóságával, példaadó életével, a krisztusi szeretet melegével és meggyőző érvelésével végül sikerült megnyerni az „*atyafiakat*”. Beszédeiben erős és dogmatikus kifejezéseket használt, de a protestánsokkal szemben soha nem ejtett gúnyos vagy támadó szavakat. Sőt, irgalmas cselekedeteiben valláskülönbség nélkül mindenkit részesít. Szelídségével és megnyerő viselkedésével barátokat szerzett magának. Volt úgy, hogy prédikálásért botütést és kődobálást kapott a protestánsoktól. Azonban az atyát nem tudták megfélemlíteni. Életfelfogása volt: „*a lelkek üdvéért mindent feláldoz, még életét is.*”²⁵⁸ Apostolkodása nyomán egész falvak tértek át a katolikus hitre. A földesurakban megerősítette a gyengülő hitet, akik készséges igyekezettel viszonyozták Didák atya irgalmas szeretetét anyagi támogatásukkal a templomok, iskolák építésében és felújításában. Jelszava a következő volt: „*Engedné Isten, hogy minden faluban plébánia, minden harmadik faluban iskola lenne*”²⁵⁹

Károlyi Klára egyik levelében említi, hogy Kelemen Didák Nagybányáról, mint misszionárius járt nyolc mérföldnyi körzetben, sőt a távolabb fekvő falvakban is, a Szamos között fekvőkben. A pestis ugyanis ez időben nagyban dühöngött s Nagybánya vidékén számos áldozatot követelt. Didák atya a falvakban gyóntatta, utolsó útjára felkészítette a haldoklókat. Temetett, keresztelt, vigasztalta a betegeket, nyomorgókat, a haláltól féleket bátorította.²⁶⁰ Úgyszintén ő tanuskodik Didák atya buzgalmaról: „*mennyit hozott s térített meg az anyaszentegyházba, az Isten tuggya, – de a tiszai részeknek vallási, erkölcsi megújítása úgy, ahogy most tanáltatik, – egyedül Kelemen Didák atya buzgólkodásának köszönhető*”²⁶¹

1. 2. 2. EGRI HÁZFŐNÖKSÉGE (1713–1715)

Nagybányai tartózkodását két évre megszakította, mert időközben Egerbe kellett mennie, ahol a minoriták papi otthonát és templomát kellett visszaszereznie. Itt, Eger

²⁵⁷ RÁKOS, 1975, 103.

²⁵⁸ HIRSCHBERG 1944, 29.

²⁵⁹ TAKÁTS 1892, 399.

²⁶⁰ KÁROLYI 1890, 15.; TAKÁTS 1892, 399.

²⁶¹ KÁROLYI 1890, 14.

városában Buda várának visszafoglalása (1686) után gróf Caraffa Antal kormányzó, Reggiani János minorita atyának egy török mecsetet ajándékozott a hozzá tartozó épületekkel és kerttel együtt. Ezt az adományozást Fenesy Ferenc egri püspök jóváhagyta, 1712-ben a régi török épületeket lerombolták és egy famennyezetes ideiglenes templomot emeltek. Báró Barkóczy Ferenc és Eszterházy Károly gróf püspökök hozzájárulásával páduai Szent Antal tiszteletére szép templomot és kolostort emeltek.²⁶²

Egerben szükség volt a török idők után romba dőlt mecset helyett új istentiszteleti helyet és rendházat építeni. Kelemen atya nem erőszakoskodott senkivel hite miatt, inkább példaadásával, alamizna gyűjtésével és emberszeretetével nyerte meg a más vallásúakat. Örömmel prédikált nekik és a szelíd szeretet meggyőző erejével ért el nagy hatást.

Didák atya Egerbe való jövelele egybeesett számos fontos egyházi eseménnyel; először is az egri katedrális templom felépítésének kezdetével. Erre a város és az egyházmegye lakosságának növekedése miatt volt szükség. Az új Szent Mihály székesegyház ünnepélyes alapkövetétele 1713. március 24-én történt. Az építkezést Telekessy István püspök kezdte meg, majd Erdődy Gábor gróf fejezete be, az eredeti terveket jelentősen megváltoztatva és a templomot majdnem kétszeresére bővítve 1727-ben.²⁶³ Ugyanabban az időben az egri minoritáknál is templomot építettek. 1687. december 8-án, tehát a török kiűzése utáni első napon Antonio Caraffa császári hadvezér a ferencesek korábbi, időközben mecsetté alakított templomát a mellette lévő kertekkel és házakkal együtt a Minorita Rendnek adományozta.²⁶⁴ Ez a kis templom az Eger-patak fahídja mellett állt, ezért a patak áradásai erősen megrongálták, és 1712-ben le kellett bontani. 1715–17-ben új, Páduai Szent Antalnak szentelt templomot emeltek a régi helyén, de az újabb áradások ezt is annyira megrongálták, hogy használhatatlanná vált.

P. Kelemen Didák az 1714. évet Egerben töltötte és valószínűleg 1715-nek egy részét is, mivel Knáisz Mihály²⁶⁵ a rendtörténet írója, az egri minorita rendház elöljárói sorában

²⁶² KILIÁN 1992, 101.

²⁶³ RÁKOS, 1975, 172.

²⁶⁴ KÖRTVÉLYESSY 1943, 97.

²⁶⁵ KNAISZ MIHÁLY született Ikervárott, 1735 június 2-án. Volt gimnáziumi tanár Miskolcon, hitszónok és udvari káplán. Mint tartományi titkár, Jakabfalvy Román váratlan halála után, 1777 február 28-tól ő kormányozta a provinciát. Sokrétű- elfoglaltsága mellett talált időt arra is, hogy az irodalommal foglalkozzék. Két fordított munkája van, az egyikben a gyóntatóknak ad hasznos tanácsokat és bölcs útmutatást, a másikban a hitgázságok egyes tételeit fejti ki a kételkedők megvilágosítására. Legelterjedtebb azonban történeti műve (*Chronologo-Provinciae Ordinis FF. Minorum S. Francisci Conventualium Provinciae Hungariae et Transsylvaniae*. Posenii, 1803), amely Szent Ferenc életének történetén és a Rend keletkezésén kívül részletes adatokat közöl a magyar rendtartomány kialakulásáról, terjedéséről, az egyes házak keletkezéséről és jelenlegi helyzetéről. Meghalt Miskolcon, 1824. április 14-én. MONAY Ferenc, *Adatok a magyarországi és erdélyi minoriták irodalmi munkásságáról*, Róma, 1953, 57–58. (A továbbiakban: *Adatok* 1953.)

Kelemen Didák után ezt írja: „1715. P. M. Bonaventura Adriani.” A következő sorban pedig: „1716. P. Ferdinandus Selig.”²⁶⁶ Ezek szerint Didák atya minden valószínűség szerint 1715 nyarán vagy őszén került el Egerből. Ugyanaz a szerző²⁶⁷ a nagybányai házfőnökök között „1716. P. M. Didacus Kelemen” nevét hozza. Csak ebben az egy évben, mert a „1717. P.B. Silverius Barabás” lett az új előjáró. Ebben az évben ugyanis Kelemen Didák atyát megválasztották tartományfőnöknek.

1. 2. 3. MÁSODIK NAGYBÁNYAI MEGBÍZATÁSA (1716–1717)

Kelemen Didák atyának Egerből Nagybányára hetekig, talán hónapokig tartott a gyalogos útja. Nagybányáról eljárt távoli tájakra az evangéliumot hirdetni és az elveszett bárányok után menni. Hittudósként ismerte, hogy a pásztornak meg kell keresni az elveszett juhokat. Természetfeletti erővel dolgozott az emberek testi-lelki hasznára.

Katolikus főurak gyóntatója, de az országgyűlésre menő főurak is előszeretettel kérték ki véleményét, tanácsát az egyházi ügyekben. „*Igen szokás* – írja Haller Gáborné – *a 'félében tanácsával élni ezen a földön.*” Nagyobb ünnepeken több város és főúr hívta meg istentisztelet tartására és prédikálásra, ahogyan maga Didák atya írja: „*húsz páter is kevés lett volna a tennivalók elvégzésére.*”²⁶⁸

Az Alsó-Szamos vidéke után tovább kíváncozott nyugat felé. Nyírbátort szemelte ki apostoli munkaterületnek. A vidék központjában, Nyírbátorban valaha temploma, kolostora volt a rendnek.²⁶⁹ 1480-ban építette Báthori István erdélyi vajda a kenyérmezei győzelem után a töröktől szerzett kincsekből. Az épületgyűttesből Petrásko vajda támadása után csak romok maradtak, mert hadai felgyújtották. Csak a templom kormos falai maradtak meg. Felkereste világi pártfogóját, Károlyi grófot, aki nemcsak anyagilag segítette, hanem tekintélyével odahatott, hogy a nyírbátori romokat meg is kapja, s hozzáfogjon az újjáépítéshez.²⁷⁰ Személyes jelenlétére volt szükség.

Kelemen Didák Egerben az akkori egri püspök, Erdődy Gábor grófnak levélben terjesztette elő elképzelését a Nyírség katolikus újraevangelizálására vonatkozóan, és

²⁶⁶ KNÁISZ 1803, 360.

²⁶⁷ KNÁISZ 1803, 356.

²⁶⁸ KÁROLYI 1890, 13.

²⁶⁹ TAKÁTS 1892, 543.

²⁷⁰ KELEMEN Didák *Lelki öröm* című prédikációjában (Kassa, 1732, a helyreállított templom felszentelésére) hiteles képet adott a pusztulás mértékéről, lásd a címlapon és C4a. A nyírbátori templomépítésről lásd: RAKOS 1975, 208–212 és 226–228.

engedélyt kért plébánia felállítására. A püspök örömmel biztosította őt támogatásáról,²⁷¹ Didák atya pedig rögtön Károlyi gróf elé terjesztette az ügyet, akitől telket és építőanyagot kapott.

1. 3. A REKATOLIZÁCIÓ SZOLGÁLATÁBAN (1717–1729)

P. Kelemen Didák minorita szerzetes életrajzírói és méltatói mindannyian hangsúlyozzák kivételes szerepét a katolikus egyház újbóli térhódításáért folytatott küzdelmekben, különösen az ország tiszai részeinek rekatalizálásáért kifejtett erőfeszítései miatt.²⁷²

Kelemen Didák és Károlyi Sándor közös missziója a magyarországi kálvinizmus egyik összefüggő területén, Szatmárban kezdte és folytatta rekatalizációs törekvéseit. Kapcsolatuk a nagybányai rendház visszafoglalásánál kezdődött, s a nyírbátori romos kolostor és templom újjáépítésénél teljesedett ki. Leveleiben többször írja Károlynak „böcsületes *patereim mind misszióra kiindultak*”. Ilyen buzgóság mellett nem meglepő, hogy a katolikus vallás híveinek száma gyorsan nőtt. Amikor Didák atya Csengeren megkezdte a térítést, csak egy pápistát, azaz katolikust talált. Ezt gróf Károlyi Sándorhoz 1717. december 30-án írt levelében olvashatjuk, valamint azt is, hogy november 23-hoz viszonyítva, már tízen voltak.²⁷³

1. 3. 1. ELSŐ TARTOMÁNYFŐNÖKSÉGE (1717. június 1. – 1720. július. 20.)

Miután Nagybányán 1717-ig sikeresen vezette a kolostor ügyeit, 1717. június elsején Eperjesen, első ízben megválasztották a Minorita Rendtartomány provinciálisának és generális comissariusnak (római főbiztos). Takáts Sándor írja, hogy „...*a magyar minorita rendben eladdig alig történt meg, hogy valakit ilyen fiatalon válasszanak meg*

²⁷¹ Adattár. Erdődy Gábor egri püspök Károlyi Sándorhoz. Eger, 1717. jún. 28.: „*Minek utána ezen Magyar Provinciából Minorita Szerzetesek decretumot nyertenek volna, hogy... föl nyomozhatnának valamely Klastromokat vagy is Templomokat, nem külömben ezeknek régi heleit, s fönt álló falait, azon Sz. Szerzethez haydant tartozandókat,... elfoglalhassák. Hozzám is el jüvén Provincialis T.P. Didacus Kelemen..., kért azon, hogy... Bátori réghy Templomnak... haydant az... Sz. Szerzethez tartozandónak tekintetébül könnyen tőlem megh nyervén, akartam... Kegyelmedet is... kérnem, méltóztassék P. Provincialisnak... cooperatiójával patrocínálni (írván Magam arrul Krucsay Márton Vramnak is).*” O. L., Károlyi cs. lt.; TAKÁTS 1892, 544.

²⁷² RÁKOS, 1975, 333.

²⁷³ Kelemen Didák levele Károlyi Sándorhoz. (Bátor, 1717. december 30.) RÁKOS 1978, 42.; HORVÁTH János, *A minoriták jelenléte Nyírbátorban. In: A templomépítő Báthoriak*, Nyírbátor, Báthori István Múzeum Baráti Kör, 2007, 28.

rendfőnöknek.”²⁷⁴ A rendtársai nagyra értékelték Didák atya hatalmas tapasztalatait, tudományos képzettségét, szerzetes élet példáját és választották meg őt, alig 34 éves rendtagot volt tanára, Neuser Szilárd helyébe.”²⁷⁵

Knáisz Mihály 1673-tól kezdődve egészen 1802-ig felsorolja a magyarországi Szent Erzsébet minorita rendtartomány rendfőnöki megbízottainak és tartományfőnökeinek nevét.²⁷⁶

Megválasztása után már július 14-én körlevélben fordult a rend tagjaihoz, melyben felhívja figyelmüket a rendi fegyelem megtartására. A körlevél elején szomorúságának ad kifejezést, hogy a valamikor 70 rendházzal rendelkező rendtartomány idővel annyira összeroskadt.²⁷⁷

A megválasztott tartományfőnök még ebben az évben felkereste Mártonffy püspököt és tárgyalt vele a minoriták kolozsvári jelenlétéről.²⁷⁸ Mártonffy püspök egy bizonyítványt

²⁷⁴ TAKÁTS 1892, 543.

²⁷⁵ KNÁISZ 1803, 360.; MONAY 1953, 70.; RÁKOS 1975, 184.

²⁷⁶ Anno 1717. 31. Mai. P. Felix Antonius Zauoli ab Ariminio Commissarius Generalis, et Praeses Capituli Provincialis celebrati Eperjessini, in quo. 1. Jun. P. Didacus Kelemen electus est in Ministrum Provinciale. KNÁISZ 1803, 391–401.

²⁷⁷ „A tartományfőnökség lelkipásztori feladatának illő gonddal eleget tenni akarván, minden nagyon tisztelt és megbecsült atyát, meg testvért, az Úrban igen szeretett fiunkat, egyenként és összesen arra buzdítjuk, hogy meg nem feledkezve a /.../ nyilvános fogadalmáról, hanem szem előtt tartva, az atyailag adott, tőlünk hozott határozatokat, teljes mértékben tartsák meg, amint következnek.

1-ször: a szent zsolozsmát és imaórákat köteles tisztelettel, buzgósággal és áhitattal végezzék, betartva a szokásos szüneteket, nem nyelve a szavakat, hanem szépen tagolva és érthető módon, a maguk idejében és órájában. 2-ször: kétszer napjában, reggel meg este, szabályszerűen végezzék el a szent szerzetben szokásos módon a napi elmélkedést, azaz gondolkodó imát. 3-ször: sohase lazítsák a testvéri szeretetet, hanem növeljék inkább és erősítsék; mert ahol jóakarát van, és szeretet, ott van az Isten. („Charitas fraterna nullatenus diminuat sed adaugeatur, et foveatur ubi enim caritas et amor, ibi Deus est”) 4-szer: az önostorozás gyakorlatát a pénteki napokon kivétel nélkül végezzék. 5-ször: a magántulajdon hibájának kiirtására, amely a lélek legsúlyosabb kára, a Tisztelendő Tanács határozatát a közös életről minden lehető módon tartsák be, egyben legyen az előjárónak gondja rá, amennyiben tőle függ, hogy a ruházkodást javítsa. 6-ször: a nyelv megfőkezésére (üres ugyanis egy szerzetes vallásossága, ha nem fűkezi a nyelvét) legyenek a csendnek nagyon buzgó, azon csorbát nem ejtő megtartói; az idősebbjei pedig adjanak jó példát benne a fiatalabbaknak, hogy dicsőítsék az Atyát, ki a mennyekben van, látva az előjárók, idősek követésre indító példás viselkedését. 7-szer: az isteni irgalom leedsésére, akinek kezében van mindenki hatalma és országok jogforrása, de tőle függ a győzelem is, valamennyi konventben énekeljenek szentmisét minden keddi napon Pádúai Szent Antal tiszteletére, a mise után felelgető imával, továbbá énekeljenek könyörgést a nép válaszával, hogy őfelsége hadserege égi áldás segítségével győzelmet arasson a keresztény név és a Római Katolikus Apostoli Egyház kérlelhetetlen, ádáz ellenségei felett. 8-ször: szegény kis provinciánk fejlődésére, növekedésére és áldására a közvetlenül következő kedden, ugyanazon Csodatevő Szent tiszteletére kezdődjék kilenced, amelyen minden Testvér, akár kispap akár nem, szentgyónás és szentáldozás kegyelmével nagyon buzgón vegyen részt. 9-szer: mivel a szerzetes a gyakori kijárást által inkább hiábavalóságokkal, mint jámborsággal töltötte, ami miatt már sokszor megbotránkoztak a világiak és továbbra is megbotránkoznának, ezért a legszigorúbban kötelességükké tesszük az előjárónak, hogy senkinek se adjanak kimenési engedélyt hacsak nem hetente egyszer és csak a legsürgősebb esetben; akkor is, ha lehet, kettesben menjenek.

Végül: a kolostor zártságát (Clausura) annyira sérelem nélkül őrizték, hogy a zárdába semmiféle ürüggyel és okból se engedjenek be más nembeli személyt, akármilyen körülményű vagy helyzetű legyen; így elkerülik a botrányokat, mert jaj annak az embernek, aki botrányt okoz. Azt akarjuk, hogy minden egyes határozatot hiánytalanul tartsanak be, egyúttal a legszigorúbban meghagyjuk, hogy minden hónapban egyszer a közös étkezésnél felolvassák Kelt Nagybányán, 1717. július 14-én, Fr. Kelemen Didák tartományfőnök.” Gondolatok P. Kelemen Didákról, szerk. ADAMCZYK Bogdan, Miskolc, 2009, 56–58. (A továbbiakban: Gondolatok 2009.)

²⁷⁸ RÁKOS, 1975, 188.

adott Didák atyának, amely a Farkas utcai templomot ősi minorita eredetűnek mondja. Végül is a minoriták kolozsvári letelepülése 1723-24 között történt meg, amikor Kelemen Didákot újra rendfőnökké választották.

Didák atya első tartományfőnöksége alatt bontakozott ki igazi alkotótevékenysége. Működésének székhelyét Nyírbátorba tette át. Otthagyta a nagybányai házat és elköltözött Nyírbátorba, hogy minél hamarabb saját felügyelete alatt felépíttesse a minorita rend számára a szükséges hajlékot, illetve templomot. A török dúlás, a kuruc szabadságharc egyaránt hozzájárult ahhoz, hogy a korábbi templom romhalmazzá vált. A katolikus hitűek száma megcsappant közvetlenül a reformáció fellépése után, de a sok háborúskodás, a török uralom is hozzájárult, hogy sokan vallást cseréltek. Partiumban is szaporodott a reformáció követőinek száma, nem véletlen tehát, hogy Didák épp ezen a vidéken próbálkozott hittérítő munkával. Itt volt szükség leginkább az elkobzott egyházi javak visszaszerzésére, a katolikus vallás terjesztésére.²⁷⁹

1648-ban a pestist megelőző évben Nyírbátornak a lakossága kb. 970 fő volt (227 jobbágy és 15 nemesi család). 1700-re már 340 főre apadt a lélekszám. A kuruc háborúk²⁸⁰ és a nyomukban járó pestisjárványok viszont elősegítették az ún. *paraszt-patikák* fejlődését illetve kialakulását. A 1715-ös évben a hívek száma legfeljebb 100 volt, az 1800-as években 346 és 669 a hívek legkisebb és legnagyobb száma.²⁸¹

1717-ben Kelemen Didák Nyírbátorban telepítette le a rendet. Ezt gróf Károlyi Sándorhoz 1717-ben írt levelében olvashatjuk,²⁸² valamint azt is, hogy november 23-i létszámhoz viszonyítva már tízen voltak. Itt volt Didák atya apostoli munkájának központja és innen, a minorita atyákkal együtt, látta el az egész környéken csak szórányosan található katolikus hívek lelki szükségleteit. Sokirányú tevékenysége miatt nem tudott mindig mindenhol személyesen jelen lenni, azért két lelkes házfőnököt megbízott, hogy őt képviseljék. Az első P. Labóczy Sándor volt, majd ezután P. Barabás Szilvér 1718. július 28-tól 1720. július 21-ig került ide házfőnöknek. P. Kelemen Didák csak 1720. július 22-én vette át a közvetlen vezetést. Tartományfőnöksége alatt, első ízben három évig 1723. augusztus 9-ig volt házfőnök, majd hároméves rendfőnökség után másodízben, 1726. június 24-től 1729. július 27-ig vezette a helyi közösséget.²⁸³ Itt hat év alatt volt lehetősége és alkalma véglegesen

²⁷⁹ RÁNCZ 2003, 23.

²⁸⁰ FARKAS Lajos, *Kuruc vitézek legveszedelmesebb ellensége*, Vöröskereszt, 1955, 5 és 42.

²⁸¹ HORVÁTH János, *A minoriták jelenléte Nyírbátorban*. In: *Publicaciones Universitatis Miskolcensis: Tanulmányok Kelemen Didák tiszteletére, a 2008. április 17–18-án megrendezett konferencia előadásai*, Miskolc, 2008, 203.

²⁸² *Kelemen Didák levele Károlyi Sándorhoz*. (Bátor, 1717. december 30.) RÁKOS 1978, 42.

²⁸³ HIDEKGUTI Mihály, *A nyírbátori minorita-templom*. Szeged, 1941, 7. (A továbbiakban: HIDEKGUTI 1941.)

megszilárdítani mindazt, amiért annyi éven át fáradozott és imádkozott.

A lelkes és fiatal tartományfőnök a Nyírségbe vezette rendtársait, akik egyelőre fabódékban laktak vele együtt. Innen irányította a templom újraépítését és örömmel levelezett Károlyi Sándor gróffal, akinek bőséges segítségével indult meg és folytatódott tovább az építkezés. Egyszerű bódéját „*pusztai residentiának*”²⁸⁴ nevezi, és tudatja, hogy a püspök is örül az építkezés haladásának és segítségét is kilátásba helyezi. Nagyhatalmú patrónusa azonban nem csak ígért, hanem adott is segítséget. Munkásokat meg építőanyagot is küldött, hogy legalább a templom minél hamarabb felépüljön.

1718-ban Didák hozzákezdett a templom újjáépítéséhez. Természetesen Károlyi Sándortól kapta a legnagyobb anyagi támogatást az építkezéshez. Kelemen Didák leveleiben egyfolytában hálálkodott e buzgó támogatásért. 1719. június 18-án így ír a grófnak: „*Excellentiád nékem küldött méltóságos úri levelét el vettem szerzetesi nagy alázatossággal, melyből az Exellenciád érdemünk felett hozzánk meg mutatott, mindenkor bővön tapasztalt, elégségesen meg nem köszönhető Kegyes Atyai Gráciájától alázatos instántiáimra tett örvendetes resolutiojít meg nem szűnő, szűnhető, hálaadó szép köszönettel értem.*”²⁸⁵ El is készült 1718-ban, de az építőanyagból már nem jutott a torony építéséhez. Ekkor Didák atya Károlyi lányához, Haller Gáborné Klára grófnéhoz fordult, és a fiatalasszonynak küldött levelében megjegyzi, hogy „*fa nélkül tornyot nem építhetünk.*”²⁸⁶ Klára grófnő most is sietett eleget tenni a szentéletű páter kérésének, s a torony építéséhez elegendő mennyiségű fát biztosított. Így aztán felépült a templom, és nagy ünnepek tervezése közepette készültek a fölszentelésre.

Kelemen Didák a pestis járvány dühöngése idején, 1718-ban is éppen úgy, mint 1711-ben megmutatta fáradhatatlan áldozatkészségét. Lelki buzgósága és mély emberszeretete erőt adott neki a betegek ápolására. Amíg más papok rémülve menekültek a fertőzött helyekről, addig ő fölkereste a legelhagyatottabb betegeket, kiktől mindenki irtózott. A pestisjárvány Erdélyben is pusztított. Így például 1719 júniusában az erédlyi feljegyzések szerint a lemhényi plébánia hívei között 213 volt a halottak száma. A Székely oklevéltárban találjuk a következő adatot: az aratásig tartó éhínség megtizedelte a lakosságot, amikor fát, szalmát, rügyet, makkot, dögöt „*rág vala a szegénység és a közösség*”.²⁸⁷

Didák atya gyalog járta be a környéket, faluról-falura mérföldnyi utat tett meg, alamizsnát osztott, a rászorulókat szentségekben és irgalmas cselekedetekben részesítette. A

²⁸⁴ OLTONTÚLI 1944, 22.

²⁸⁵ Kelemen Didák levele Károlyi Sándorhoz. Bátor, 1719. június 18. RÁKOS 1978, 76; TAKÁTS 1892, 256.

²⁸⁶ TAKÁTS 1892, 544.; CSÁK 1927, 23.

²⁸⁷ RÁNCZ 2003, 22.

tudatlan népnek tanácsokkal szolgált és a kétségbeesetteket vigasztalta. Nagy bátorságot mutatott mindenütt, s így sikerült a felindult kedélyeket lecsillapítania.

1715-ben kitört az újabb török háború. Kelemen Didák mint szemtanú, a háború minden eseményéről értesítette Károlyi Sándort. Erre indította a hazaszeretet és a generális iránti barátsága. Ezenkívül Didák atya hathatós közbenjárásával segített a megyéknél és a főúri családoknál a török és tatár rabságban sínylődő foglyok kiváltása ügyében is.²⁸⁸

A nemesek és főurak kérték őt, hogy lépjen közbe Mikes Mihály grófnál a török fogságban sínylődők érdekében. Ő pedig készségesen engedett e kérésnek és 1718. március 1-jén így ír Mikes Mihály grófnak: „...nagy örömmel és a méltóságos Gróffról való igen jó dícsiretes emlékezettel értették, hogy a Méltóságos Gróff az el múlt nyáron a pogányoktól keserves rabságra vitetett Keresztyén Atyánk fiainak szabadulásokban szívesen munkálkodnék: kiért közönségesen kérenek az urak eő Kegyelme, hogy ismeretcségem lévén a méltóságos Gróffal, írnék s kérném, hogy a méltóságos Gróffot, hogy a többi között Bárczi Zsigmondné Csuka Judit Asszonyról kedves Atyafiokról el ne feletkeznék a méltóságos Gróff...”²⁸⁹

Az ő tartományfőnöksége alatt történt a pancsovai alapítás (1718),²⁹⁰ a törökök kiűzése után pedig a minoriták átvették a plébániát Lúgoson is.²⁹¹

1. 3. 2. ELSŐ NYÍRBÁTORI HÁZFŐNÖKSÉGE (1720–1723)

A hároméves tartományfőnöksége után, 1720-ban Didák atya további három évig maradt szolgálatban, mint nyírbátori házfőnök. Szükség volt munkájára, hogy a nyírbátori minorita jelenlétet személyes példájával megerősítse és a nehézségekkel szembenézzen. Magát „Báthor kiáltó koldusának” nevezte, aki Nyírbátorban vett bátorságot a bátor koldulásra, mert határt nem ismerő szegénységgel küszködött.²⁹² „A nyomorult koldusokhoz oly könyörületeséggel viseltetett, - írja Haller grófné - hogy süvegét, takaródzóját, köpönyegét utazásban is, az hol tanálkozott olyással, oda adta, magát megfosztani nem sajnállotta, akár mell téli üdőben is [...] Az szegényeket liszt s afféle élelmekre való nélkül nem bocsátotta.”²⁹³ Nyomban kérte atyját és bátyját, hogy segítsenek a szegényeken. Károlyi

²⁸⁸ OLTONTÚLI 1944, 24.

²⁸⁹ Kelemen Didák levele Mikes Mihályhoz. 1734. március 1. RAKOS 1978, 47; TAKÁTS 1892, 546.

²⁹⁰ A magyarországi konventuális Minoritarend Névtára 1912–1913. iskolai évre. Arad, 1913.

²⁹¹ KÖRTVÉLYESSY 1943, .

²⁹² TAKÁTS 1892, 545.

²⁹³ KÁROLYI 1890, 16.

Ferenc gróf erre megkérdezte Didák atyát, mire volna szükségük. A válasz levelére három egyszerű szóból állt: „*bor, búza, szalonna.*”²⁹⁴

A nyírbátori templomépítés tovább folyt, bár villámcsapás lassította az építkezést. 1721. június végén a templomtoronyba villám ütött és emiatt lassan haladt előre az építkezés. A későbbi feljegyzésekben olvashatjuk, hogy a szentéletű minorita páter élete és buzdító szavai nem maradtak hatástalanok, hanem követőkre találtak. Segítségére sietett nemcsak a környék, hanem az egész Tiszántúl, – fel az északkeleti határig – minden tehetősebb katolikus családja is.²⁹⁵ Didák atya Nyírbátorban végzett szerzetesi és lelkipásztori buzgóságának jelentőségét az is mutatja, hogy P. Victorinus Bellevari,²⁹⁶ akit utódjául választottak tartományfőnöknek 1721. június. 24-én Nyírbátorba tanácsosi gyűlést hívott össze.²⁹⁷ Végül is 1722 és 1724 között készült el a templom mai barokk boltozata. Felszentelése 1725-ben történt. Maga Didák mondott beszédet a felszentelés alkalmával, beszédét *Lelki öröm* címmel ki is nyomtattatta Kassán.²⁹⁸

A templom berendezése, az oltárok tervezése, felállítása szintén Didák nevéhez kapcsolódik. „*Az egész berendezés tematikája hatalmas teológiai program szerint készült el, szerzője maga Kelemen Didák volt.*”²⁹⁹ A templom mellé iskolát is építtetett, és 1734-ben megindította a kolostor felépítésének munkálatait Nyírbátorban.

Didák atya közben nemcsak új otthonát gondozta, hanem nem szűnt meg a közeli és távoli vidék lelki javán is munkálkodni. A vegyes vidék fáradhatatlan igehirdetője, a Tiszántúl, a Nyírség apostola lett. Sok embert vezetett vissza a katolikus egyházba; a tanúvallomások 300-1500 megtérésről beszélnek.³⁰⁰

Szüntelen járta Nyírbátort és környékét, ahol felkutatta azokat, akiket régen nem gondoztak. Felébresztette tanításával és beszédeivel a vallás iránti érdeklődését. Tanított, katekizmusokat és szentbeszédeket állított össze, amelyek egy részét nyomtatásban is terjesztette. A „*koldulásból szerzett alamizsnából ingyen tartott husz-huszonkét gyermeket, s akármely szűk időben el nem hagyta.*”³⁰¹ Főúri támogatói révén és az összegyűjtött adományokból több faluban is visszaszerezte a protestánsoktól elfoglalt templomot, és számos helyen újakat is építtetett; Fehérgyarmaton, Csengerben, Érkeserűn és Tarcsán templomokat

²⁹⁴ TAKÁTS 1892, 545.

²⁹⁵ HIDEKGUTI 1941, 7.

²⁹⁶ KNÁISZ 1803, 346, 360, 394.

²⁹⁷ KNÁISZ 1803, 394.

²⁹⁸ RÁNCZ 2003, 24.

²⁹⁹ BARANYAI Béláné, *A nyírbátori minorita templom berendezéséről*, Művészet-történeti Értesítő, (3)1960. (A továbbiakban: BARANYAI 1960.)

³⁰⁰ JAKUBINYI 2009, 120.

³⁰¹ TAKÁTS 1892, 400.

emeltetett, Nagykárolyban és Nyírbaktán odahatott, hogy a régi katolikus templomok visszakerüljenek a hívek tulajdonába.³⁰² A lakosságot visszavezette a katolikus hitre, és „*ahol megjelenik csakhamar virágzásnak indul a magyarság ősi hite*”.³⁰³

Didák atya felelevenítette a régi hagyományokat, a búcsúkat az úri rendek jelenlétével ünnepelte, hogy jó példát adjanak másoknak, és a többieket buzdítsák a vallásos életre. Ily módon az ájtatosságok, úrnapi körmenetek, nagypénteki szertartások, sőt passiójátékok az egész megyében kedvelté váltak. A nyírbátori házfőnöksége alatt az Úrnapiját és minden biztonnyal ezt követően Pádúai Szent Antal napját a hívek példás részvételével ünnepelték meg. 1720. június 7-én egyben kéri a kolostor támogatóját, hogy - „*Isten eő sz. neve dicsíretinek terjedésiért, másokh szép példaadásért, lelki épületekért, az itten kezdendő ájtatosságnak öregbítéséért, az teljes búcsúk elnyerésiért*”³⁰⁴ – egész háza népével menjen el Nyírbátorba.

Nyírbátorban a protestánsok nem akartak beletörödni a szerzetesek megtelepedésébe. Az utolsó Báthory meghagyta az örököseinek, hogy katolikus papokat, sem szerzeteseket ne engedjenek belépni az ő uradalmába - nemcsak állandó tartózkodásra, hanem egyszerű áthajtásra sem.³⁰⁵

A nyírbátori protestánsok háromszor gyűjtötták a szegény szerzetesekre az újra meg újra megépült egyszerű faházat, hogy „*kifüstöljék*” őket. Didák atya viszont nem engedte magát megfélemlíteni. Negyedszer is felépítette a házat, mellette pedig iskolát és nevelőintézetet is emelt. Úgy gondolta, hogy saját fiaikra nem fogják rágyújtani a tetőt. A székely ész számítása bevált. A házak nem égtek le, sőt a szülők, akik nem akarták, hogy a debreceni vagy a pataki kollégiumokban neveljék fiaikat, beadták őket a szerzetesek iskolájába. A gyermek a legjobb közvetítő. Később Miskolcon is kipróbálta a bevált módszert.³⁰⁶ A viharos ellenkezés kezdett elcsitulni.³⁰⁷

Nevelő munkájára is felfigyeltek lassan. Sok előkelő fiút küldtek főként Szabolcs és Szatmár vármegyéből, mert más intézmény nem létezett a környéken, ahol jó nevelésben részesülhettek. Barkóczy Krisztina költségére 40 szegény diák tanulhatott Bátorban.³⁰⁸ A leánygyermekre is volt gondja. Ahol azt tapasztalta, hogy veszély fenyegeti lelki életüket, segített az otthon és a környezet változtatásával. Elkérte őket szüleiktől és vallásos főúri,

³⁰² TAKÁTS 1892, 546.; CSÁK 1927, 28.

³⁰³ TAKÁTS 1892, 546.; HIRSCHBERG 1944, 30.

³⁰⁴ *Kelemen Didák levele Károlyi Sándorhoz.* (Bátor, 1721. június 7.) RÁKOS 1975, 96.

³⁰⁵ KNÁISZ 1803, 367.; TAKÁTS 1892, 540.; CSÁK 1927, 26–29.

³⁰⁶ KNÁISZ 1803, 394.; CSÁK 1927, 30.

³⁰⁷ MONAY 1957, 11.

³⁰⁸ KOVÁCS 1988, 215–216.; GYULAI 2008, 71–95.

nemes vagy polgári családoknak ajánlotta, hogy vigyázzanak rájuk, neveljék Isten szeretetében és törvényeinek megtartásában. Ilyen lánykákat főúri és köznemesi asszonyokhoz adott ki; Károlyi Klárának is ajánlott 2-3 leánykát.³⁰⁹

A protestánsok gyűlöltek, megverték, hogy elűzzék a vidékről. Volt úgy, hogy prédikálásért botütést és kődobálást kapott tőlük. Ilyen esetek után a falu végén leült, a patakban megmosta sebeit, ellenségeiért, üldözőiért imádkozott és „*Hála Istennek*” – e szavakkal ajkán újra elindult apostolkodni. Az atyát nem tudták megfélemlíteni, életfelfogása volt, hogy „*a lelkek üdvéért mindent feláldoz, még életét is.*”³¹⁰ Didák atya a protestánsokat nem ellenfeleknek, hanem testvéreknek tekintette. Gyakran e szavakkal szólt hozzájuk: „*Ugye, atyafiak vagyunk, és nem ádáz ellenfelek, testvérek Istenben, a közös Atyában, és nem gyűlölködő honfitársak?!*”³¹¹

1. 3. 3. MÁSODIK TARTOMÁNYFŐNÖKSÉGE (1723. augusztus 7. – 1726. június 24.)

Tevékenysége nyomán szaporodtnak a szerzetesi hivatások, úgy hogy Nagybányán noviciátust kellett nyitni. Eperjesen 1723. augusztus 6–9-én a káptalanon ismét megválasztották tartományfőnöknek három évre.³¹² Legelőször befejezi - már az első tartományfőnöksége idején megindított - a minoriták kolozsvári letelepedését. Fáradozását siker koronázta és rendtársai csakhamar bevonulhattak Erdély fővárosába. Első lépésben elfoglalták a külvárosi Szent Péter templomot, és onnan pár évtized múltán bevonultak a belvárosba is.

Didák atya tanácsára Károlyi gróf az elnéptelenedett jobbágy-telkekre telepítette a katolikus svábokat. Az ő térítő munkája és nagyhatalmú patrónusa telepítései nyomán annyira megnőtt a Nyírségben a katolikusok száma, hogy számukra Károlyban és Baktán templomot akart építeni. A katolikus vallás terjedésében fontos szerepet játszott 1724-ben a Magyar Királyi Helytartótanács felállítása, amely a rekatolizáció központi szerve volt; ezt Erdődi Gábor egri püspök az „*eretnekek ostorának*” nevezte.³¹³

³⁰⁹ KÁROLYI 1890, 14–15.

³¹⁰ HIRSCHBERG 1944, 29.

³¹¹ RÁKOS 1975, 241.; SUHAJDA Lajos, „*Ugye, atyafiak!*”, Hitélet, Szeged, 1993/3.

³¹² JAKUBINYI 2009, 120.

³¹³ SUGÁR István, *Az egri püspökök története*, Bp., Szent István Társulat, 1984, 395. (A továbbiakban: SUGÁR 1984.); SZIGETI Jenő, *Imádságos könyvek – ponyván*. In: *Publicaciones Universitatis Miskolcensis: Tanulmányok Kelemen Didák tiszteletére, a 2008. április 17–18-án megrendezett konferencia előadásai*. Miskolc, 2008, 142.

Nagykárolyban Károlyi Sándornak sikerült visszaszerezni a család ősi templomát. Ebben az ügyben már 1723-ban az egri püspökhöz fordult, egyben megígérte a kálvinista jobbágyság számára egy templom építését. Erdődy Gábor egri püspök 1723. január 15-én adta meg az engedélyt. „*Ez levelem erejével is – írja Károlyinak – teljes hatalmat adok Kgl-d-nek nemcsak a károlyi templomot, hanem másutt akárhol is (bár az egész dioecesisem templomait) minden időben reconciliáltathassa Kegyelmed*”.³¹⁴

Baktán a protestánsoknak két temploma volt, de mind a kettő romos állapotban. Károlyi Klára megígérte a protestánsoknak az egyik templomuk renoválását a másik átengedése helyett. A tervét sikerült véghezvinnie.³¹⁵

A károlyi és baktai templom jogos visszaszerzése után tanáccsal támogatta Haller Gáborné grófnőt a Kerellő-Szent-Pál községben álló templom visszaszerzésében, mely a Haller-család ősi birtoka volt.³¹⁶

Az aradi rendházban végzett hivatalos látogatása idején alkalma nyílt megismerni a Tisza-Maros háromszög lakóinak vallási elhagyatottságát. A minoriták szegedi letelepedését tervezte és tárgyalásokat kezdett, hogy rendtársait Szegedre bevihesse. Sok kilincselés, utánajárás, érvelés kellett ahhoz, hogy célt érjen, de 1727-ben a rendtagok megkezdhették Szegeden is munkájukat.³¹⁷

Az ő tartományfőnöksége alatt telepedett meg a Minorita Rend Enyeden és 1724-ben már a beszercei rendház és templom restaurálását is befejezte. 1725-ben pedig sok nehézség után visszaszerezte a protestánsoktól a kolozsvári templomot és zárdát, sőt megalapítja a szilágysomlyói zárdát is, ahol báró Andrássy Ferenc támogatását is megnyeri.

1724. szeptember 25-én gr. Szalai Barkóczy Krisztina nagykárolyi koporsóba tételénél szónokol, majd szeptember 30-án levelet kap Károlyitól, amelyben a gróf kéri, hogy prédikációjának szövegét küldje el neki. Kelemen Didák szabadkozik, hogy a szentbeszédet gyorsan írta, ezért alig olvasható, előbb le kell tisztáznia, s úgy küldi el patrónusának, aki Lőcsén ki akarja nyomtatni.³¹⁸

1725-ben a nyírbátori minorita templomot sikerült felszentelni. A templom felszentelését 1725. október 4-re, Assisi Szent Ferenc napjára tervezték, de Kelemen Didák még a felszentelés napját is hajlandó elhalasztani, ha Károlyinak, a templom „*fundátorának*” nem felelne meg az időpont. Károlyi Klára grófnő beszámolt arról, hogy nem sokáig tartott az

³¹⁴ TAKÁTS 1892, 554.; RÁKOS 1975, 293.

³¹⁵ TAKÁTS 1892, 556–557.

³¹⁶ TAKÁTS, 558.

³¹⁷ TAKÁTS 1892, 373, 386, 548–549.; CSÁK 1927, 30.; MONAY 1957, 51.

³¹⁸ Kelemen Didák levele Károlyi Sándorhoz. Bátor, 1724. szeptember 25. RÁKOS 1978, 149.

öröm, mert ellenfeleik felgyújtották lakóházukat.

1726-ban augusztus 2-án kéri a főúr megjelenését a Porciunkula ünnepén, 1727-ben pedig hívja Károlyit Nyírbátorba Assisi Szent Ferenc ünnepére, s hozzáteszi: „*örökös káplányságom Contestatiójának jeléül*” az ünnepen ezüst és arany híján a „*páterekek Sz. Miséit mind Frátereknek imádságait*” ajánlja fel „*bizodalmas patrónusának*”.³¹⁹

1. 3. 4. MÁSODIK NYÍRBÁTORI HÁZFŐNÖKSÉGE (1726–1729)

Isten Szolgája P. Kelemen Didák tartományfőnöksége 1726. június 24-én lejárt. Ebben az időszakban leginkább Nyírbátorban tartózkodott, ez a hely jobban megfelelt tevékeny apostolkodásának, mint a távoli Eperjes, a tartományfőnökök rendszerinti székhelye.

A káptalan után másodszor lett nyírbátori házfőnök. Itt folytatta föltett szándékát, hogy a népet visszatéríti a katolikus vallásra. Templomot, rendházat és kálváriát épített. Széleskörű levelezést folytatott. Segítségért fordult Erdődi Gábor egri püspökhöz, Károlyi Sándor szabolcsi főispánhoz és annak lányához Károlyi Klára grófnőhöz. A templom berendezése évek óta folyt. Az épület állaga már 1725-től annyira megfelelt az istentiszteletek tartásának, hogy Kelemen Didák az év augusztus 15. napjára meghívta Károlyi Sándort a felszentelésére. Az ünnepségen Didák atya mondta az ünnepi beszédet, amelyet később 1732-ben Kassán nyomtattak ki.

Koháry István országbíró, az országgyűlésen a vallási ügyek előadója, és Károlyi Sándor gróf 1725-ben Kelemen Didákot Pozsonyba hívta tanácskozásra. Nyírbátorból indulva a Tiszán keresztül, útja a Sajó völgyébe vezetett. Megrendülve tapasztalta meg itt a katolikus hit romlását. Messze vidéken nem talált se templomot, se papot. „*A papok magukra hagyták hívőiket, pedig – írja Károlyinak – sok a lélek, aki legeltetést várna*”.³²⁰ Úgy érezte, hogy itt nyílik számára lehetőség az ő apostoli buzgóságának kifejtésére. Útját megszakítva ez év május 11-én beadványt intézett Borsod megye vezetőségéhez, hogy a Minorita Rend kolostort és templomot építsen.³²¹

Didák atya a főurak és országgyűlési követek ösztönzésére a Ferencesek templomában az összes rendek előtt annyira meggyőző és érvekben gazdag beszédet tartott, hogy a minoriták miskolci megtelepedése iránti kérelmét, melyet gr. Erdődy Gábor Antal egri püspök

³¹⁹ Kelemen Didák levele Károlyi Sándorhoz. Bátor, 1727. október 1. RÁKOS 1978, 193–194.

³²⁰ TAKÁTS 1892, 547.; RÁKOS 1975, 239.

³²¹ Lásd 3. sz. melléklet – Definitórium határozatok (1727); SOÓS Imre, *Az egri egyházmegyei plébániák történetének áttekintése*, Bp., 1985, 136.

és gr. Károlyi Sándor is különösen támogató, siker koronázta. III. Károly magyar király megengedte, hogy a minoriták Miskolc városába megtelepedhessenek.

Kelemen Didáknak Károlyi iránti bizalmas kapcsolata sokak előtt ismeretté vált. Az emberek kezdték kérni közbenjáró segítségét. „... *Aki tehát valami ügyes-bajos dolga volt a kormányzókkal, a megyével vagy magával Károlyival, jónak látta előbb Didák atya támogatását megnyerni. Még a csanádi püspök is Didák atyához folyamodik, kérvén őt, lépne közbe Károlynál, hogy a Vásárhelyi és Makó körül fekvő ősi birtokokat visszakapná a püspökség*”.³²²

1. 4. KELEMEN DIDÁK MISSZIÓJA 1729-TŐL HALÁLÁIG

Kelemen Didák számára a templom- és iskolaalapítások a katolikus vallás terjesztését jelentették. A minorita szerzetes legfőbb célja a katolikus hit terjesztése, a katolikus népesség növelése, és ezzel a gyarapodó hívek pasztorációja volt. Miskolcon a minoriták megtelepedése a katolikus restauráció idejére esett, miután a város fokozatosan reformátussá vált. A katolikus hit szemszögéből szinte missziós területnek számított. Csak az óriási egyházi és politikai küzdelem után vált lehetővé a szabadabb, intézményeiben is megjelenő katolikus hitélet.

1. 4. 1. MISKOLCI LETELEPEDÉS

A minoriták megjelenése Miskolc várostörténetét tekintve valódi nóvumnak számított, a diósgyőri királyi uradalomhoz tartozó középkori mezővárosban nem működtek szerzetesek. Miskolcon a Minorita Rendnek 1729. évi rendház-alapításáig nem volt kolostora.

A református vallású Miskolcon, mint királyi birtokon, rögtön a török háborúk után, a XVIII. század legelején plébánia alakult a Miskolcból kiszakadt Mindszent község területén, de miskolci joghatósággal, s a katolikus térítés fontos intézményeként megjelent a minorita rend is, amely Kelemen Didák minorita szerzetes hathatós közreműködésével telepedett le a városban.

A katolikus restauráció egyik fontos érve a minoriták letelepítésénél, hogy Kelemen Didák a ferences rend folytonosságára hivatkozott, amely szerint az egykori Újváros főterén a

³²² TAKÁTS 1892, 683–684.

középkorban ferencesek éltek. A minorita rend később megépített templomának és rendházának helyén ugyanis a középkorban templom állott a boldogságos Szűz tiszteletére szentelve, amit ugyan a törökök leromboltak, de aminek romjai még 1713-ban is álltak.³²³ Erről a templomról Kelemen Didák, a rend akkori rendfőnöke azt állította, hogy az a rend tulajdona volt, így most is az. Így a szerzetesek nem új honfoglalók, hanem csak visszaveszik, de ezt az érvelést a ferencesek középkori jelenlétéről semmiféle forrás nem igazolja. A magyarázatot talán az adhatja meg, hogy Kelemen Didák Nyírbátorban a középkori ferences rendházba „költözött vissza”, s kezdte meg térítését”.³²⁴ A minoritáknál őrzött miskolci prothokollum vagy *Historia Domus*³²⁵ szerint a letelepedéskor húsz katolikus család élt saját bíró alatt, de mégis a Miskolc részét képező Mindszenten.³²⁶ Magában a városban öt nemes és négy nem nemes származású család lakott.³²⁷ A XVIII. század első felében Miskolcon lakosainak száma 5000 fő volt, ez a szám emelkedett az első országos népszámlálás idejében, 1786-ban 14 089 főre.³²⁸ A későbbi katolikus felmérés 1786-os adataiból tudjuk, hogy Miskolcon 2784 római katolikus hívő élt. Szendrei alapján Miskolcon 1805-ben 5500 római katolikus lakott.³²⁹ Az Egri Püspökség 1834. évi schematizmusa Miskolc római katolikus híveinek számát a 4223 főben adta meg.³³⁰ Tehát láthatjuk, milyen dinamikusan nőtt a római katolikus hívek száma. Százalékos arányban a katolikusok száma Didák atya korában szinte ki nem fejezhető volt, a korszak végére a miskolci népesség egyharmadát tette ki. Ezen tények alapján érthető az ellenállás, amit a protestáns nemesek fejtettek ki a minoriták megtelepedése ellen.

A minoritákra az a feladat várt, hogy a katolikus hit igazságaira oktassák a népet, s munkájukban a vármegyei és miskolci nemesség több katolikus tagjában buzgó segítőkre találtak. Didák atya kérte Borsod vármegyei rendjeit, hogy járuljanak hozzá, hogy a minorita rend tagjai kolostort nyithassanak Miskolcon, és utasítsák a városi tanácsot, adják át nekik e célra a Tetemvár aljában lévő ősi Mária-templom romjait az ehhez tartozó területtel, amelyen a vásárosok bódéi álltak.

³²³ SZENDREI János, *Miskolc város története és egyetemes helyirata I-IV.*, Miskolc, 1904–1911, II, 367. (A továbbiakban: SZENDREI 1904–1911.)

³²⁴ GYULAI 2010, 57.

³²⁵ *Gondolatok* 2009, 25.

³²⁶ BAJAY 1896, 6.; SZENDREI 1904–1911, 367.

³²⁷ BARSZ 1990, 14.

³²⁸ BARSZ János, *A minoriták Miskolc társadalmi életében megtelepedésüktől a 19. század elejéig*, A Herman Ottó Múzeum Közleményei, Miskolc, (27)1991, 179. (A továbbiakban: BARSZ 1991.)

³²⁹ SZENDREI 1904–1911, 375.

³³⁰ BARSZ 1991, 180.

„Nemes egyetem, legkegyelmesebb patronus urak. Megértve azt, hogy a legkegyelmesebb császári fenség, legkegyelmesebb urunk apostoli kegyességéből, buzgóságából és királyi tisztségéből, amit ezen Mária országa iránt visel, elrendelte Isten összes egyházának, javainak, egykori alapítói kegyes adományainak és az elpusztult pusztulásának megvizsgálását, amiért is a nemes vármegyétől a legfelsőbb királyi helytartótanács kéri felterjeszteni a valós jelentést azzal, hogy, ahogy hinni lehet, az alapítók kegyes szándékainak eleget tehessünk, az elpusztult egyházakat helyre állíthassuk, hovatarozásukat elismertessük, s hogy a helyre állítottakat az eredeti isteni tiszteletre alkalmaztassuk és az alapítók fogadalmát beteljesíthessük. Volt egykor, amint azt romjaiból is láthatjuk, egy elég tágas, a boldogságos Szűznek szentelt egyház ezen Miskolc mezővárosában, mely, amint azt ezen mezőváros kiváltságlevele mondja, szent rendünké volt, de az idők jogtipró zivatarában ezen javadalmunktól megfosztattunk, az alapítók kegyes szándékait megvetéssel illették, sőt ezen megszentelt hely az egyháztól elvétetve a hitetlen zsidók által vásári helyként napjainkban is az istenszülő Szűz tiszteletének megvetésével profanáltatik. Nehogy Isten méltó haragja ezen Mária országa ellen felgerjedjen, kérjük, hogy ezen vármegyéhez benyújtott, a már említett egyházzal való kegyes felterjesztendő jelentést és a nekünk kegyesen járó jóváírás iránti kérelmünket említett vármegye felterjeszteni méltóztasson, hogy ezen birtokainkat visszakaphassuk. Hogy pedig a dolgok mibenléte a nemes egyetem előtt is világosabban álljon, a legkegyelmesebben kérjük ezen említett mezőváros kiváltságleveleinek megtekintését, s magunkat legkegyelmesebb figyelmükbe ajánljuk. A nemes egyetem legalázatosabb szolgája, Kelemen Didák káplán a teljes magyar konventuális rendtartománnyal egyetemben.”³³¹

A városatyák minden követ megmozgattak, hogy a szerzetesek ne vethessék meg lábukat a városban. Ebben az időben az egri püspöknek, gr. Erdődy Gábor Antalnak is fenntartásai voltak a minoriták megtelepedésével kapcsolatosan. Az ügy lelkes és tekintélyes pártfogók segítségével, a katolikus Borsy Mihály, Borsod vármegye alispánja, és veje, a szintén katolikus Melczer György, nyerték meg gr. Erdődy Gábor Antal egri püspök támogatását.³³² A későbbiekben nyilvánvaló, hogy mindketten Kelemen Didák őszinte tisztelői voltak. Eredményeképpen a minoriták pusztán csak a templom és a rendház építésére ele-

³³¹ SZENDREI 1904–1911, 438–439.

³³² BARSÍ 1990, 10.; SUGÁR 1984, 397.

gendő terület birtokába jutottak, lemondva minden egyéb, a régi egyházhoz tartozó járulékos jogról és javadalomról.

Az ügy Pozsonyba, majd Bécsbe került. Közel háromévi sikertelen igyekezet után a fordulat akkor következett be, amikor a rend miskolci letelepedési kérelmét Pozsonyban Kelemen Didák és Auer Lipót,³³³ akkori rendfőnök, együtt képviselte.³³⁴ Az országgyűlésen Kelemen Didák olyan érvekben gazdag meggyőző szentbeszédet tartott ügyük igaza mellett, s gr. Erdődy Gábor Antal egri püspök és gr. Károlyi Sándor, Kelemen Didák hű támogatója olyan hathatósan pártfogolták a minoriták kérelmét, hogy azt III. Károly magyar király jóváhagyta, s megengedte, hogy a minoriták megkaphassák a kért területet. A minoriták az 1728. december 31-én kelt királyi adománylevelét kapták:

„Mi, hatodik Károly, Isten kegyelméből választott mindig felséges római császár, Németország, Spanyolország, Magyarország, Csehország, Dalmácia, Horvátország, Szlavónia, stb. királya, Ausztria főhercege, Burgundia, Brabant, Stiria, Karintia, Krajna, Luxemburg, Württemberg, Théka, Alsó- és Felső Szilézia hercege, Svécia fejedelme, Habsburg, Tirol, Ferretum, Kiburg és Görc grófja, stb., emlékezetül adjuk jelen levelünk rendjében mindenkinek, akiket illet, hogy mi arra gondot és figyelmet fordítunk, hogy Isten ékességére és nyájasságára az isteni kultusz mindenben jobban felvirágozzon, az igaz római katolikus hit terjedjen és gyarapodjon, s egyre jobban és jobban elterjedjen és megszilárduljon, ezért a szeráfi Szent Ferenc atya szent rendjének konventuális szerzetesei által fenségünk elé terjesztett kérelmet felkaroljuk azzal, hogy a Borsod vármegyében lévő Miskolc mezővárosában található boldog-ságos Szűz Mária bizonyos leomlott templomának romjaiba és telkébe a mondott szerzetesek a már említett Miskolc mezővárosában az említett helyen a megyés püspök egyetértésével vezettessenek be abból kiindulva, hogy azon a templomot építsék fel és növeljék a katolikusok számát, hiszen nagy szükség van arra, hogy a fent említett Szent Ferenc rendjének kisebb konventuális szerzetesei részére ez a hely környékével és területével együtt kijelöltessen és az építendő szerzetes ház és a hozzá való kert szárvára a már sokat mondott szerzeteseknek kezeibe adasson azzal, hogy ők is adjanak írásbeli bizonyítványt arról, miszerint lemondanak a fent mondott egyházhoz tartozó javokról és jogokról, bármiféle címen illetné is az őket; ezen móddal az említett

³³³ KNÁISZ 1803, 396.

³³⁴ PROTHOCOLLUM: *Az Úr végülis drága provinciánk ügyének előmozdítására és hatékonyabb képviselőjére Kelemen Didák atya exprovinciálist, bátori házfőnököt és P. Auer Lipót eperjesi guardiánt küldte a pozsonyi diétára az Úr 1728. évében. Ott Istentől sugallva az ország nagyjai és nemesei előtt Kelemen Didák atya ünnepi beszédet mondott a mi Urunk színeváltozásának ünnepén, amely olyannyira hatásos volt, hogy a fentemlítt atyáknak a kérése szerencsés kimenetelű lett.* In: *Gondolatok* 2009, 28.

*szerteszak a mezővárosban megtelepedésre bocsájtanak, s ezt örökös képpen adjuk, ajándékozzuk és engedjük, s a mondott rend a már említett Miskolc mezővárosában és az említett helyen név szerint vezetessen be, ahol is nekik lehessen szerzetes házat kerttel egyetemben emelni és építeni, amihez királyi jóakaró beleegyezésünket és tetszésünket adjuk, sőt engedjük, adományozzuk, átadjuk és ajándékozzuk mások jogának megsértése nélkül, melyről ezen bizonyáglevelünket kiadjuk.”*³³⁵

Reviczky Ferenc János királyi tanácsos, aki az oklevél vármegyei és városi kihirdetését eszközölte és a kimérést végrehajtatta, beszámol arról, hogy a minoriták lemondtak a haszonvételtől, s megelégedtek a pusztai területtel.³³⁶

A királyi rendelettel kezükben, a rendtagok hozzá is fogtak a templom és mellette a rendház felépítéséhez. A templomépítéssel kapcsolatos előkészítő munkálatok 1729. február 24-én, a királyi adománylevelével kézhezvételével ténylegesen megkezdődtek. Maga a templom 1734-ben elkészült, melyet a híres építőmester Giovanni Battista Carlone tervezett. A minoritáknak átadott területen tizennégy ház állt, amiért a rend 139 magyar forintot fizetett ki kárpótlásként.³³⁷ Az építkezés kizárólag adományokból valósult meg, amihez némi rendi hozzájárulás és vármegyei ingyenes fuvar járult. Az adományozók közül gr. Erdődy Gábor Antal egri püspök és gr. Károlyi Sándor generális neve elsőként említendő,³³⁸ de például a Dőry család már 1725-ben egy miskolci házhellyel segítette a rend megtelepedését, míg a Szentmiklósy család a tokaji kúriáját ajándékozta a minoritáknak.³³⁹

1729-ben a Nagyboldogasszony templom építésének a kezdete és a régi templom romjainak a feltárása nagy esemény volt a miskolciak életében. De ugyanígy esemény volt az új templom alapkövetétele, a templom felszentelése, majd a használatbavétele, az oltárkövő megszentelése és végül az első ünnepi szentmise. 1735. augusztus 1-jén gróf Erdődy Antal Gábor egri püspök a főoltár oltárkövét ünnepélyesen megáldotta és felszentelte. Abban az évben, augusztus 15-én, a Boldogságos Szűz Mária mennybevitelének az ünnepén első alkalommal tartották az égi pártfogó búcsúünnepét az új szentélyben. Az ünnepi szentmisét a város plébánosa, Deák Ferenc úr tartotta, az egri káptalan választott kanonokja. Erről az

³³⁵ Királyi adománylevel. BAJAY 1896, 7–8.; SZENDREI 1904–1911, 441–443.

³³⁶ PROTHOCOLLUM: *A felmérés bevégezten úgy találtatott, hogy a Királyi Biztos Úr számítása szerint csaknem harmadával kisebb a terület, mint amelyet a megbízatás előír, mégpedig a hely szűkössége miatt. Mégis akkora amekkora ... mi ezzel a térséggel megelégedtünk és elfogadtuk aláírásainkkal.* In: *Gondolatok* 2009, 30.

³³⁷ BAJAY 1896, 8.

³³⁸ TAKÁTS 1892, 547–548.

³³⁹ SZENDREI 1904–1911, 374–375.

ünnepi eseményről is beszámol a Protocollum.³⁴⁰

Bajay Amand,³⁴¹ a rendház krónikáírója erről a következőket jegyezte le 1730-ban: „Azonnal tág és díszes iskolát emeltünk mind a katolikusok számának növelésére, mind az isteni kultusz terjesztésére, ahol ötven, sőt még több fiatal összejött a katolikusok nagy örömeire és felvirágzására.”³⁴² A krónikáíró az iskolát tágának és díszesnek látta, de a valóságban sövényből és tapaszából épült, szalmával meg náddal fedve.

Letelepedésük után 50 tanuló befogadására alkalmas épületet is emeltek. Nem sokkal az iskola elkészülte után a minoriták gr. Erdődy Gábor Antal egri püspök beleegyezésével és segítségével vásároltak egy házat, ahol grammatikát és a gimnázium történetíró szerint, szintaxist³⁴³ is tanítottak.³⁴⁴ Valószínű lehet, hogy a minorita levéltári forrásra hivatkozó Bajay Amand latin szöveg fordítása nem pontos, amit aztán Szendrei János is átvett tőle. Az eredeti szöveg „*usque ad syntaxim*”-át csak úgy fordíthatjuk, hogy „*egészen a szintaxiáig*”, ami azt jelenti, hogy az iskolában a szintaxiát már nem tanították. Barsi János azt állítja, hogy a szintaxia tanításáról csak 1747-től kezdődően van bejegyzése a Liber cathalogi studiosorum-ban, noha, bejegyzései már 1744-gyel kezdődnek.³⁴⁵ Majd mikor az iskolaépület elhasználódott, 1753-ban új iskola építéséhez fogtak, melyet 1773-ban felújítottak, és új résszel toldottak meg. 1751-ig a miskolci gimnázium négyosztályos volt, 1751-től poétai, 1778-tól a retorikai osztály is működött.³⁴⁶

Didák atya az újonnan létesített kolostorok számára azonnal igyekszik megszerezni Pázmány „Kalauzát” és „Prédikációit”. A teljesen könyvek nélkül álló rendházakban sok esetben ez a két munka jelentette a „könyvtárat”. 1729-ben Miskolcon kelt levelében

³⁴⁰ „Ebben az évben /1736/ augusztus 15-én, tehát a Boldogságos Szűz Mária mennybevitelének ünnepén első alkalommal tartották az égi pártfogó búcsúünnepét az új szentélyben. Az ünnepi szentmisét e város plebánosa, Ft. Deák Ferenc úr tartotta, az egri káptalan választott kanonokja. Részünkről ott állt P. Vallovics Mihály és Szentkirályi Illés testvér, jelen volt két atya Szent Pál első remete rendjéből Ládról, Tardi és Fesztel plebános, három egyesült görög rítusú plebános, és többen közülünk erre az ünnepre idesereglett atyák, akik megtisztelték ünnepünket. Így Ft. P. Ferenczy Tóbiás az eperjesi studium generale rektora, Ft. P. Szonda Özséb eperjesi hitszónok, nagy néptömeg, számtalan gyónó, etc. A szentbeszédet a néphez Ft. P. Kelemen Didák tartotta.” Gondolatok 2009, 35.

³⁴¹ BAJAY AMAND született Baján, 1845. február 21-én. Nagybányán egy évig volt próbaéves gimnáziumi tanárjelölt, honnan 1868-ban a miskolci gimnáziumhoz helyezték át. Itt félszázadon át haláláig, ő lett Magyarországon a legelső okleveles tornatanár. Majd az 1884-től 48 éven át, volt az előbb rendi, majd 1886-tól királyi katolikus gimnázium tanára, több alkalommal megbízott igazgatója. Ez idő alatt hosszút ideig ismételt viselte a rendház főnöki tisztségét is, és a rendtartomány kormányzásában örökös tanácsos lett. Aktívan részt vett a miskolci vallási és társadalmi életben. 40 éves tanári működése alkalmából Rómából a teológiai doktori címmel tüntették ki, nyugdíjba vonulásakor pedig a király a Ferenc József-rend lovagkeresztjét adományozta neki. Meghalt Miskolcon, 1919. május 19-én. *Adatok* 1953, 3–4.

³⁴² BAJAY 1896, 8.

³⁴³ BAJAY 1896, 8.; SZENDREI 1904–1911, 464.

³⁴⁴ KNÁISZ 1803, 379.; BAJAY 1896, 32.

³⁴⁵ BARSÍ 1990, 28.

³⁴⁶ KILIÁN 1992, 139.

panaszodik nagy mecénásának, Károlyi Sándornak, s egyben kéri Pázmány fenti műveit. Előzőleg Pozsonyban szeretne volna azokat beszerezni, de magas árak miatt szándékát nem tudta valóra váltani.³⁴⁷ Károlyi teljesíti kérését, és attól kezdve a miskolci rendház is magáénak mondhatja a két becses kötetet.

Kelemen Didák miskolci működésének idejére esett az egi egyházmegyei népmisszió megszervezése. Gróf Erdődy Gábor Antal egi püspök, akinek felejthetetlen érdemei vannak az egyházmegye szervezésében, hívta meg Ladányi Elek minorita rendfőnököt, hogy rendtagjai segítsenek a térítési munkában, különösen a német és szláv nyelv területen.³⁴⁸ Egy 1745. évi levéltári forrás szerint Telekesy István püspöktől 72 plébániát vett át gróf Erdődy Gábor egi püspök, s 232-t hagyott utódjára.³⁴⁹ A Rend készsággel vállalta az evangelizációs munkát. A minorita krónikások feljegyezték a misszióban működő rendtagokról, hogy teljes odaadással és buzgósággal apostolkodtak. Az egi népmisszió tagjai voltak: Kelemen Didák és közvetlen munkatársai, Auer Lipót, Mahje László, Gotfrid Demjén, Lefkóczy Kozma, Hartay Sebestyén, Miskovicz Benedek és Réthy Balázs.³⁵⁰ A népmisszió központja a miskolci rendházban volt, de a munkában segítettek még a nyírbátori és egi rendházak szerzetesei is.

1734-ben Didák atya az építkezési munkák megkezdése után röviddel súlyosan megbetegedett. Emiatt ijedség támadt a munkatársai között, de ő ágyban fekvve is tovább irányította az építkezési munkákat.³⁵¹ A missziókért való buzgalma sem lankadt, sőt éppen abban az időben szőtt új terveket; levelet ír Károlyinak a Beregszászon és Rimaszombaton alakítandó missziós központok szervezésének ügyében.³⁵² Méltán nevezte el az utókor a tiszai részek „vándor apostolának”.

Mikor hosszú hónapok után végre elhagyhatta a betegágyat, a fáradhatatlan apostoli lélek vitte újra missziós útjára. Neki köszönhető a minorita rend megtelepedése 1731-ben Szilágysomlyón a Károlyi család támogatásával. A Tisza menti községeket járta végig. Prédikált, magyarázta a katekizmust, gyóntatott, misézett, áldoztatott olyan helységeken, ahol az első török foglalások óta, immár 200 éven át, nem láttak katolikus papot. Együttérző szeretettel kereste fel mindenütt a szenvedő betegeket, a szűkölködő szegényeket, hogy enyhülést vagy legalább vigasztatást vigyen mindenkinek.³⁵³

Didák atya apostolkodásában mindent a lelkekért, mindent az örökkévalóságért

³⁴⁷ *Kelemen Didák levele Károlyi Sándorhoz*. Miskocz, 1729. szeptember 3. RÁKOS 1978, 221.; TAKÁTS 1892, 701–702.

³⁴⁸ HIRSCHBERG 1944, 32.

³⁴⁹ SUGÁR 1984, 397.

³⁵⁰ HIRSCHBERG 1944, 33.

³⁵¹ TAKÁTS 1892, 550–551.

³⁵² TAKÁTS 1892, 550.

³⁵³ KÁROLYI 1890, 17.

szentelt – ez volt életének értelme. Ennek a célnak rendelte alá egyéniségét, egészségét, kényelmét. Nehéz térítő útjára gyalog járt, miközben szegényes házak szobáiban, sőt istállóiban keresett éjjeli szállást. Ágya kemény deszka vagy a pusztai föld volt. Rendes ágyhoz csak akkor jutott, mikor nagyúri ismerősei meghívták magukhoz, de akkor is többnyire az ágy mellett, a padlón aludt. Táplálékban kényéren és vízen kívül alig volt része. Csakis vizet ivott, amikor pedig ereje már fogytán volt, fogyasztott egy kevés bort, de akkor is a javát betegeinek osztotta szét.

Szívhez szólóan prédikált, érthetően fogalmazott, az idegen szavakat lefordította, és tudatosan kerülte a latin kifejezéseket, hogy minél több ember értse, és ezáltal is többeket térítsen. Elsődleges célja volt rámutatni az igazságra. Didák atya magát az Isten kezében csak eszköznek tekintette. Az előkelő nagy urakat mindig arra kérte, hogy plébániát, templomot építtessenek. Három és fél évtizeden keresztül írta a lelkekbe Isten szavát.

1. 4. 2. HARC A PESTISSEL (1736–1740)

Évekig tartott e missziós út, s amikor visszatért Miskolcra, 1739-ben országos méreteket kezdett öltetni a pestisjárvány. Főleg Szatmár, Bereg megyében és Bihar északi részén tombolt. Kelemen Didák, aki 1710-ben és 1717-ben már átélte a járványt, látta a rettenetes anyagi és erkölcsi romlást, amely nyomában fakadt.

Kelemen Didák élete (és Károlyi élete) vége felé különleges szolgálattal állt patrónusa mellett; az 1739–40. évi pestisjárvány idején ugyanis, amikor Károlyi tábornagyot országos biztossággal ruházta fel az uralkodó a járvány ügyében,³⁵⁴ Didák atya segítette információkkal, a betegek és szűkölködők ápolásával, sőt koldulással.

E nagy járvány voltaképpen öt évig dühöngött egyfolytában. Országosan háromszázezerre tehető áldozatainak száma, Schultheisz és Tardy tanulmánya³⁵⁵ szerint. A szabolcsi adatok szerint az 1738–42. évi pestisben 250 000 ember halt meg az akkor 5 milliós Magyarországon. Szabolcs megyében 68147 éltek, abból 13 478 lakos pestisben vesztette életét.³⁵⁶ Szabolcs megye lakosságának tehát 15,8%-a halt meg pestisben. Bihar megyében már az első évben 17177 ember halt meg. Debrecenben naponta néha másfélszázán, 1739

³⁵⁴ TAKÁTS 1892, 688.

³⁵⁵ SCHULTHEISZ Emil, TARDY Lajos, *Short History of Epidemics in Hungary until the Great Cholera Epidemic of 1831*, Centaurus (Copenhagen), 1966, 11, 4.

³⁵⁶ DÁVID Zoltán, *Az 1738. évi pestisjárvány pusztításai. Comm. Hist. Artis Med.* 69–70 (1973), 75–130.

májusától 1740 januárjáig nyolcezerhatszázhuszan haltak meg.³⁵⁷ Rendkívül nagy volt a halandóság Hódmezővásárhelyen is. Az akkori hivatalos jelentés megható szavakkal írja le e városban a nép szenvedését és kétségbeesését:³⁵⁸

„Az infectio még sem szűnik, sőt ez az Isten példás ítéleti úgy látjuk még jobban foly köztünk. Boldog szemek azok, akik ezeket nem láthatják! mi nyögünk, mint az galambok, akik még életben vagyunk és minden órán várjuk fejünkre ezt az Isten rettenetes ítéletét; mert annyira elfogytunk, hogy még temető embert is alig kaphatunk és sokan csak szekérre teszik halottjukat és míg sirt ás neki az sérelmes fél, addig szekéren vagyon halottja, azután úgy temeti el. A legfőbb ember házánál is, ha halott esik, alig látunk két vagy három embert, akik eltemetnék. Utcáinkon ember nem látszik, az szolgák gazdáikat elhagyták és haza jöttek, hogyha meghalnak, talán Istenért őket eltemetik; kik közül is sokan meghaltak, úgy hogy ökrök, lovak széljel és hosszában bújdosnak. Senki sincs, aki reájuk vigyázzon; az utcák peniglen üresek; a lakosokból alig látunk egy-két embereket. Az úr Isten eő szent felsége beő irgalmassága szerint fordítsa el tőlünk ezen rettenetes csapását, mert teljességgel elfogyunk, tizenkét napok alatt holtanak meg többen mint egy hétszázaknál. Úgy látjuk, hogy bizony két tizedben bőven elférünk.”

Amikor Didák atya a pestis hírére meghallotta, lázas beteg volt, és fájós lábain alig tudott állni, mégis azonnal útra kelt és emberfeletti erővel gyakorolta az irgalmasság testi és lelki cselekedeteit. Károlyi Sándorhoz írott levelében mondja: *„ezer halál közt súlyos betegségben vagyok”*, mégis örömmel megnyugtatta a nagylelkű grófot, hogy a ragály megkíméli Miskolcot.

Mikor a pestis kitört, rémületet keltett a tehetetlen emberekben. Az egri püspöknek legelső intézkedése az volt, hogy meghívta a szent hírében álló Kelemen Didákot a könyörgések megtartására a vész megszűnéséért. Viszont a miskolci lakosság a *„szent ember”*-t, arra kérte, hogy a vész idején ne hagyja el a várost. Maradjon közöttük és hathatós imádságával ajánlja a várost és annak lakosságát Isten irgalmába. Ekkor Kelemen Didák atya Isten elé terjesztette a püspök atya parancsát és a miskolci nép kérését, szobájába vonult és a földre borulva, buzgó áhítattal imádkozott. Reggel azt mondta a népnek: *„sem Miskolcra, sem*

³⁵⁷ TAKÁTS 1892, 689–692.

³⁵⁸ Kelemen Didák levele, Andrassy Zsigmond Csongrád megye alispánjának. TAKÁTS 1892, 691–692.

*Egerbe nem fog bejönni a ragályos vész ...*³⁵⁹

Az egri püspöknek és a miskolciaknak tudomására hozta, hogy imádkozzanak és ne féljenek, a pestis elkerüli őket. A járvány mind a két várost elkerülte, és ezt a mindenkitől tisztelt Kelemen Didák atya meghallgatott könyörgése eredményének tulajdonították. Maga azonban nem maradt ezen a biztonságos helyen, hanem fájós lábakkal, a veszéllyel mit sem törődve, elindult a Tisza mentén az általa jól ismert tájakra; oda, ahol a járvány leginkább pusztított. Maga is részt vesz az akkori primitív gyógyszerek szétosztásában, a betegek kezelésében, élelmiszerrel való ellátásában, és amiben nagy volt, a vigasztalásukban. Együtt imádkozott velük, szentségekben részesítette őket, s ha meghaltak, egyházi szertartással adta meg nekik a végtisztességet.

Nehéz is elképzelni, hogy Kelemen atya mi mindent tett és mennyit fáradozott az 1739–40. évi pestis idején. A járvánnyal való küzdelem mellett, ugyanis fel kellett venni a harcot a császári csapatok rablásaival és a felelőtlen és rosszindulatú vezetőktől felingerelt nép támadásaival szemben.³⁶⁰

Debrecenben a tanács jelentése szerint, a megvadult tömeg bezárta a városháza kapuját, a foglyokat kiengedték, a pestises házokról a figyelmeztető cédulákat letépték, a halottvivő szekereket felforgatták, a város vezetőségét pedig agyon akarták verni. Csongrád megyéből a jelentések így szólnak: „*Az infekció még nem szűnik. Boldog szemek, akik Isten ítéletét nem látják*”. Gyulán nincs ember az utcákon, de a házakból csak sírás, jajgatás, halotti énekek hangzanak. Hódmezővásárhelyen „*az élők megírigylik a halottakat*”.³⁶¹

A járvány ereje a második évben kisebbedett, a betegek száma csökkent, de nem csökkent Didák atya munkája. Szokása szerint felkereste a véstől kevésbé sújtott vidékeket, kért, könyörgött, s amit kapott, vitte azoknak, akiknek semmijük sem volt.³⁶²

A pestis emlékére Deák Ferenc miskolci plébános, a mindszei templom előtti téren állította fel a Boldogasszony szobrát. Az oszlop előtt a hívek szombat esténként ájtatosságot végeztek, melyben kérték a pestis veszedelme való elkerülését a jövőben.³⁶³ A szobor talapzatán latin felirat is volt olvasható. Az egyik magyar fordításban: „*Isten szeplőtelen szülője, Magyarország Nagyasszonya, a Keresztények Segítségére, a járványos dögvésztől oltalmazója ...*”³⁶⁴

³⁵⁹ CSÁK 1927, 67–68.; RÁKOS 1975, 643.

³⁶⁰ CSÁK 1927, 68.

³⁶¹ TAKÁTS 1892, 689–692.; RÁKOS 1975, 645.

³⁶² TAKÁTS 1892, 693.

³⁶³ OLTONTÚLI 1944, 27.

³⁶⁴ *Intemeratae Dei Genitricis Magnae Hungariae Dominae potentis Christianorum Auxiliatricis ab epidemica lue Praeservatricis... Orthodoxus Miskolciensis populus vovet, ut epidemica lue liber tutusque servetur.*

1. 4. 3. BETEGSÉGE ÉS HALÁLA (1740–1744)

Didák atya a harmincas évek elejétől egyre többet gyengélkedett. Az állandó meg-erőltető munka, a sok nélkülözés kikezdte egészségét. Mindezek ellenére tovább dolgozott.³⁶⁵ Kelemen Didák miután betegségéből felgyógyult, ismét útnak indult, hogy segítsen a nyomorba jutott embereken. Nagy szükség volt rá, mert a pestis megszűnése után a kormány már nem segélyezte a lakosságot. Sok helyen nem lehetett végezni a mezei munkát, mert a járvány elpusztította a szegény nép minden javát. Didák atya úgy segített a szegényeken, hogy a szerencsésebb vidékeken összekoldult dolgokat kiosztatta közöttük. Nagy összegeket kapott e célra Koháry Judit grófnőtől s más főuraktól; s így elég gyorsan ment a segélyezés. S boldog volt, mikor tudott segíteni a felebarátokon.³⁶⁶

Didák atya a nehéz évek elmúltával visszatért Miskolcra, közben elkészült a kéttornyú, tágas, szép templom a Nagyboldogasszony tiszteletére. Missziós útjairól le kellett mondania, nem bírta többé. Testi ereje hanyatlóban volt. Megtörte a több mint három évtizedes állandó munka, virrasztás, nélkülözés, böjt, sok gyaloglás s a minden testi kényelem állandó hiánya. 1740-től fogva állandóan panaszkodik leveleiben Károlyinak betegeskedése miatt. De azért folyton fáradozik a miskolci templom és rendház építése körül.

Betegsége alatt sem önmagára gondolt. Még mindig azon töprengett, hogy a Szűz tiszteletére emelt templomnak és az iskolának építését befejezhesse. Az iskolaépület ugyan megvolt már, de sövényből és sárból épült, azért folytonos tatarozásra szorult. Végül a templom és a rendház csak 1742-ben készült el teljesen,³⁶⁷ de hamarosan súlyosbodott Didák atya állapota.

Didák atya 1742-ben már ismét beteg volt, ágyban kellett maradnia, de még így sem maradt tétlen, hanem párnák között ülve írogatott. Teljes szellemi frissessége erőt adott neki, hogy innen is segítségükre legyen azoknak, akik útmutatásért, atyai tanácsért hozzá fordulnak. Leveleivel vigasztalt, lelkesített, bátorított, buzdított, mintha most is szemtől szembe állna lelki gyermekeivel vagy munkatársaival. Életét az imádkozás, a böjtölés, a lelkek megsegítése mellett a templomok, rendházak és iskolák építése töltötte ki. Mindent Isten dicsőségére tett, szent életének legfőbb forrása és ereje az ima volt. Éjszakákon át földre borulva, homlokát a

SZENDREI 1904–1911, 367.

³⁶⁵ TAKÁTS 1892, 706.

³⁶⁶ RÁKOS, 1975, 643.

³⁶⁷ TAKÁTS 1892, 706.

köpadozatra téve „fejezte ki hódolatát Isten előtt. E szokása, folytán keményedett meg a homlokán bőre.”³⁶⁸

1744. április 19-re tartományi gyűlést hívtak össze Egerbe, azonban Didák atya súlyos állapotára való tekintettel a generális miniszter Miskolcra helyezte át a gyűlést. Április 21-én még felkelt, hogy elnököljön a miskolci rendházban összehívott tartományi nagygyűlésen, amire a rend generális főnökétől kapott megbízást. A háromnapos gyűlést nagy körültekintéssel, okos tapintattal vezette és zárta be, de ez volt életerejének utolsó fellobbanása.³⁶⁹ Négy nap múlva, április 28-án halt meg életének 61-ik évében.³⁷⁰ A Minorita rend 1883. névtárában Didák atya halálával kapcsolatosan ezt találjuk meg: „1744. ápr. 28. Kelemen Didák született Baksafalván Háromszék m. hit- és bölcsellettudor, hittanár, örökös tanácsos, rendfőnök, a miskolci konvent alapítója, egyházi író, szent hirben halt meg Miskolczon.”³⁷¹ Holttestét a miskolci templom sírboltjában helyezték örök nyugalomra.³⁷² Miskolc történetének írója, Szendrei János így emlékezik meg a város kiváló személyiségéről:³⁷³

„A miskolci minoriták e közben egyre nagyobb tért foglaltak, s befolyásuk a miskolci katolikus világra mindinkább növekedett; különösen a szent élet hírében álló Didacus Kelemen helybeli minorita által. Ezen erdélyi, nemes származású férfi, ki teológiai tudor és két ízben a rend tartományfőnöke volt, - mint Benkő Sámuel, Miskolcz egyik monographusa mondja; Benkő Sámuel kortársa volt Kelemen Didáknak. Életét a hitterjesztésnek és istenes életnek szánta. Böjtölés, virrasztás, testsanyargatás és folytonos imádkozás közt tölté életét. Imáját rendszeren arcra borulva végezte. Alázatosság, türelem s a többi keresztény erények, valamint csodatételek által (így!) már életében a környék katolikusai által a szentek (így) közé számítva, meghalt Miskolczon 1744. április 28-án. Tetemei a miskolci minoriták sírboltjában nyugszanak; sírját Erdődy Gábor egri püspök saját pecsétjével pecsételte le. A kegyes életű Didacus Kelemen még sokáig élt a város katolikus híveinek kegyeletes

³⁶⁸ CSÁK 1927, 95.

³⁶⁹ RÁKOS 1975, 683.

³⁷⁰ Lásd 4. sz. melléklet - Notizia sulla morte (1744)

³⁷¹ *A magyarországi konventuális Minoritarend Névtára*. Arad 1882–1883., 261.; KÁROLYI 1890, 6.

³⁷² CSÁK 1927, 73–75.; KNÁISZ 1803, 397.

³⁷³ SZENDREI JÁNOS született Miskolcon, 1857. március 28-án. Magyar művészeti író és történész. 1882-1885 között négy kötetben dolgozta fel a magyar képzőművészet remekeit. Leghosszabb vállalkozása Miskolc öt kötetes monográfiájának elkészítése és megjelentetése volt. Többek között a miskolci templomokat és a diósgyőri őskori barlangokat kutatta, foglalkozott a diósgyőri vár történetével és a tapolcai apátság feltételezhető helyével. 1910-1913 közt a Hadtörténeti Közlemények szerkesztője. Meghalt Budapesten, 1927. szeptember 25-én. Munkái között Kelemen Didák miskolci letelepedésére kiterjed a munkája: *Miskolcz város története és egyetemes helyirata I-IV*. Miskolc, 1904–1911, II.

*emlékében; s a buzgók véleménye a szentek közé sorozta, úgy, hogy az egri püspök 1775-ben szükségesnek (így) látta a parancsot kiadni, melynek értelmében szigorúan tiltatik Didacus Kelement, mint szentet tisztelni. Ezen parancs Miskolcz minden római katolikus templomára kifüggesztetett.*³⁷⁴

³⁷⁴ SZENDREI 1904–1911, 378.

2. KELEMEN DIDÁK IRODALMI MUNKÁSSÁGA

A XVIII. század a magyar irodalomtörténetnek kevésbé föltérképezett fejezete. Az 1711-től 1772-ig tartó időszakot egyesek szerint „nemzetietlen” kornak, a „tespedés” korának nevezték,³⁷⁵ mert irodalmának kincseit még nem ismerték teljesen vagy a latin nyelv bő használata miatt idegennek tartották.

Didák atya irodalmi munkássága majdnem kizárólag a rekatolizációt szolgálta, patrónusai felismerték, hogy szükség van ezekre az egyházi jellegű kiadványokra, ezért szorgalmazták műveinek kinyomtatását. Ennek a kornak ismert és keresett szónoka Kelemen Didák volt, akit nemcsak a főurak, de idővel még a protestánsok is megkedveltek és örömmel hallgatták őt, mert az Úrral találkoztak benne. Irodalmi munkásságának felvázolása szemléltetőbbé teszi életművének nagyságát, szerzetespapi működését, úgy a nemzeti érzés, mint a hitélet felvirágoztatásában.

2. 1. KELEMEN DIDÁK ÍRÁSAI

Kelemen Didák sokoldalú tehetségéből, karizmáiból is kiemelkedik szónoki képessége, amely ifjú korától nevezetessé tette. Már 1718-ban elkezdte tartani azokat a prédikációit, amelyeket tizenegy év után (1729) nyomtatásban is megjelentetett *Búzafejek* címen. A bibliográfiai adatok szerint az 1716 és 1773 közötti időszakban a kassai műhelyben megjelent tudományos, teológiai vonatkozású munkák mind kizárólagosan Kelemen Didák tollából kerültek ki.³⁷⁶

Kelemen Didáknak tizenhárom írása jelent meg nyomtatásban,³⁷⁷ nem mindegyiket szignálta aláírásával, sőt inkább neve nélkül jelentek meg. Kelemen Didák életrajzírói eddig neki tulajdonították a prédikációsgyűjtemény szerzőségét.³⁷⁸ Az irodalomtörténeti kutatások, főleg Maczák Ibolya alapvető változásokat javasolt a szerzőség megállapításának kérdésében. A Kelemen Didák-prédikáció helyett *Kelemen Didáknak tulajdonított prédikáció* elnevezését javasolja.³⁷⁹ Kelemen Didák munkáinak megjelenési körülményeiről, patronátusáról

³⁷⁵ RÁKOS 1978, V.

³⁷⁶ KERNÁCS Dorottya, *Kelemen Didák műveinek helye a 18. századi kassai jezsuita könyvkiadásban. In: Publicaciones Universitatis Miskolcensis: Tanulmányok Kelemen Didák tiszteletére, a 2008. április 17-18-án megrendezett konferencia előadásai*, Miskolc, 2008, 47. (A továbbiakban: KERNÁCS 2008.)

³⁷⁷ MONAY 1957, 18–20.

³⁷⁸ RÁKOS 1978, XXI.

³⁷⁹ MACZÁK Ibolya, „Enyim csak foldozas...”: Szerzőségi és szövegalkotási kérdések Pázmány Péter, Kelemen

kiegészítő adatokat műveinek ajánlásaiban és levelezésében találhatunk. Levelezését Rákos B. Raymund³⁸⁰ adta közre 1978-ban. A levelek gr. Károlyi Sándorhoz, Károlyi Ferenchez és Károlyi Sándorné Barkóczi Krisztinához szólnak, az általa írt munkákról is némi megjegyzést tesznek.

Kelemen Didák prédikáció-gyűjteménye, katekizmusa, valamint két vitairata, alkalmi prédikációi jelentek meg nyomtatásban, mindezen műveket Kassán adták ki magyar nyelven, munkái 1729 és 1741 között jelentek meg.³⁸¹

Milyenek lehettek Kelemen Didák prédikációi? Hatásukat ismerve leírhatjuk összetevőiket. A szerveződő hagyomány és népi vallásosság részeivé alakított „irodalmi” alkotások; a vad közösségekkel szembeforduló és megszelídítő rögtönzések beleilleszkedtek a katolikus egyház prédikátori hagyományaiba; Kelemen Didák szellemében íródott és nem Kelemen Didák művek.

A ma kézbevehető szövegek a hagyomány továbbszövései. Kelemen Didák csodája, amellyel a halott országba évszázadokon át az ő hősi fokban gyakorolt szeretete lelkét investálta. A sajátos eredetisége az, hogy belealakult a kor történetébe. *„Szövegszerűen kiszálazhatatlan. De az eredetiségnek erre a mulandó formájára volt szüksége éppen akkor az országnak, amelynek nem egy helyén, azokon is, amerre Isten Szolgája útjai vezettek, voltak olyan évtizedek, amikor a katolikus hitélet jóformán megbénult. A XVI–XVII. századi hitéleti nyomor, paphiány, sőt nyugodtan mondhatjuk vallási szükségállapot ideje után kezdte el tevékenységét, melynek eredményeként jogos számára az elnevezés: Felső-Tisza vidék apostola.”*³⁸²

Didák és Bernárd Pál tevékenységének háromszögében, ItK, (2)2010, 167. (A továbbiakban: MACZÁK 2010.)

³⁸⁰ RÁKOS RAJMUND született Miskolcon, 1911. július 4-én. 1958 és 1986 között Monay Ferenc után magyar apostoli gyóntatóként szolgált Szent Péter római bazilikában. Tevékenysége leginkább Kelemen Didák boldoggá avatás előmozdításának szentelte. A fennmaradt információkat összegyűjtött, hogy részletes életrajzát készítsen, amely segíti a szentté avatási folyamatot (*Ugye, Atyafiak?! Isten Szolgálja P. Kelemen Didák OFMConv. élete (1683–1744)*, Róma, 1975). Így megjelent óriási monográfiája a Kelemen Didákról feltalálható dokumentumokkal és ismeretanyaggal. Ebben a műben Kelemen Didák történelmi személyiségét és erkölcsi nagyságát vázolta fel. Ezen kívül Kelemen Didák leveleit és válogatott prédikációit sajtó alá rendezte. Meghalt Székesfehérvárott, 1994. május 22-én. *Adatok* 1953, 98–99.

³⁸¹ KERNÁCS 2008, 41.

³⁸² DOBOS 2012.

2. 1. 1. PÁZMÁNY HATÁSA KELEMEN DIDÁK ÍRÁSAIBAN

A XVII. század folyamán egyre sokasodó magyar nyelvű prédikációs kötetek között nem egy akad, mely Pázmány műveit használja forrásként. Már a XVII. század közepétől jelentős kolostori könyvgyűjtemények tartalmazzák nyomtatásban megjelent műveit. A pozsonyi jezsuita kollégium könyvtárának 1639-ből származó leltára, melyet az egri Dobó István Múzeum könyvtára őriz, több hitvitázó művét sorolja fel. A németújvári korabeli ferences könyvtár említi, hogy a XVIII. század elején birtokában van már közel 5500 kötet, a kéziratok, ősnymtatványok között Pázmány művei is szerepelnek.³⁸³ A 1662-es szakolcai ferences könyvtár jegyzéke tizenöt különböző művét sorolja fel, többpéldányos számban is.³⁸⁴ A szegedi minoriták könyvtárában is, a két alapművet, a *Kalauzt* és a *Prédikációkat* említik, a miskolci minorita kolostorban pedig a XVIII. század közepén az előbbi műből öt, az utóbbiból pedig két példányt őriztek.³⁸⁵

Pázmány művei azonban nemcsak a mindennapi igehirdetés eszközei is voltak, hanem újabb művek nyersanyagául is szolgáltak. A kor felfogásától és irodalmi gyakorlatától az eredetiség mai fogalma idegen volt, így szabadon meríthetett bárki a meglévő értékekből, még a forrást sem kellett feltétlen megjelölnie. Illyés András erdélyi püspök nagyszabású beszédgyűjteménye előszavában 1690-ben például így fogalmaz: „*Mind ezekről (ti. a szentekről) külön-külön hármas igen hasznos, és mindeneknek tudni igen szükséges Prédikációkat írtam, Deákul, és Magyarul, a Szent Írásból, és Szent Atyák, és Doctorok bölcs mondásiból sok tudos, és nevezetes Olasz Doctorok írásiból: és ama nagy Pázmány Péter Kárdinál: és ő hozzá hasonló Káldi György Pap Jesuita, Magyar Anyaszentegyháznak Fő Doctori írásiból, sok szép üdvösséges tanuságokat kiszedegetvén.*”³⁸⁶ Ő nemcsak gondolatokat merít Pázmánytól, hanem egész beszédtemákat is. A „*lelki környülmételkedésről*”, az igaz és hamis esküről vagy az Oltáriszentségben valósággal jelenlévő Krisztus testéről szóló beszédei mind pázmányi eredetűek.³⁸⁷

A korabeli szerzők nemcsak eredeti szövegösszefüggéseikben használják fel Pázmány műveit, hanem bővítették és rövidítették is azokat. Ilyen kompilációs összeállítás Barna János romhányi plébános 1714-ben Nagyszombatban kinyomtatott könyve, mely *A' Kristus Jesus iskolája* címmel jelent meg. Ennek a könyvnek nyomán 1760-ban Ambrosovszky Mihály egri

³⁸³ FEJÉRPATAKI László, *A németújvári ferences zárda könyvtára*, MKsz, 1883, 100–133.

³⁸⁴ MAJLÁTH Béla, *A szakolcai ferencendi könyvtár XVIII. századi történetéhez*, MKSz, 1882, 289–305.

³⁸⁵ KÖRTVÉLYESSY 1943, 129.; „Liber variorum”, Borsod megyei Levéltár, XII-2. 87.

³⁸⁶ ILLYÉS András, *Előljáró beszéd*, 1691–1692, I–III.

³⁸⁷ ILLYÉS András, *Kiskarácsony napi első és harmadik beszéd, valamint az úrnapi prédikáció*.

kanonok összeállította *Kalauz* című művét.³⁸⁸ Használták Pázmány szövegeit a nép között tevékenykedő szerzetesek.³⁸⁹ A *Kalauz*nak tizenegyedik könyvében találjuk a bizonyságokat „*mellyeket másodszor itt leirnyia nem szükséges, megtalállyá a Kalauzban, a ki olvasni akarja.*”³⁹⁰ Ebben a bevezetésben Pázmány a katolikus papságot határozott kiállásra szólította fel a protestáns tanok ellenében és a *Kalauz*hoz irányítja őket a bizonyításhoz szükséges szellemi erő megszerzéséért. Az aktív igehirdető számára ez a beszédvázlat, s a hozzá csatolt kiegészítés azt az üzenetet hordozta, hogy ne féljenek vitába bocsátkozni a hitszónoklat alatt, s ha a körülmények úgy kívánják, akár teljes beszédet szenteljenek ennek a témának.³⁹¹

Már Ocskay György, Lukácsy Sándor, újabban pedig Maczák Ibolya megállapították, hogy prédikátorok beszédek szerkesztése során Pázmány Péter *Kalauzát* és prédikációgyűjteményét használták. Kelemen Didák Pázmány *Prédikációit* és *Kalauzát* egész szónoki tevékenysége alatt mintegy kézikönyvet forgatta, s a két művet együtt használta. Az erkölcsi témájú vagy dogmatikus jellegű beszédek forrásául a Pázmány-beszédek, a hitvitázó prédikációk esetében pedig a *Kalauz* megfelelő részei szolgáltak.³⁹²

A hazai prédikációs irodalmunkra vonatkozó kompilációkutatás első rendszeres vizsgálatát Bárczi Ildikó tette meg kandidátusi értekezésében, mely Laskai Osvát és Temesvári Pelbárt opusaira koncentrált.³⁹³

A kompiláció jelentését Pápai Páriz Ferenc szótára lopogatás, fosztás, latorkodás, Szenci Molnár Albert *Dictionariuma* lopogatás szavakkal adta meg,³⁹⁴ de ismerjük a kevésbé pejoratív értelmű *egybe gyűjtöm* kifejezést is.³⁹⁵ A kompiláció mai értelemben összeszerkesztésként értendő szövegszerkesztési technika, az egy vagy több szövegből létrehozott újabb szöveget alakító folyamat, illetve az ily módon létrejött új szöveg megnevezésére használjuk.³⁹⁶

³⁸⁸ PÖM. VII. Kiss Ignác bevezető jegyzete.

³⁸⁹ *Ur napi két zöld ágak*, Kalocsa 1767.

³⁹⁰ vö. PÖM. VII. 135

³⁹¹ MERCS István, *A Pázmány-szövegek egyik felhasználási lehetősége Kelemen Didák és Bernárd Pál munkáiban* = Publicaciones Universitatis Miskolcensis: Tanulmányok Kelemen Didák tiszteletére, a 2008. április 17–18-án megrendezett konferencia előadásai, Miskolc, 2008, 135.

³⁹² OCSKAY György, *Pázmány hatása Kelemen Didák prédikációiban*, ItK, 1982/4. 438. (A továbbiakban: OCSKAY 1982.)

³⁹³ BÁRCZI Ildikó, *Ars compilandi: A középkori szövegformálás gyakorlata, kandidátusi értekezés kézirat*, Bp., 1994.

³⁹⁴ HARGITTAY Emil, *Pázmány és a kompiláció*. In: *Pázmány Péter és kora*, szerk. HARGITTAY Emil, Piliscsaba, Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, 2001 (Pázmány Irodalmi Műhely, 2), 251. (A továbbiakban: HARGITTAY 2001.)

³⁹⁵ HARGITTAY 2001. A két jelentéskör történetéről lásd: KECSKEMÉTI Gábor, *Prédikáció, retorika, irodalomtörténet. A magyar nyelvű halotti beszéd a 17. században*, Bp., Universitas, 1998 (Historia Litteraria, 5), 194–195.

³⁹⁶ HARGITTAY 2001.

Kelemen Didáknak a hittérítői munka mellett arra is módja nyílt, hogy mint kedvelt és divatos szónok egymás után jelentethette meg prédikációit. Ezek a beszédek viszonylag hiteles képet mutatnak Kelemen Didák 1718 és 1741 között kifejtett egyházsónoki működéséről. Részletesebb vizsgálatnál azonban az is kiderül, hogy beszédei szinte kivétel nélkül Pázmány örökségének felhasználásával keletkeztek.³⁹⁷ Az a mély benyomás, melyet Pázmány Didák atyára tett, egész életére nézve meghatározó erejű volt. Gyökereit pedig alighanem az iskolaévekre visszatekintve kell keresnünk.

Didák atya bizonyára ismerte Pázmány műveit, hiszen az erdélyi katolikus gimnáziumok a jezsuita neveléshez igazodtak.³⁹⁸ Annak ellenére, hogy a minoriták irányítása alatt álltak, a jezsuita szellem is kifejtette a hatását. A formációs évek alatt bizonyára tanulmányozta Pázmány műveit, hiszen ezekre teológiai tudása szélesítése miatt is szüksége volt.

Pázmány írásai Kelemen Didákra is hatással voltak elvi és általános jellegű kérdésekben, mint például a beszédszerkesztés, a felkészülés módja, a prédikátor által elkövethető hibák kiküszöbölése és a nyomon követhető konkrét szó szerinti átvételek formájában is. A Pázmány által megkövetelt személyes feltételekkel Kelemen Didák is rendelkezett. Beszédeiben képes volt olyan indulatokat ébreszteni, melyeket kelteni óhajtott. Elfogadta Pázmány intelmét, miszerint semmit sem ér azok beszéde, kik „*fel nem gerjesztnek, mert magok nem égnék.*”³⁹⁹ Beszédeiben kerüli az öncélú „fabulázást”, pedig néha kiszínésíthette volna a történeteket. Kíméletesen dorgálja a tudatlan népet, bár néha enyhíti Pázmány durva kifejezéseit és simítja azokat. Végül igyekszik beszédeire lelkiismeretesen készülni, „nagy lelki munkának” nevezi a prédikációkészítést,⁴⁰⁰ ha a szükség úgy hozza, hogy rögtönöznie kell, azt csak fenntartással vállalja: „*ha teljességgel senki praedikátiora nem készült volna valami kis exhortációcskát Istennek sz. áldásával tészek*” – írja Károlyihoz címzett egyik levelében.⁴⁰¹

Pázmányt követi Kelemen Didák abban is, hogy beszédeit a római kalendáriumhoz igazítja. A minorita hitszónok munkája mind szerkezeti, mind pedig szövegszervezői szempontból jelentős szerkesztői teljesítményként értékelendő, hiszen több forrást váltogatott, ezeken belül pedig sorrendi cserét, illetve stilisztikai módosításokat hajtott végre.⁴⁰²

³⁹⁷ TIMÁR Kálmán, *Kelemen Didák mint nyelvújító*, MNy, 1930. május-június, 127. (A továbbiakban: TIMÁR 1930.)

³⁹⁸ FINÁCZY Ernő, *Az újkori nevelés története (1600–1800)*, Bp., 1927, 356.

³⁹⁹ PÖM VI. XXXII.

⁴⁰⁰ *Kelemen Didák levele Károlyi Sándorhoz*. Miskocz, 1743. november 16. RÁKOS 1978, 353.

⁴⁰¹ *Kelemen Didák levele Károlyi Sándorhoz*. Bátor, 1727. augusztus 5. RÁKOS 1978, 191.

⁴⁰² OCSKAY 1982, 439.

„Kelemen Didák nemcsak a bonyolult pázmányi mondatokat sűríti, hanem a hallgatóságra nézve magasabb szellemi készültséget igénylő gondolatmeneteit rövidíti le olyan formában, hogy az eredeti tartalmat megtartva egyszerűsít. Tagmondatokat, esetleg kész mondatokat elhagyva teremt egységeket.”⁴⁰³ Prédikációjában tömörít is, Pázmány szövegéből húz ki tagmondatokat.⁴⁰⁴ Az állandó használat és tanulmányozás következtében Didák atya nagy jártasságra tett szert a jezsuita két művével (*Prédikációk* és *Kalauz*) kapcsolatban, de sohasem mechanikusan veszi át Pázmány szövegrészleteit. Tudatosan szelektál és érvényesül egyénisége, szerkesztő és alakító tehetsége.⁴⁰⁵ Mindezek a példák nemcsak a kor gondolkodásmódját és felfogását, hanem a prédikációkészítés módszerét és gyakorlatát is jól illusztrálják.

Didák atya beszédeiben a témát erkölcsi szempontból tárgyalja meg. Így teljesen magáévá tette Pázmány elvét, hogy nem a gyönyörködtetés, hanem a jobbítás a cél.⁴⁰⁶ Beszédei végén szintén a nagy jezsuita nyomán gyakran áll ima vagy rövid fohász.⁴⁰⁷ A sokféle forrásból merített gazdag anyag sokszínűvé teszi prédikációinak ezen részeit.

Kelemen Didák beszédei a nép körében hangzottak el. Gondolatait a szentírásból, a régi és új egyházi írók műveiből, a görög és római klasszikusok írásaiból meríti. A skolasztika fegyelmezett gondolkodásra és logikára nevelte, de prédikációit népies formába önti, hogy tanításait az egyszerű nép is megértse.⁴⁰⁸ Műveit nem jellemzi annyira a skolasztikus szerkesztés, mint Pázmány beszédeit. A formai leegyszerűsödés elsősorban abból áll, hogy az érvek és ellenérvek (*confirmatio, confutatio*) nem alkotnak olyan szilárd logikai rendszert, mint Pázmány beszédeiben. A sokféle forrásból merített különböző anyag mozaikszerűvé teszi a prédikációit.⁴⁰⁹ Kelemen Didák prédikációi önálló értéket mutatnak, függetlenül attól, hogy alkotásain Pázmány letörölhetetlen bélyegét hagyott.

⁴⁰³ HARGITAI Andrea, *Kelemen Didák prédikációinak Pázmány kompilációi*, ItK, 2001/5–6, 640.

⁴⁰⁴ MACZÁK Ibolya, *Úrnap tanítások (Kelemen Didák prédikációi az Oltáriszentségről)* In: *Publicaciones Universitatis Miskolcensis: Tanulmányok Kelemen Didák tiszteletére, a 2008. április 17–18-án megrendezett konferencia előadásai*, Miskolc, 2008, 20. (A továbbiakban: MACZÁK 2008.)

⁴⁰⁵ OCSKAY 1982, 441.

⁴⁰⁶ PÖM VI. XXXIV.

⁴⁰⁷ BITSKEY István, *Humanista erudíció és barokk világnézet*. Bp., 1979, 43.

⁴⁰⁸ KÁROLYI 1890, 23–33.; TIMÁR 1930, 127.

⁴⁰⁹ OCSKAY 1982, 440.

2. 1. 2. KELEMEN DIDÁK ÍRÁSAINAK JELENTŐSÉGE A SZAKIRODALMBAN

Takáts Sándor piarista történész Isten Szolgája beszédeit méltán tartja az aszketikus élet gyümölcsének és az egyház hiteles tanítása hibátlan továbbadásának,⁴¹⁰ nyomtatott könyveit pedig a magyar művelődés és nemzeti irodalom jelentős tényezőinek.

A Kelemen Didáknak tulajdonított szövegeket a szakirodalom a magyar barokk népies próza kiemelkedő alkotásaként jellemzi. Ballagi Aladár⁴¹¹ *Gróf Károlyi Klára néhai Gr. Háller Gábor özvegyének két érdekes levele* című tanulmányban Didák atya személyével foglalkozott, hangsúlyozva szellemtörténeti nagyságát. Ebben az 1890-es írásában nevezetes alaknak nevezi őt művelődésünk történetében. A fenti tanulmányt Brázay János mezőpetri plébános ismerteti.⁴¹² Ő is Didák atya jelentőségét emeli ki: *„Ha az írók értékét csupán műveik hatása szerint mérlegelnők: Kelemen Didák az elsőrendűek sorában foglalna helyet. De ha azt nem tehetjük is, nagy hatású írókkal mindenkor érdemes foglalkoznunk, s azért örömmel értesültünk arról, hogy e legendarius alakról a közel jövőben egyik derék szerzetes írónk külön munkában fog megemlékezni.*”⁴¹³

Munkái elmélkedő, tanító művek és halotti beszédek. A természetből és az életből vette hasonlatait, s így a folytonos dogmatikus és erkölcsi tanítást beszédeibe illesztette. Legtöbbször erkölcsi témákból indul ki, majd teológiai, filozófiai alapon igyekszik bizonyítani. Didák atya beszédeire, prédikációira jellemző a bő olvasottság és szigorú erkölcsi irány. Stílusa könnyű, lendületes és magyaros.⁴¹⁴ Timár Kálmán nevezi őt nyelvújítónak, hiszen a latin kifejezéseket magyaros ízzel fordítja le. Így pl. latin „echo” helyett „zendüléssel visszafelelő szózat”-ot mond.⁴¹⁵ *„Didák atya nemcsak a tettek terén kifejtett munkásságival, hanem szónoklataival és tollával is el nem felejthető érdemekkel tette áldottá, fennmaradó emléküvé nevét.*”⁴¹⁶

⁴¹⁰ TAKÁTS 1892, 696.

⁴¹¹ BALLAGI ALADÁR született Kecskeméten, 1853. október 24-én - történész. 1891 és 1892 között az Irodalomtörténeti Közlemények című lapot szerkesztette. 1904-ben a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagjává választotta. 1903 és 1904 között a bölcsészettudományi kar dékánja, 1919 és 1920 között az egyetem rektora volt. Sokoldalú ismeretekkel rendelkező, tekintélyes irodalmi működést kifejtő történész volt. Újkori egyetemes történettel, magyar művelődéstörténettel és nyelvészettel foglalkozott. Meghalt Budapesten, 1928. június 21-én.

⁴¹² KÁROLYI 1890, 23.

⁴¹³ KÁROLYI 1890, 23–33.

⁴¹⁴ TAKÁTS 1892, 700.; FAZEKAS Árpád, *Szabolcsi adatok az alkoholelles küzdelemhez*, Kelet-Magyarország, 1976. febr. 14 sz.

⁴¹⁵ TIMÁR 1930, 126.

⁴¹⁶ KOVÁTS S. János, *Kelemen Didák*, Erdélyi Tudósító, 1936. januári sz., 393–394. (A továbbiakban: KOVÁTS 1936.)

Takáts Sándor és mások is úgy vélik, hogy a második nagypénteki prédikáció még a szónok díszesebb beszédei közül is kiemelkedik, amelyet „*lehetetlen könnyek nélkül elolvasni.*”⁴¹⁷ Vucskits Jenő tanügyi főtanácsos egy cikkben ismertette Kelemen Didák prédikációs kötetét, és a következőket írta az értékelésben: „*Úgy tesszük le kezünkől a könyvet, mint az Imitációt, mint a Filoteát: Szenttel győzködtünk, Szenttel pörlekedtünk, Szenttel töltekeztünk.*”⁴¹⁸

Lukácsy Sándor pedig Kelemen Didák prédikációjának „modernségét” hangsúlyozza, mert szerinte az ő hitszónoklata szakít a szenvedéstörténet mozzanataihoz fűzött szimbolikus magyarázat hagyományával. „*Beszéde tiszta epika, érzelmes előadásban, érzelmek keltése végett: ezért mondható modernnek.*”⁴¹⁹ Híres nagypénteki beszédének hatását a következő képpel érzékelteti: „*Sokan ismerik és csodálják a nyírbátori faragott Krucsay-oltárt, a passió naturalista Krisztusával és magyaros öltözetű pribékjeivel; kevesen tudják, hogy ezt s a templom többi berendezését Kelemen Didák tervezte. Nagypénteki beszéde előbb készült el, mint az oltár, de talán megengedhetünk egy kis képzeletjátékot: áll a derék szerzetes a maga tervezte szószéken, a passió-oltárra mutat, és mondja-mondja a legszebb magyar prédikációt, mely valaha is elhangzott Krisztus szenvedéséről... A hallgatók sírnak.*”⁴²⁰

⁴¹⁷ TAKÁTS 1892, 701.; CSÁK 1927, 83.

⁴¹⁸ VUKITS Jenő, *Búzafejek (Kelemen Didák prédikációi)*, Magyar Kultúra, 1973. nov. 5-i sz., 239. (A továbbiakban: VUKITS 1973.)

⁴¹⁹ LUKÁCSY Sándor, *Kelemen Didák nagypénteke. In: A végtelen jövő*, Bp., Balassi, 1998, 46. (A továbbiakban: LUKÁCSY 1998.)

⁴²⁰ LUKÁCSY 1998, 49.

2. 2. KELEMEN DIDÁK SZERZŐSÉGÉNEK BIZONYÍTHATÓ MUNKÁI

2. 2. 1. « HALOTTI PRÉDIKÁCIÓ »

Kelemen Didák irodalmi munkáinak egyik csoportját halotti prédikációk teszik ki. A gyászbeszédnek elsősorban reprezentációs szerepük volt, a nép tanítása és a nemesi főúr példaként állítása és magasztalása a hallgatóság előtt másodlagos helyre került.⁴²¹ Halotti beszédeiben a korának bevett szokásaitól eltérően nem a meghalt érdemeit magasztalta, hanem azok dicsőítése helyett az élőket fenytette és bűneiket ostorozta.

Első kiadott munkája is ilyen halotti beszéd volt, amelyet 1718-ban mondott el, özv. gr. Barkóczy Györgyné Koháry Judit felett, aki Károlyi Sándor gr. feleségének volt az édesanyja. Második beszédét gr. Károlyi Sándorné Barkóczy Krisztina felett tartotta, míg a harmadikat gr. Károlyi Ferencné Csáky Krisztina grófnő halálakor mondta el.⁴²² Ezen kívül Beller Frigyes, Péchy Péter és Melczer György temetésekor szónokolt.

Kelemen Didák hitszónoki képességeit leginkább a Károlyi-temetéseken mutatta be. Első, Nagyszombaton nyomtatott beszédét 1718. május 13-án Nagykárolyban mondta el mielőtt a holttestet Kaplonyba elvitték a temetkezési kápolnába.⁴²³ Az elhunyt a 28 éve özvegységben élő gr. Barkóczy Györgyné, akinek Didák atyja gyóntatója volt, s így készségesen fogadta Károlyi felkérését a halotti beszéd tartására: „1718 május 9-én gr. Koháry Judit Károlyban meghalálózván, temetésére méltóságos egri püspök, gr. Erdődy Gábor uramat invitálván, nagy sollemnitással és közel 4 ezer emberből álló szép gyülekezettel késértetett meghidegedett teste kaplyani páter franciscanusokhoz, az holott is eltemettetett, s azzal Didacus Kelemen minorita szerzetből való praedicatioi alkalmatosságával az egész gyülekezetnek abbeli keresztényi fáradságát nemcsak megköszönte, hanem mindenektől istenesen el is búcsúztatta.”⁴²⁴

Csák Alajos Czirjék szerint a szerző beszédének elmondásában nem követte a kor általános szokását, hogy a halottnak földi érdemeit dicsérje és valótlan jó tulajdonságokat ruházzon rá.⁴²⁵ Egész röviden foglalkozik a gyászszettel, majd a lelki élet területére tér át és a vallásosság negatív felfogását, a hívők rossz hajlamait és szokásait ostorozta. Népies nyelven, hasonlatokkal és példákkal segíti tanításának megértését. Koháry Judit felett tartott

⁴²¹ GYULAI 2008, 90.

⁴²² RÁKOS 1975, 611.

⁴²³ RÁKOS 1975, 219.

⁴²⁴ SZALAY 1865, 118.

⁴²⁵ Kelemen Didák irodalmi munkássága, Kelemen Atya Közlönye, Miskolc, 1944, 35.

beszédében egyszerű szavakkal mondta el az emberi életnek és halálnak összefüggő viszonyát, melyben a földi élet után a másvilági élet boldogságának elérését hirdeti. Rövid bevezetés után a halálról és a halálra való előkészületről szól. A halált hasonlatával visszhangnak mondja: „*zendüléssel visszafelelő szózatja. Ha a hegyek közt kiáltasz, a magad szódat hallod, hogy visszafelel néked, nem mást: hanem amit te mondasz. Ha te jót kiáltasz, jót felel; ha te rosszat, ő is rosszat; ha te eget, ő is eget; ha te poklot kiáltasz, ő is poklot felel vissza. Hasonló egybefelelése vagyon a halálnak az étellel; ha életed jót kiáltott, halálod is jót felel; ha gonoszt, gonoszt; ha mennyországot, mennyországot; ha pedig poklot, magadra vess, ha halálod poklot kiált!*”⁴²⁶ Ebből kiindulva Isten végtelen irgalmának fejtegetésére tér át és a megtérés szükségességét hangoztatja, amint mondja: „*Két erős kötele vagyon az Istennek, mellyel akaratumkat magához vonzza: egyik az irgalmasság, kegyelem, szeretet kötele, ami lágyan és gyengéden édesgetvén, magához vonzza a szívünket; – a másik: az igazság, fenyték, ostorozás vaslánc. Engedjünk az elsőnek, nehogy a másodikkal térítettünk engedelmességre*”.⁴²⁷

A halotti beszédnek megszokott prédikátori eljárása a halott megszólítása, az aposztrófé, mely általános retorikai alakzat volt. A szónok gyakran intézett aposztrófét a halotthoz.⁴²⁸ Magáról a halottról is megemlékezik, Koháry Judit életéről szólva így beszél: „*nem szükség nékem szót szaporítanom. Mert déli nap módjára ez úgy is világos. Ismérte s tudja ezt az egész föld, sőt Istenes szép életének dicséretes emlékezete tovább is elterjedett, szegényekhez, ügyefogyottakhoz való könyörületessége, bőkezűsége, nagy ájtatossága, tiszta életének épen megtartása mindenütt hirdettetett. Nem volt, aki ő felőle egy rossz szót szólhatott volna, szólhatna avagy szólana.*”⁴²⁹

2. 2. 2. « BÚZA FEJEK »

1718-ban kezdte írni azokat a prédikációit, amelyeknek első kötetét nyomtatásban majd csak tizenegy év után, 1729-ben jelentette meg. A *Búza fejek* címet adta neki. Az első kötet már 1728-ban készen volt. A prédikációk kiadására 1728. november 8-án eperjesi

⁴²⁶ KELEMEN Didák, *Búza fejek*. In: *Kelemen Didák műveiből*, vál. RÁKOS Balázs Raymund, Róma, 1985, 11. (A továbbiakban: KELEMEN 1985.); TAKÁTS 1892, 697.

⁴²⁷ KELEMEN 1985, 8.; TAKÁTS 1892, 698.

⁴²⁸ KECSKEMÉTI Gábor, *Rettenetes utolsó szempillantás*. In: *Publicaciones Universitatis Miskolcensis: Tanulmányok Kelemen Didák tiszteletére, a 2008. április 17-18-án megrendezett konferencia előadásai*. Miskolc, 2008, 33.

⁴²⁹ KELEMEN 1985, 13.; TAKÁTS 1892, 698.

keltezéssel kapott engedélyt az akkori provinciális és comissarius generalistól, Cornelius Horntól.⁴³⁰ Ez év április 24-én kelt levélben ezt írja Károlyinak. „*Ami csekély Prédikációmat illeti, már Istennek Sz. áldásával az első részét, úgy mint Advent első Vasárnaptól fogva, Húsvét első Vasárnapig rendbe szedvén, eperjesi becsületes Páterektől el küldöttem, hogy Kassán ki nyomtattassák*”.⁴³¹ A nyomtatási költségeket Koháry István gróf, országbíró fedezte. Második kötetét csak 1734-ben tudta megjelentetni.

A gyűjtemény kiadását Kelemen Didák hatalmas szorgalmának köszönhető és felajánlotta a protestánsoktól visszaserzett romos állapotba került miskolci templomnak. A Didák atya által összeállított könyv fő gondolata a búza és az aratás szimbóluma köré rajzolódik. A szerző maximálisan kihasználja a biológiai metafora minden apró részletét. Gondos prédikátorként nagy buzgósággal szedegette össze az egyházi íróktól („aratók”-tól) a megmaradt búzafejeket és leírja, hogy Isten jóságából akarja mindenkinek az Úr könyörületességét hirdetni. A hosszú címben, majd az előljáró beszédben és az egyes prédikációk során is visszatér erre. A „*Búza fejeket eleibe teszem a Keresztény Olvasónak, bízván, hogy azokat soványságok miatt meg nem veti, hanem mint Isten ő sz. Felsége az ó Testamentomban sátorának ékesítésére nem csak az aranyakat, s ezüstöt a Gazdagoktól, hanem a szegényektől a kecske szőrt is jó szívvel fogadta, a szegény Asszony fillérét meg nem utálta: úgy a kegyes olvasó ezen együgyű fáradságomat jó néven veszi*”⁴³²

A leghíresebb didáki alkotás elemzése előtt rögtön meg kell jegyezni, hogy „*kanonikus plágium*” vád érte. Legújabban Maczák Ibolya kimutatta, hogy Kelemen Didák *Búzafejek* című prédikációskötete jelentős mértékben kompiláció. Ez az állítás nem újszerű, hiszen a szakirodalom már kijelentette és igazolta ezt. Kelemen Didák prédikációit – elsősorban második nagypénteki beszédét – a kompilált szövegek mint az intertextualitás sajátos esetei átmenetet jelentenek az irodalomelméleti értelemben vett idézet és a plágium között.⁴³³

Azonban Maczák Ibolya 2009-ben kutató munkája során a Gyulafehérvári Érseki Levéltár Kelemen Didák-anyagában megtalált egy 1728. októberi levelet, amely a Didák neve alatt megjelent *Búzafejek* című prédikációskötetet is érinti. A Ladányi Elek rendfőnöknek szóló levelében Kelemen Didák ugyanis úgy említette Bernárd Pált, mint aki a munka

⁴³⁰ PÁL József, *Témák, motívumok, módszerek Kelemen Didák Búza fejek című prédikáció-gyűjteményben = Publicaciones Universitatis Miskolcensis: Tanulmányok Kelemen Didák tiszteletére, a 2008. április 17-18-án megrendezett konferencia előadásai*, Miskolc, 2008, 119. (A továbbiakban: PÁL 2008.)

⁴³¹ Kelemen Didák levele Károlyi Sándorhoz. Bátor, 1728. április 24. RÁKOS 1978, 205.; TAKÁTS 1892, 699.

⁴³² KÁROLYI 1890, 24–25.

⁴³³ MACZÁK Ibolya, *A kanonikus plágium (Szövegalkotás barokk prédikációinkban)*, ItK, (2–3)2003, 276.

nagyobb részét végezte el, míg Kelemené csak a kiegészítés volt.⁴³⁴ Didák atya Ladányi Elek provinciálisnak többek között írja: „*bár csak uj esztendőre az Úr Istennek eo Sz. Felségének ingyen való Sz. Kegyelmeből lennének Készek azon csekély praedikatiok(...) tovább is kérem Tiszt atyaságodat édes tiszt. P. Regens atyám Uram, hogy az tiszt. Jó emlékezetű Plebanus Bernárd Pál emlékezetit az mint fel tettem vólt, ki ne hadgyák, mert requireat in Sancta pace, övé volt az Úr Istennek eo Sz. Felségének ingyen való Sz kegyelme általa' munka, enyim csak a foldozás, elég én nékem, Istennek hálá, hogy eddig hasznát vettem, e' nélkül hozzá sem kezdhettem volna: nem ítilem, hogy az Sz. Szerzetnek az kissebbségire essék, nékem pedig nem lehet az máséval ditsekednem azért hadd legyen édes Atyám Uram fel téve, jobbnak gondolom így, 's az én édes Istenem előtt kedvesebbnek lenni, kinél egyebet nem kívánok bellöle.*”⁴³⁵ Ennek alapján Maczák feltételezi, hogy a két úrnapi prédikáció, valamint a *Búzafejek* prédikációskötet szerzője valójában Bernárd Pál volt.⁴³⁶

A prédikáció-gyűjteményeket házi olvasmányként, másrészt vasárnapi illetve ünnepi igehirdetés segédanyagként használták.⁴³⁷ A XVIII. század első felében minden vasárnapra szóló prédikáció-gyűjtemény egyedül Kelemen Didaktól származott, ebben az időszakban más szerzőktől prédikációskötet nem került újbóli kiadásra.⁴³⁸

Kelemen Didák *Búzafejek* című könyve egyedülálló erkölcsi és lelki tanítás, amely 25 mintapredikációt tartalmaz. Az egyházi év liturgikus eseményeit fogja át. A kötetben a huszonöt prédikáció mintegy fele, tizenkét darab kifejezetten erkölcsi tartalmú (az önismeretről, a bűnbánatról, az önmegtartóztatásról, a fajtalanságról, az Istentől elhagyott emberről szóló beszédek.) Mindössze három beszéd hitvitázó jellegű (kik Krisztus igazi követői, a predestinációról és az Oltáriszentségről). További hét prédikáció foglalkozik Jézus életéből vett történetek feldolgozásával, amelyeket igyekeznek felhasználni egy magasabb rendű erkölcsi értékrend kialakítása érdekében. Végül három beszéd szerepel a gyűjteményben, mely homília jellegű és az evangéliumi példát fejt ki.⁴³⁹

A beszédek gyakorlati kérdéseket feszegetnek, egy-egy erkölcsi témát magyaráznak, és bizonyítják igazságát teológiai és filozófiai megközelítésből. A Biblián kívül az atyákra és

⁴³⁴ MACZÁK Ibolya, *Elorzott szavak: Szövegalkotás a 17–18. századi prédikációkban*, WZ Könyvek, 2011, 98–99. (A továbbiakban: MACZÁK 2011.) A közölt levél dátumából feltételezhető, hogy Kelemen Didák a *Búza fejek* jóváhagyásánál igyekezett elérni, hogy Ladányi Elek rendfőnök a Bernárd Pál nevét ki nem hagyja – mégis ez történt.

⁴³⁵ *Kelemen Didák levele Ladányi Elekhez*. Bátor, 1728. november 20. MACZÁK 2010, 168–169.; DOBOS 2012; MACZÁK 2011.

⁴³⁶ Gyulaféhvároott őrzött leveleket már Rákos Balázs Raymund is említette, lásd: RÁKOS 1978, XIX–XX.

⁴³⁷ VUKITS 1973, 239.

⁴³⁸ KERNÁCS 2008, 46.

⁴³⁹ OCSKAY 1982, 439.

egyházi szerzőkre hivatkozik, ami nagy olvasottságára és műveltségére utal. Helyenként szentírási idézetek sokasága miatt az összeállítás idézet-gyűjteménynek tűnik. Kelemen mindig magyarul prédikál és beszédeibe belefoglalja a mindennapi életből merített példáit, hogy az egyszerű emberek is érthessék.

A négy adventi prédikáció közül az első a teremtés és a megváltás, az Atya és a Fiú közti kapcsolatáról szól. Első eljövételének a célja – írja –, nem az ítélet, hanem az üdvözítés szándéka. A szerző hangsúlyozza, hogy az Anyaszentegyház nélkül senki sem lehet Krisztus követő: *„azok nem lehetnek igaz tanítók, kik Istentől nem vettek követséget a ’ hivek legeltetésére.”*⁴⁴⁰ Felszólítja a hallgatóságot *„emlékezzetek meg régi jámbor elejtekről, kiknek csudálatos szentség emlékezeti fénylik e világon, s azok nyomdokaiból ki ne lépjete!”*⁴⁴¹

A két karácsonyi prédikáció közül az első, a Krisztus születésével foglalkozó, a régi és az új teremtés közötti viszonyt szimbolikus formában mutatja be. A Betlehemben született Krisztust mutatja, aki hívja és kívánja, hogy keressük az Istenembert. *„...Ájtatos lelkiünk indulásával fogadjuk be szeretettel melegített szívünk hajlékába a hidegen fázó Jézust... ha megtaláljuk... és megtalálván se hagyjuk el...”*⁴⁴²

A vízkereszt témaköréről hat beszéd szól: a menekülés Egyiptomba evangéliumi történetről kezdődően a kovászról szóló példabeszédéig tart. Az ember nyomorúságát és családi konfliktusait taglalja. A házasság kötelékének négy feladatáról beszél: a gyermeknemzés, egymás segítése, a bujaság eltávolítása és a szentségben való részesülés.⁴⁴³ Számos példa ábrázolásával bizonyítja, hogy a buja és parázna ember élete a pokol szenvedéseire vezet.

Ezt követő három beszédben (septuagesima, sexagesima, quinquagesima) az aktuális szociológiai témákról beszél.⁴⁴⁴ A meghívottakról és a választottakról szóló beszédben elutasítja a kálvinisták a kárhozatra eleve elrendeltség tanát. Majd a vízkereszt utáni negyedik vasárnap prédikációjában szemlélteti a vallási zűrzavart, és súlyos argumentumokkal bizonyítja, hogy nem Isten hagyta el az embert, hanem az ember hagyta el Őt: *„Elhagyá az Isten az embert, de nem úgy, hogy az Isten légyen az első az elhagyásban (noha e mai evangéliumban aludt Üdvözítőnk, mintha nem gondolt volna tanítványi veszedelmével), hanem az ember az, ki eltökéllett akarattal, elsőben elhagyja az Istent”.*⁴⁴⁵ Végül a vízkereszt

⁴⁴⁰ KELEMEN 1985, 19.

⁴⁴¹ KELEMEN 1985, 52.

⁴⁴² KELEMEN 1985, 78.

⁴⁴³ KELEMEN 1985, 101.

⁴⁴⁴ PÁL 2008, 124.

⁴⁴⁵ KELEMEN 1985, 91.

utáni ötödik vasárnapra szerzett prédikációjában a *A' Pokolnak rettenetes Kinnyairúl* szól.⁴⁴⁶ Az olvasót figyelmezteti, hogy a borzalmas bűnök Istentől való eltávolodást idéznek elő, és a pokolba döntik az ember lelkét. A hallgatóságban fel akarja ébreszteni a félelmet, mely visszatartaná a hívőt a pokolbéli szenvedéseket előidéző októl, a bűntől. A pokolban ránk váró kínszenvedések ábrázolása helyett magukat a szenvedélyeket prezentálja.⁴⁴⁷

Az öt böjti vasárnap Jézusnak a pusztában való negyven napos böjtéről és az ördög által való megkísértéséről szól. A szerző arról beszélt, hogy lelkünkkel a bűnbánat szentsége által elő kell készülnünk az Isten véghetetlen szeretetének megismerésére és elfogadására. Ha mégis eltávolodunk Isten szeretetétől, ő utat mutat, amin visszavezeti a lelkeket. Programot hirdet, amelyet egész életében munkált és annak útját járta. Most mutatja meg a központi témát, a legfontosabb célt, mely a *„jóknak társaságától el ne távozzunk, s a gonosz társaság kovászába el ne elegyítsük magunkat”* elvén épül fel és a lélek felszabadítását célozza. A böjti vasárnapok szavainak emberformáló erejével vezet tovább a szociális programúton, hogy *„Istennek hozzánk való véghetetlen szeretetét”* megismerjük. Az ő programja szerint a böjttel, önmehtagadással, alázatossággal, fegyelmességgel és penitenciatartással kell engesztelni Istent.⁴⁴⁸

Prédikációinak végső szakaszában a mindenki által keresett misztikus Isten, mindenki reménye, az út, igazság, élet, a sokat szenvedett, de Isten által megdicsőített Jézus Krisztus jön felénk. Ebben a fejezetben találjuk meg Didák atya legmélyebb, legkimagaslóbb nagypénteki elmélkedését, melyben Jézus Krisztus szenvedését a legapróbb részletekig vetíti lelki szemeink elé.⁴⁴⁹

Lukácsy Sándor *„az egyházi irodalomban különleges színpolt”*-nak nevezi a nagypénteki prédikációt. Epikus jellege különbözteti meg más műfaji alkotásaitól. Didák atya *„Krisztus kínszenvedését beszéli el, hogy a borzalom, szánakozás, bánat és hála általános emberi érzelmeit indítsa fel hallgatóiban.”*⁴⁵⁰ A kutató szerint sok egyházi beszéd közül kiemelkedik Kelemen Didák (második) nagypénteki prédikációja.

A minorita szónok a Megváltó szenvedéseit a legapróbb részletekig magyarázva tárja elénk, hogy az olvasó megrendülten élje át szenvedésének minden eseményét. *„Azért mint egy halandó Fiú Attyának halálát nézné: úgy nézzük mi-is Lelki szemeinkkel a' Kristus kínnyát; és meggondolván hogy illy Felséges Isten, illy ártalan 's kegyelmes Király szenved*

⁴⁴⁶ KELEMEN 1985, 129–138.

⁴⁴⁷ TASI Réka, *Az isteni szó barokk sáfárai*, Debrecen, 2009, 154.

⁴⁴⁸ KELEMEN 1985, 121.

⁴⁴⁹ KÁROLYI 1890, 26.

⁴⁵⁰ LUKÁCSY 1998, 45.

*érettünk, gerjeszszük Lelkünket szánakozásra, hállaadásra, szeretetre, teléletes szolgálattára...*⁴⁵¹ Elénk tárja, hogy Jézus mindvégig hallgatott, nem vádolt senkit. Mi pedig hálátlan emberek, egy szót sem tűrünk el, hanem vitatkozunk, veszekszünk, haragra, bosszúállásra indulunk. Végül elhangzanak a legnagyobb szavak, a végső felhívás és buzdítás szavai, melyek a program életté válásához legszükségesebbek. *„Térjünk vissza immár Pétertől, járúlyunk édes Üdvözítőnkhez...”*⁴⁵²

Kelemen Didák a továbbiakban arról szól, hogy nem lehet Jézusnál jobb barátunk, Ő életét adta értünk emberekért. Cselekedeteinkkel, fáradozásainkkal, szenvedéseinkkel és minden tettünkkel Isten kedvében járjunk, és szeretetét ne cseréljük fel semmivel. Életében átélte, egyúttal hirdette, hogy aki Jézus Krisztust követi az egyben rálép a Kálvária útjára, és annak hordoznia kell szívében, testében Üdvözítőnk keresztjét.

2. 2. 3. « LELKI ÖRÖM »

Kelenen Didák 1725-ben a nyírbátori templom használatba vételekor mondta el ezt a beszédet. A templom berendezése évek óta folyt, az épület állaga már 1725-től annyira megfelelt az istentiszteletek tartásának, hogy Didák atya ez év augusztus 15-re meghívta gr. Károlyi Sándort a felszentelésére.⁴⁵³ Ő maga mondta az ünnepi beszédet, amelyet jóval később, 1732-ben Krucsai Márton Kassán külön füzetben adott ki *„Lelki öröm”* címen. 1732. augusztus 23-én kelt levelében a kiadványról ezt írja Károlyinak: *„Már Istennek hála, az csekély nyomtattatott Praedicatio, melyről Excellentiádot informáltam vala ...”*⁴⁵⁴

A címlapján szerepel Kelemen Didák neve. *„Lelki Öröm. Melyet amidőn az régi, dicséretes, örök jó emlékezetű mélt. Báthori familiától, Seraphikus szent Ferencz Atyának szerzetebéli minoritáknak fundált és építettett templom és klastrom, az 1599. eszt. tájban, ... azon Seraphicus Sz. Ferencz Atyánknak Minorita Conventualis szerzetében lévő. T. P. Kelemen Didák, Magyarországi Sz. Erzsébet Asszony Provinciájának kétszeresi érdemes Provinciálissa és Definitora, élő nyelvével hirdetett ...”*⁴⁵⁵ A beszéd vezérmondata: *„Ma lett idvösége e háznak”*. Ezzel jelezni akarta azt az örömet, amit térítő munkásságának gyümölcsében érzett.

⁴⁵¹ KELEMEN 1985, 282.

⁴⁵² KELEMEN 1985, 301.

⁴⁵³ TAKÁTS 1892, 703–704.; BARANYAI 1960, 219.

⁴⁵⁴ Kelemen Didák levele Károlyi Sándorhoz. Abram, 1732. augusztus 23. RÁKOS 1978, 250.

⁴⁵⁵ Kelemen Didák levele Károlyi Sándorhoz. Miskolcz, 1732. június 11. RÁKOS 1978, 249.

2. 2. 4. « KRUCSAI MÁRTON ÚR... »

Kelemen Didák 1733-ban Kruzsai Márton temetésén szónokolt. Csák Alajos Cirjék⁴⁵⁶ és Monay Ferenc⁴⁵⁷ Didák atyának tulajdonítják a beszédet, bár a címlapból ez nem derül ki. Kelemen Didák szerzősége mellett szólnak Károlyi Sándornak 1733. július 14-én és november 17-én írott levelei.

„Minapában nagy szombati utam alkalmatosságával későn gondolkodtam, hogy az Úr Istennek ingyen való Szent kegyelme által a boldog jó emlékezetű Kruzsai Márton Úr felett való együgyű praedikációt /: mivel Excellentiád jelen nem lehet /: Excellentiádnak olvasására alázatosan offerálhassam ...”⁴⁵⁸

„... ezen csekély írásom által látogatni akartam és egyczer s mind az Úr Istennek ingyen való Szent hegyelme által az boldog emlékezetű hív öreg szolgálja Kruzsai Márton uram felett való lett halotti praedicációnak Exemplárát alázatosan accludálni s offerálni, tudván, hogy efféléket aitason olvasni kíván Excellentiád. Melyet midőn Excellentiádnak alázatosan ajánlanék ...”⁴⁵⁹ A beszédet 1733-ban Kassán nyomtatták ki.

2. 2. 5. « ÜDVÖSSÉGES TUDOMÁNY »

1736-ban megint gyász érte a Károlyi-családot. Férje távollétében váratlanul elhunyt az ifjú grófnő, Károlyi Ferencné Csáky Krisztina. Halála fájdalmas veszteség volt nemcsak a Károlyiaknak, hanem az egész vidék lakosságának. Korabeli feljegyzések és levelek a „tiszavidék gyöngyének”, „ártatlan galambnak” és „ékes gyöngyvirágnak” nevezik, aki vallásosságban, jócselekedetek gyakorlásában és szelídségben vetekedett Károlyi Klárával.⁴⁶⁰ Ez ügyben Károlyi Sándor két levelet írt Didák atyának. Melyekben arra kérte őt, hogy ha a grófné utolsó perceiben nem tudott mellette lenni, legalább jöjjön el a temetésére. Didák atya a második levél után válaszolt patrónusának, egyben vállalva a gyászbeszédet. *„Hanem amennyire az Úr Istennek eő Szentfelséginek ingyen való Szent Kegyelme által együgyű s tudatlan voltomhoz képest érkezhetem, igyekezem, itten egy kiss csendességet vévén*

⁴⁵⁶ CSÁK 1927, 81.

⁴⁵⁷ MONAY 1957, 54.

⁴⁵⁸ Kelemen Didák levele Károlyi Sándorhoz. Miskolcz, 1733. július 14. RÁKOS 1978, 256.

⁴⁵⁹ Kelemen Didák levele Károlyi Sándorhoz. Miskolcz, 1733. november 17. RÁKOS 1978, 259.

⁴⁶⁰ Kelemen Didák levele Károlyi Sándorhoz. Bátor, 1736. március 16. RÁKOS 1978, 281.; TAKÁTS 1892, 704.

magamnak ...”⁴⁶¹

1736. március 20-án Kelemen Didák Károlyi Ferencné Csáky Krisztina temetésekor a fakoporsóba tételnél a nagykárolyi vár udvarán mondta el a halotti beszédet. Azután indult a temetési menet Kaplonyba, amelyben a nyírbátori minoriták is képviseltették magukat.⁴⁶² A halotti beszéd 36 oldal terjedelmű, de a halotti beszédből csak fél oldal vonatkozott a megboldogultra és a többi 35 oldal erkölcsi prédikáció, főleg kíméletlen ostorozása a részegeseknek.⁴⁶³ Például: „...nemcsak az vétkezik, aki megrészegszik, hanem valaki szép szavával vagy kínálásával vagy köszönetésével vagy egyébképpen okot ad másnak a részegsége, szintén oly bünt vall és oly kárhozatot érdemel, mintha önnön maga részegnék meg.”⁴⁶⁴ Ilyen és hasonló tanácsok miatt kaphatta e halotti beszéd kinyomtatáskor az *Üdvösséges tudomány* címet.

Károlyi Ferenc nővére, Klára, 1748. május 2-án P. Pál Imre tartományfőnöknek írott levelében igazolja Kelemen Didák szerzőségét e beszédet illetően.⁴⁶⁵ 1733-ban Krucsai Márton temetésénél mondott beszéde egyes részei nyelvezetben teljes azonosságot mutatnak. A beszédet Kassán nyomták 1736-ban, de a szerző neve nincs megemlítve a címlapon.

2. 2. 6. « A KERESZTÉNY EMBERNEK ZSIDÓVAL AZ IDVÖSSÉG DOLGÁRÓL VALÓ BESZÉLGETÉSE »

A keresztény embernek zsidóval az idvesség dolgáról való beszélgetés című művéhez már 1720-ban kezdett neki Didák atya, de az csak 1736-ban jelent meg. A 144 lapos terjedő művét részben a zsidók, részben az Istentől távol lévők „atyafiak” számára írta. Ez a gondolat jelenik meg a többi írásaiban is.⁴⁶⁶ A könyv rendi jóváhagyása nevezi meg a szerzőt: „*Opus Controversisticum Admodum Reverendi Patris Magistri Didaci Kelemen Ordinis Nostri*

⁴⁶¹ Kelemen Didák levele Károlyi Sándorhoz. Bátor, 1736. március 16. RÁKOS 1978, 280.

⁴⁶² ÉBLE Gábor, *Károly Ferenc gróf és kora. 1705-1758.* Bp., 1893, I. 334-337.; TAKÁTS 1892, 704-705.

⁴⁶³ FAZEKAS Árpád, *Szabolcsi adatok az alkoholelleses küzdelemhez.* In: Kelet-Magyarország, 1976. febr. 14. SZ.

⁴⁶⁴ KELEMEN 1985, 230.

⁴⁶⁵ Károlyi Klára levele, 1748. május 2-a: *Temetési alkalmatosságokban is oly gyülekezettel, midőn Mlgos Egri Püspök és Tiszán túl s inen való földnek színe jelen volt, mind Nagy anyám Gróff Kohári Judith, Édes Anyám Gróff Barkóczy Kristina, Gróff Károlyi Ferencz Testvér Ócsém uram Felesége Gróff Csáki Kristina felet ő kegyelme prédikált az háznál.* KÁROLYI 1890, 15.

⁴⁶⁶ MONAY 1953, 53-54.; CSÁK 1927, 78.; Kulcsár M. László, *Kelemen Didák irodalmi munkássága,* Vasárnap, Arad 1939, 32.; PINTÉR Jenő, *Magyar Irodalomtörténet,* Bp., 1930-34. IV, 127.; TIMÁR 1930, 126.; KUDORA János, *A magyar katolikus egyházi beszéd irodalmának ezeréves története,* Bp., 1902. 134.; MIHALOVICS Ede, *A katolikus prédikáció története Magyarországon,* Bp., 1900, II. 66., 179. és 374.

*Sacerdotis...*⁴⁶⁷ Ebben a Kassán kiadott munkájában megmutatja, hogy Krisztus a világnak megígért Üdvözítője. Az emberek megváltásáért jött a földre, ő az Istennek egyetlen Fia és örök Isten.⁴⁶⁸ Párbeszédet folytató írásában nem találunk támadó hangot és bántó kifejezéseket. Egyetlen célja rávezetni az embereket az igazságra, hogy megismerjék Jézust, fedezzék fel benne a megígért Megváltót és teljes szívvel ragaszkodjanak hozzá.⁴⁶⁹

Az előszóban kifejti a könyv tartalmát és célját. „*Valakiben gerjedez az isteni szeretet, szánakodik nemcsak a hitben megcsalatott tévelygésben való lelkeken, hanem még a hitetlen zsidóknak lelki veszedelmeken is, s buzgósággal kívánja, ájtatos imádsággal s munkás fáradsággal igyekszik segéllésekre, és az úr Istennek ingyen való sz. kegyelme által az igaz hitre való vezérlésekre. Én is ettől a szeretettől viseltetvén, hogy a hazánkban immár elszaporodott, lelki setétségben megkeményedett szívű zsidóságnak és a mindeneket könyörülő édes Istennek, aki minden embereket üdvözölni akar, ... kegyelme által használhassak ezen kicsiny, együgyű munkára felindítottam, és azt, világosságra bocsátani kívántam*”.⁴⁷⁰ A könyv másik részében hozzáteszi, hogy erősen és világosan meg fogja mutatni a katolikus vallás üdvösségre vezető mivoltát.

2. 2. 7. « MÁSODIK HALOTTI PRAEDICATIO »

Kelemen Didák 1724. április 25-én Károlyi Sándorné Barkóczy Krisztina nagykárolyi koporsóba tételénél is szónokol, majd szeptember 30-án levelet kap Károlyitól, amelyben a gróf kéri, hogy prédikációjának szövegét küldje el neki. Didák atyának azonban fenntartásai vannak, a szentbeszédet nem akarja azonnal eljuttatni patrónusának, előbb szeretné átírni, s aztán tovább küldi neki, aki Lőcsén ki akarja nyomtatni.⁴⁷¹ Károlyi Klára 1748. május 2-án írott levele is bizonyítja, hogy a beszéd Didák atyától származik. „... *Temetési alkalmatosságokban is oly gyülekezettel, midőn Mlgos Egri Püspök és Tiszán túl s inen való földnek színe jelen volt, mind Nagy anyám Gróff Kohári Judith, Édes Anyám Gróff Barkóczy Kristina, Gróff Károlyi Ferencz Testvér Öcsém uram Felesége Gróff Csáki Kristina felet ő kegyelme prédikállott az háznál. ...*”⁴⁷² A beszédet az elsővel együtt Kassán adták ki.

⁴⁶⁷ RÁKOS 1978, XXII.

⁴⁶⁸ Kelemen Didák irodalmi munkássága..., 35.

⁴⁶⁹ MONAY 1957, 20.

⁴⁷⁰ TAKÁTS 1892, 702–703.; RÁKOS, *Ugye, Atyafiak?! Isten Szolgálja P. Kelemen Didák OFMConv. élete...*, 280.

⁴⁷¹ Kelemen Didák levele Károlyi Sándorhoz. Bátor, 1724. szeptember 30. In: RÁKOS: *Isten Szolgálja P. Kelemen Didák levelei...*, 149.

⁴⁷² RÁKOS 1975, 705.

2. 2. 8. « A SZENT MISE »

1736. augusztus 1-jén gr. Erdődy Antal Gábor egri püspök a miskolci minorita templom főoltárának oltárkövét ünnepélyesen megáldotta és fölszentelte. Abban az évben augusztus 15-én, a Boldogságos Szűz Mária mennybevitelének az ünnepén első alkalommal tartották az égi pártfogó búcsúünnepét az új szentélyben. Mindkét alkalommal Kelemen Didák tartotta az ünnepélyes szentbeszédet, melyben kitért az áldozati oltár szerepére, ugyanakkor tanított az áldozatbemutatásból fakadó feladatokra, és a szentek helyes tiszteletére.⁴⁷³ A beszédet 1737-ben Kassán nyomtatták ki. A címlapján ugyan nem szerepel Didák atya neve, de a rendi szerzők biztosra veszik a szentéletű páter szerzőségét.

„... mellyet midőn Miskolcion Seraphicus Szent Ferenci Minorita szent szerzetinek Templomában való nagy Oltárt Méltóságos Groff Erdődi Gábor, Egri Püspök... meg szentelt volna 1736. esztendőben Boldog Asszony havának első napján, akkor a említett szent szerzetbéli egyik Pater praedikállott és egy buzgó ájtatos úri személy lelkek vigasztalására istenes kölcségével ki nyomtattatta”.⁴⁷⁴ Monay Ferenc az *Adatokban*, a magyar minoriták irodalmi tevékenységéről számol be és Kelemen Didák mellé ezt írja: „*A Szent Mise, Kassa, 1737.*”⁴⁷⁵

⁴⁷³ ADAMCZYK Bogdan, *Az oltár teológiája P. Kelemen Didák miskolci beszédének fényében*. In: *Publicaciones Universitatis Miskolcensis: Tanulmányok Kelemen Didák tiszteletére, a 2008. április 17-18-án megrendezett konferencia előadásai*. Miskolc, 2008, 165.

⁴⁷⁴ KELEMEN 1985, 248.

⁴⁷⁵ MONAY 1957, 54.

2. 2. 9. « KERESZTÉNYI TUDOMÁNY, AVAGY KISS-CATECHISMUS »

Kelemen Didák az 1724. febr. 5-i levelében katekizmusáról ír Károlyi Sándorné Barkóczi Krisztinának.⁴⁷⁶ A levélből értesülünk arról is, hogy 1720-ban hozzá kezd egy mű írásához, amit csak 1736-ban sikerült megjelentetni Kassán. A levelezéséből tudunk katekizmusáról, arról, hogy ebből a művéből 1724-ben ötszáz példány található a kassai nyomdában, és a költségeket Károlyi Ferenc fedezte.⁴⁷⁷ Rákos B. Raymund valószínűnek tartja, hogy Kelemen Didák saját munkájáról van szó, ebben az időben nem tudunk más szerző tollából kikerült magyar nyelvű katekizmusról, ezért feltételezhető, hogy az 1734-es kiadás előtt tíz évvel már létezett a műnek egy első kiadása.

A könyvecskében magyarázza a katolikus hit igazságait és a hitoktatási ismereteket gazdagítja. A katekizmust Károlyi Sándor gróf Ferenc fiának dedikálta és a magyar ifjúságnak és a megtérteknek ajánlotta lelki tápláléknak. *„Az iffiaknak – úgymond – és megtérteknek Isten eő Szent Felsége ingyen való Sz. Kegyelme által reménlem használni fog.”* *„Az katekizmus – írja Károlyi Sándorné fiához intézett levelében – igen szép s hasznos, nemcsak az kisdedeknek, megtérteknek, de még az pápisták is büségesen tanulhatnak belőle. Azért már válaszoltam ő kegyelmének; mennyibe került, magam sem tudom. Úgy látom, ha nem akarod is, kell magadat gyakorolnod az jóságos cselekedetekben.”*⁴⁷⁸

Kelemen Didák katekizmusát szinte valamennyi vele foglalkozó történetíró vagy irodalomtörténész megemlíti, Takáts Sándor, Szinnyi József, Takács Ince, Csák A. Cirjék és Monay Ferenc is.⁴⁷⁹

⁴⁷⁶ Kelemen Didák levele Barkóczy Krisztinához. Bátor, 1724. február 5. RÁKOS 1978, 143.

⁴⁷⁷ TAKÁTS 1892, 698.; RÁKOS 1978, 143.

⁴⁷⁸ RÁKOS 1978, 143.

⁴⁷⁹ RÁKOS 1978, XXIII.

2. 3. KELEMEN DIDÁKNAK TULAJDONÍTOTT MŰVEK

A felsorolt kilenc művön kívül másik négyet is P. Kelemen Didáknak tulajdoníthatunk „*rendi, irodalomtörténeti és belső érvek alapján*”.⁴⁸⁰

2. 3. 1. « ÚRNAPI, ÉS SZENT ANTAL NAPI PRAEDICATIOK »

P. Kelemen Didák 1721-es úrnapi prédikációja név nélkül jelent meg „*Bátor várossa piacczán 1721. esztendőben, az Úrnapi Processioban Seraphicus Szent Ferencz Szerzetiből való Minorita Barát praedicalotta.*”.⁴⁸¹ Egyes kutatók szerint 1721-ben Kelemen Didák a nyírbátori házfőnöksége alatt írta az Úrnapi és Szent Antal napi prédikációit. Erre utal a később nyomtatásban is megjelent két beszéd lapja. A szerző a hallgatóság elé tárja, hogy az Oltáriszentségben Krisztus valóságos Teste jelenik meg. Az úrnapi beszéd az izraeliták pusztában mannával való táplálásának ószövetségi ábrázolásával kezdődik. Izrael népének Egyiptomból való kijövele és az égből adott kenyér érzelmes hasonlatát eleveníti fel párhuzamot vonva az Újtestamentumban (Jn 6, 51; 6, 59) az égből alászállott kenyérrel, az élő kenyérrel, amelyet a katolikus egyház Úrnapiján körmenettel ünnepel. Szembeállítja vele a „lélekszedítő” (Luther és Kálvin) tudományát, a szegény lelkek megcsalását. Beszédének nagyobb részében az utolsó vacsora titkát magyarázza. Krisztus szavai, az apostolok és a szentatyák tanítása cáfolata annak, hogy az Úrvacsorában a kenyér Krisztus testének csak puszta jele lenne. A szerző tovább fejtegeti az Oltáriszentség titkát és rátér az Úrnapi jelentőségére. Párhuzamot vont a Szentháromság tanítása és az Oltáriszentség titka között és szentírási példákkal mutat rá a szentség kimeríthetetlen forrására. Végül a szentbeszéd végén a megtérésre szólítja fel a protestánsokat: „*O megcsalatott szegény együgyű község! [...] jöjj a római igaz hitnek tiszta járt utára; mit tész az árnyékkal? Mit az üres jellel? Valóságot keress...*”⁴⁸²

Kelemen Didáknak – ismét név nélkül – 1727-es nagykárolyi úrnapi prédikációja is fennmaradt.⁴⁸³ A nyírbátori prédikációval ellentétben, amely hatásra törekvő, bibliai

⁴⁸⁰ *I primi documenti*, 131–134.

⁴⁸¹ A prédikáció címlapján... [a Szent Antal napi prédikációval egybekötve jelent meg], Kassa, Akadémiai nyomda, 1721. Az úrnapi beszéd tartalmának ismertetése. RAKOS 1975, 253–258.

⁴⁸² Kelemen, *Úrnapi praedikatio...*, i.m., B4b.

⁴⁸³ *Úr-napi predikazio... mellyet Nagy Károly várossa piacczán 1727. esztendőben, az Úr-napi processioi alkalmatossággal egy Seraphicus Szent Ferenc Szerzetiből való Minorita Barát predikallotta*, Kassa, Akadémiai nyomda, 1727. Teljesen azonos szöveggel (kivéve a bibliai testxust) lett lenyomtatva a *Búza fejek* című,

jeleneteket felelevenítő és a keresztény hallgatókat valóban megszólító volt, a nagykarolyi prédikáció sokkal inkább logikailag végigvezetett tanítás. Az előző beszédnél terjedelmesebb és alaposabb elméleti kidolgozottsága jobban hat az elmére, mint a szívre. Latin és magyar idézetekkel gazdagabb, az Oltáriszentségben Krisztus valóságos jelenlétének kapcsolatos problémáit hosszasan tárgyalja. A szónok beszéde végén a közönséget megtérésre szólítja fel, konkrét tanácsokat adva nekik, a keresztény testvéreket pedig szívük megtisztulására és gyónásra buzdítja.

Az Oltáriszentségről szóló prédikációk gyakorlatilag Pázmány *Kalauzából* táplálkoztak, így nagyban hasonlítanak egymásra. Erre kitért már Helmeczi Komoróczy István, aki 1741-ben megjelentette *Igaság paisa* című hitvédő könyvét. A szerző mutatókkal látta el, alfabetikus sorrendbe szedte és cím- és névjegyzékkel írt hozzá. Helmeczi könyvének mottójául két igen harcias hangvételű passzust választott. „*Fogjátok meg a RÓKÁKAT, az apró rókákat, kik pusztíttyák a szölöket. /Én 2,15/*” Az olvasóhoz intézett előszavában a hit ellen támadt hamis szószólókról beszél.⁴⁸⁴ Az idézett részből kitűnik, hogy mind a meg nem nevezett prédikátor, mind pedig Bernárd Pál Pázmány Péter írói hagyatékából építkezett.

Az irodalomtörténeti kutatások, főleg Maczák Ibolya munkái bizonyították, hogy a régi magyarországi egyházi beszédekben gyakran található olyan szövegrészek, amelyek már korábban megírt művekből származó szó szerinti átvételek.⁴⁸⁵ A kompiláció vagy ún. plágium a barokk korban természetesnek, sőt követendő példának számított, hiszen sok esetben az egyházi tanításhoz való föltétlen ragaszkodás jelének tekintették.

Kelemen Didák páter neve alatt megjelent prédikációgyűjteményben, böjt 4. vasárnapra való prédikációjént. Kassa, Akadémiai nyomda, 1729, 207–230. Lásd erről: MACZÁK 2011, 81.

⁴⁸⁴ HELMECZI KOMORÓCZY István, *Igasság paisa*, Miaburg [Utrecht], 1741: „Ezek közül két Egyházi rendű Személyeket jegyzek meg, kik nyomtatásban Magyar nyelven, az Oltári Szentségről ki bocsátott prédikációjok által, arra tüzolnak, hogy elaltatván tanítványinkat, magok után vonják. T'sel 20.30. Azért is lett, hogy prédikációjokat ezek között hintegették. Az Első, Sz. Ferentz Szerzetibül való Minorita Barát: ki Bátor Városa piatzán el mondotta prédikációját, és nyomtatásba ki adta 1721. edik esztendőbe: hová maga nevét fel nem tette, jólehet, az, sokaknál, talám nálam is tudva vagyon; mellyel, mivel maga el halgatott, én is róla halगतok. Másodikát prédikállatta, és nyomtatásba ki bocsátotta 1735. ödik esztendőbe Tudós Bernárd Pál. Ugy látszik prédikációjok meg fontolásából, hogy ezek egy más kezére jádzottak: mert a mit az Elő rövidebben ellenünk ki adatott, a Második azt ki szélesétette, és az Elsőnek, szavait, többire, ígéről ígére le írta. Éles elmének jelét találtam ugyan a prédikációkban; mind az által a kettőt egybe vetvén, azonnal gyanúskodtam, hogy vagy az Elsőből írta le a Második az egy formájú szokat; vagy pedig mind a kettő más Tudós Ember munkájából. Nemis tsalatkodtam meg a gondolatomban. Mert mikor már ez fnédikációra, nevezetesben a bővítéssel valóra készletetett feleletemnek vége felé közélettem volna, jüve kezemhez egy jóakaromtól, amaz széles tudományú és nagy elméjő Cardinál Pázmány Péternek Kalauzos Irása, menynek IX. edik kiSnyvébe, mind két prédikációnak, többire, minden szavait ígéről ígére fel találtam; és így meg esmértem, hogy mind két prédikáló az említett Papi Fejedelemnek elméjével bölcselkedvén, és annak régi munkáját, újnak és maga munkájának tettetvén, akar hírre és dicséretre kapni; Az illyen emberről nevezetik a Tudósoktól PLAGIARIUS LIBRORUM.” (Kiem. az eredetiben.)

⁴⁸⁵ MACZÁK 2008, 20.

A Kelemen Didáknak tulajdonított úrnapi beszédről Ocskay György már megállapította, hogy a kompilátor a *Kalauz* 11. könyvének 1. és 4. részét használta fel. Prédikációinak szerkesztése során Pázmány Péter *Kalauzát* és prédikáció-gyűjteményét afféle kézikönyvként használta.⁴⁸⁶ A kompiláció középpontjában az a rész áll, amelyben Pázmány Krisztus vérének a szentségben való jelenlétét igazolta a pohárról szóló igéket elemezve. Bár Didák atyának 1721-es úrnapi prédikációja jelentős mértékben kompiláció, de a minorita szónok munkája mind szerkezetben, mind pedig a szövegben jelentős változásokat vezetett be. A szerző több forrást használt fel és stilisztikai módosításokat hajtott végre. Az oltáriszentségről szóló úrnapi prédikációt nem mint a pázmányi modelltől való eltérést kell tekintenünk, hanem a Pázmány-szövegek egyik felhasználási lehetőségét.⁴⁸⁷

2. 3. 2. « SZENT ANTAL NAPJÁRA VALÓ PRAEDICATIO »

1721-ben Kelemen Didák a nyírbátori házfőnökségének első esztendejében nagyszabású Szent Antal ünnepet szervezett, ekkor mondta el az ünnepi beszédet. „*Dicsőséges Páduai Szt. Antal napja immineál, június 13-ra fog esni*” – írja Nyírbátorból Károlynak 1720. június 7-én, egyben kéri a kolostor támogatóját, hogy „*Isten ő szent felsége szent neve dicsíretinek terjedéséért, mások szép példaadásért, lelki épületekért, az itten kezdendő ájtatosságnak öregbítéséért, az teljes búcsúk elnyeréséért*” egész háza népével menjen el Nyírbátorba „*méltatlan szegény Káplányát consolálni*”.⁴⁸⁸

Amikor Didák atya már berendezkedett Nyírbátorban, meghívta patrónusát és családját a közelő Szent Antal-napra: „*Tudom ugyan, hogy közelebb Kaplony, de a hosszabb fáradságért, nagyobb munkáért bővebb és nagyobb a jutalom. Kaplonyban immár, Istennek hála, elkezdett az ájtatosság, gyakran vagyon szerencséjek Excellentiád jelenlétiről, mi pedig távolabb esvén..., csak kezdetben lehessen ez vigasztalásunk.*”⁴⁸⁹ Ebben az évben két beszédét adta ki a kassai nyomda, a második címlapján szerepel az 1721. év, de az előző úrnapi beszédnél a Szent Antal napi külön fel van tüntetve, mint ugyanannak a szerzetesnek a prédikációja. P. Kelemen Didáknak nyírbátori házfőnöksége és a személye iránti megbecsülés megindokolhatta a beszédek kiadását.

⁴⁸⁶ OCSKAY 1982, 436–448

⁴⁸⁷ MERCS István, „... az oktatásnak nem földinek, nem hiúságosnak &c. kell lenni...”: *Írásértelmezés és retorika a késő barokk prédikációirodalomban*. Doktori (Ph.D.) értekezés. Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar, 2010, 25.

⁴⁸⁸ *Kelemen Didák levele Károlyi Sándorhoz*. Bator, 1720. május 8. RÁKOS 1978, 94.

⁴⁸⁹ *Kelemen Didák levele Károlyi Sándorhoz*. Belgrad, 1719. május 20. RÁKOS 1978, 69.

Szűz Máriát magasztalja a következő szavakkal: „*Mária, hogy mindenektől megtiszteltessék; kire nem csak úgy szálla az Isten alá, mint a Sinai hegyre a törvénynek kiadására, hanem a törvény-általhágoéknak váltságokra. Ezt az eleven hegyet, melyre leszállván, ilyen nagy irgalmasságot tón Isten velünk, alábbvalónak tartasuk-é a Sinai hegynél?*”⁴⁹⁰

A Szent Antal napi prédikáció az angyalokról és a megdicsőült szentekről szólt. A szentbeszéd utolsó szavaiban buzdításként a szentek közbenjárását kéri. „*Mivel azért a mennyei szentek Isten barátai, és sokkal inkább egyesülnek véle, hogysesem a földön éltekben, az igaz barátság törvénye kívánja, hogy Isten nekik megjelentse azokat a kéréseket, melyeket őhozzája bocsátnak. Ugyanis a szentek mennyországban színről-színre látják az Úr Istent.*”⁴⁹¹

2. 3. 3. « AZ DICSŐÜLT SZENTEK TISZTELETÉRÜL »

Az dicsőült Szentek tiszteletérül és segéltségül hívásáruval való beszélgetést Kassán 1741-ben adták ki. Irodalomtörténészek Kelemen Didák művei közé sorolják. A címben szerepel a munka eredete és célja is: „*Ezen Istennek ingyen való Szent kegyelme által egyben szedett kevés munkácskát Miskolczi Seraphicus Sz. Ferencz szerzetibül való Minorita Barátok új esztendő ajándékában, ugyan Miskolcz várossában lévő kedves nagy jóakaró Urainak szívesse ajánlyák.*”⁴⁹²

Monay Ferenc⁴⁹³ az *Adatokban* a magyar minoriták irodalmi tevékenységéről beszámolva Didák atyának tulajdonítja a művet.⁴⁹⁴ Kelemen Didák szerzősége a biztosan neki tulajdonított művek egyes részeivel majdnem betű szerinti egyezésből és a szentatyák és klasszikus írók csodálatos ismeretéből következik.

⁴⁹⁰ KELEMEN 1985, 27.

⁴⁹¹ KELEMEN 1985, 22.

⁴⁹² KELEMEN 1985, 256.

⁴⁹³ MONAY FERENC született Nagybányán, 1878. december 22-én. Csák Cirjék tartományfőnök személyi titkára, 1907-ben rendtartományi titkárrá nevezték ki. Két ciklusban tartományfőnökké választották (1918-1922 és 1924-1925). Válságos időkben, a veszített háború nyomán bekövetkezett bizonytalanságban, Magyarország felosztása és vele az ország 17 konventjének négy ország területére való szétszóródása idején, nagy nehézségekkel küzdve vezette négy éven át a rendtartomány ügyeit. A 1922-től generális asszisztensévé választották. 1927-től a vatikáni Szent Péter templom magyar gyóntatója volt; 1933-ban pedig kinevezték ugyanezen gyóntatók kollégiumának rektorává is. Közben, 1930-1936, újra viselte a rendi generális asszisztens tisztségét. Meghalt Rómában, 1964. május 5-én. Sokrétű tevékenységének legfontosabb munkái: *Adatok a magyarországi és erdélyi Minoriták irodalmi munkásságáról*, *De Provincia Hungarica Ordinis Fratrum Minorum Conventualium Memoriae Historicae* és *P. Kelemen Didák a Felső-Tiszavidék apostola (1683–1744)*.

⁴⁹⁴ MONAY 1957, 54.

2. 3. 4. « RETTENETES UTOLSÓ SZEMPILLANTÁS »

„*Rettenetes utolsó szempillantás*”⁴⁹⁵ azaz halotti beszéd, melyet Nádfőy Krucsai János temetésén, 1741. július 13-án mondtak el. A beszédet 1741-ben Kassán nyomtatták ki és Kelemen Didáknak tulajdonítjuk a hosszú nyírbátori működése, a jelentős összeköttetései és szónoki tehetsége miatt. Rákos B. Raymund 1978-ban Didák atya leveleinek bevezetőjében már határozottan neki tulajdonította a beszédet.⁴⁹⁶

A szerző hirdeti, hogy az örök üdvösség biztosítása a legfőbb feladatunk. Így a vértanúk az örök boldogságért viselték el a mérhetetlen szenvedéseket. Továbbá figyelmeztet a szónok, hogy a halál elválaszt bennünket a mulandó világtól és az örök számadásra készülőköt a megtérésre hívja fel. Végül az elhunyt példás lelkiességére mutat rá, aki készen állt a nagy útra és életében sok jót tett:

„*Eljutván immár életének utolsó, úgymint hatvannegyedik esztendejére, Szent Iván havának tizennyolcadik napjára, életének kedves párját, ... tizenhárom esztendőig s két hónapig vele való lakásáról megkövette, s ha valamiben eltökélett akarata ellen is megbántotta volna, bocsánatot kért, s meg is köszönte drága jóvoltát, hozzá mutatott szíves hív szeretetét, nyavalyáiban való törekedését, mellette tett sok fáradságit, érette végbevitt édes álmainak szaggatásit...*”⁴⁹⁷

⁴⁹⁵ *Rettenetes utolsó szempillantás, mellyen, jó-előre rejá készülvén, szerencsésen által-ment néhai Tekéntetes, Nemzetes, Vitézlő Nad-főy Krucsai János úr... Mellyet... halotti pompás temetésének szomorú alkalmatosságával a' nyír-báthori... minoriták klastromának udvarán 1741. esztendőben... ugyan azon szent szerzetbéli egyszerűes pater élő nyelvel így predikállott.* Kassa, 1741.

⁴⁹⁶ RÁKOS 1978, XXIII–XXIV.

⁴⁹⁷ KELEMEN 1985, 276.

2. 4. KELEMEN DIDÁK LEVELEI

Kelemen Didák leveleit a vallás- és irodalomtörténészek egyaránt nagyra értékelik. Kifejezései nagy horderejűek, szókincse pedig változatos. Többször találunk nála csak egyes vidékeken fennmaradt vagy már teljesen kihalt szavakat.⁴⁹⁸ Leveleinek gyűjteményes kiadása ezért nem csupán az életrajzírók, történészek, de a nyelvészek számára is érdekes forráskiadvány. Levelezésének felkutatása szemléltetőbbé teszi életművének nagyságát, szerzetes-papi munkásságát úgy a nemzeti érzés, mint a hitélet felvirágoztatásában.

Levelezését Rákos B. Raymund adta közre 1978-ban. A könyv *„Isten Szolgálja P. Kelemen Didák levelei”* címmel 201 levelet tartalmaz, melynek eredeti példányaait a Magyar Országos Levéltár őrzi.⁴⁹⁹ Didák atya 1724 és 1743 között írt más leveleket is, de azokat Raymund atya nem dolgozta át. 18 eredeti levél Kelemen Didák atya aláírásával a gyulafehérvári püspöki levéltárban található.⁵⁰⁰ A levelek gr. Károlyi Sándorhoz, Károlyi Ferenchez és Károlyi Sándorné Barkóczi Krisztinához szólnak és az általa írt munkákról is némi említést tesznek. Leveleiben többször írja Károlyinak *„böcsületes patereim mind misszióra kiindultak”*.⁵⁰¹ A kérésének gyökere a Gondviselésbe vetett remény volt. Bízott az emberekben, Istennek és az adományozóknak hálat adott jóságukért, késztetést érezve az irgalmasság testi-lelki cselekedeteinek gyakorlására. Alázatos kérése a jótévedőket gondolkodóba is ejtette, mert nem magának kért, hanem a szegények és szűkölködők számára. A minorita szerzetes ugyanakkor Károlyi lányához, Haller Gáborné Klára grófnéhoz segítségért is folyamodott.⁵⁰²

A levelek alapján Kelemen Didák mozgalmas lelkipásztori élete rajzolódik ki. 1714 és 1743 között írt levelei tele vannak jelentős eseményekkel, vállalkozásokkal, küzdelmekkel, de kegyelmi áradatokkal és lelki örömeikkel is. A szentéletű minorita szerzetes leveleinek minden szavából az Istenbe, az imádság és szentmise mérhetetlen értékébe vetett rendíthetetlen hit és a Gondviselésre hagyatkozó határtalan bizalom árad. Megválasztása után már 1717. július 14-én körlevélben fordul a rend tagjaihoz, melyben felhívja figyelmüket a rendi fegyelem megtartására. Akkor még az országban erősen uralkodtak a szerzetesi életnek bomlasztó erkölcsi és társadalmi körülményei. Meg kellett erősíteni a szerzetesi élet fegyelmeit, hogy így támogatni tudja az ország újjáépítését. A körlevél elején szomorúságának

⁴⁹⁸ RÁKOS 1978, VI.

⁴⁹⁹ RÁKOS 1978, VI.

⁵⁰⁰ Gyulafehérvárott őrzött leveleket már Rákos Balázs Raymund is említette. Lásd: RÁKOS 1978, XIX–XX.

⁵⁰¹ TAKÁTS 1892, 551.

⁵⁰² TAKÁTS 1892, 544.; CSÁK 1927, 23.

ad kifejezést, hogy a valamikor 70 rendházzal rendelkező rendtartomány idővel annyira összeroskadt. A levélben felhívja a figyelmet az imaélet fontosságára, a testvériség megtartására, a szerzetesi aszkézisre és az irgalmasság gyakorlására, a levél végén pedig a clausura fontosságát emeli ki.⁵⁰³ Kelemen Didák ún. fegyelmi levele, melyet 1719. június 14-én írt,⁵⁰⁴ a szerzetesi fegyelem szigorúságára utal, az egyházjog és penitencia általános gyakorlatát mutatja. Korábban, 1713. február 18-án még egri házfőnökként az eperjesi tartomány kérte, hogy a rendtartományba felvett atyák tegyenek esküt a feszületre, hogy halálukig hűek maradnak a tartományhoz.⁵⁰⁵ A hűséget kívánó és gyakorló Kelemen Didák joggal elvárta, hogy a későbbiek során a saját tartományába jött szerzetesek hasonló fegyelemben éljenek, saját lelki javukra és mások épülésére.

A leveleiből nyomon követhetjük, hogy az ország keleti, észak- és délkeleti területén számos helyen romos templomokat és kolostorokat építtetett újjá, miután azokat az illetékes hatóságoktól visszaszerezte rendje számára, sőt azt is sikerült kivívnia, hogy a minoriták ott is megvethessék lábukat, ahol azelőtt nem volt kolostoruk.⁵⁰⁶ 1717-ben Kelemen Didák Nyírbátorban telepítette le a rendet. Ezt gróf Károlyi Sándorhoz 1717-ben írt levelében olvashatjuk,⁵⁰⁷ valamint azt is, hogy november 23-i létszámhoz viszonyítva már tízen voltak. Az 1725. november 23-i levelében⁵⁰⁸ annyira előmlik benne a remény és vonzalom, hogy ennek nyugodtan a „*Miskolc szeretetének*” címet lehet adni. Sorainak nagy része a helybeli minorita letelepedéssel foglalkozik és annak elkészítésével.

Didák atya lelkiiségének három jellemző tulajdonsága van: egyszerűség, alázatosság, gyermekiesség. Nem szándékozik saját erőfeszítései nyomán elérni a tökéletességet és nem törekszik nagy tettekre. Minden tettének alapja és egyetlen erőfeszítése a szeretetre irányul.⁵⁰⁹ Didák atya számára az egész szerzetesi élet, egész apostoli fáradozása a szeretetből fakad. Minden önmegtagadását, minden imáját, szentbeszédét, elmélkedését, levelét, minden cselekedetét a szeretet sugallta. Miskolcon a szerzetesek élete szerény, sőt az akkori viszonyok között is a legegyszerűbb és legszegényebb emberek életkörülményeihez volt hasonló. Ez a szegénység jellemezte az első istentiszteleti célra ideiglenesen felépített helységet, az oratóriumot is. Ebből a szegénységből épül meg a templom és csak utána a

⁵⁰³ KELEMEN Didák levele a rendtagjaihoz. In: *Gondolatok* 2009, 56–58.

⁵⁰⁴ *Kelemen Didák levele Károlyi Sándorhoz*. Bátor, 1719. június 14. RÁKOS 1978, 71–73.

⁵⁰⁵ RÁKOS 1975, 172.

⁵⁰⁶ *Kelemen Didák levele Károlyi Sándorhoz*. Bátor, 1726. május 18. RÁKOS 1978, 165–167.

⁵⁰⁷ *Kelemen Didák levele Károlyi Sándorhoz*. Bátor, 1717. december 30. RÁKOS 1978, 42.

⁵⁰⁸ *Kelemen Didák levele Károlyi Sándorhoz*. Bátor, 1725. november 23. RÁKOS 1978, 158–160.

⁵⁰⁹ KOVÁCS Tibor, *Kelemen Didák misztikája*, Vita Seraphica, 1944. május, 10. (A továbbiakban: KOVÁCS 1944.)

buzgó szerzetesek lelkesedéséből a szerzetesi ház.⁵¹⁰ Ugyancsak 1735. február 14-én írt levelet⁵¹¹ Károlyi Ferencnek kéréssel az orvosi kezelés és gyógyszer kifizetésére, mert a kezdet nehézségeivel küzdő miskolci rendház erre képtelen volt.

Leveleiből egy olyan ember portréja rajzolódik ki, aki maga volt a megtestesült jóság, segítő családi, társadalmi és lelki békét szerző szeretet.⁵¹² Az országos, a helyi és személyi ügyek őt csupán annyiban érdekelték, amennyiben azok térítő és alamizsnálkodó működésével kapcsolatba kerültek. Célja: templomokat és iskolákat építeni s ezeknek révén Isten dicsőségének szolgálni, vallásának terjesztése s a jövő nemzedék emberszeretővé és erkölcsössé nevelése.⁵¹³ Az iskoláztatás és nevelés szívügye volt. Mindig az iskola- vagy intézetalapítás örökös gondjával küszködött, de az isteni Gondviselésbe vetett törhetetlen bizalommal, hogy az áldozatos vállalkozás továbbra is eredményes lesz.⁵¹⁴

Didák atya leveleiből nemcsak egy igazán szent ember arcképe tárul elénk, de a tudósé is, aki jól ismeri a Szentírást, jártas a hittudomány kérdéseiben és elragadóan fejezi ki magát, stílusa pedig képekben és fordulatokban gazdag.⁵¹⁵ Egy példa az egyáltalán nem irodalmi célzattal írt levelek ízes nyelvének bemutatására: „*Nem illik, hogy a magától hulló termőfűt rázzuk!*”⁵¹⁶, „...*mint olyan esze nélkül való ember, más felé eltibolyaghat...*”, „*Isten változó egészséggel készítgeti az örök életnek elnyerésire*”. Irodalmi művei nagyobbrészt halotti beszédek, egyházi szónoklatok és vitairatok. Kora egyik legjobb szónokának tartották.

Rákos Rajmund szerint Isten Szolgája levelei az életszentségre való állandó törekvését mutatják. „*Az alázat; a felebaráti szeretet, amely nemcsak összeegyeztethető, hanem szükségszerűen össze is forr az atyai szigorral; az irgalmasság testi, lelki cselekedetei; a nagylelkűség; a szenvedések érdemszerző elviselése; a rendkívüli áldozatok örömteli felajánlása Isten dicsőségére és a lelkek javára; a természetfeletti reményből táplálkozó állandó lelki derű; az örök igazságok magasztos megfontolása; türelmes, lankadatlan ösztönzés a mennyei boldogság elérésére; a tanács lelkülete; a békeesség bölcs védelme; a mértékletesség erényének hirdetése szavaival és lemondásaival.*”⁵¹⁷

⁵¹⁰ Kelemen Didák levele Károlyi Sándorhoz. Bátor, 1720. április 14. RÁKOS 1978, 363–364.

⁵¹¹ Kelemen Didák levele Károlyi Ferenchez. Miskolcz, 1735. február 5. RÁKOS 1978, 272.

⁵¹² Szántó Konrád, Kelemen Didák – leveleinek tükrében, Új Ember, (39)1978. szept. 24-i sz. (A továbbiakban: SZÁNTÓ 1978.)

⁵¹³ CSÁK 1927, 77.; 1, Kelemen Didák és Károlyi Sándor családja..., 399.

⁵¹⁴ Kelemen Didák levele Károlyi Sándorhoz. Bátor, 1726. július 16. RÁKOS 1978, 173.

⁵¹⁵ SZÁNTÓ 1978.

⁵¹⁶ RÁKOS 1978, 263.

⁵¹⁷ RÁKOS 1978, VIII.

IV

P. KELEMEN DIDÁK TISZTELETE

1. SZENTEK TISZTELETE

Hitünk rövid foglalata az Apostoli hitvallás, amelynek tétele kimondja: *„Hiszem a katolikus Anyaszentegyházat.”* Ezt a hitvallást bővítette a 325-ben Niceában és a 381-ben Konstantinápolyban megtartott egyetemes zsinat. Ez a Nicea-konstantinápolyi hitvallás kimondja: *„Hiszek az egy, szent, katolikus és apostoli Anyaszentegyházban.”* A Katolikus Egyház Katekizmusa (KEK) megmagyarázza, hogy miért szent az Egyház: *„Hiszük, hogy fogyhatatlan szent az Egyház (...) Krisztus ugyanis, az Isten Fia, akit az Atyával és a Szentlélekkel egyedül szentnek ünneplünk, mennyasszonyként szereti az Egyházat, önmagát adta érte, hogy megszentelje. Saját testeképpen kötötte egybe önmagával s Isten dicsőségére elárasztotta Szentlelkének ajándékaival. Az Egyház tehát szent népe, és tagjait szentnek hívják.”*⁵¹⁸

1. 1. SZENTEK TISZTELETE A KATOLIKUS EGYHÁZBAN

*„Az Egyház, szentté avatva egyes híveket, vagyis ünnepélyesen kijelentve, hogy ezek a hívők hősiiesen gyakorolták az erényeket és Isten kegyelméhez hűségesen éltek, elismeri a Szentség Lelkének hatalmát, aki benne él és támogatja a hívők reménységét, amikor őket, mint példaképeket és közbenjárókat adja nekik. Az Egyházban egész történelme folyamán a legnehezebb körülmények közepette is mindig a szentek voltak a megújulás forrásai és kezdeményezői.”*⁵¹⁹

A hittudomány különbséget tesz a tisztelet különböző fokozatai között. Imádás csak Istennek jár ki. A szentek tisztelete nem áll ellentétben az első parancsolattal, mely megtiltja a bálványok faragását. A szent képek tisztelete *„tiszteletteljes megbecsülés”*, és nem imádás, ami egyedül csak Istent illeti. A szenteknél egyszerű tiszteletről beszélünk, igazság szerint csak a szolgálatról van szó, amellyel elismerjük kiválóságaikat. A szentek tiszteletében első

⁵¹⁸ *A Katolikus Egyház Katekizmusa*, ford. Dr. DIÓS István, Bp., Szent István Társulat, 2009, 823. (A továbbiakban: KEK)

⁵¹⁹ KEK, 828.

hely a Boldogságos Szűz Máriát illeti, ezért az ő tisztelete *hüperdulia* (fő tisztelet).⁵²⁰ Szent József a szent család feje, Jézus nevelőapja és az Anyaszentegyház védőszentje. Ezért neki a *protodulia* (elsődleges tisztelet) jár ki. Minden más szent tisztelete csak *dulia*, vagyis bennük Isten kegyelmét ünnepeljük, példájukat követni akarjuk, és közbenjárásukat kérjük. Az Egyház a képek tiszteletéről azt mondja, hogy „*a kép előtt nyilvánított tisztelet az eredetinek szól*” és „*aki a képet tiszteli, valójában azt a személyt tiszteli, aki rá van festve.*”⁵²¹

1. 2. A SZENTTÉ AVATÁSOK TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉSE

A boldoggá avatás (*beatificatio*) és a szentté avatás (*canonizatio*) annak az ünnepélyes kijelentése, hogy az elhunyt kiérdemelte az örök boldogságot. Teológiai tartalma mindkettőnek azt jelenti, hogy az elhunyt hősiek fokon gyakorolta az erényeket (hitvalló), vagy pedig életét áldozva tett tanúságot Krisztusba vetett hitéről (vértanú).

Az őskeresztények spontán módon kezdték tisztelni vértanúikat, majd a 4. századtól a hitvallókat is,⁵²² hivatalos jóváhagyás nélkül, ezért szükségessé vált annak szabályozása a püspökök és helyi zsinatok által.⁵²³ Az idővel sokszor eltérő kritériumok és az előforduló visszaélések miatt szükségessé vált az egész egyházra érvényes egységes szabályozás. A középkorban III. Sándor pápa tette a legtöbbet az erre vonatkozó szabályok tisztázására. 1170. július 6-án írt levele az, amellyel a pápa kizárólagos jogkörébe került a szentté avatás,⁵²⁴ Ez 1243-tól IV. Ince pápa által törvényerőre emelkedett. 1588-ban V. Szixtusz pápa létrehozta a szentek ügyeiben is illetékes Rítuskongregációt,⁵²⁵ az eljárás részletes menetét VIII. Orbán pápa (1623–1644) határozta meg.⁵²⁶ Nagy részben ez a struktúra és szabályozás megmaradt napjainkig, bár VI. Pál pápa⁵²⁷ is mélyrehatóan változtatott rajta.

⁵²⁰ JAKUBINYI 2009, 16.

⁵²¹ KEK, 427.

⁵²² Ludwig HERTLING, *Canonisation, in: Dictionnaire de spiritualité. Ascétique et mystique. Doctrine et historiae*, 82.

⁵²³ Romualdo RODRIGO, *Manuale delle cause di beatificazione e canonizzazione*, 16–18.

⁵²⁴ IX. Gergely pápa, *De reliquiis et veneratione sanctorum sine papae licentia non licet aliquem venerari pro sancto*. . *Decretales Gregorii Papae IX*, l. 3, tit. 45.

⁵²⁵ V. Szixtusz pápa, *Immensa Aeterni Dei apostoli konstitúció, 1588. január 22.*, Bullarium Romanum, ed. Taurinense, VIII (1863), 985–988.

⁵²⁶ *Congregazione delle Cause dei Santi, Le cause dei santi*. Città del Vaticano, 172–175.

⁵²⁷ *Sanctitas Clarior motu proprio, 1969. március 19.* In: *Acta Apostolicae Sedis* 61 [1969] 149–153.

1. 3. A SZENTTÉ AVATÁS MAI GYAKORLATA

A szentté avatás előírásai sok változáson mentek át. II. János Pál pápa módosította a szentté avatási eljárást az 1983. január 25-én kelt *Divinus perfectionis Magister*⁵²⁸ kezdetű apostoli konstitúciójával. Legalább öt évet kell várni a jelölt halála után, akit a hívek szentnek tartanak és bíznak közbenjáró erejében.

Az egyházmegye, szerzetesrend vagy társulat kéri a megyéspüspököt, hogy indítsa be a vizsgálatot. Az illetékes püspök elnyeri a Szentszék jóváhagyását (*nihil obstat*). Ezután kinevezi az egyházi törvényszéket, amely kihallgatja a tanúkat és összegyűjti a dokumentumokat. A jelöltnek kijár az *Isten Szolgája* cím. Az eljárásnak nélkülözhetetlen eleme az Isten Szolgája részletes életrajzának kritikai szempontok szerinti megírása. A püspök az egyházmegyei vizsgálat eredményét felterjeszti Rómába a Szentté Avatási Kongregációhoz. Ott összeállítják a *Positio*-nak⁵²⁹ nevezett dokumentációt, amely a jelölt erényeinek hősi fokát igazolja. Amennyiben úgynevezett „régí ügyről” van szó, azaz már nem élnek szemtanúk, az elkészített dokumentációt először öt történész vizsgálja át, akik a főrelátor vezetése alatt nyilatkoznak az Isten Szolgája életútjáról szóló dokumentáció teljességéről és hitelességéről.⁵³⁰ Majd a *Positio*-t kilenc hittudós vizsgálja felül.⁵³¹ Ha véleményük kedvező, felterjesztik a hét bíborosból álló bizottság elé.⁵³² A bíborosok kedvező elbírálása után, a Kongregáció prefektusa bemutatja a Szentatyának a per eredményét. A Szentatya jóváhagyása után megszerkesztik és közzéteszik az erények hősi fokát megállapító döntést. A jelölt megkapja a *tiszteletreméltó* (*Venerabilis*)⁵³³ címet. Vértanú boldoggá avatásához nem kell csoda, csak a vértanúság megállapítása. Hitvalló boldoggá avatásához egy csoda kell, amely halála után, közbenjárására történt. A csoda olyan esemény, amelyet nem tartunk lehetségesnek tapasztalataink, ismereteink, és a tudomány fényében.⁵³⁴ A vértanúság és a csoda megállapítása az erények hősi fokának megállapításához hasonlóan történik. A két dekrétum közzétele után a Szentatya dönti el, hogy mikor kerül sor a boldoggá avatásra. A boldoggá avatás korlátolt keretben engedélyezi a boldog tiszteletét. A boldoggá

⁵²⁸ II. János Pál pápa, *Divinus Perfectionis Magister apostoli konstitúció, 1983. január 25.* In: AAS 75 [1983] 349–355.

⁵²⁹ Vértanú esetében *Positio super martyrio*, hitvalló esetében *Positio super vita, virtutibus et fama sanctitatis*.

⁵³⁰ *Congregazione delle Cause dei Santi...*, 326.

⁵³¹ A nyolc kinevezett teológusból álló bizottság élén, kilencedikként, mindig a Kongregáció teológus prelátusa áll. RODRIGO, *Manuale delle cause di beatificazione e canonizzazione*, 155–156.

⁵³² Havonta két alkalommal van rendes ülés, melynek keretében az üggyel megbízott hét bíboros meghozza a döntést a közülük kinevezett előadó (ponens) vezetése alatt.

⁵³³ *Congregazione delle Cause dei Santi...*, 336.

⁵³⁴ JOSÉ LUIS GUTIÉRREZ, *I miracoli nelle cause dei Santo. Incontro tra scienza e fede.* In: 21mo Secolo. Scienza e Fede /9, n. 3-2011, 51–60.

avatás után tett csoda megállapítása vezet a szentté avatáshoz. A szentté avatás az egyetemes Egyházra terjeszti ki a szent tiszteletét. A kettő közötti különbség abban áll, hogy a boldoggá avatás során az egyház megengedi az illető tiszteletét egy adott közösségnek, a szentté avatás során pedig az egész egyház számára elrendeli hivatalos tiszteletét.⁵³⁵

XVI. Benedek pápa rendeletére a Szentté Avatási Kongregáció 2007. május 17-én kiadta a *Sanctorum mater*⁵³⁶ kezdetű instrukciót, amely kissé módosította elődje előbb ismertett rendelkezéseit. Ennek az instrukciónak a legfontosabb döntése abban áll, hogy világosabban megkülönbözteti a boldoggá avatást, amely helyi érdekű, és a szentté avatást, amely az egyetemes Egyházat érinti. Ezért a boldoggá avatásokat a pápa megbízásából többnyire a Kongregáció bíboros-prefektusa végzi helyben, míg a szentté avatásokat maga a pápa végzi Rómában.⁵³⁷ Természetesen már előfordult, hogy XVI. Benedek pápa is végzett szentté avatást Rómán kívül külföldi látogatásai során. Az instrukció hangsúlyozza, hogy csak a hívek többségénél fennálló életszentségi hír, közbenjáró szerep esetén indítson pert a megyéspüspök. Ne vezessen senkit nemzeti vagy rendi büszkeség, esetleg versengés.

⁵³⁵ *Congregazione delle Cause dei Santi...*, 100–101, 338–339.

⁵³⁶ *Sanctorum Mater instrukció, 2007. május 17.* In: AAS 99 [2007] 465–510.

⁵³⁷ *Congregazione delle Cause dei Santi...*, 345–346.

2. KELEMEN DIDÁK BOLDOGGÁ AVATÁSÁNAK TÖRTÉNETE

2. 1. A BOLDOGGÁ AVATÁS EGYHÁZMEGYEI SZAKASZA

P. Kelemen Didákot már életében szentként tisztelték.⁵³⁸ Halála után a nép nagyon érezte hiányát. Minden oldalról megmozdultak és szentté avatását kívánták. Halála után történtek meg az első kísérletek Didák atya szentté avatásával kapcsolatosan.⁵³⁹ Szabadszállásy István, közép-Szolnok megyei alispán bizonyítványt állított ki Didák atya szent életéről. Benkő Sámuel orvos és több kiváló férfiú hasonló nyilatkozatot mellékelte és az egyházi főhatóság is hivatalos jelentést küldött ki Rómába.

1750-ben már Kelemen Didák nevét a szentség hírében elhunyt szerzetesek közé sorolták és hivatalos névjegyzékben is szerepelt, mellékletként a szentek és boldogok névsorához csatolva, melyet rendszeresen közzétettek a «kézikönyvben» a novíciusok és fiatal szerzetesek számára.⁵⁴⁰

1753-ban a minorita tartományfőnök kérte az egri püspökséget, hogy a Miskolcon elhunyt és szentség hírében álló atyának életére s működésére vonatkozó adatokat vizsgálja felül.⁵⁴¹ A püspökség hamarosan kinevezte a bizottság tagjait. A bizottság a vizsgálatot hamarosan be is fejezte. Megvizsgálták azokat a helyeket, ahol Didák atya működött. Eskü alatt kihallgatták mindazokat, akik valamit tudtak életviszonyairól, hitterjesztéséről, jócselekedeteiről. Csak a teljesen megbízható adatokat foglalták jegyzőkönyvbe. Nagy gonddal ellenőrizték a kihallgatott tanúk megbízhatóságát, szavahihetőségét. A vizsgálati jegyzőkönyvek pedig a püspöki levéltárba kerültek, a szentté avatási per azonban nem indult meg.⁵⁴² 1766-ban a nyírbátori tartományi káptalan rendeletet hozott, melyben kérte, hogy egyes testvérek gyűjtsenek hiteles vallomásokat Kelemen Didák szentségének híréből, hiszen a tartomány szándékában állt a megmaradt visszaemlékezéseket összegyűjteni és Rómába küldeni.⁵⁴³ Kelemen Didák képmása publikálva lett az Isten szolgái ikonográfiai sorozatban, melyet 1755-től Serafico Pagni (1769) generális posztulátor adott ki.

⁵³⁸ CSÁK 1927, 96–97.

⁵³⁹ TAKÁTS 1892, 707.; *I primi documenti* 1991, 136.

⁵⁴⁰ *Nuovo Manuale... composto per ordinamento del P.M.º Carlo Antonio Calvi... Ministro Generale OFMConv. In Róma 1750.*

⁵⁴¹ KOVÁTS 1936, 390.

⁵⁴² KÁROLYI 1890, 7–8.

⁵⁴³ *Protocollum conventus Miscolziensis (iniziato nel 1755)*, 65.

1774-ben Sztanya Sándor lett az ügy kinevezett posztulátora,⁵⁴⁴ Jakabfalvy Román minorita tartományfőnök utasítására Kelemen atya boldoggá avatási ügyében. December 12-én a Rend nevében a tartományfőnök levélben kéri gróf Esterházy Károly (1761-1799) egri püspököt, hogy kezdje meg a hivatalos lépéseket a boldoggá avatási eljárás elindításához.⁵⁴⁵ Az egri püspöki konzisztórium 1775. január 25-én ezt kánonjogilag el is fogadta.⁵⁴⁶ Ugyanebben az évben, augusztus 9-én az egri püspöki szentszék megkezdte az életszentség hírében elhunyt Didák atya életének és erényeinek kivizsgálását.⁵⁴⁷ Az egri érseki levéltár adatai szerint VIII. Orbán és XIV. Benedek pápák előírásainak megfelelően eljárás alá vették a boldoggá és szentté avatás ügyét.

A püspöki szentszék Sztanya Sándort ügyvivőnek, Dobronyay Miklós egri oldalkanonokot pedig vizsgálóbírónak nevezte ki.⁵⁴⁸ 1776. augusztus 9–10. és szeptember 21–30. között az egri püspökségen megtörténtek a tanúkihallgatások és a sír felülvizsgálása.⁵⁴⁹ Az ügyben a következő tanúkat rendelték be: Tercsák Mózes, Borsod megye tiszti ügyészét; Tallián András Pált, vizeki alispánt, Beller Mihály nyugalmazott alispánt, Leóchey Zsigmond megyei törvényszéki ülnököt, Zolnay Gáspárt, Miskolc város szenátorát, Felsőpulyai Bük Zsigmond megyei jegyzőt, Fáy Bertalan Jánost, Borsod megyei nemesi bírót és Fisser József megyei aljegyzőt és még másokat, akiknek kihallgatását szükségesnek találták.⁵⁵⁰ A tanúk közül heten személyesen ismerték Didák atyát, de kihallgattak olyanokat is, akik csak hírből szereztek tudomást róla. A kihallgatás során ki akarták deríteni, hogy nem történt-e esetleg valami meg nem engedett dolog a szentek tiszteletét illetően.

Az egri bizottság 1776. október 11-én megvizsgálta Isten szolgája P. Kelemen Didák sírját a miskolci Nagyboldogasszony-templom kriptájában, valamint bejárta a kolostort, de sehol nem lelte nyomát a meg nem engedett nyilvános tiszteletnek.⁵⁵¹ Találtak azonban Rómában nyomott rézkarc másolatot Isten szolgája képéről, amit a római minorita rendfőnökség terjesztett Magyarországon. A szentszéki jegyzőkönyvek a helyi vizsgálattal lezárultak.

⁵⁴⁴ Lásd 13. sz. mellékletet – Stanya Sándor posztulátori kinevezése (1774. december 1.)

⁵⁴⁵ *I primi documenti* 1991, 137.

⁵⁴⁶ Lásd a 14. sz. mellékletet – Egri kancellár levele (1775. január 25); KÖRTVÉLYESSY 1943, 93.

⁵⁴⁷ Lásd 15. sz. mellékletet – Erdődi Gábor egri püspök levele – supplica sul processo.

⁵⁴⁸ Lásd a 16. sz. mellékletet – Erdődi Gábor egri püspök levele Dobronyay Miklós vizsgálóbíróhoz (1775. március 9.)

⁵⁴⁹ *I primi documenti* 1991, 137.

⁵⁵⁰ Lásd 11. és 12. sz. mellékletek – Fáy László, borsod-megyei alispán bizonyítványa Kelemen Didákról (1764) és Szabadszállási István alispán bizonyítványa Kelemen Didák (1764. április 4); RÁKOS 1975, 725–726.

⁵⁵¹ RÁKOS B. Raymund, *Új adatok Isten szolgájáról Kelemen Didákról*, Vigília, 1979/2, 84. (A továbbiakban: RÁKOS 1979.)

A vizsgálat befejezése után a magyar minorita rendtartomány részéről P. Pál Lajos teológiai tanár, vice-posztulátor⁵⁵² az egri főpásztorhoz fordult Kelemen Didák boldoggá avatási ügyében a „*de non cultu*”⁵⁵³ eljárás jóváhagyása érdekében,⁵⁵⁴ majd Sartori Bernard levelet írt.⁵⁵⁵

Sajnos a történelmi események megakadályozták a szentté avatási eljárásokkal foglalkozó Rítusok Kongregációjának, hogy ebben az ügyben továbblépjen. Az 1789. évi nagy francia forradalmat követően, Napóleon csapatai bevonultak a pápai államba és az akkor uralkodó VI. Piust fogságba hurcolták, aki a fogságban meg is halt. Az utódjának, VII. Piusnak is fogság volt a sorsa. Továbbá a jozefinista kor megnehezítette a kapcsolatot a Szentszékkal. II. József a szerzetesrendek működésének akadályozásával és eltörlésével meghiúsította az ügy szerencsés végkimenetelét.⁵⁵⁶

Erdélyben az egyházellenes nyomás nem volt olyan nagy, ott szabályszerűen tovább folyt az ügy. Gróf Batthyány Ignác (1780-1798) gyulafehérvári püspök 1789. december 14-én írt levelében kéri Esterházy Károly egri püspököt, hogy szorgalmazza Kelemen Didák boldoggá avatását, utalva életszentségének hírére Erdélyben.⁵⁵⁷ 1794-ben az erdélyi püspök a Nyírbátorban megtartott rendi káptalanhoz írt levelében értesíti a minoritákat, hogy kezébe vette Kelemen Didák boldoggá avatási ügyét.⁵⁵⁸ Az erdélyi püspök P. Ladányi Mihályt nevezte ki ügyvivőnek, megindította a pert Erdélyben és az adatok beszolgáltatását elrendelte.⁵⁵⁹ Ezzel kapcsolatosan kérte a káptalant, hogy az ügyben kinevezett ügyvivőnek minden iratot továbbítsanak. 1774-ben a minorita tartomány Sztanya Sándor megbízásából az egri püspöktől kérte az iratok továbbszolgáltatását, melyet a püspöki consistorium teljesített. 1796. március 1-je és 19-e között ebben az ügyben többször levelet váltott a magyar tarto-

⁵⁵² Pál Lajos posztulátor levele (1776), lásd a 17. mellékletet.

⁵⁵³ Vitale Bommarco levele Mindszenty Józsefhez. Generális Kúria irattára S/XXX.A. 26. sz.

⁵⁵⁴ 1776. nov. 2-án P. Pál Lajos vice-posztulátor levele, a püspöki bizottság lezárása után:

“Excellentissime, Illustrissime, ac Reverendissime Domine Praesul, et Patrone Benignissime!

Anno 1776-to 2-da Mensis Novembris exceptis Testium, super non cultu Ven. Servi Dei P. Didaci Kelemen fassionibus, ac reliquis non cultum spectantibus momentis, mature discussis, Excellentia Vestra, una et Venerabile Consistorium ad sententiam ferendam, dum et quando procedi posse, benigne resolvit: in eum proinde finem Excellentiam Vestram humillimis interpello precibus: quatenus hunc processum de non cultu, lata tandem sententia absolvere, ac concludere dignetur. Pro qua speciali gratia Excellentiae Vestrae Supremum Numen exoraturus, cum devotissimo Sacrarum osculo persevero Excellentiae Vestrae Aeternum devotus Filius, et Capellanus Fr. Ludovicus Pál S. Theologiae Professor, et Postulatoris partes agens mp.” RÁKOS 1975, 735–736.

⁵⁵⁵ Sartori Bernard posztulátori kinevezése (1776. április 20) és Sartori Bernard posztulátor levele. Lásd: a 18. és 19. mellékleteket.

⁵⁵⁶ HIRSCHBERG 1944, 63.

⁵⁵⁷ *Pater Didacus Kelemen doctrinae és virtutis splendore enitens de civitate (Nagybánya) optime meruit diem supremum is fama Sanctitatis obit*, Schematismus, 1864. 131.

⁵⁵⁸ CSÁK 1927, 113.

⁵⁵⁹ *I primi documenti* 1991, 138.

mányfőnökkel. Az ügy ismeretlen okok miatt mégis abbamaradt,⁵⁶⁰ ráadásul nemsokára 1798. november 17-én meghalt az ügygel foglalkozó gróf Batthyány Ignác.

2. 2. A BOLDOGGÁ AVATÁS ESEMÉNYEI NAPJAINKIG

Az életszentség hírében elhunyt minorita atya boldoggá avatásának ügye több, mint száz éven keresztül aludt. A katolikus egyházra nézve kedvezőtlen szelek fújtak a XIX. században. Ateista filozófiák mételyezték a társadalom értelmiségi rétegét, az egyszerű emberek azonban sértetlenül megőrizték hitüket, és Didák atya emlékét Miskolcon és Erdélyben.

Tekintettel azonban arra, hogy közvetlen tanukat és bizonyítékokat kapni nem tudunk, „*per viam historicam*” kell elindulni, és mindent történelmi dokumentumokkal kell bizonyítani. Az Egerben fekvő iratoknak, ha jogi értékük nincs is, de van történelmi értékük, mint korhű hiteles vallomások Kelemen Didák atya életszentségére vonatkozólag.

Minden adatot napvilágra kellett hozni, amely Kelemen Didák atyára vonatkozott. Elsősorban műveit, 212 saját kezűleg írt levelét és egyéb más munkáit. Kutatás folyt a megyei, városi és egyéb családi levéltárakban. A gyulafehérvári érseki levéltárban található latin életrajzokat és dokumentumokat nagyon jó jegyzetekkel és magyarázatokkal látták el.⁵⁶¹

1845-ben a magyar tartomány szándéka újrakezdeni az elodázott pert, de a szabadságharc miatt az egész ügy abbamaradt. A kiegyezés után pedig a pápaság került kritikus helyzetbe az olasz egység megteremtésével kapcsolatos politikai küzdelmekben. Így a menekülő IX. Piusznak nem volt módja, hogy egy magyar szerzetes boldoggá avatásával foglalkozzék.

A XX. században hazánk minorita szerzetesei úgy érezték, hogy mégsem kellene a feledés homályában hagyni egy igazi eszményképet. A magyar minorita tartomány minden évkönyvében olvasható a Rend szándéka Didák boldoggá avatásának újraindításáról. Az 1912-es káptalan⁵⁶² ezt határozatilag ki is mondja. De újra közbejött a világháború és a rákövetkező forradalmak. A Tartomány akkori helyzetére fény vetnek Péchy Alán és Csak Alajos Cirjék tartományfőnökök levelei, melyekkel a miniszter generálisnak írtak, továbbá Peregryn Haczela, generális vizitátornak relációi.⁵⁶³

⁵⁶⁰ RÁKOS 1975, 744.

⁵⁶¹ JAKUBINYI 2009, 123.

⁵⁶² *200 éves Kelemen Didák-ügy*, Vita Seraphica. Miskolc, 1944, 19. (A továbbiakban: *200 éves* 1944.)

⁵⁶³ Lásd: 20., 21., 24. és 25. számú mellékletek.

Péchy Alán tartományfőnöki szolgálata idején jelentős lépések történtek Kelemen Didák boldoggá avatási perének újrafelvételében. Az 1934-ben megtartott rendi káptalan után Péchy Alán rendfőnök újból elkezdte a boldoggá avatás ügyének intézését. Megbízásából Ladányi László egri házfőnök és Juhász Jenő egri atyák foglalkoznak az ügygel, és az egri érseki levéltárból kikérik az erre vonatkozó iratokat, majd továbbítják a rendfőnökségnek. Az 1937-ben tartott miskolci káptalan után Dr. Péchy P. Alán lépéseket tett, hogy az erdélyi püspöki levéltárból is megszerezhesse az ügygel kapcsolatos iratokat.

1937. május 25-én kérvény készült számos neves világi személy aláírásával Hess Beda, generális miniszter részére, amely hivatkozik a soha meg nem szűnt tiszteletre és bizalomra Isten szolgája P. Kelemen Didák iránt.⁵⁶⁴ A levél felsorolja Didák atya kultuszának legjellegzetesebb elemeit. Többek között hivatkozik az 1772-ben Musik Anzelm által, Kelemen Didákról festett képre. Kiemeli Csák A. Cirjék által írt életrajzát, a magyar egyházi és világi újságírók érdeklődését Kelemen Didák személye iránt. Továbbá hangsúlyozza gróf Majláth Károlyi erdélyi püspök 1929. évi nyilatkozatát, mellyel elkötelezi magát a boldoggá avatás mellett. A kérvény aláhúzza Kelemen Didák életének általános ismeretét Erdélyben és az 1936 óta tartó nagy lelkesedést az ügy folytatása iránt. Végül a tartományfőnök levelében alátámasztja kérését az esztergomi és egri érseki főegyházmegyében hivatalosan engedélyezett szentképek és Didák atya boldoggá avatásáért mondott imaszövegek terjesztésével, kegyelmeket is remélve az ő közbenjárása révén. (A Magyar katolikusok nevében, 1937. Húsvét – részlet).⁵⁶⁵

⁵⁶⁴ RÁKOS 1975, 767.

⁵⁶⁵ Supplica sul culto al P. Diego Kelemen: „*Főtisztelendő Generális Atya! A konventuális atyák harmadrendje készülve a templom és a rendház alapításának 200. jubileumára, ezer meg ezer szentképet nyomtatott Kelemen Didák rövid életrajzával. Ugyanakkor újságokban és folyóiratokban gazdag anyagot tettek közzé, nem csak Miskolc, hanem nagy budapesti újságoknál és folyóiratoknál is. Valami új lendület kezdődött a boldoggá avatás útjának előkészítésében. Az erdélyi püspök, rendtárs szent Ferenc rendjében és a harmadrend tagja, excellenciás G. Mailáth Károly gróf 1929. augusztus 20-án a miskolci harmadrendnek a következő módon válaszolt: Emlékszem a Kelemen Didákról kapott portréra úgyszintén a képeslapra, de ez csak az első lépés a boldoggá avatás elindításában, melynek éppen a Rend részéről kell jönnie. Közbenjáró segítségre van szükségünk a Minorita Rend részéről. A boldoggá avatás ügyének előre haladását mindig kész vagyok támogatni. Az én áldásom a harmadrendre. Gróf Károly erdélyi püspök. Mons. Gróf Mailáth a levelében készségesen engedélyezi a boldoggá avatáshoz szükséges információk keresését a püspöki archívumában. Őexcellenciája érdeklőst mutat a per iránt és imádkozik az ügy sikeréért. Ezek Őexcellenciája mons. erdélyi püspök szavai. P. Kelemen Didák emlékezete a szülőházában /Erdélyben/ még ma is él és nagy tiszteletnek örvend. 1936-ban új lendülettel kezdődött az előkészítő munka /kutatás, kiadványok stb./ és az imádság a boldoggá avatásért. Ugyanebből a célból szent halálának évfordulóján triduumot tartottak az oltárnál, amely alatt el van temetve. A hivatalos imádságot a boldoggá avatás kegyelmének elnyeréséért mons. egri érsek engedélyezte. Ennek az imádságnak a terjesztését Serédi Jusztinián esztergomi érsek, magyar primás is engedélyezte. Ehhez az egyházmegyéhez tartozik a főváros, Budapest. Ezt az imádságot már terjesztették a magyarok között Kanadában, az Egyesült Államokban, Braziliában, Kubában, Argentínában, Kínában, Mandzsúriában és Japánban is. 1939-ben 200 éve lesz hogy az imádság legyőzte a pestist Magyarországon, Miskolc és Eger érintetlen marad a pusztítástól. Ennek emlékeztére Miskolcon, ahol élt, meghalt és nyugszik épül P. Kelemen Didák emlékműve. /.../ Kelemen Didák atya boldoggá avatása nem csak a rend érdeke, de úgyszintén hazájának, és a mai társadalom tagjainak.*”

A levelet aláírták a Károlyi család leszármazottai, a magyar vallás- és közoktatásügyi miniszter és a miskolci harmadik rend titkára. Az okirat ezekkel a szavakkal fejeződik be: „*La beatificazione del P. Diego Kelemen é l'interesse non soltanto dell'Ordine, ma anche della sua patria e delle anime della società di oggi.*”⁵⁶⁶ Még ennek a hónapnak 28-án az olasz nyelvű levelet elküldték a Generális atyának.⁵⁶⁷

Amikor 1937 augusztusában Hess Beda, miniszter generális Bécsből utasította a posztulátort, hogy jöjjön ez ügyben Miskolcra. Topolinski atya rövidesen el is jött Miskolcra és találkozott Lublóváry Gaszton, harmadrendi György testvérrel.⁵⁶⁸ Topolinski atya több időt töltött Magyarországon kutatásokat végezve és felfedezte a „*de non culto*” folyamatot az egri egyházmegye archívumában.⁵⁶⁹ Bátorította a miskolciakat, hogy imádkozni kell a nagy ügyért, mely nemcsak a miskolci minorita templomnak, hanem hazájának is sokat jelent.

A Kelemen Didák boldoggá avatási ügyéért való lelkesedést jól tükrözi az a levélváltás, mely Lublóváry Gaszton (György testvér) miskolci harmadik rend titkára és P. Topolinski Adalbert, generális posztulátor között alakult.⁵⁷⁰ 1938. január 8-án György testvér német nyelvű levelet írt Topolinski Adalbertnek, a minorita rend generális posztulátorának, „*a miskolci Szent Ferenc III-ik Rendje külügyi bizottsága*” nevében. A levélben Topolinski atyának elűjságolja azt az örvendetes tény, hogy több külföldi lapban és folyóiratban tanulmány jelent meg Isten szolgájának eredményes apostolkodásáról és magasztos erényeiről. Végül pedig a posztulátor atyát emlékezteti a már korábban megtárgyalt rendi kívánságról, hogy Isten szolgájának holttestét a kriptából a templom egyik mellékkápolnájába helyezték át: „*Wie, Sie, Pater Postulator; in Miskolc sagten, das ist ohne grosse Schwierigkeiten möglich, man braucht nur den guten Willen.*”⁵⁷¹ A generális posztulátor György testvérnek soraira hamarosan válaszolt is.

„*Tisztelendő Posztulátor Atya! (...) A Harmadrend vette a fáradságot és kutatott azok után a dátumok után, melyek szükségesek lehetnek egy megfelelő életrajzhoz. Ezt több*

Péchy Alán kérvénye Kelemen Didák per újbóli felvételéért. Dokumentum a Generális Kúria irattárában található. Ungheria, S/XXX.A. 19. sz.

⁵⁶⁶ Lásd: 26. melléklet – Supplica sul culto al P. Diego Kelemen Dokumentum a Generális Kúria irattárában található. Ungheria, S/XXX.A. 19. sz.

⁵⁶⁷ Péchy Alán tartományfőnök levele Hess Beda miniszter generális atyának: *E adesso non soltanto i fedeli cattolici della città di Miskolc, ove si trova nella cripta della chiesa nostra il corpo del Rev. P. Diego Kelemen, desiderano la beatificazione del detto Padre, ma anche tutti i fedeli d'Ungheria...* Generális Kúria irattára (Ungheria, S/XXX.A. 19. sz. – Supplica sul culto al P. Diego Kelemen).

⁵⁶⁸ Lublóváry Gaszton levele, Rákos B. Raymundhoz: *Csak azt ajánlhatom: imádkozni, imádkozni és ismételten imádkozni e nagy ügyért, mely nemcsak a miskolci minorita templomnak, hanem hazájuknak is nagyot jelent. Biztosítom Önöket, hogy a harmadik rend nem dolgozott hiába! Az, hogy én itt vagyok, maga is csoda! Ezt az ügyet elaltatni többet nem lehet...!* RÁKOS 1975, 797–801.

⁵⁶⁹ Vitale Bommarco levele Mindszenty Józsefhez. Generális Kúria irattára S/XXX.A. 26. sz.

⁵⁷⁰ RÁKOS 1975, 769–772.

⁵⁷¹ RÁKOS 1975, 772.

*évnyi kutatás után, Isten segítségével, a Harmadrend végül Budapesten, Károlyi gróf archívumában találta meg. Itt Kelemen Didák 190 levele található, melyeket 1714 és 1743 között egyrészt Károlyi Sándor grófnak írt, másrészt az ő feleségének és gyerkeinek, Ferencnek és Klárának. Ezen kívül megtalálható itt Kelemen Didák életrajza is, melyet Károlyi grófnő írt, aki személyesen ismerte őt, sőt, még Kelemen Didák édesapjának is egy rövid életrajza. Szeretnénk remélni, hogy most Provinciális Atya az erre vonatkozó munkát gyorsabban elvégzi. De még nem kértük fel ezzel az ügygel kapcsolatban tisztelendő Posztulátor Atyát. Isten segítségével fel akarjuk hozni Kelemen Didákot a kriptából, a templom egyik mellékkápolnijában üvegekoporsóba helyezve. /.../ Amit tudtunk, megtettük 10 éven keresztül, de ha kérésünk nem talál meghallgatásra, parancsolni nem parancsolhatunk. Megpróbálunk még most utoljára az utolsó pillanatban még egyszer kérni, vagy sikerül, vagy nem. Ahogyan Posztulátor Atya Miskolcon mondta, ebben nincs nehézség, csak jóakarát szükséges hozzá. Előre is megköszönve Posztulátor atya fáradozását, alázatos kérésünk meghallgatását kérve. Teljes alázattal, A miskolci Szent Ferenc III-ik Rendje Külügyi bizottsága.*⁵⁷²

1942. január 25-én Péchy Alán tartományfőnök az egi érsek-főpásztort kérte a per kánoni eljárásának folytatására.⁵⁷³ 1950-ben Ladányi László, akit 9 évvel korábban Anthony Riccard generális posztulátor⁵⁷⁴ Didák atya ügyében vice-posztulátornak nevezett ki, most tartományi miniszterként fordult a generális atyához a rávilágító információkkal az Isten szolgálja földi maradványai feltárása és a sírból való kiemelése érdekében.⁵⁷⁵

A háború után a kommunista rezsim egyházellenes politikája és a szerzetesrendek betiltása az iratok újragyűjtését hosszú időre elodázta. Amikor lehetőség nyílt, a vatikáni magyar gyóntatók, Monay Ferenc, majd Rákos Rajmund is elősegítették a boldoggá avatási ügy előbbre menetelét.

Közben Didák atya tiszteletének terjedése a hívek között is nagyobb helyet kapott, így lehet értelmezni az egi papságnak az 1963. évi memorandumát, melyet egy nyírségi papi találkozón írtak alá, kifejezve kívánságukat Kelemen Didák megdicsőítésének.⁵⁷⁶

1974. január 13-án Vitale Bommarco generális miniszter levelet írt a Bécsben tartózkodó Mindszenty József bíboros-primás esztergomi érseknek. A levélben a generális

⁵⁷² Lublóváry Gaszton február 5-i levele Topolinski Adalbert generális posztulátorhoz – részlet.

⁵⁷³ RÁKOS 1975, 783–785.

⁵⁷⁴ Vitale Bommarco levele Mindszenty Józsefhez. Generális Kúria irattára S/XXX.A. 26. sz.

⁵⁷⁵ *Commentarium Ordinis Fratrum Minorum Conventualium*, Roma, 1980. 354.

⁵⁷⁶ *I primi documenti* 1991, 141.

miniszter megköszönte Magyarország primásának az érdeklődését és segítségét az ügyben, egyúttal reményét fejezte ki, hogy Kelemen Didák boldoggá avatási dokumentációja hamarosan a Szentté Avatási Kongregációnak legyen bemutatva. Március 21-i levelében pedig a generális atya tájékoztatta a bíborost, hogy a Generális Definitórium már foglalkozott az ügygel és biztosította a Rend részéről az ügy melletti elköteleződésről.⁵⁷⁷

1975-ben befejeződött az anyag gyűjtése és időszerűvé vált a dokumentáció bemutatása a Szent Kongregációnak. Ez év április 25-i főpásztori körlevelében Bánk József egri érsek kéri a főegyházmegye papságát a Kelemen-ügy támogatására történelmi adatok kutatásával. 1975. december 10-én a Magyar Püspöki Kar konferenciájának hivatalos tárgysorozatán, melyen a kalocsai érsek, Ijjas József elnökölt, Kelemen Didák boldoggá avatási ügye is szerepelt.⁵⁷⁸

1977. június 15-én Lékai László bíboros, esztergomi érsek és Magyarország primása a püspöki konferencia ülésén megerősítette a két évvel korábbi határozatot, és döntést hoztak, hogy az ügyet terjesszék fel a Szentatyának. 1977. szeptember 27-én a Magyar Püspöki Kar csatlakozott a minorita rend korábbi kéréséhez, és Lékai László bíboros-primás átadta a Szentatyának az indítványt.

1978. március 2-án Donald Kos generális posztulátor az ügyet az egész dokumentációval együtt bemutatta a Szentté Avatási Kongregációnak, kérve a per hivatalos elkezdését. A *«Positio»* kidolgozását most *per viam historicam* kellett folytatni, vagyis történelmi úton, támaszkodva az Isten Szolgája erényeire és a szentségűre.⁵⁷⁹ A pernek relátori munkájával Agostino Amore OFM atyát bízták meg, utána pedig mons. Giovanni

⁵⁷⁷ Vitale Bommarco generális levele Mindszenty Józsefhez, lásd a 33. mellékletet: „*Legfőbb Tisztelendő! Eminencia! Rendünk már fontolóra vette Didák atya esetleges boldoggá avatását még 1937-ben. Az akkori postulátor, Topolinski atya, több időt töltött Magyarországon kutatásokat végezve és felfedezte a „de non culto” folyamatot az egri egyházmegye archívumába. A folyamat ideje 1775-1776 közt volt. Kérvényezett és kapott egy kézzel írott másolatot, amelyet mi Generális Kúria archívumában őrzünk.*”

1941-ben rendünk jelenlegi postulátora, Anthony Riccard atya, Ladanyi atyát nevezte ki másod-postulátornak ebben az ügyben. A háború miatt minden próbálkozás abbamaradt. Ezekben az elmúlt években az ügy Rákos Rajmund atya szívügye lett, aki gyóntató a római Szent Péter templomban.

Engedje meg hogy kifejezzem hálánkat Eminenciájának Magyarország e kiemelkedő személyisége iránt mutatott érdeklődésért, a mi rendtársunkért, aki évszázadok után is ekkora hatást gyakorol a jó emberekre, akárcsak saját szellemiségünkre. Az ügy újrakezdésre vonatkozó levele egy nagyszerű bátorítás számunkra és bele lesz foglalva a többi „*Litterae Postulatoriae*”-val együtt a „*Positio*”-ba amely hivatalosan kezdeményezi az ügyet a Boldoggá és Szenté avatási ügyek Kongregációjánál.

/.../ Bizunk benne, hogy méltóságod továbbra is kiterjeszti ismereteit és odaadását Isten szolgája tekintetében, akinek az ügyével, biztosíthatom róla, már elkezdünk foglalkozni.

Kérem, fogadja mélységes tiszteletünket és hálánkat eddig végzett nagylelkű és hősi munkájáért a magyarországi Egyház érdekében. Biztosítjuk Önt hogy imáinkban tartjuk, egy kis hálás köszönet mindazért, amit a Ferences közösségünkért tett.” Generális Kúria irattára S/XXX.A. 26. sz.

⁵⁷⁸ *Commentarium Ordinis Fratrum Minorum Conventualium*. Roma, 1985. 278.; *I primi documenti* 1991, 141.

⁵⁷⁹ Donald Kos generális posztulátor levele VI. Pál pápához – lásd a 35. mellékletet.

Papa foglalkozott az ügygel, akivel együttműködött Rákos Raymund, új vice-posztulátor.⁵⁸⁰

Eközben Ambrosio Sanna, az új generális posztulátor fontos lépéseket tett a boldoggá avatási per előmenetelében. 1980. augusztus 27-én a halott maradványait azonosították. Kartal Ernő plébános jelenlétében, Rákos Rajmund apostoli gyóntató és Ambrosio Sanna generális posztulátor, meg az érseki helynök úr felügyelete alatt, szakavatott orvosok végezték a sír feltárását és a hamvak új urnába való helyezését.⁵⁸¹ A hamvakat a templom bal oldali oldalfalában helyezték el. A sírban aránylag épen találták Didák atya saruit és rózsafüzérét, máig ható művének anyagi és lelki fegyvertárát. Ezeket megtalálásuk után egy ideig Korompai Károly és Lőrinc Ilona őrizte otthonában.⁵⁸²

A Szentszék 1981. április 28-án megadta az egri főegyházmegyének a *nihil obstat*-ot a perhez. 1981-ben a *Positio super scriptis* publikálva lett két felügyelő teológus ajánlatával. 1983/84-ben az egri püspöki kúria tájékoztatást kapott az Isten szolgájának szentségéről illetően.⁵⁸³ A latin és magyar nyelvű kivonatot Rómába küldték el. 1986-ban a levél másolatát a generális Kúria olasz nyelven adta ki.⁵⁸⁴ 1990. június 5-én elismerték az egyházmegyei per érvényességét.

1990-től a Szentté Avatási Kongregációban a *Positio* kidolgozását mons. José Gutierrez Gomez, az új relator irányítására bízták.⁵⁸⁵ Az ő segítségével a *Positio super vita, virtutibus, fama sanctitatis et miraculorum Servi Dei Didaci Kelemen* kidolgozása gyorsan történik. Ez fontos lépés a boldoggá avatási eljárásban.

⁵⁸⁰ Rákos Rajmund a Generális Káptalanhoz írt levele a Tartomány helyzetéről – lásd a 34. mellékletet. *Commentarium Ordinis Fratrum Minorum Conventualium*. Roma, 1985, 278.; *I primi documenti* 1991, 142.

⁵⁸¹ P. Kelemen Didák *Recognitio ac translatio exuviarum S.D.P. Didaci Kelemen O.F.M.Conv Provinciae Hungariae* – lásd a 36. mellékletet. *Commentarium Ordinis Fratrum Minorum Conventualium*. Roma, 1980. 356.

⁵⁸² NAGY István, *Harminc éve helyezték át Kelemen Didák hamvait a minorita templomba*. In: Ferences Világi Rend Kalendáriuma, Miskolc, 2011, 94.

⁵⁸³ *Postulatio Generalis Agrien. Canonizationis Servi Dei Didaci Kelemen* – lásd a 37. mellékletet. *Commentarium Ordinis Fratrum Minorum Conventualium*. Róma, 1985. 279.; *I primi documenti* 1991, 142.

⁵⁸⁴ Lanfranco M. Serrini generális miniszter levelei P. Kelemen Didák kultuszáról – lásd a 37., 38., 39. és 40. mellékleteket.

⁵⁸⁵ *I primi documenti* 1991, 142.

3. TISZTELETADÁS JELEI A TÖRTÉNELEMBEN

3.1. BIOGRAFIÁK KELEMEN DIDÁKRÓL

Csak néhány hónappal Kelemen Didák halála után P. Hadbavny Krizosztom⁵⁸⁶ *Vita Servi Dei Admodum Reverendi Patris Magistri Didaci Kelemen* címmel Isten Szolgájáról krónikás életrajzot írt,⁵⁸⁷ amely egyben erényeinek foglalata is. A szerző az említett írásban a minorita rendtörténeti eseményeken keresztül Kelemen Didák élettörténetét írta le. Személyes kapcsolatban állt Kelemen Didák atyával, így jól ismerhette életútját, jellemét és erényeit, szemtanúja volt utolsó óráinak. Az életrajzából olyan személyiség tárul elénk, akinek élete példaértékű volt mások számára és hatására nagyon sokan tértek meg. Külön értéket ennek az okmányszerű életrajznak az ad, hogy Kelemen Didák halálának évében készült. Egy kortárs és minden valószínűség szerint szem- és fültanú tollából származik.⁵⁸⁸ Az okmányszerű biográfia végén P. Hadbavny így ír: „*elárvultan könnyezi és siratja meg magát az özvegyé vált tartomány fia*”.⁵⁸⁹

A *Memoria Patris Didaci Kelemen*⁵⁹⁰ című rendi necrologumban Didák atya erényeit méltatják az önmegtagadás és vallásos buzgóság hőstettei miatt.⁵⁹¹ A Rómába elküldött hivatalos jelentés magasztaló szavakkal fejezi ki tiszteletét. „*A jámborságnak szorgos óre, a vallásosságnak példás tüköre, kiváló a szegények és a fogságban levők iránti nagy szeretetben; egész odaadással csüngött lelke a mennyei dolgok elmélkedésén, az imádságon, virrasztáson, böjten és egyéb testi sanyargatásokon. A hit legbuzgóbb terjesztője volt az eretnekek megtérítése és a lelkek üdvének munkálása által; az alázatosság, a türelem, az égi*

⁵⁸⁶ HADBAVNY KRIZOSZTOM született 1721-ben Maksafalván, Szepes megyében. Nemesi származású és valószínű teológiai tudással rendelkezett, hiszen a concionator actualis és a lector declaratus címekeket viselte. Miskolcon 1743-ban szenteltek pappá és egy éven keresztül a miskolci rendházban élt a Kelemen Didák atyával, akiről halála után biográfiát írt. A biográfia Kelemen Didák atya halálát követően készült (1744. április 28.), tehát valamikor május és december között. 1749-ban halt meg Miskolcon tüdőbajban. A Kelemen Didák biográfiája *Vita Servi Dei Admodum Reverendi Patris Magistri Didaci Kelemen* feltehetően 1744. május-december között íródott.

⁵⁸⁷ *I primi documenti* 1991, 99–120.

⁵⁸⁸ RÁKOS 1979, 80.

⁵⁸⁹ „*Plange et tu, simulque nobiscum deplora Patrem tuum, residentia Miskolcziensis, lachrimisque tuis in maxillis tuis amarum ordire planctum. Defecit enim defensor tuus in laboribus, auxiliator tuus in arduis, firmum tuum asyllum in aerumnis, atque in tuis calamitatibus patens refugium.*” *I primi documenti* 1991, 120.

⁵⁹⁰ Necrologo di P. Diego Kelemen (1744). Lásd: 5. melléklet.

⁵⁹¹ Rendi Necrologiumának latin nyelvű szövege: „*Custos sollicitus. Pietatis speculum, speciale religiositatis exemplar, singulari in pauperos in carceratosque charitate insignis; rerum item coelestium contemplationi, orationi, vigiliis, ieiuniis, aliisque corporis macerationibus jugiter addictus; fidei propagator, in convertendis haereticis et procuranda animarum salute zelantissimus. Humilitate, patientia, coelesti sapientia et prudentia, aliisque religioso homine dignissimis virtutibus qua Theologicis, qua Cardinalibus, aliisque eisdem annescis in gradu heroico excellens.*” *I primi documenti* 1991, 121.

bölcsesség és okosság s egyéb a szerzeteshez méltó erények úgy a theologiai, mint a sarkalatos erények heroikus fokban voltak meg benne.”⁵⁹² A római jelentés szerint a kálvinisták szent barátjának hívták őt, és többen titokban fölkeresték, hogy egyházi ügyekben tanácsát kérjék.

1748. március 7-én P. Pál Imre⁵⁹³ magyarországi minorita tartományfőnök jelentést ír a római rendfőnöknek a tartomány személyi és erkölcsi állapotáról, „*Conversorum a Patre Didaco Kelemen Connotatio.*”⁵⁹⁴ Pál Imre tartományfőnök szerint Kelemen Didák példás szerzetesi élete az egész minorita rendtartomány szellemének bizonyítéka.⁵⁹⁵ Az egész rendtartomány, szellemiségével és buzgó tevékenységével állt Didák atya gazdag működése hátterében.

1748-ban történtek meg az első kísérletek Kelemen Didák atya szentté avatásával kapcsolatosan. Ez év május 2-án Károlyi Klára megírta Didák atya életrajzát s egyik levelében⁵⁹⁶ elküldte P. Pál Imre akkori minorita tartományfőnöknek, hogy az apostoli szentszéknek továbbítsa. A levélben kitér Kelemen Didák apostolkodására, erényeire és egész életművére, kérve a Rendtől, hogy indítsa el a szentéletű szerzetes boldoggá avatási eljárását.⁵⁹⁷ Károlyi Klára még Baktán 2500 forintos alapítványt tesz a nyírbátori rendház javára és kezdeményezi a Didák atya szentté avatásához szükséges iratok gyűjtését is.⁵⁹⁸

Augusztus 26-án P. Pál Imre ezt a levelet⁵⁹⁹ latin fordításban közli P. Ganganelli Lőrinc római szentszéki főtanácsossal,⁶⁰⁰ a későbbi XIV. Kelemen pápával. 1749. január 30-án Pál Imre tartományfőnök újabb jelentésében visszatér Kelemen Didák életszentségére, *cum fama sanctitatis defuncti.*⁶⁰¹ E latin szöveg immár szinte egy harmadik életrajza Kelemen Didáknak. Károlyi Klára a dolog szerencsés végkimenetelét azonban már nem érte meg 1749-ben bekövetkezett halála miatt.⁶⁰² 1749. szept. 26-án hunyt el 51 éves korában. A

⁵⁹² TAKÁTS 1892, 679.

⁵⁹³ PÁL IMRE született 1707-ben. A Renden belül először bölcseletet tanított a kézdivásárhelyi iskolában, majd a teológiát Eperjesen, ahol aztán a Studium generale igazgatója is volt. Tartományfőnökké választották (1747-1750). Meghalt Eperjesen 1788. március 19-én. Legfontosabb munkája a *Brevis Conspectus Historicus Provinciae Hungariae a S. Elisabeth.* Kézirat a Generális Kuria irattárában (Ungheria, S/XXX.A.2 sz.) található.

⁵⁹⁴ Pál Imre provinciális levele a generálisnak. (1748. március 7.) Lásd a 6. mellékletet – La lettera dal P. Emerico Pal al P. Generale sulla santità del Servo di Dio; *I primi documenti* 1991, 123–125.

⁵⁹⁵ RÁKOS 1975, 696.

⁵⁹⁶ KÁROLYI 1890, 11–17.

⁵⁹⁷ RÁKOS 1975, 697.

⁵⁹⁸ KÖHALMI 1944, 45.

⁵⁹⁹ Lásd 7. sz. melléklet – P. Emerico Pal la lettera sulla provincia. (1748. augusztus 26) Minister Provincialis Emericus Pal epistola in qua continetur series Ministrorum Provinciae nostrae Hungariae ab incuabulis ad. a 1614.

⁶⁰⁰ *I primi documenti* 1991, 64.

⁶⁰¹ Informazioni dal P. Emerico Pal sul Diego Kelemen „super forma sanctitatis (1749. január 30.) Lásd a 9. sz. mellékletet.

⁶⁰² „Kelemen Didák szenttéavatási fejleményeit azonban már nem érte meg a nemeslelkű nő, mert 1750-ben ő is

györgyfalvai minoriták templomában nyugszik. Szentségéről tanúságot tesz Inventarium Bathoriensis is.⁶⁰³

3. 2. A TÖRTÉNELEM TANÚSÁGTEVŐI DIDÁK ATYÁRÓL

P. Kelemen Didák életszentsége szerfölött híres volt. Benkő Sámuel⁶⁰⁴ orvos és bölcsész Miskolc-történetében (*Thopographia Oppidi Miskoltz historico-medica* - 1782) szentként emlegeti. Munkájában megemlíti, hogy az életében történt csodák miatt már a környékbeli katolikus hívek szentnek tartották.⁶⁰⁵ Az említett szerzőnek miskolci monográfiája 1818-ban második kiadásban is megjelent, felújítva ezáltal Isten Szolgája szent életének hírét is. Szirmay Antal⁶⁰⁶ 1809-ben Budán kiadott „*Szathmár vármegye fekvése, történeti, és polgári ismerete*” művében többek között ír Kelemen Didák Nagybányán a pestiseselek között tett áldásos tevékenységéről és az ezt követően terjedő szentségéről.

Knáisz Mihály⁶⁰⁷ 1803-ban a legelterjedtebb történeti művében a „*Chronologico-Provinciae Ordinis FF. Minorum S. Francisci Conventualium Provinciae Hungariae et Transsylvaniae*” című munkájában Szent Ferenc életén és Rendje történetén kívül részletes adatokat közöl a magyar rendtartomány kialakulásáról, elterjedéséről, az egyes rendházak keletkezéséről és a rendtartomány helyzetéről.⁶⁰⁸ Ezenkívül számos rendi értesítő tartotta

elköltözött az élők sorából. A nép áldása kísérte kedves halottját sírjában.” TAKÁTS Sándor, Károlyi Sándor és Kelemen Didák. In: *Régi magyar asszonyok*, Bp., 1914, 236–247. és KÁROLYI 1890, 7.

⁶⁰³ Necrologo di P. Diego Kelemen (1749) – lásd a 10. mellékletet.

⁶⁰⁴ BENKŐ SÁMUEL született Kisbacon, 1743ban. Orvos és várostörténész, szerteágazó természetkutató munkát folytatott. Átfogó munkában dolgozta fel Miskolc földrajzát, természetrajzát, iparát, lakosságát és egészségügyét. Meghalt Miskolcon, 1925. április 25-én.

⁶⁰⁵ ... *ceterisque virtutibus ac signis etiam clarus, eximia sanctitatis fam obiit Miskoltzini; cuius tumbam Exc. Comes Gabriel Erdődi Episcopus Agriensis proprio obsignavit sigillo, ac requiescit in Crypta RR. PP. MM.* Benkő Sámuel: *Topographia oppidi Miskolcz historico-medica*. Kassa 1782. (2. kiadás. Miskolcz, 1818. *Ism. Tud. Gyűjt.* 1819. 1.); RÁKOS 1975, 684.

⁶⁰⁶ SZIRMAY ANTAL született Eperjesen, 1747. január 20-án - táblai ülnök, Zemplén vármegye követe. Megírja Zemplén vármegye ismertetését, melyhez adatokat még a megyei levéltár rendezésekor gyűjtött. Meghalt Szinyéren, 1812. szeptember 19-én. Munkái között ott van: *Szathmár vármegye fekvése, történeti, és polgári ismerete. Buda, 1809. I. rész.* Ebben a műben találjuk meg Kelemen Didákra vonatkozó részét: *1710. Eszt. Kelemen Didák Atyát, Magyar születésű fiaikat Gárgyánoknak ide rendelvén, Báró Károlyi Sándor Fő-Ispány által előbbeni hajlékokat vissza nyerték. Vólt ezen Kelemen Didák a' leg nevezetesebb Atyák közzül, a' ki akkor Nagy-Bányán uralkodó dög halálban, minden tartózkodás nélkül három esztendeig a' népnek szolgált, még életében sok csudákkal tündöklött, és mint boldogittatnak (Beatificatus) mostis láttatik a' Miskoltzi sír bőltnban rohdadatlan teste. - 1711. Eszt. Azon Kelemen Didák esedezésére VI. Károly Császár-is meg erősítette kegyes hagyományokat: hogy a' magok tartásán kívül hat szegényeket is - az Ispitályban gyámolítani tartozzanak.* 237-238.

⁶⁰⁷ LAKATOS Ottó, *Arad története*, Arad, 1881. III. 64.; LAKATOS, III. 64.; *Névtár: A magyarországi konv. minoritarend névtára* 1882, 145.; SZINNYEI József, *Magyar írók élete és munkái*, Bp., 1891–1914, VI., 604.

⁶⁰⁸ MONAY 1953, 58.

ében a boldoggá avatás gondolatát. Az 1864. évi Schematismus írja,⁶⁰⁹ hogy az életében már tanítása és tettei miatt felövezte a szentség híre. Az 1874-ben, és 1882-ben,⁶¹⁰ kiadott értesítők is foglalkoznak ezzel az üggyel, de a múlt évszázad háromnegyedéből a történelmi okok miatt hiányoznak a bővebb adatok a Kelemen Didák személyét tárgyaló bibliográfiákból.⁶¹¹

Brázay János mezőpetei plébános és író 1889-ben szent Didák napján közzéteszi Károlyi Klára 1748-as levelét Kelemen Didák életszentségéről, többek között ezekkel a bevezető szavakkal: „Mivel Kelemen Didák atya szentség hírében halt meg, árva K. Klára levele és Szabadszállási István vice ispány bizonyítványa az ő jámbor élete és erényeiről az ő szentté avatása érdekében íratlak, mint ezt a levél végsorai is bizonyítják, hogy Isten és Anyaszentegyház által nekünk tükörül tétessék megdicsőítése (...) és dicsőítesse Isten az ő szenteiben.”⁶¹² Károlyi Klára két levelének további ismertető szavaiban még hozzáfűzi, hogy ezeket tiszta meggyőződéssel és a szemtanú szavaival írja.⁶¹³ Ballagi Aladár 1891-ben, a Brázay-kötet irodalmi ismertetésekor maga is kifejezi tiszteletét Kelemen Didák iránt.

Takáts Sándor piarista történész az 1892-ben a budapesti Katholikus Szemlében, folytatásában foglalkozik *Kelemen Didákkal és Károlyi Sándor családjával*⁶¹⁴ levéltári kutatásainak eredményeként hiteles képet adva Didák atya lelkületéről. Később pedig, 1914-ben a *Régi Magyar Asszonyok*-ról, köztük Károlyi Kláráról írott könyvében újra Isten Szolgája feledhetetlen személyének szerepét méltatja a magyar társadalmi életben „*Károlyi Sándor és Kelemen Didák*” címen.

Éble Gábor⁶¹⁵ 1892-ben hűen átírja Károlyi Klára levelét, hozzáfűzve, hogy Isten Szolgája élete állandóan foglalkoztatta az írókat és vonzotta az olvasókat. Palmer Kálmán⁶¹⁶ 1894-ben pedig a *Nagybánya és környéke* című könyvében méltatja Kelemen Didák társadalmi erényeit. Szinnyei József⁶¹⁷ 1897-ben *Magyar írók élete és munkái*-ban foglalkozik

⁶⁰⁹ *Pater Didacus Kelemen doctrinae et virtutis splendore enitens de civitate (N. Bánya) optime meruit, diem supremum in fama Sanctitatis obiit.* In: Schematismus 1864. 131.

⁶¹⁰ A magyarországi konventuális Minoritarend Névtára. Arad, 1882–1883.

⁶¹¹ 200 éves 1944, 19.

⁶¹² KÁROLYI 1890, 7.

⁶¹³ *Mennyire megerősíti e levél mindazt, amit árva Károlyi Klára levelében olvasunk K. D. atyának az oltári szentség iránti mély tiszteletéről, test-sanyargatásáról, böjtöléséről! Méltán elhihetjük, hogy igaz lelki ismerete szerint írta le K. D. atya buzgó életét, mint a levél elején ezt kifejezi.* KÁROLYI 1890, 7.

⁶¹⁴ TAKÁTS 1892, 394–430, 535–561, 678–707.

⁶¹⁵ ÉBLE GÁBOR történétíró, született Mecséren, 1843. március 25-én. 1875 és 1901 között a Károlyi család pénztárnoka és levéltárosa volt. Főként a Károlyi család történetével foglalkozott. Versek is írt. Meghalt 1923-ban. Munkái többek között: *Károly Ferenc gróf és kora. 1705–1758.* Budapest, 1893.

⁶¹⁶ PALMER KÁLMÁN író született Oláhláposbányán, 1860. december 25-én. Számos költeménye, dalszövege, cikke, műfordítása s néhány történelmi munkája jelent meg. Meghalt Budapesten, 1933. május 24-én. Munkái között van: *Nagybánya és környéke,* Nagybánya, 1894.

⁶¹⁷ SZINNYEI JÓZSEF született Komáromban, 1830. március 18-án. Bibliográfus, könyvtáros, irodalomtörténész. Pozsonyban (1872) tartózkodása alatt különösen a magyar családok genealógiájával foglalkozott és az ottani megyei levéltár felhasználásával több Pozsony-megyei család történetét és leszármazási

Didák atya személyével és hozzáfűzi, hogy szentté avatása még folyamatban van.

Átlépve a XX. századba, Szendrei János 1911-ben kiadott *Miskolcz város története és egyetemes helyrajza*⁶¹⁸ című könyvében úgy emlékezik meg Kelemen Didákról, mint általánosan tisztelt szentéletű férfőről.

Az első világháború után, 1927-ben Csák Alajos Cirjék minorita tartományfőnök könyvével (*Kelemen Didák csodás élete és működése*) szinte új szakaszába jutott a „Kelemen-per”, amely kezdettől mindvégig föltételül szabja a történeti, hittudományi, jogi megalapozottságot. Kelemen Didák újra közismertté vált.

A magyarországi rend feloszlatása (1950–1990) alatt a római Szent Péter bazilika gyóntatói, Monay Ferenc és Rákos Rajmund könyvek kiadásával segítették a boldoggá avatási eljárást.

1950-ben Monay Ferenc a Katolikus Szemlében *Kelemen Didák, az elfelejtett magyar missziós apostol* című írását közli.⁶¹⁹ Majd 1953 szeptemberében megjelent könyvében (*Adatok a magyarországi és erdélyi minoriták irodalmi munkásságáról*) a szerző részletesen foglalkozik P. Kelemen Didák életével és irodalmi alkotásaival. Ugyanazon év októberében kiadott latin nyelvű műben (*De Provincia Hungarica Ordinis Fratrum Minorum Conventualium Memoriae Historicae*) Isten Szolgája kétszeres tartományfőnökségét (1717–1720, 1723–1726) méltatja az egyháztörténet szemszögéből. Később, 1957-ben megjelenteti a *P. Kelemen Didák, a Felső-Tiszavidék apostola* című kis életrajzát. Végül a szerzőnek 1958-ban a *Miscellanea Francescana* tudományos folyóiratban kiskönyvecskéje jelent meg: *P. Kelemen Didák, a Felső-Tiszavidék apostola*; a könyv olasz fordításának címe *Il Servo di Dio P. Diego Kelemen, O.F.M.Conv.*⁶²⁰ Az említett fordítás később újra nyomva, sok ezres példányban az egész világon elterjedt.

Rákos Balázs Raymund (1911–1994) pedig szinte egész életét annak a küzdelemnek szentelte, hogy Didák atyáról minden fennmaradt információt összegyűjtsön, hogy részletes életrajzát újra napirendre elkészítve elősegítse a szentté avatási folyamatot.⁶²¹

táblázatát küldte *Magyarország családai* című munkájába. Meghalt Budapesten, 1913. augusztus 9-én. Legfontosabb műve a *Magyar írók élete és munkái* (Vita et opera scriptorum Hungarorum). I–XIV., Bp., 1891–1914, amely közel 30 000 író részletes életrajzát, illetve kiadott műveit tartalmazza, s ma is nagyon fontos forrásmunka.

⁶¹⁸ SZENDREI 1904–1911.

⁶¹⁹ MONAY Ferenc, *Kelemen Didák az elfelejtett magyar missziós apostol*, Katolikus Szemle, Külföldi Magyar Actio Catholica, Róma, (2)1950, 66–69. (A továbbiakban: MONAY 1950.)

⁶²⁰ MONAY Ferenc, VASS Tibor, *Il Servo di Dio P. Diego Kelemen O.F.M.Conv (1683–1744)*, Miscellanea Francescana, Róma, (3)1958, 294–305.

⁶²¹ Rákos B. Rajmund levele a generális miniszterhez – lásd a 31. mellékletet: „*Főtisztelendő Generális atya, alázatosan kérem, hogy atyai főtisztelendősége vegye figyelembe jóindulatú megjegyzést, azaz felismerni Kelemen Didák OFMConv atya (1683–1744) történelmi aszketikus fényes alakját és folyamatos tiszteletét, a*

P. Kelemen Didák összefoglaló életrajza Rákos Raymundtól „*Ugye, atyafiak?!*” címen 1975 nyarán jelenik meg Rómában. Ezt követően Didák atya méltatásai Rajmund atya hazai munkáival folytatódnak. Először 1975. augusztus 6-án a vatikáni rádió hullámain a szerzővel beszélgetést közvetítettek az „*Ugye, atyafiak?!*” könyvének megjelenéséről. A „*Szolgalat*” 1975. szeptember 29-i száma tanulmányt közöl *Kelemen Didák papi lelkisége* címmel. Ugyanabban az évben, november 13-án Rákos Raymund a „*Humanismo renovando*” római nemzetközi kongresszuson, a „*Cancellaria*” palotában előadást tartott Kelemen Didák nyomtatott műveinek egyetemes értékfogalmairól: „*Valori universali negli scritti di P. Diego Kelemen francescano conventuale*”.⁶²² A minorita rend hivatalos római közlönye, a *Commentarium Ordinis* 1975. év végi számában Ernesto Piacentini, vice-posztulátor rövid beszámolót közöl Rákos Raymund november 13-i előadásáról. A szerző Assisiben *San Francesco, Patrono d'Italia*⁶²³ a minorita ferences folyóiratban 1976 júniusa és 1977 februárja között három számban közölt cikket számos képpel Kelemen életéről, apostolkodásáról, nyomtatott munkáiról, boldoggá avatási ügyéről.

Legvégül latin-olasz kétnyelvű kiadásban a minoriták szentté avatási posztulátora adta ki Rómában 1991-ben: *I primi documenti biografici del Servo di Dio P. Didaco Kelemen dei Frati Minori Conventuali (1683–1744)*. (Isten szolgája P. Kelemen Didák minorita első életrajzi dokumentumai).⁶²⁴

magyarországi Szent Erzsébet Tartomány dicsőségét, a dinamikus párbeszéd türelmes hőstét a magyar ellenreformáció legkeményebb időiben.

Kelemen Didák atya szent életének szemtanúi, munkatársai, és a korabeliek élő vágya, hogy boldoggá avatása által nyilvánosan tiszteljék mint példaképet és mint mennyei közbenjárót az anyaszentegyházban, ami soha nem volt elfeledve vagy elhanyagolva; és ha a munka folyamat, amely röviddel a híres minorita szerzetes halála után kezdődött el hiányos maradt, megjegyzést kell tenni a történelmi eseményekről melyek Magyarországot érintették, a francia forradalom általános következményeiről, az 1848-49-es évek magyar újjászületésének tragikus időszakáról, a folyamatos nemzeti helyzetről, a két világháborúról, és végül a szerzetesi élet elnyomásáról Magyarországon és a szomszédos országokban.

P. Kelemen Didák az egyik legismertebb és legtiszteltetlenebb a boldoggá avatás jelöltjei között Magyarországon. Ott az ő szent életének emlékét hűségesen őrzik és mély tisztelet övezi.

Főtisztelendő miniszter generális atya, mi, konventuális minorita testvérek és mindannyian, akik lelki kapcsolatban a szeráfi rendünkhöz tartozunk Magyarországon és Erdélyben (Románia), emeljük alázatos imádságainkat a Szentháromságos egy Istenhez, hogy Kelemen Didák erényeit ismerje el az Egyház, hogy a vallási élet újraébredésének gyümölcseit hozza mindenhol, de különösen Magyarországon és Erdélyben.

Főtisztelendő miniszter generális atya, forró vágygal könyörgök, az én alázatos munkámra adja szeráfi áldását.” lásd 30., 31. és 31. mellékletek – Rákos Raymund atya a generális miniszternek levelei a magyar tartomány helyzetéről és Didák atya az oltárra emelés szükségességéről.

⁶²² *Commentarium Ordinis Fratrum Minorum Conventualium*. Róma, 1975, 242-244.

⁶²³ RÁKOS B. Raymund, *La tappe della sua vita*, San Francesco, Patrono d'Italia, Assisi 6 (1976), 266-271.; *Il servo di dio P. Diego Kelemen*, San Francesco, Patrono d'Italia, Assisi 7-8 (1976), 319-322.; *Padre Diego Kelemen restauratore della fede, di tempi e di anime*, San Francesco, Patrono d'Italia, Assisi 2(1976), 51-55.

⁶²⁴ *I primi documenti* 1991, 17-127.

3. 2. TANULMÁNYOK ÉS MEGEMLÉKEZÉSEK DIDÁK ATYÁRÓL

A Kelemen atya képével és életrajzával nyomott levelezőlapok 1929-től terjedtek el az egész világon, majd 1930. január 6-án megjelenik a Kelemen levélpapír borítékkal.

A római minoritarendi főiskola latin folyóiratában (*Iuventus Apostolica*) 1930 áprilisában cikk jelent meg róla: *Ven. Didacus Kelemen O.N., Missionarius Apostolicus in Hungaria (1683–1744)*.

Baranyai Béláné művészettörténész 1930-tól rendszeresen tanulmányozta P. Kelemen Didák teológiai ihletett szerepét a templom berendezésénél Nyírbátorban,⁶²⁵ és következtetéseit többnyelvű szaklapban közölte.

A kolozsvári *Erdélyi Tudósító* 1936 januárjában cikket közöl Dr. Kovács S. Jánostól *Kelemen Didák*.⁶²⁶ címmel. A rajzolt arckép alatt ez olvasható: „Kelemen Didák, székely származású pap, kinek szentté avatási perét Rómában újból felvették.”

Vucskits Jenő, a P. Kelemen Didák által alapított miskolci gimnázium igazgatója, a Magyar Kultúra hasábjain (1937. nov. 5.) hittudományi elemzéssel és a szakirodalom szemszögéből méltatta Isten Szolgája *Búzafejek* című szentbeszédgyűjteményét.⁶²⁷

A miskolci *Katolikus Ösvény* 1938 folyamán többször foglalkozott Didák atya életével.⁶²⁸ Ugyanabban az évben a lengyelországi Niepokalanówban, a P. Kolbe Maximilián alapította szerzetesi közösségben érdeklődés és tisztelet nyilvánult meg a magyar P. Kelemen Didák iránt.⁶²⁹ Kelemen-emlékképek kerültek világszerte forgalomba.

A miskolci *Magyar jövő* 1939. december elején hosszabb cikket szentelt Kelemen jubileumának, hiszen kétszáz évvel korábban Miskolc az ő pártfogásával nyerte el Istentől a pestistől való mentességet. A harmincas évek végén utcát róla neveztek el, mint a város neves erkölcsi nagyságáról.⁶³⁰

1942 áprilisában Meszlényi Antal az *Egyházi Lapokban* méltatja P. Kelemen Didák életművét a magyar művelődés és irodalom területén.⁶³¹ Ugyanezen év novemberében pedig Nagy Miklós plébános könyve jelenik meg *A tiszai vándor* címmel.⁶³²

⁶²⁵ BARANYAI 1960, 196–229.

⁶²⁶ KOVÁCS 1944, 390–394.

⁶²⁷ VUKITS 1973, 238–239.

⁶²⁸ LISSZAY-PAPP Mihály, *Emlékezzünk Kelemen Didák atyáról!*, Katolikus Ösvény, 1938. január 9-i sz.

⁶²⁹ Pochodnia SERAFICKA, *Słynny o. Dydak Kelemen z Zakonu OO. Franciszkanów jako przeciww zarazie i komunizmowi*. 13 (1938/3) 92–93.; *I primi documenti* 1991, 140.

⁶³⁰ RÁKOS 1975, 801.

⁶³¹ MESZLÉNYI Antal, *Kelemen Didák (1683–1744)*, Egyházi Lapok, 1942. ápr., 100–102. (A továbbiakban: MESZLÉNYI 1942.)

⁶³² NAGY Miklós, *A tiszai vándor*, Bp., 1942, 1–30.

A Kelemen atyáról szóló írásokban nagyon gazdag volt az 1944-es év. Először április 28-i műsorában a Magyar Rádió emlékezett P. Kelemen Didákról halála 200. évfordulóján.⁶³³ Ezt az előadást a *Kelemen Atya Közlönye* című harmadrendi kiadványban is közölték, amely ez év április 28-án sok ezer példányban Miskolcon jelent meg. Azután az egri minorita papnevelő közlönye, a *Vita Seraphica* ez év májusában szentel több tanulmányt a szentéletű minoritának.⁶³⁴ Egy hónappal később Nagy Kázmér az *Élet* című kiadvány június 11-i számában P. Kelemen Didákról a *A Tiszavidék Pázmány Pétere* című írását jelentette meg.⁶³⁵ Végül Péchy-Horváth Rezső az *Egyházi Lapok* 1944. októberi számában írt cikket róla: *Kelemen Didák, a szentéletű minorita.*⁶³⁶ 1948-ban az esztergemi egyházmegyében azok számára jelent meg kis imafüzet, akik mindjobban szeretnék megismerni és tisztelni Isten Szolgáját.⁶³⁷

1976-ban Palágyi Andrea az *Életünk* áprilisi számában írt Kelemen Didák buzgóságáról, aki társaival „nem akart henyélni az Úr szőlőjében;”⁶³⁸ ezen kívül angolra fordította Nagy Miklós és Ölbey Irén versét Kelemen Didákról. 1976 februárjában a *Kelet-Magyarország* több számában Fazekas Árpád nyíregyházi főorvos tanulmányát közli: *Szabolcsi adatok az alkoholelles küzdelemhez,*⁶³⁹ amelyben Kelemen Didák szavait idézi kérve segítségét az alkoholizmus problémájának megoldásában. 1976 decemberében pedig Siki Géza a *Vigiliában* emlékezik meg P. Kelemen Didákról, „egy kivételes egyéniség Istenhez vezető útjának egyes állomásairól”.

A külföldi újságok is írnak Didák atyáról. Így a génuai minorita folyóirat *L'Immacolata e il suo Cuore* 1974 szeptemberében cikket közöl a miskolci Kelemen- képről: *L'Effigie del Servo di Dio P. Didaco Kelemen* utalva a kevéssel előbbi cikke Prokop Pétertől a *L'Osservatore Romano*⁶⁴⁰ hasábjain. Szántó Konrád, ferences teológiai tanár az *Új Ember* 1974. szeptember 28-i számában írt a magyar barokk egyik jelenségéről, *Emlékezés Kelemen Didákra*⁶⁴¹ címen. Ölbey Irén, nyírségi költő egy clevelandi újság (Katolikus Magyarok Vasárnapja) 1974. december elsejei számában verset jelentett meg róla: *Kelemen Didák*

⁶³³ KOVÁCS Tibor, *Egy nagy magyar minorita*, Kelemen Atya Közlönye. Miskolc, 1944, 1–3.

⁶³⁴ Vita Seraphica, Miskolc, 1944. májusi sz.

⁶³⁵ NAGY Kázmér, *A Tiszavidék Pázmány Pétere*. In: *Élet*. Bp., 1944. jún. 11-i sz., 461-462.

⁶³⁶ PÉCHY Alán, HORVÁTH Rezső, *Kelemen Didák, a szentéletű miskolci minorita*, *Egyházi Lapok*, 1944. okt., 283–284.

⁶³⁷ Az Esztergomi Főegyházmegyei Hatóság 2174/1948. számú engedélyével jelent meg.

⁶³⁸ *Életünk* – Európai Magyar Katolikusok lapja, 1976. áprilisi számában jelent meg.

⁶³⁹ FAZEKAS Árpád, *Szabolcsi adatok az alkoholelles küzdelemhez*, *Kelet-Magyarország*, Nyíregyháza, 1976. febr. 11, 12, 13, 14 és 15-i sz.

⁶⁴⁰ PROKOP Péter, *L'effigie del servo di Dio P. Didaco Kelemen*, *L'osservatore Romano*, Roma 1974. júl. 14-i sz., 6.

⁶⁴¹ SZÁNTÓ Konrád, *Emlékezés Kelemen Didákra*, *Új Ember*, 1974. szept. 29-i sz.

1683–1744,⁶⁴² méltatva társadalmi és népnevelő munkáját. P. Ortloff Bertram német minorita 1976 májusában értekezett Isten Szolgájáról hosszú cikkben. Ugyancsak 1976-ban a páduai *Sendbote des Hl. Antonius* decemberi száma hoz cikket Anton Alex tollából, és vele együtt Nagy Miklós versének német fordítását Schiller Auréltól. Majd Páduában az *El Mensajero de S. Antonio* 1978. júliusi száma szentel cikket Didák atyának: *Testigos. El inmenso poder de la oracion*. Rómában az *Ecclesia Mater* folyóirat 1978. évi 2. számában A. Barbiero tanulmányát hozza: *L’apostolo della Chiesa in Ungheria*. Az „Új Ember” 1978. szeptemberi 24-i számában P. Dr. Szántó Konrád „*Kelemen Didák – leveleinek tükrében*”⁶⁴³ könyvismertetésével mélyíti el Isten Szolgája lelkeségének ismeretét. Nápolyban pedig a *Luce Serafica*⁶⁴⁴ folyóiratban Antonio Pedrelli bolgónai minorita, a minorita ferences világiak általános igazgatója Károlyi Klárát méltatva *Una grande figura di Terziaria ungherese* című cikkében kiemeli lelki vezetőjének, P. Kelemen Didáknak erényeit is: „*le prediche, preghiere e fatiche apostoliche*”.

⁶⁴² ÖLBÉY Irén, *Kelemen Didák*. In: Katolikus Magyarok Vasárnapja. Cleveland, 1974, dec. sz.

⁶⁴³ SZÁNTÓ 1978.

⁶⁴⁴ Antonio M. PEDRELLI, *Clara Károlyi*, Luce Serafica, Nápoly 51 (1978) 12, 389–392.

3. 3. A MISKOLCI MINORITA PLÉBÁNIA KIADVÁNYAI

2008–2012 között a miskolci minorita plébánián több kiadvány jelent meg. 2008-ban a *Veritate facere in caritate* című konferenciára készülve, az előkészítés során, jelent meg hasonló kiadásban Dr. Csák Alajos Cirjék *Kelemen Didák csodás élete és működése* című dokumentumkötete, és P. Monay Ferenc *P. Kelemen Didák, a Felső-Tiszavidék apostola* című műve.⁶⁴⁵

3. 3. 1. ADAMCZYK BOGDAN SZERKESZTŐ MUNKÁI

E disszertációnak szerzője miskolci plébánosként 2009-ben megjelentettem a *Gondolatok P. Kelemen Didákról* című könyvet, a Didák atya által épített miskolci templom építésének 280. évfordulója alkalmából. A könyvben többek között a tartomány rendi irattárában található és még nem publikált *Protocollumot* – magyar fordításban házi krónikát – tettem közzé. A kiadvány második részében Kelemen Didákról szóló elmélkedéseimet és imákat közöltem.⁶⁴⁶

2009-ben és 2011-ben jelent meg az *Ájtatosságok gyűjteménye* című könyv, mely a miskolci Minorita templomban az egyházi év ünnepein elhangzott imádságokat gyűjtötte össze. Az imák között szerkesztőként többek között közöltem a Kelemen Didák tiszteletére megszerkesztett imaórát is, remélve Didák atya kultuszának terjesztését és mihamarabbi boldoggá avatását.⁶⁴⁷

A 2008–2012 közötti években plébánosként a miskolci plébánián év végi kalendáriumot és falinaptárt szerkesztettem. 2009-ben és 2012-ben a *Minorita Kalendárium*, 2010-ben és 2011-ben pedig a *Ferences Világi Rend Kalendárium*a címet viselte. A kiadványokban Kelemen Didákról, tisztelete terjesztéséről szóló cikkek és az általa épített templom felújításával kapcsolatos írások kaptak helyet.

2013-ban több írásom jelent meg Kelemen Didákról. Először a *Keresztény Élet* hetilap öt részben jelentetett meg szemelvényeket Kelemen Didák életrajzából, kihangsúlyozva a Kárpát-medencében folytatott áldásos tevékenységét.⁶⁴⁸ Majd az *Új Misssio* miskolci havi lap

⁶⁴⁵ CSÁK 1927, 1–2.

⁶⁴⁶ *Gondolatok* 2009, 4.

⁶⁴⁷ *Ájtatosságok gyűjteménye*, szerk. ADAMCZYK Bogdan, Miskolc, 2009. II., 4.

⁶⁴⁸ ADAMCZYK Bogdan, *Tisza-vidék apostola I-IV rész*, Keresztény Élet, 2013. márc. 3-i, 10-i, 17-i, 24-i és 31-i sz.

a szentéletű minorita boldoggáavatási perének különböző eseményeit ismertette meg.⁶⁴⁹ Végül az aradi *Nyugati Jelen* napilapban a Magyar Tartomány történetéről és Kelemen Didák boldoggáavatásáról jelentek meg írásaim.⁶⁵⁰

Az év második fele sem telt el eseménytelenül. Augusztus 19-én, az aradi Kulturházban előadást tartottam *Kelemen Didák papi lelkesége* címmel⁶⁵¹, majd Piliscsabán a „Filológia és Irodalom” konferencián *Kelemen Didák és pártfogói levelek tükrében* című előadásom hangzott el.⁶⁵²

3. 3. 2. DOBOS MARIANNE DIDÁK ATYÁTÓL SZÓLÓ KÖNYVEI

2008-ban a miskolci Minorita plébánia felkérésére, Dobos Marianne író nő megszervezte *Veritatem facere et caritate* című nagyformátumú városi és egyetemi konferenciát, Kelemen Didák születése 325. és pappá szentelése 300. évfordulójának megünneplését. A konferenciára készülve, a www.mkdsz.hu honlapon 2008. február 29. és március 7. között megjelent írásaiból, a szerző *Ki hengeríti el a követ?* című könyvet adott ki. A könyv előszavában, melyet hét nyelven közöltek, dr. Surján László, az Európai Parlament képviselője méltatta Didák atya történelmi nagyságát.⁶⁵³ Ezt követően mind a tudományos kutatás, mind a lelki élet területén könyvei jelentek meg Dobos Marianne-nak.

Szintén 2008-ban jelenik meg *Tiszta kéz, feddhetetlen szív!* című kötete, melynek előszavában Dr. Beer Miklós váci megyéspüspök Kelemen Didákról ezt írja: „*Meglepődötten csodáltam rá újra, mi mindent tudott ez az egyetlen ember, teljesen az Isten kegyelmére hagyatkozva, imádkozva, és éjt nappallá téve, dolgozva a haza „újraevangelizálásáért” és felvirágoztatásáért megtenni, Isten áldásával.*”⁶⁵⁴ Úgyszintén 2008-ban *A gondviselés útján* című kiadvány jelent meg. A könyv Regőczi István atya 65 éves papi jubileuma alkalmából készült el, augusztus 15-én a Kelemen Didák atya sírjánál mondott vasmiséje emlékére.⁶⁵⁵

⁶⁴⁹ ADAMCZYK Bogdan, *Hősiesen gyakorolt erények*, Új missió, 2013/2, 18–19. és *Didák atya ügye*, Új missió, 2013/3, 18–19 sz.

⁶⁵⁰ ADAMCZYK Bogdan, *A Magyar Minorita Tartomány története a XVII–XVIII. században*, Nyugati Jelen, Arad, 2013. jún. 10-i és *Kelemen Didák boldoggáavatásának története*, Nyugati Jelen, Arad, 2013. jún. 19-i sz.

⁶⁵¹ ADAMCZYK Bogdan, *Előadás a Minorita Kulturházban*, Nyugati Jelen, Arad, 2013. aug. 20-i sz.

⁶⁵² ADAMCZYK Bogdan, *Kelemen Didák és pártfogói levelek tükrében*, kézirat, elhangzott 2013. szeptember 4–5 között a PPKE Piliscsabán rendezett „Filológia és Irodalom” című konferencián.

⁶⁵³ DOBOS Marianne, *Ki hengeríti el a követ? Gondolatok Kelemen Didákról (1683–1744)* Miskolc, 2008, 2–15.

⁶⁵⁴ DOBOS Marianne, *Tiszta kéz és feddhetetlen szív!* Miskolc, 2008, 3–5.

⁶⁵⁵ DOBOS Marianne, *A Gondviselés útjain. Gondolatok vitéz Regőczi István atya 65 éves papi jubileumán (1943–2008) Kelemen Didák atya sírjánál mondott vasmiséje emlékére*, Miskolc, 2008, 5.

Dobos Marianne nemrég megjelent további két könyve 2009-ben *Az egészen összetört alabástrom edény* és 2011-ben *Az összecsomózott szalag*, ami többek között két minorita ferences szerzetesről szól, akik részt vettek az egyház megszervezésében és újjáépítésében.⁶⁵⁶ Kelemen Didák a török pusztítás utáni időkben Szabolcs vármegye újjáépítésében fontos szerepet vállalt. Topoliński atya pedig generális posztulátorként XII. Piusz pápa sugallatára a lengyel menekültek útját szervezte a megszállt országból a határokon túlra, és eközben mártírhalált szenvedett.⁶⁵⁷

Ide kívánczok két idézet rész kiemelése *Az összecsomózott szalag* című kötet bevezető ajánló soraiból. Az első Bíró László tábori püspök tollából:

„Ha végigjáróm Olaszországot, szinte mindegyik városnak megvan a maga sajátos színezetű, más-más élethelyzetből a szentségbe emelkedő példája. San Gennaro vérének felbuzgása Nápoly világismertségű eseménye. évenként kétszer emberek tízezreit vonzza a városba. Miért ne lehetne Miskolcból is zarándok város. A hívek naponta imádkoznak Isten Szolgája Kelemen Didák boldoggá avatásáért. Konferenciákat rendeznek, PhD dolgozatok készülnek irodalomtörténetből és történelemből. Csodás életéről, koráról, és annak századokat átívelő recepciójáról tudósok, es tudományos pályára készülő írók értekezéseiket. Az egyetlen olyan magyar barokk templom, amelyet elkészülte óta nem renováltak, nem rontottak el stílusában a miskolci Nagyboldogasszony titulusú minorita templom. Most romos a homlokzata. Felújítva országos, sőt nemzetközi zarándokhely lehetne. Segítené a város lelki szellemi fellendülését. Még a gazdaságát is, mert a jelenlegi leépült, ipara vesztett létéből a megyeszékhely, feltápáskodhatna ezáltal. Nevet, dicsőséget szerezhetne a városnak, a hazai újjászületés egyik meghatározó szellemi eseménye lehetne a XVIII. századi magyar, és a XX. századi lengyel minorita boldoggá avatása. Örülhetnének ennek a katolikusok, mert közülük való szerzetes volt, életpéldát adhatna magyarságából, mert egy akkor is szétzúzott országot segített szellemileg felépülni, örülhetnének a művészettörténészek, mert egy szépen, stilszerűen megújuló barokk templommal gazdagodhatnának, és örülhetne a totális rendszerek minden ellenzője, mert a templomalapító szent-jelölt nyomában járva kapcsolódott össze Közép-Európa térsége, magyarok es lengyelek együtt. Sőt! Fr. Topoliński életművének meghatározóan fontos másik két helyszíne Olaszország, es az Amerikai Egyesült

⁶⁵⁶ JUHA Enikő, *Dwaj niezwykli franciszkanie*, Polonia Węgierska (A Magyarországi lengyelek havilapja), 2011/11 sz., 17.

⁶⁵⁷ DOBOS Marianne, *Az összecsomózott szalag*, Miskolc, 2011, 7. (A továbbiakban: DOBOS 2011.)

Államok is. Világraszóló ünneppé magasztosulhatna. Ugye milyen szép álomról szól ez a könyv! Csak lelkesedni lehet érte.”

A második pedig prof. Tadeusz Zasepa PhD., a Rózsahegyi Katolikus Egyetem (Katolicka univerzita v Ruzomberok) rektorának írásából: „*Dobos Marianne: Mondd: „Ki hengeríti el a követ?” című írása a cikk első szavától az utolsóig feszültség alatt tartja az olvasót. Nem az egymást követő történelmi tények leírása teszi a művet ellenállhatatlanul izgalmas olvasmánnyá, hanem az a mód, ahogy a szerző azokat összefűzve lépésről lépésre kimutatja az isteni gondviselés állandó jelenlétét a történelem logikájában. A történelem logikáját persze emberek működtetik, és az emberek közötti kapcsolatokon keresztül érvényesül. Máskülönben mit is mondhatnánk Wojciech Topoliński atya és a szerzetes Kelemen Didák történetéről, vagy a lengyel–magyar kapcsolatokról. Krakko érseke, Adam Sapieha bíboros miért éppen akkor, abban az adott pillanatban jelent meg a történelem színpadán? Miért lett kulcsszereplő Karol Wojtyła oly sokat jelentő, oly csodás, egyszerűségében mégis oly bonyolultan összetett életútján? Pápává szenteléséig miért volt Karol Wojtyła oly nyitott a zsidóságot ért égbekiáltó atrocitások megértése ügyében? A tudós és látnok magyar hölgy miért viseli a Katyn-i mészárlás tanúságát hirdető gomb mását ünneplő ruhája hajtókáján?”*

Ezeken a köteteken kívül Dobos Mariannának számos cikke, eddig publikálatlan dokumentumot tartalmazó írása van, melyeket többek között a www.mkdsz.hu honlapon jelentetett meg. A magam számára ezek közül igen fontosnak tekintem, a *Kis magyar plágiumtörténeti konferencián* elhangzottat, melyben hozzászólt a Didák atya munkáinak szerzőségi problémájához.⁶⁵⁸

⁶⁵⁸ DOBOS 2012.

3. 4. TUDOMÁNYOS KONFERENCIÁK

2008 és 2010 között négy alkalommal Isten Szolgája P. Kelemen Didák és Adalberto Topoliński atya tiszteletére konferenciák kerültek megrendezésre, melyeknek ötletadója és kurátora Dobos Marianne volt. A konferenciák célja – többek között – az volt, hogy megismertesse a XVIII. és a XX. századi két minorita szerzetes életét, századokon átívelően is meghatározó jelentőségű munkásságuk példamutató értékeit, és hogy felfedezzük azt, amit aktuális üzenetként mondhatnak jelen korunkban a XXI. század emberének. Az ökumenikus szellemben tartott konferenciák védnökei a történelmi egyházak vezetői voltak. Jeles egyházi személyiségek, lelki atyák, történészek, egyetemi oktatók, szociológusok, pszichológusok, politológusok, közgazdász, és gyermekvédelmi szakemberek tartottak előadásokat nagyszámú hallgatóság előtt.

3. 4. 1. VERITATEM FACERE IN CARITATE

2008. április 17. és 18. között került megrendezésre a MTA miskolci dísztermében a *Veritatem facere in caritate – Kelemen Didák csodás élete és működése* című konferencia.⁶⁵⁹ A konferencia közös egyházi és világi szervezés eredményeként jött létre, a védnökséget is közösen vállalták el kiemelkedő egyházi és világi személyiségek: Dr. Ternyák Csaba egri érsek, Német László SVD, a Magyar Püspöki Konferencia titkára, Dr. Surján László, a KDNP alelnöke, brüsszeli Európa-parlamenti képviselő és Dr. Ódor Ferenc, a B.-A.-Z. Megyei Közgyűlés elnöke, akik a bevezetőben személyesen méltatták a konferencia célját: példaképet állítani történelmünkben a ma embere számára.

Két nap alatt 6 ülészakon 29 előadás összesen tizenhat órányi terjedelemben illusztrálta a gondolat időtállóságát.⁶⁶⁰ A régi magyar nyelvvel foglalkozó kutatói

⁶⁵⁹ 2008/16. száma, miskolci Minorita Értesítő, egyházközségi lap.

⁶⁶⁰ „*Veritatem facere in caritate*” konferencia meghívója (2008. április 17-18) Konferenciának előadói és előadásuk témái: Boda László: *Ki a boldog, ki a szent?*; Fülöp Ákos: *Az Isten küldött szentjánosbogárnak*; P. Kelemen Didák minorita szerzetes nyomában; Bogdan Adamczyk: *Az oltár teológiája P. Kelemen Didák miskolci beszédének fényében*; Dobos Marianne: *Dinamisz, azaz a Szeretet „hatalom nélküli” hatalma Kelemen Didák atya életében*; Varga Imre Kapisztrán: *Szent Ferenc Porziuncula-élménye*; Tasi Réka: *Az affektusok retorikája és Kelemen Didák prédikációi*; Maczák Ibolya: *Úrnapi tanítások (Kelemen Didák prédikációi az Oltáriszentségről)*; Kecskeméti Gábor: *Rettenetes utolsó szempillantás*; Kernács Dorottya: *Kelemen Didák műveinek helye a jezsuita könyvkiadásban*; Kilián István: *A minorita színjáték a 18. században*; Szatlóczkyné Gajdóczki Zsuzsanna: *Pax et bonum! A szó és tett ekvivalenciája: A Logosz-Ember – Kelemen Didák P. emlékére*; Siposné Majtényi Andrea: *Kelemen Didák, azaz ne mondd, tedd!*; Kiss István Didák; Lubinszki Mária: *A „jóság fenomenológiája” – reflexiók Kelemen Didák Kelemen Didák ferencesége munkásságához*;

előadásokban kiemelték, hogy P. Kelemen Didák prédikációi egy még feldolgozatlan területet jelentenek, szemben például Pázmány Péter már jól ismert munkásságával. Az előadások betekintést engedtek Kelemen Didák személyéhez kapcsolódó történelmi, politikai, irodalmi, retorikai, orvostudományi, szociológiai, egyháztörténeti, teológiai ismeretek és kérdések széles tárházába.

A konferencia célja az volt, hogy felelevenítse Kelemen Didák korát, jeles egyéniségét, ezzel elősegítve boldoggá avatási perének folyamatát. A konferencia adja meg azt a tudományos erőforrást, mellyel textológiai, történelmi, szociológiai, ipartörténeti és más szempontok szerint is megismerhetjük korát és utókorát, felmutatva abban a nagy formátumú életmű máig kiható szerepét.

Az előadások a székelyföldi Baksafalváról, ma Kézdialmásról indult szerzetes pályájának, rendház- és templomépítő, hittérítő, illetve betegápolói áldozatos munkájának, szolgálatának részletes ismertetésére, sokoldalú elemzésére vállalkoztak. Mindez a többször elindult – ám valamilyen okból eddig rendszeresen elakadt – boldoggá avatásának peranyagához szükséges.

A textológiai előadások alapjául Kelemen Didák gazdag irodalmi munkássága szolgált, hiszen számos prédikációja és beszéde jelent meg nyomtatásban is.

3. 4. 2. „SZEGÉNYEK MINDIG LESZNEK VELETEK”

2009. május 4–5. között Miskolcon került megrendezésre a MTA miskolci dísztermében a „*Szegények mindig lesznek veletek*” című kétnapos, nemzetközi konferencia⁶⁶¹ Kelemen Didák atya halálának 265. évfordulója alkalmából. A szegénységről szóló konferencia három ülészakájának előadásai a szegénység okait, következményeit, kezelésének

Felszeghi Sára: „...ő fölkereste a baj fészkeit...” – Kelemen Didák a pestis idején; Horváth Zita: *Magyarország Kelemen Didák korában*; Fazekas Csaba: *Felekezeti arányváltozások a 18. századi Magyarországon*; Gyulai Éva: *Kelemen Didák és a Károlyiak*; Ö. Kovács József: *Az erőszak történelmi tapasztalata*; Csíki Tamás: *Mítoszteremtés – történetírói módra: Takáts Sándor és Ballagi Aladár Kelemen Didák-képe*; Borsodi Csaba: *A magyarországi ferencesesség történetének forrásanyaga (Levéltári irategyűttesek)*; Csavar Tibor: *Hogyan él Didák atya emléke szülőföldjén?*; Horváth János: *Minoriták Nyírbátorban és Kelemen Didák*; Rutkai-Órás Enikő: *Kelemen Didák és a pestis*; Németh Gergely: *A Fráter György Katolikus Gimnázium története*; Pál József: *Témák, motívumok, módszerek Kelemen Didák Buza fejek című prédikáció-gyűjteményében*; Kálmán Peregrin: *A katolikus főúri eszmény megjelenése Károlyi Sándor temetési beszédében*; Mercs István: *A Pázmány-szövegek egyik felhasználási lehetősége Kelemen Didák és Bernárd Pál munkáiban – Helmecki Komoróczy István és Szathmári Paks Mihály vitája Pázmány Péterrel?!*; Szigeti Jenő: *Imádságos könyvek – ponyván*; Halász Krisztina: „*valamit ember az isteni szolgálatban cselekszik*” *Közelítések Pázmány Péter és Kelemen Didák argumentációs készleteinek bemutatásához*, Publicationes Universitatis Miskolcensis, Sectio Philosophica, Tomus XIII. [2008]. Lásd 40 számú melléklet.

⁶⁶¹ MiNap, miskolci heti újság 2009/19. és Kulcs Magazin, 2009. máj. 20-i sz.

lehetséges módozatait elemezték – szociológiai, vallási, pszichológiai és más megközelítésekkel, rangos szakértőkkel, előadókkal.⁶⁶²

A konferencia fővédnöke dr. Erdő Péter bíboros, prímás, esztergom-budapesti érsek volt. „*Az Egyház életében – írta köszöntő levelében Juliusz Janusz apostoli nuncius – mindig is fontos szerepet töltött be a szociális kérdés és a szegények szolgálata. Maga az Úr Jézus adott példát a szegények szolgálatára, és Ő maga figyelmeztette tanítványait: „Szegények mindig lesznek veletek” (Mt 26, 11). Éppen ezért fontos, hogy mindig szem előtt tartsuk a szegényebb és arra rászoruló testvéreink iránti tevékeny szeretet fontosságát, és magunk is gyakoroljuk azt.*”⁶⁶³

P. Benvin Sebastian Madassery, a Pápai Missziós Művek nemzeti igazgatója a konferencia köszöntő levelében így méltatta a rendezvényt: „... *Ez a konferencia, egy lépéssel közelebb visz bennünket az újra evangelizációhoz, hiszen olyan nagy misszionáriusokról van szó, mint Isten szolgálója Kelemen Didák és Wojciech Topoliński.*”⁶⁶⁴

A konferencia résztvevőire és nemes céljaira a Szentatya, XVI. Benedek pápa apostoli áldását adta.

⁶⁶² „Szegények mindig lesznek veletek” konferencia meghívója (2009. május 4–5) Konferenciának előadói és előadásuk témái: Vukovich Gabriella: *Kik a szegények és hányan vannak a statisztikai adatok szerint?*; Besenyei Lajos: *A szegénység mint világprobléma*; Gyulai Éva: *Szegények és legszegényebbek Miskolcon a középkor végén és korai újkorban (Adalékok a mezővárosi zsellérség és az ispotályok kérdéséhez)*; Horváth Zita: *Parasztág – szegénység?*; Bódy Zsombor: *A társadalombiztosítás intézményrendszere szociális feszültségek, gazdasági kényszerek és politikai szempontok szorításában. Társadalombiztosítás a világválságban*; Utsi Ágnes: *Társadalmi szolidaritás és szegénység*; Pankucsi Márta: *Szegények reménytelensége és reményei*; Szabó-Tóth Kinga: *A szegénységből való kitörés lehetőségei*; Janky Béla: *Kisebbség-többség konfliktus és a szociális rendszer átalakulása: Az Észak-amerikai tapasztalatok*; Mihályi Helga: *A szegénység tendenciái az elmúlt 20 évben B.-A.-Z. – megyében*; Jász Krisztina: *A társadalmi kirekesztődés-problematika területi kutatói szemmel*; G. Fekete Éva: *Aprófalvas térségek fejlesztésének lehetőségei*; Nemes Gusztáv: „*Az első lépés a legnehezebb*”-szociálisgazdaság, önszerveződés, vidékfejlesztés és a vidéki szegények; Gyukits György: *Egészségfejlesztés a szegénynegyedekben*; Csókay Károly: *Aki megvilágosítja életünket. Kortársunk Hurtado Szent Albert*; Lacatusu Stefan: *Isten a szegénységben nyilatkoztatja ki magát*; Székely András: *A vallásosság és a család szerepe az egészségmegőrzésben és életminőségben*; Avin Kunnekkadan: *Evangelizáció és az elesettek felkarolása Magyarországon*; Sebastian Madassery: *Európai kereszténység Indiai szemmel*; Máthé Gábor: *Szegénység - szociális igazgatás a polgári Magyarországon*; Tóth Ágnes: *Ábrándok és valóság a magyar szociálpolitikában a két világháború között*; Dobos Marianne: *Az egészen összetört alabástrom edény*; Abdel Rahman Mihalfy: *Pénzisten világa*; Tapolyai Mihály: *A megmaradás esélyei*; Szigeti Jenő: *Mire van szüksége egy szegény embernek? A szegénység problémája bibliai és etikai szempontból*; Lubinszki Mária: *Megoldási stratégiák a szegénység mint krízis esetén*; Dunai Mónika: *A város peremén. Szegénységpolitika Rákosmentén*; Szirbik Gabriella: „*Ha a szegényeink szenvedését nem a természet törvényei okozzák, hanem a mi intézményeink, nagy a mi bűnünk.*”; Zárug Péter Farkas: *Szabadság, szegénység, demokrácia*. lásd: 41. számú melléklet. Megjelent a www.mkdsz.hu weboldalon.

⁶⁶³ Lásd a 45. számú mellékletet: „Szegények mindig lesznek veletek” konferencia köszöntő levelei

⁶⁶⁴ Lásd a 45. számú mellékletet.

3. 4. 3. ÁLLUNK A HATÁRON – STOIMY NA GRANICY

2010. április 27-én Budapesten a rákoshegyi baptista imaházban nemzetközi tudományos konferencia megrendezésére került sor Isten Szolgája Kelemen Didák (1683–1744) és fr. Adalberto Topoliński (1885–1939) tiszteletére.⁶⁶⁵ A konferencia címe „*Állunk a határon – Stoimy na granicy*”.

A XVIII. századi szerzetes és XX. századi minorita hite és szeretete sugárzik át ma is, századokon át – kezdte bevezető szavait Dobos Marianne a konferencia kurátora. A XVIII. századi Isten Szolgája Kelemen Didák atya története, a XX. században egy lengyel szerzetes, fr. Wojciech Topolinski mártír sorsával fonódott össze.

Dr. Ódor Ferenc a B.-A.-Z. megyei közgyűlés akkori elnöke köszöntőjében pedig ezt írta. „*Örömmel tölt el, hogy egyre többen vannak, akik ismerik és ápolják, [...] azt a munkát, életművet, hivatástudatot és emberséget, amely kivételesen volt jellemzője Kelemen Didáknak. A jelen konferencia adjon új lehetőséget az előadók munkájában*⁶⁶⁶ és Kelemen Didák szentté avatási ügyében!”

A konferencián neves történészek emlékeztek meg az ezeréves magyar- lengyel történelmi barátságról és testvériségről.⁶⁶⁷

3. 4. 4 A MÉLY SZEGÉNYSÉG KONFERENCIÁJA

2010. július 20-án Miskolcon került megrendezésre a B-A-Z Megyei Önkormányzat hivatalának dísztermében a „*Szegénység a kisebbségi létben*” című nemzetközi konferencia,⁶⁶⁸ melyet szintén P. Kelemen Didák atya és a lengyel fr. Wojciech Topoliński tiszteletére szerveztek. Szociológusok, egyházi szervezetek szociális munkatársai és

⁶⁶⁵ 2010. máj. száma, miskolci Minorita Értesítő, egyházközségi lap.

⁶⁶⁶ A konferencia köszöntő leveleit lásd a 46. mellékletben.

⁶⁶⁷ A konferencia meghívója, előadói és előadásuk témái: Szombath Attila: *A másik emberért való áldozathozatal értelem – néhány filozófiai értelmezés*; Bogdan Adamczyk: *Isten Szolgája P. Kelemen Didák hite és tevékenyszeretete korában a történelmi Magyarországon*; Dobos Marianne: *Beilleszthető-e fr. Wojciech Topoliński „A feladatot teljesítettem” mártírhalála a vatikáni államtűkarság második világháború alatti egyházpolitikája?*; Kapronczay Károly: *A lengyel katolikus egyház szerepe magyarföldön*; Katona Tamás: *Kárpátaljai honvédek halála Bialkiban*; Dombóvári Antal: *Lengyel menekültek Rákoscsabán*; Kovács István: *Az 1944-es varsói felkelés és 1956 őszének magyar szabadságharca, avagy a cserbenhagyottság közössége*; Konrad Sutarski: *A barátság háború utáni időszaka*; Kalász Márton: *Személyesen Zbigniew Herbertről*. Lásd 42. számú melléklet. Lengyelország Magyarul, a XVII. ker. lengyel kisebbségi önkormányzat lapjában jelent meg.

⁶⁶⁸ 2010/10. sz., miskolci Minorita Értesítő, egyházközségi lap.

gyermekvédelmi szakemberek tartottak előadást a szegénység elleni küzdelemről.⁶⁶⁹

A mai világban a szegénység különösen nagyarányú. Borsodban egész pontosan háromszor annyi ember él mélyszegénységben, mint Közép-Magyarországon. A konferencia célja, hogy a jelenlevő szakemberek elmondják eddigi, a szegénység enyhítése érdekében tett lépéseiket, illetve vázolják a mélyszegénységből való kitörés lehetőségeit.

⁶⁶⁹ Konferenciának előadói és előadásuk témái: Dobos Marianne: *Amit egynek a legkisebbek közül...*; Barnóczki Anita: *Esélyt adunk program - Egyház lehetőségei a hátrányos helyzetű közösségek életében*; Szabó-Tóth Kinga: *A szegénységből való kitörés lehetőségei - Roma életutak*; Szászi Zoltán: „Aki szegény, az a legszegényebb” – *A gömöri cigányság a rendszerváltás után*; Takács Géza: *Kiütkeresők - Jelenetek az integrációról*; Handó Péter: *Telep - település, a kiszolgáltatottság fokai egy falu mindennapjain belül*; Rostás Farkas György: *A cigányság története, Indiától hazáig (történelmi időutazás)*; Boros Bánk Levente: *Munka, otthon, család, egészség és rend lesznek közös jövőnk tartóoszlopai*; Dudás Péter: *Szegény gazdagok - halmozottan hátrányos helyzetűek mentális helyzete a bűnözés tükrében.*; Radoszav Miklós: *Szegénység a gyermekvédelemben*; Hofher József: *Szegénység és emberi méltóság*; Bogdan Adamczyk: *Cigányok és hajléktalanok ellátása Lengyelországban*; Lakatos Péter: *Magyarországi Görög Katolikus Egyház cigánypasztorációjának múltja és jelene*; Szuhánszky István: *Megelégedettség, Krisztusi szegénység - Az Alsószolcai Metodista Cigány Gyülekezetéről*; Csuha József: *Hal és Háló*. Lásd: 43. számú melléklet. Megjelent a www.mkdsz.hu weboldalon.

4. KELEMEN DIDÁK KULTUSZA

Kelemen Didákot már életében szentként tisztelték, amikor pedig meghalt, hívők nagy serege égi patrónusnak tekintette. Ez a tisztelet a mai napig nem szűnt meg, sőt idővel megerősödött.

4. 1. KÉPEK KELEMEN DIDÁKRÓL

Isten Szolgája P. Kelemen Didák hagiográfiájával párhuzamosan kezdődött és fejlődött az ikonográfiája is. Az életére vonatkozó írások mellett a „képírás” is állandóan foglalkozott kiemelkedő szerzetespapi személyével, meglepő gyakorisággal és változatossággal festették meg.

Legrégibb képünk róla, egy hiteles tanú vallomása szerint 1760 körül Rómában készült el. Ezt a képet több példányban találta meg az egri püspöki bizottság az 1776. okt. 11-én a miskolci rendházban, Kelemen Didák sírjánál tartott kánoni felülvizsgálásakor.⁶⁷⁰ Az eredeti rézkarc képeket a minorita rend római főlevéltárában őrzik. Teljesen azonos példány található (Sacro Convento) az assisi Szent Ferenc kolostorban⁶⁷¹ és Itália számos minorita konventjében.

Nem sokkal későbbi eredetű az a halála után készült kép, amiről a boldoggá avatási per tanúkihallgatásai során P. Horváth Nereus minorita azt vallotta, hogy a miskolci helyi előljáró titokban festette meg Didák atya képét. A képet 1772-ben, 28 évvel halála után P. Musik Jácint⁶⁷² festette kortársi megérzéssel és ihletettséggel.

A kolozsvári *Erdélyi Tudósító* 1936/1 számában⁶⁷³ található képről már tettem említést. A nyírbátori rendházban található, szépen keretezett kép a Vándor Kelemen Didákot ábrázolja egyik kezében könyvvel, a másikban bottal. A kép Ravasz Lajos magyar festőművész alkotása,⁶⁷⁴ aki 1974-ben Meránban vásznon festette meg.

⁶⁷⁰ *Gondolatok* 2009, 47.

⁶⁷¹ RÁKOS 1979, 84.

⁶⁷² A P. Musik Anzelm által festett kép alá írt szöveg: „V. S. D. Fr. Didacus Kelemen de Eperjesino in Transilvania natus, Ord. Min. S. Francisci Convent., S. Theol. Magister ac Hung. Provinciae bis Minister, jejuniis, vigiliis corporisque cruciatibus jugiter intentus, orationi vero ita addictus, ut ex assiduitate ac modo quo strata super terram facie peragere consueverat, magnum fronti ejus callum obduxerat. Aliis etiam virtutibus ac signis clarus obiit Miskolczini die 28-a Aprilis 1744. - Fr. Hyacinthus Musik minorita Conventualis pinxit. - Fuit flexibilis 7-a Decembris 1772.” *I primi documenti* 1991, 137. és RÁKOS 1975, 718.

⁶⁷³ KOVÁTS 1936, 394.

⁶⁷⁴ *Gondolatok* 2009, 49.

Tóth Sándor Nyíregyházán 1977-ben bronz domborműben alkotott Kelemen-arcot, mely a miskolci minorita templom kapujától jobbra látható, az 1683-1744-es évszámokkal.⁶⁷⁵ A bronzreliefet 1988. augusztus 14-én avatták fel.

1992-ben Miskolcon Tóth Alajos tartományfőnök kérésére Kis Lászlóné szül. Jékelfalusi Éva festette meg Didák atya képét, melyet később sírjánál helyeztek el.

Krakkóban az Isteni Irgalmasság bazilikában a magyar kápolna a „Capella Communio Sanctorum” – a Szentek Közössége Kápolna nevet kapta. A kápolna falain nemcsak a magyar és lengyel szentek vannak megörökítve, hanem az oltárra emelendő Isten Szolgái is. Puskás László, a Kárpátalján működő görög katolikus pap, többek között Didák atyát is ábrázolta a „Communio Santorum” falán. A bazilikát 2002. augusztus 17-én II. János Pál szentelte fel.

Végül 2008. december 28-án, *Küzmös Enikő* nyírbátori művésznő festett egy Kelemen Didákot ábrázoló képet, melyet a miskolci minorita templom sekrestyéjében helyeztek el.⁶⁷⁶

⁶⁷⁵ „Itt vagyok Uram, hallja a te szolgád”. Emlékezés Kartal Ernő atyára, szerk. VÁRHELYI Krisztina, Miskolc, 2011, 85.

⁶⁷⁶ 2009/1 sz., miskolci Minorita Értesítő, egyházközségi lap.

4. 2. SZENTKÉPEK ÉS KÖNYÖRGÉSEK BOLDOGGÁ AVATÁSÉRT

4.2.1. SZENTKÉPEK ÉS IMASZÖVEGEK

Ahogy már említettem Kelemen atya képével és életrajzával nyomott levelezőlapok 1929-től elterjednek az egész világon, majd 1930. január 6-án megjelent a Kelemen levélpapír borítékkal.⁶⁷⁷ 1936–1941 között egyházilag jóváhagyott szentképeket nyomtak imával P. Kelemen Didák égi közbenjárásáért és boldoggá avatásáért.⁶⁷⁸

1936. október 27-én a minorita rendtartomány az egi főegyházmegyétől 237-936. iktatószámú irattal engedélyt kért Kelemen Didák boldoggá avatásáért mondandó imádság terjesztésére.⁶⁷⁹ Az egi főegyházmegyei hatóság december 2-i engedélyével jóváhagyta az imádság terjesztését.⁶⁸⁰ Ebben az évben december 24-én, Serédi Jusztinián esztergomi érsek a főegyházmegye területén engedélyezte az imát.⁶⁸¹ A kolozsvári püspöki helytartóság 1941. augusztus 13-án engedélyezte a helytartóság területén az imádság végzését.⁶⁸²

1948-ban a budapesti Stephaneum nyomdában készült el négyoldalas kiadvány, melynek első lapján Didák atyának P. Musik Jácint által festett arcképe volt látható, alatta pedig rövid életrajz a rendi necrologiumból és a boldoggá avatásért való imádság.⁶⁸³ Aradon a *Vasárnap* minorita nyomdában egyházi jóváhagyással latin és magyar imaszöveget nyomtattak ismeretlen festő képével P. Kelemen Didák boldoggá avatásáért.⁶⁸⁴ A régebbi magyar szentképek után az utóbbi években ismét magyar, majd olasz, német, angol, francia nyelvű kiadásban jelent meg sok ezres példányban.

A 90-es évek elején az 1974-ben Ravasz Lajos vászonra festett képe alapján, egyházi engedéllyel több példányszámban három nyelven (magyar, olasz és angol) szentképek

⁶⁷⁷ *Gondolatok* 2009, 43.

⁶⁷⁸ Péchy Alán tartományfőnök levele, Kelemen Didák boldoggáavatásért való imádság. Lásd: 28. melléklet.

⁶⁷⁹ RÁKOS 1975, 756.

⁶⁸⁰ Az egi főegyházmegyei hatóság 6646/1936. sz. engedélye.

⁶⁸¹ Az esztergomi főegyházmegyei hatóság 4263/1936. sz. engedélye.

⁶⁸² Az kolozsvári püspöki helytartóság 2186/1941. sz. engedélye.

⁶⁸³ Az esztergomi főegyházmegyei hatóság 2174/1948. sz. engedélyével boldoggá avatási imaszövege: *Legédesebb Jézus, ama lángoló buzgalomért, mellyel a csodás és szentéletű Kelemen Didák minorita atya a magyar népet és ifjúságot a Te szeretetedre nevelte, dicsőítsd meg tiszteletreméltó szolgálodat a földön, amint már megjutalmaztad az égben. Könyörgünk, jóságos Urunk, hallgasd meg Hozzád intézett kéréseinket, hogy Anya-szentegyházad mielőbb követendő mintaképiül állíthassa őt élénk. Szentlélek Isten! Híveid szíve minden részeit világosítsd meg, hogy alázatos szolgáló útjain járhassunk. És Te, Magyarok Védőasszonya, siettesd a napot, melyen őt a magyar szentek névsorába iktatják. – Mennyei Atyám, felajánlom mindama szentmiséket, amelyeket a mai napon az egész katolikus világban Neked bemutatnak, azon kegyelem elnyeréséért, hogy Istenben boldogult Isten szolgálja, Kelemen Didák atya nyilvános tisztelete a Te dicsőségedre és a lelkek üdvére minél előbb engedélyt nyerjen. Amen.* RÁKOS 1975, 757–758.

⁶⁸⁴ RÁKOS 1975, 761.

jelentek meg. Úgyszintén a Kis Lászlóné által 1992-ben festett kép alapján egyházi engedéllyel készültek el Didák atyát ábrázoló imaszentképek.

Az eltelt időszakot jellemző jelentős megmozdulás – cikkek, könyvek, beszédek, magán és hivatalos kérelmek, a Magyar Püspöki Kar jóakarátú megértése, a római Apostoli Szentszék törvényszerűen igényes figyelme –, remélni engedi a magyar lelkiség e kiváló hőségének az Egyház által elismert nyilvános tiszteletét.⁶⁸⁵

2009-ben készült el a legújabb Didák atya imaszentkép, az egy évvel korábban Küzmös Enikő, nyírbátori művésznő festménye.

4. 2. 2. KÖNYÖRGÉSEK ÉS IMÁDSÁGOK

A hívek ajkáról ma is gyakran hangzik el ima Kelemen Didák boldoggá avatásáért.⁶⁸⁶ Sokszor a közös rózsafüzér imák után vagy a szentségimádáson, illetve minden esti szentmise végén Didák atya tisztelői kérik az ő imáit, remélve mihamarabb oltárra emelését.

A halála napján, minden hónap 28-án este ünnepi szentmisét tartanak, melynek befejezéseként áhítattal imádkoznak a sírjánál közbenjárását kérve (a hívek kéréseit mise előtt leadják) és megköszönve. Különleges ünnep minden évben a mennybeköltözés emléknapi megemlékezés április 28-án,⁶⁸⁷ amikor az ünnepi szentmisére a magyar és az erdélyi minorita rend szerzetesei is összejönnek a templomba.

2008 és 2012 között minden évben, az április 28-hoz közeli hétfőjén egyházközségi napot tartottak Ómassán a Kelemen Didák tiszteletére épült kápolnában, ahol a helybeliekkel közös szentmisén ünnepelték az Oltáriszentséget.

⁶⁸⁵ CSÁK 1927, 97.; MESZLÉNYI 1942, 100.; MONAY 1950, 66–70.

⁶⁸⁶ Ima Kelemen Didák atya boldoggá avatásáért: „*Szenháromság egy Isten, magasztald föl nevedet hű Szolgád, Kelemen Didák boldoggá avatásával, melyért alázatosan könyörgünk. Égi közbenjárására áldd meg mindennapi ügyeinket, és add kegyelmedet, hogy az élő hit és áldozatos felebaráti szeretet gyakorlásában példáját követve az örök boldogságot elnyerjük! A mi Urunk Jézus Krisztus által. Amen.*”

⁶⁸⁷ Április 28-i Kelemen Didák boldoggá avatásért megemlékező szentmiséjének celebránsai: 1990 - Kartal Ernő; 1991 – Lancfranco Serrini; 1992 – Kovács Endre; 1993 – Várnai Jakab; 1994 - Seregély István; 1995 - Paics Oscár; 1996 – Lipiński Hubert; 1997 - Zachár Géza; 1998 - Koncz Lajos; 1999 - Karl Josef Rauber; 2000 – Mikolai Vince; 2001 – Katona István; 2002 - Mándy Zoltán; 2003 – Magyar Gergely; 2004 – Seregély István; 2005 - Dolhai Lajos; 2006 – Sabău Iosif; 2007 – Horváth János; 2008 – Bosák Nándor; 2009 – Schönberger Jenő; 2010 – Barsi Balázs; 2011 – Bőjte Csaba; 2012 – Kiss-Rigó László; 2013 – Seregély István.

Didák atya sokaknak lett a példaképe. Ő az evangéliumi egyszerűség, az alázatosság, a kötelességteljesítés, az önmehtagadás, és a szeretet szentje. Ha figyelemmel kísérik Kelemen atya életét, megállapíthatjuk, hogy Szent Didák eme erényeit maradéktalanul követte.⁶⁸⁸

Ez a tisztelet a mai napig nem szűnt meg, sőt erősödött az 1989-es rendszerváltást követően, mikor is a Minorita Rend visszakapta a kolostor épületét, és a lelkipásztori munkát újra minorita szerzetesek vették át. A kolostorépület egyik része Kelemen Didák szellemi örökségének megfelelően, azt megőrizve „*Kelemen Didák Fiúkollégium*” lett, melynek lelki vezetését is a szerzetesek végzik. Itt működik a Rászoruló Felebarátaink Alapítvány is, amely a szegények ellátását, támogatását tűzte ki feladatául.

Kelemen Didák élete és egyben öröksége példamutató Isten és a templom szeretetében, önfeláldozásban, alázatban, az egymásért való élni akarásban, lelki közösség létrehozásában, annak táplálásában, fenntartásában, az erkölcsös élet megtartásában.

4. 3. CSODÁLATOS GYÓGYULÁSOK

A nem vértanú boldoggá avatási eljáráshoz szükséges egy csodálatos gyógyulás eseményének a megállapítása. A csodának minősülő tény természetfölöttiségének kijelentése rendkívül szigorú követelmények alapján történik. Az eljárás során a jövendő boldog, Isten szolgája ügyének összes írásos dokumentációja a *Positio* és a jelölt erényeinek részletes és dokumentált ismertetése mellett az orvosi bizottság a csoda természetét és igazolhatóságát isvizsgálja.

A Kelemen Didák boldoggá avatási perének eddigi történetében még nem kerültek elő olyan események, amelyek csodának minősülhettek volna és igazolhatók lennének. Csak a jámbor történetek és olyan történések, amelyek nem bizonyíthatók. A rend kedvéért mégis néhányat idézünk.

A Kelemen Didákról szóló első biográfiák már tartalmaznak csodálatos események leírásait. A történetírás szemszögéből kell ezeket vizsgálni, az elbeszélés narratív eszközeként kialakult *fama sanctitatis* tekinteni.⁶⁸⁹ A P. Hadbavny Krizosztom általa írt Didák atya életrajz⁶⁹⁰ 12 csodás eseményt tartalmaz, melyek közül az első kilenc szorosabban összefügg,

⁶⁸⁸ OLTONTÚLI 1944, 18.

⁶⁸⁹ LENGYELNÉ CSÓRY Barbara, *A csodatételek elbeszélésének narratív tipológiája egy korai Kelemen Didák-életrajzban. In: Publicaciones Universitatis Miskolcensis: Tanulmányok Kelemen Didák tiszteletére, a 2008. április 17–18-án megrendezett konferencia előadásai.* Miskolc, 2008, 155–158. (A továbbiakban: LENGYELNÉ 2008.)

⁶⁹⁰ HADBAVNY Krizosztom, *Vita Servi Dei Admodum Reverendi Patris Magistri Didaci Kelemen. In: I primi*

az utolsó három más jellegű. Az első kilenc elbeszélés hosszabban mutatja be a csodákat, a többi három esetben pedig a rövidegre törekszik a biográfus.⁶⁹¹ A csodatételeket két részre oszthatjuk, aszerint, hogy ezek Kelemen Didák atya életének mely szakaszában történtek. Először vannak az 1742 előtti évek csodáinak elbeszélései, ide tartozik az első kilenc legendaszerű történet, melyek középpontjában mindig Isten áll, az Ő szeretete és kegyelme. Ezek a történetek mindig mások szeme láttára zajlanak és vannak kézzelfogható eredményei és jelei.⁶⁹² A második csoporthoz az 1742 és 1744 közötti, tehát a súlyos betegségétől dicsőséges haláláig tartó természetfeletti események elbeszélései tartoznak.

Az 1776. évi egri püspöki szentszéki kihallgatások során a tanúk között is vallották, hogy ismerik azokat a legendákat, amelyeket az emberek közszájon beszéltek el. Így pld. Horváth Nereus, a magyarországi és erdélyi tartományfőnök, aki az előjárók akaratából 1739-44 között Kelemen Didák társa volt lelkipásztori munkájában, a szentszéki kihallgatáson tanúként vallott, hasonló jellegű dolgokat mesélt.⁶⁹³ Szirmay, Szatmár megye monográfusa 1809-ben írta Kelemen atyáról: „*most is látható a miskolci sírboltban rothadatlan teste.*”⁶⁹⁴ Takáts Sándor pedig: „*Miskolc vidékén ma is legendákat mondanak felőle, a templomot meg ezrenként keresik fel a búcsúsok.*”⁶⁹⁵ Brázay János viszont a Károlyi Klára két levelének megjelentetésénél az ismertető szavaiban idézi a miskolci tűzvész kapcsán a népszáján beszélt csodálatos eseményeket.⁶⁹⁶

Az 1937. évi Kelemen Atya Közlönye egy csodát említ Didák atya közbenjárásával.⁶⁹⁷ Az esetet özvegy S. I-né meséli el, mely unokájával 1936. augusztus 14-én történt meg. Egy 5 és fél éves gyerekről van szó, aki toxinos fertőző vérhasi betegségben szenvedett. Az orvosi konzílium két alkalommal meg is állapította, hogy a szíve nem bírja és a szívműködést állandóan injekciókkal kellett élnkíteni. A betegség 9 hétig tartott, és számos esetben volt orvos nála. Annyira rosszul volt, hogy fel is adták neki az utolsó szentséget. Egy alkalommal, amikor alkoholos borogatásokat adtak rá, rémülettel vettek észre egy kb. 4-5 cm hosszú, daganatos piros foltot, amelyet csak műtéttel lehet eltávolítani. Ekkor buzgósággal Kelemen Didák atyához fordultak és gyógyulást kértek a beteg gyermek számára, a piros daganatra pedig ráfektették Kelemen Didák atya imaképét. Másnap hajnalban vették le róla a kötéseket

documenti biografici del Servo di Dio P. Didaco Kelemen dei Frati Minori Conventuali 1683–1744), Róma 1991, 99–120.

⁶⁹¹ LENGYELNÉ 2008, 156.

⁶⁹² LENGYELNÉ 2008, 156.

⁶⁹³ RÁKOS 1975, 729.; *Gondolatok* 2009, 50–53.

⁶⁹⁴ SZIRMAY Antal, *Szatmár vármegye fekvése, történeti, és polgári ismerete*. Buda, 1809. I., 238.

⁶⁹⁵ TAKÁTS 1892, 707.

⁶⁹⁶ KÁROLYI 1890, 8.

⁶⁹⁷ *Kelemen atya közbenjár*, Kelemen Atya Közlönye, Miskolc, 1937, 6.

és mindenki öröme a piros foltot teljesen eltűnve találták. A gyógyulást Kelemen atya közbenjárásának tulajdonították, mert a kép rávetése után fordult meg a beteg állapota.

Az utolsó prof. Lengyel Alfons esete,⁶⁹⁸ aki Sarasotában él és 92 évesen hála Istennek még jó egészségnek örvend. A második világháborúban, hadnagyi rangban Solt I. századának volt parancsnoka. 1944. november 4-én a solti hídfő védelmében életveszélyes sérülést szenvedett. Először a veszprémi, majd a szombathelyi hadikórházban ápolták. Olyan súlyos sérülései voltak, hogy az orvosok meg sem próbáltak megoperálni.⁶⁹⁹ Azt gondolták, hogy nem éli meg a másnap reggelt. Édesapját is értesítették, hogy a fia hősi halált halt. Az utolsó szentséget Mindszenty József, akkori veszprémi püspök a hadikórházban adta fel. Az orvosi előrejelzésnek megfelelően azonban nem halt meg másnapra, ahogyan ezt neki mondták. A város evakuálásakor, a hadi kórházzal együtt szállították Ausztriába, ahonnan 1945 nyarán mozgáskorlátozott betegként tért haza. Hadirokkant állományba került. A sebesülésből felépült, de a testében már 68 éve repeszdarabot hord. Gyógyulását csodának tekinti, mely szerinte a miskolci minorita templomban nyugvó, tiszteletreméltó Kelemen Didák atya közbenjárásának köszönhető.

⁶⁹⁸ DOBOS 2011, 85.

⁶⁹⁹ Lásd a 48. mellékletet: Orvosi nyilatkozat Lengyel Alfons sebesüléséről.

BEFEJEZÉS

Mindezeket összegezve dolgozatomban arra törekedtem, amit a bevezetőben Kerényi Károly módszertani figyelmeztetésére utalva feladatommá tettem. Kutató elődeim P. Kelemen Didák személyiségét levelezésének vizsgálata alapján formálták meg. Dolgozatomban elődeim eredményeit a magam kutatói szempontja szerint rendeztem. Annak a tudományos módszernek a szellemében, amelyet Kerényivel egy időben nemcsak a humán tudományok, de a természettudományok alakulása figyelembevételével is általános érvényűen fogalmazott meg a fizikus Heisenberg. A Heisenberg által tudatosított Bohr megfigyelés szellemében keresem a választ, amely a megfigyelőt magát is belehelyezi a megfigyelt világegészbe: „A kvantumelmélet, mint Bohr kifejezte, arra emlékeztet bennünket, hogy az élet harmóniájának keresése közben sohase felejtjük el: az élet színjátékában nézők és ugyanakkor szereplők is vagyunk.”⁷⁰⁰

Ennek a módszernek szellemében rendeztem át a P. Kelemen Didák halálát követően felgyűlt adatokat, a levelezéséből személyiség-képletére levonható következtetéseket. A magam részéről fő szempontként azt a törekvést valósítom meg, amelyik Isten Szolgája Kelemen Didák egyházi kanonizálásához vezethet. E cél követése során dolgozatomban szembesítettem azzal a hálózattal, amely levelezése tanúsága szerint kora hazai történelmét meghatározó személyiségeivel kötötte össze. Így párhuzamos portrékat alakítottam: segítőinek, szponzorainak személyes portréját kellett megrajzolnom ahhoz, hogy világossá váljék: P. Kelemen Didák maga milyen befolyást gyakorolhatott éppen az ő ténykedését meghatározó történelmi személyiségekre. Magyarország visszanépesedését és rekatolizációját a kihalás és a járványok sújtotta világban úgy szolgálhatta, hogy ennek életszerű adathalmazát továbbította az ország sorsára befolyást gyakoroló hatalmasságoknak; viszont ennek hatására az ő segítségüket kiharcolhatta a felvázolt veszélyek kivédése. Fr. Kelemen Didák személyiségét mintegy közvetítőt, médiumot formáltam meg, aki egyrészt tudatosította a veszélyeket, másrészt a veszélyek feloldására hangolta a szponzorálási lehetőséggel bíró „munkatársait”. „Az életszentség hírében” állott már életében. Hangsúlyozom, ugyanis ez az „életszentség” látszatát megalapozó tevékenység egy olyan szuggesztív személyiség megnyilvánulásaként jelenhetett meg a kortársak szemében, aki a pusztulásban élők számára a

⁷⁰⁰ Werner HEISENBERG, *Physik und Philosophie*, 1959, Ullstein Buch NR. 249., West-Berlin, 1961. 40.: „In dieser Weise erinnert uns, wie Bohr es ausgedrückt hat, die Quantentheorie daran, dass man beim Suchen nach der Harmonie im Leben niemals vergessen darf, dass wir im Schauspiel des Lebens gleichzeitig Zuschauer und Mitspielende sind“. Magyarul: Werner HEISENBERG, *Fizika és filozófia*. In: W. H., *Válogatott tanulmányok*, ford. KIS István, Bp., Gondolat, 1967, 102.

vígasztalás és a segélyezés forrását jelentette; másrészt a gazdagsággal és döntéshozatallal rendelkezők számára a változtatás elősegítésében való tevőleges részvételt inspirálta.

LEVÉLTÁRI DOKUMENTUMOK
Archivium Generale (AG OFM Conv.)

CMG - XXX-A: Provincia di Ungheria

Okirat Kelemen Didák beöltözéséről (1702) In: Documenti vari: contiene tra l'altro. S/XXX.A-1

Okirat Kelemen Didák szerzetesi fogadalmáról (1704) In: Documenti vari: contiene tra l'altro. S/XXX.A-1

Definitórium határozatok (1727) In: Documenti vari; contiene tra l'altro (1712-1750) S/XXX.A-2

Notizia sulla morte (1744) In: Documenti vari; contiene tra l'altro (1712-1750) S/XXX.A-2

Necrologo di P. Diego Kelemen (1744) In: Documenti vari; contiene tra l'altro (1712-1750) S/XXX.A-2

Pál Imre provinciális levele a generálisnak. (1748. március 7) Attestato sulla santa vita di P. Diego Kelemen. In: Documenti vari; contiene tra l'altro (1712-1750) S/XXX.A-2

P. Emerico Pal la lettera sulla provincia. (1748. augusztus 26) In: Documenti vari; contiene tra l'altro. (1712-1750) S/XXX.A-2

Informazioni dal P. Emerico Pal sul Diego Kelemen „super forma sanctitatis (1749. január 30) In: Documenti vari; contiene tra l'altro. (1712-1750) S/XXX.A-2

Inventarium Bathoriensis – Necrologo di P. Diego Kelemen (1749) In: Documenti vari; contiene tra l'altro. (1712-1750) S/XXX.A-2

Fáy László borsod-megyei alispán bizonyítványa Kelemen Didákról (1764) In: Documenti vari; contiene tra l'altro (1754-1765) S/XXX.A-3

Szabadszállási István alispán bizonyítványa Kelemen Didák (1764. ápr. 4) In: Documenti vari; contiene tra l'altro (1754-1765) S/XXX.A-3

Stanya Sándor posztulátori kinevezése (1774. dec. 1) In: Documenti vari: contiene tra l'altro.

Egri kancellár levele (1775. jan. 25) In: Documenti vari: contiene tra l'altro.

Erdődi Gábor egri püspök levele – supplica sul processo In: Documenti vari: contiene tra l'altro.

Erdődi Gábor egri püspök levele Dobronyay Miklós vizsgálóbíróhoz. (1775. már. 9) In: Documenti vari: contiene tra l'altro.

Pál Lajos posztulátor levele. (1776) In: Documenti vari: contiene tra l'altro.

Sartori Bernard posztulátori kinevezése. (1776. ápr. 20.) In: Documenti vari: contiene tra l'altro.

Sartori Bernard posztulátor levele. In: Documenti vari: contiene tra l'altro.

Péchy Alán levele a generálishoz. (1920. aug. 22.) In: Ministro Provinciale: P. M. Francesco Monay - Carteggio; contiene tra l'altro (1920-1922) S/XXX.A-13

Relazione sulla Provincia Ungherese. (1927. okt. 5.) In: Commissario Generale: P. Barnaba Konkolyi - Carteggio; contiene tra l'altro. (1926–1931) S/XXX.A-17

Peregryn Haczela generális vizitátor levele a Generálishoz. (1931. júl. 22) In: Commissario Generale: P. Alano Péchy - Carteggio; contiene tra l'altro (1931-1934) S/XXX.A-18

Peregryn Haczela generális vizitátor levele a Generálishoz. (1931. júl. 16) In: Commissario Generale: P. Alano Péchy - Carteggio; contiene tra l'altro (1931-1934) S/XXX.A-18

Supplica sul culto al P. Diego Kelemen (1936. dec. 23 és 1937. máj. 25) In: Ministro Provinciale: P. Alano Péchy - Carteggio; contiene tra l'altro. (1934-1937) S/XXX.A-19

Lublóváry Gaszton (Miskolci III. Rend) levele Topolinski Adalbert generális posztulátorhoz (1938. jan. 8 és febr. 5) In: Ministro Provinciale: P Alano Péchy - Carteggio; contiene tra l'altro (1937-1943) S/XXX.A-20

Rákos Rajmund levele a generálishoz. (1957. aug. 16) In: Notizie sulla situazione ungherese (1951-1960) S/XXX.A-23

Rákos Rajmund levele a generálishoz. (1964. aug. 30) In: Notizie sulla situazione ungherese (1961-1965) S/XXX.A-24

Rakos Rajmund levele a generálishoz. (1973. nov. 21) In: Carteggio della Segreteria Generale in riguardo alla provincia di Ungheria (1972-1977) S/XXX.A-26

Vitale Bommarco generális atya levele Mindszenty József érsek-prímáshoz (1974. már. 21) In: Carteggio della Segreteria Generale in riguardo alla provincia di Ungheria (1972-1977) S/XXX.A-26

Rákos Rajmund levele. (1978) Relazione al Capitolo Generale sullo stato della Provincia Ungherese. In: Carteggio della Segreteria Generale in riguardo alla provincia di Ungheria (1972-1977) S/XXX.A-26

Donald Kos, generális posztulátor levele VI. Pál pápához (1978. már. 27) In: Carteggio della Segreteria Generale in riguardo alla provincia di Ungheria (1972-1977) S/XXX.A-26

Lanfranco M. Serrini generalis atya levele Paskai László esztergomi érsekhez (1989. nov. 12) In: Documenti vari: contiene tra l'altro.

Lanfranco M. Serrini generalis atya levele Seregély István ergi érsekhez (1989. nov. 12) In: Documenti vari: contiene tra l'altro.

Lanfranco M. Serrini generalis atya levele magyar provinciálisához (1989. nov. 12) In: Documenti vari: contiene tra l'altro.

Tóth Alajos provinciális atya levele a generálishoz (1989. dec. 8) In: Documenti vari: contiene tra l'altro.

BIBLIOGRÁFIA

ADAMCZYK Bogdan, *Az oltár teológiája P. Kelemen Didák miskolci beszédének fényében. In: Publicaciones Universitatis Miskolcensis: Tanulmányok Kelemen Didák tiszteletére, a 2008. április 17–18-án megrendezett konferencia előadásai*, Miskolc, 2008, 165–169.

ADAMCZYK Bogdan, *Hősiesen gyakorolt erények, Új missió*, Miskolc, (2)2013, 18–19.

ADAMCZYK Bogdan, *Didák atya ügye, Új missió*, Miskolc, (3)2013, 18–19.

ADAMCZYK Bogdan, *Tisza-vidék apostola I-IV rész*, Keresztény Élet, 2013. március 3-i, 10-i, 17-i, 24-i és 31-i sz.

ADAMCZYK Bogdan, *A Magyar Minorita Tartomány története a XVII–XVIII. Században. In: Arad, Nyugati Jelen*, 2013. június 10-i sz.

ADAMCZYK Bogdan, *Kelemen Didák boldoggáavatásának története*, Arad, Nyugati Jelen, 2013. június 19-i sz.

ADAMCZYK Bogdan, *Kelemen Didák és pártfogói levelek tükrében*, kézirat, elhangzott 2013. szeptember 4–5. között a PPKE Piliscsabán rendezett „Filológia és Irodalom” című konferenciáján.

A Katolikus Egyház Katekizmusa, ford. Dr. DIÓS István, Bp., Szent István Társulat, 2009.

Alma Mater 1680–1944: Nagy Mózes Közművelődési Egyesület Alapítványa és a Nagy Mózes Líceum Igazgatóságának kiadása, Kézdivásárhely, 1994.

Nicola ASZTALOS, Alessandro PETHŐ, *Storia dell'Ungheria*, Milano, 1937.

ÁGOSTON Gábor, OBORNI Teréz, *A tizenhetedik század története*, Bp., Pannonica, 2000.

Ájtatosságok gyűjteménye, szerk. ADAMCZYK Bogdan, Arad, 2005. I.

Ájtatosságok gyűjteménye, szerk. ADAMCZYK Bogdan, Miskolc, 2009. II.

Ájtatosságok gyűjteménye, szerk. ADAMCZYK Bogdan, Miskolc, 2011. III.

BAJAY Amand, *A miskolci kir. kath. gymnasium története*. Miskolc, 1896.

BALLAGI Aladár, *Gróf Károlyi Klára néhai gróf Haller Gábor özvegyének két érdekes levele*, ism. Brázay János, ItK, 1891, 120–123.

BARANYAI Béláné, *A nyírbátori minorita templom berendezéséről*, Művészettörténeti Értesítő, (3)1960, 196–229.

BÁRCZI Ildikó, *Ars compilandi: A középkori szövegformálás gyakorlata*, kandidátusi értekezés kézírata, Bp., 1994.

BARSI János, *A minorita megtelepedés Miskolcon és iskoláztatásuk a Ratio Educationis megjelenéséig (1728–1777)*, Miskolc, 1990.

BARSI János, *A minoriták Miskolc társadalmi életében megtelepülésüktől a 19. század elejéig*, A Herman Ottó Múzeum Közleményei, Miskolc, (27)1991, 177–191.

ifj. BARTA János, *A kétféjű sas árnyékában*, Bp., Gondolat, 1984.

ifj. BARTA János, *A tizennyolcadik század története*, Bp., Pannonica, 2000.

Bibliotheca et Universitas: Tanulmányok a hatvanéves Heltai János tiszteletére, Miskolc, Miskolci Egyetem BTK, Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet, 2011.

BITSKEY István, *Humanista erudíció és barokk világgép*, Bp., Akadémiai, 1979.

BODA László, *Ki aboldog, ki a szent? In: Publicaciones Universitatis Miskolcensis: Tanulmányok Kelemen Didák tiszteletére, a 2008. április 17–18-án megrendezett konferencia előadásai*, Miskolc, 2008.

BOÉR Benedek, *A magyar minorita rendtartomány hét évszázada*, Vita Seraphica, Miskolc, 1944.

BRÁZAY János, *Gróf Károlyi Klára néhai gróf Haller Gábor özvegyének két érdekes levele*, Nagy-Károly, Seper Kajetán, 1890.

Congregazione delle Cause dei Santi, Le cause dei santi, Città del Vaticano 2011.

CSÁK Alajos Cirjék, *Kelemen Didák csodás élete és működése*. Miskolc, Magyar Jövő, 1927.

CSÍKI Tamás, *Mítoszteremtés - történetírói módra: Takács Sándor és Ballagi Aladár Kelemen Didák képe*. In: *Publicaciones Universitatis Miskolcensis: Tanulmányok Kelemen Didák tiszteletére, a 2008. április 17–18-án megrendezett konferencia előadásai*. Miskolc, 2008, 109–118.

DEÁK Ferenc *beszédei 1861–1866*, szerk. KÁNYI Manó, Bp., 1889, III.

DOBOS Marianne, *Ki hengeríti el a követ? Gondolatok Kelemen Didákról (1683–1744)*. Miskolc, 2008.

DOBOS Marianne, *Tiszta kéz és feddhetetlen szív!*, Miskolc, 2008.

DOBOS Marianne, *A Gondviselés útjain: Gondolatok vitéz Regőczy István atya 65 éves papi jubileumán (1943–2008) Kelemen Didák atya sírjánál mondott vasmiséje emlékére*, Miskolc, 2008.

DOBOS Marianne, *Az egészen összetört alabástrom edény*, Miskolc, 2009.

DOBOS Marianne, *Az összecsomózott szalag*, Miskolc, 2011.

DOBOS Marianne, *Kompiláció? Plágium? Archaikus népi imádság?* In: Miskolci Politikatudományi Évkönyv 2009–2012, szerk. FAZEKAS Csaba, Miskolc, 2013.

ERDÉLYI Zsuzsanna, *Hegyet hágék, lőtőt lépek: Archaikus népi imádságok*, Bp., Magvető, 1976.

ÉBLE Gábor, *Károly Ferenc gróf és kora, 1705–1758*. Bp., 1893.

ÉBLE Gábor, *A nagy-károlyi gróf Károlyi család leszármazása a leányági ivadékok feltüntetésével*. Bp., Franklin-Társulat, 1913.

FAZEKAS Árpád, *Szabolcsi adatok az alkoholelleses küzdelemhez*, Kelet-Magyarország, Nyíregyháza, 1976. február 14-i sz.

FAZEKAS Árpád, *Szabolcsi adatok a pestisjárványok történetéhez*. In: Orvostörténeti Közlemények. Bp., 1980.

FEJÉRPATAKY László, *A német-ujvári szent-ferenczrendi zárda könyvtára*, MKsz, 1883.

Wacław FELCZAK, *Historia Węgier*, Wrocław, Ossolineum, 1983.

Ferences Világi Rend Kalendáriuma 2010, szerk. ADAMCZYK Bogdan, Miskolc, 2010.

Ferences Világi Rend Kalendáriuma 2011, szerk. ADAMCZYK Bogdan, Miskolc, 2011.

FERENCZY Jakab, DANIELIK József, *Magyar Írók, Életrajz gyűjtemény*, I-II, Pest, 1856–1858, II. kötet.

Filológia és textológia a régi magyar irodalomban, Tudományos konferencia, 2011. május 25–28., Miskolci Egyetem BTK Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet, Miskolc, 2011.

FINÁCZY Ernő, *Az újkori nevelés története (1600–1800)*, Bp., 1927.

FODOR Pál, OBORNI Teréz, PÁLFFY Géza, *Politika és hadügy a török korban (1526–1699) In: Magyar Kódex 3. Szultán és császár birodalmában. Magyarország művelődéstörténete 1526–1790*. Budapest, Kossuth, 2000, 7–48.

Giovanni FRANCHINI, *Bibliografia e memorie letterarie di Scrittori Francescani Conventuali ch'hanno scritto dopo l'anno 1585*. Modena, 1693.

GÁBOR Bertalan, *Iglódy István és kora (kézirat)*, Rad, 2000.

Zdzisław GOGOLA, *Dzieje franciszkańskiej Prowincji św. Antoniego i bł. Jakuba Strzemię 1918-1939*. Kraków, 2011.

Gondolatok P. Kelemen Didákról, szerk. ADAMCZYK Bogdan, Miskolc, 2009.

José Luis GUTIÉRREZ, *I miracoli nelle cause dei Santo. Incontro tra scienza e fede*, Scienza e Fede /9, n. 3-2011, 51–60.

GYULAI Éva, *Kegyúr és káplán: Károlyi Sándor gróf és Kelemen Didák minorita missziója. In: Publicaciones Universitatis Miskolcensis: Tanulmányok Kelemen Didák tiszteletére, a 2008. április 17–18-án megrendezett konferencia előadásai*, Miskolc, 2008, 71–95.

GYULAI Éva, *A minoriták látványosságai a 18. századi Miskolcon. In: 800 éves a ferences rend. Tudományos konferencia a rend lelkiségéről, történeti hivatásáról és kulturális-művészeti szerepéről c. konferencia előadásai*, Piliscsaba, 2010.

GYULAI Éva, *A minoriták öröksége Miskolcon*, Miskolci Keresztény Szemle, 2010/2, 57–68.

HARGITAI Andrea, *Kelemen Didák prédikációinak Pázmány kompilációi*, ItK, 2001/5-6, 638–654.

HARGITTAY Emil, *Pázmány és a kompiláció. In: Pázmány Péter és kora*, szerk. HARGITTAY Emil, Piliscsaba, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, BTK, 2001.

HASSÁK Vidor, *A kézdivásárhely-kantai gimnasium története. Kézdivásárhely-kantai Róm. Kath. Gymn. Értesítő 1895–1896*.

HASSÁK Vidor, *Az Erd. Kath. Status Kézdivásárhely-Kantai főgimnáziumának Értesítője az 1905–1906-ik tanévről*, Kézdivásárhely, 1906.

HELMECZI Komoróczy István, *Igasság paisa*, Miaburg [Utrecht], 1741.

HERMANN Egyed, *A magyar katolikus egyház története Magyarországon 1914-ig*, München, Aurora, 1973.

HIDEGKUTI Mihály, *A nyírbátori minorita-templom*, Szeged, 1941.

HIRSCHBERG Kornél, *Hogyan érlelődött meg Kelemen Didákban a szerzetesi hivatás. In: Vita Seraphica*, Miskolc, 1944.

HIRSCHBERG Kornél, *Magyar minorita Hittérítő*, Bp., 1944.

HOLCZER József, *250 éves a miskolci volt minorita templom*, Új Ember, 1985. július 28-i sz.

HORVÁTH János, *A minoriták jelenléte Nyírbátorban. In: A templomépítő Báthoriak*, Nyírbátor, Báthori István Múzeum Baráti Kör, 2007, 25–29.

HORVÁTH János, *A minoriták jelenléte Nyírbátorban. In: Publicaciones Universitatis Miskolcensis: Tanulmányok Kelemen Didák tiszteletére, a 2008. április 17–18-án megrendezett konferencia előadásai*, Miskolc, 2008, 201–205.

HORVÁTH Zita, *Magyarország Kelemen Didák korában (1683–1744)* In: *Publicaciones Universitatis Miskolcensis: Tanulmányok Kelemen Didák tiszteletére, a 2008. április 17–18-án megrendezett konferencia előadásai*, Miskolc, 2008, 59–70.

ILLÉS András, *Megrövidített igé az-az predikatio*s könyv, Nagyszombat, Bécs, 1691–1692. I–III.

I primi documenti biografici del Servo di Dio P. Didaco Kelemen dei Frati Minori Conventuali 1683–1744), Lanfranco M. SERRINI, Roma, 1991.

Isten Szolgája, a magyar minoriták büszkesége – P. Kelemen Didák, Katolikus Kalendárium, Miskolc, 1994, 115–124.

„Itt vagyok Uram, hallja a te szolgád”: Emlékezés Kartal Ernő atyára, szerk. VÁRHELYI Krisztina, Miskolc, 2011.

II. János Pál, *Divinus Perfectionis Magister* apostoli konstitúció, 1983. január 25., Acta Apostolicae Sedis 75 [1983] 349–355.

JUHA Enikő, *Dwaj niezwykli franciszkanie*, Polonia Węgierska (A magyarsági lengyelek havilapja), 2011/11.

JAKUBINYI György, *A szentek nyomában Erdélyben*, Gyulafehérvár, 2009.

Joannes RIBINI, *Memorabilia Augustanae confessionis in regno Hungariae, Posonii*, 1789, II.

KARÁCSONYI János, *Magyarország egyháztörténete*, Bp., 1985.

KARÁCSONYI János, *Szent Ferenc rendjének története Magyarországon 1711-ig*, I–II., Bp., 1922–24.

KATUS László, *Magyarország a Habsburg Monarchiában (1711–1918)* In: *Magyarország története*, szerk. ROMSICS Ignác, Bp., Akadémiai, 2007, 488–773.

Károly Sándor levelei feleségéhez. I-II, szerk. KOVÁCS Ágnes, Debrecen, 1994.

KECSKEMÉTI Gábor, *Prédikáció, retorika, irodalomtörténet: A magyar nyelvű halotti beszéd a 17. században*. Bp., Universitas Könyvkiadó, 1998.

KECSKEMÉTI Gábor, *Rettenetes utolsó szempillantás*. In: *Publicaciones Universitatis Miskolcensis: Tanulmányok Kelemen Didák tiszteletére, a 2008. április 17-18-án megrendezett konferencia előadásai*. Miskolc, 2008, (31-39 old.)

KELEMEN Didák, *Búza fejek*. In: *Kelemen Didák műveiből*, szerk. RAKOS Balázs Raymund, Róma, 1985.

Kelemen Didák irodalmi munkássága. In: *Kelemen Atya Közlönye*, Miskolc, 1944, 32–37.

KERNÁCS Dorottya, *Kelemen Didák műveinek helye a 18. századi kassai jezsuita könyvkiadásban*. In: *Publicaciones Universitatis Miskolcensis: Tanulmányok Kelemen Didák tiszteletére, a 2008. április 17–18-án megrendezett konferencia előadásai*, Miskolc, 2008, 41–58.

200 éves Kelemen Didák-ügy, Vita Seraphica, Miskolc, 1944, 18–20.

KILIÁN István, *Színjáték a minorita iskolában (1753–1780)* In: Herman Ottó Múzeum Közleményei, 27, Miskolc, 1991, 192–205.

KILIÁN István, *A Magyarországi katolikus tanintézmények színjátszásának forrásai és irodalma 1800-ig*. Argumentum Kiadó, Bp., 1992.

KNÁISZ Mihály, *Chronologo-Provinciae Ordinis FF. Minorum S. Francisci Conventualium Provinciae Hungariae et Transsylvaniae*, Posonii, 1803

KOSÁRY Domokos, *Újjáépítés és polgárosodás 1711–1867., Beilleszkedés Európába II.*, Bp., Háttér, 1990.

KOVÁCS Ágnes, *Károlyi Sándor*, Magyar História, Életrajzok, Bp., Gondolat, 1988.

KOVÁCS Ágnes, *Társadalmi célok-társadalmi támogatottság. In: Az államiság megőrzése: Tanulmányok a Rákóczi-szabadságharcról*, szerk. CZIGÁNY István, Bp., 2002, 29–64.

KOVÁCS Ágnes, *Rákóczi és Károlyi. In: A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltár kiadványai III.: Tanulmányok*, 12, szerk. KUJBUSNÉ Mecsei Éva, Nyíregyháza, 2004, 41–51.

KOVÁCS Ágnes, *Erdélyi menekültek Szatmár megyében a Rákóczi-szabadságharc idején. In: Emlékkönyv Gunst Péter 70. születésnapjára*, szerk. ifj. BARTA János és PALLAI László, Debrecen, 2004, 93–108.

KOVÁCS Ágnes, *Károlyi és az ónodi vérfürdő*, HK, (4)2007, 1233–1241.

KOVÁCS Ágnes, *Sikerek és kudarcok Esze Tamás pályáján kapcsolatai tükrében*, Szabolcs-Szatmár-Bereg Szemle, 47. évf., 2012. 3. sz., 3–11.

KOVÁCS Ágnes, *A sárospataki országgyűlés és a szabadságharc folytatásának esélye. In: II. Rákóczi Ferenc, az államférfi*, szerk. TAMÁS Edit, Sárospatak, 2008, 55–64.

KOVÁCS Ágnes, *Bárkóczy Krisztina levelei férjéhez, Károlyi Sándorhoz. I. (1698–1711)* Debrecen, 2011.

KOVÁCS Ágnes, *A volt kuruc tisztségviselők érvényesülési lehetősége 1711 után. In: Az újrakezdés esélye. Tanulmányok a Rákóczi-szabadságharc befejezésének 300. évfordulója alkalmából*, szerk. CZIGÁNY István, KINCSES Katalin Mária, Bp, 2012, 147–164.

KOVÁCS Tibor, *Egy nagy magyar minorita*. In: Kelemen Atya Közlönye. Miskolc, 1944, 1–3.

KOVÁCS S. János, *Kelemen Didák*, Erdélyi Tudósító, 1936. jan., 390–394.

KÖPECZI Béla, R. VÁRKONYI Ágnes, *II. Rákóczi Ferenc*, Osiris, Bp., 2004.

KÖRTVÉLYESSY László, *A 700 éves Minorita Rend története*, Szeged, 1943.

KÓHALMI Mihály Széver, *Kelemen Didák és Károlyi Klára*, Kelemen Atya Közlönye, Miskolc, 1944, 43–47.

KUDORA János, *A magyar katolikus egyházi beszéd irodalmának ezeréves története*, Bp., 1902.

- KULCSÁR M. László, *Kelemen Didák irodalmi munkássága*, Vasárnap, Arad, 1939, 32–33.
- LAKATOS Ottó, *Arad története*, Arad, 1881, I–III.
- LÁNYI Károly, *Magyarföld egyház történetei, III, 1711–1840*, Pest, Landerer-Heckenast, 1844.
- LENGYELNÉ CSÖRY Barbara, *A csodatételek elbeszélésének narratív tipológiája egy korai Kelemen Didák-életrajzban. In: Publicaciones Universitatis Miskolcensis: Tanulmányok Kelemen Didák tiszteletére, a 2008. április 17–18-án megrendezett konferencia előadásai.* Miskolc, 2008, 155–158.
- LISSZAY-PAPP Mihály, *Emlékezzünk Kelemen Didák atyáról!* Katolikus Ösvény, 1938. január 9-i sz.
- LUBLÓVÁRY Gaszton, *Kelemen Didák szülőföldjén*, Kelemen Atya Közlönye, Miskolc, 1944a, 10–16.
- LUBLÓVÁRY Gaszton, *Károlyi Sándor gróf, Kelemen atya nagy munkatársa*, Kelemen Atya Közlönye, Miskolc, 1944b.
- LUDWIG Hertling, *Canonisation. In: Dictionnaire de spiritualité. Ascétique et mystique. Doctrine et histoire*, Paris, 1953, II, 1.
- LUKÁCSY Sándor, *Isten gyertyácskái: Metaforák a régi magyar prédikációkban. In: L. S., Isten gyertyácskái*, Pécs, Jelenkor, 1994, 115–160.
- LUKÁCSY Sándor, *Kuruc pap?* In: L. S., *Isten gyertyácskái*, Pécs, Jelenkor, 1994.
- LUKÁCSY Sándor, *Kelemen Didák nagypénteke. In: L. S., A végtelen jövő*, Bp., Balassi, 1998.
- Magyarország története 1526–1686*, szerk. R. VÁRKONYI Ágnes, Bp., 1985, I-II.
- MACZÁK Ibolya, *A kanonikus plágium (Szövegalkotás barokk prédikációinkban)*, ItK, 2003/2–3, 261–276.
- MACZÁK Ibolya, „*Ne lopjuk azt, amit örökségül vettük a mi régi atyáinktól*”: *Kompilálás és excerptálás a magyarországi barokk kori prédikációkban*, Piliscsaba, 2008.
- MACZÁK Ibolya, *Úrnapi tanítások (Kelemen Didák prédikációi az Oltáriszentségről) In: Publicaciones Universitatis Miskolcensis: Tanulmányok Kelemen Didák tiszteletére, a 2008. április 17-18-án megrendezett konferencia előadásai.* Miskolc, 2008, 19–29.
- MACZÁK Ibolya, *Elorzott szavak. Szövegalkotás a 17–18. századi prédikációkban*, Bp., WZ Könyvek, 2009.
- MACZÁK Ibolya, „*Enyim csak foldozas...*”. *Szerzőségi és szövegalkotási kérdések Pázmány Péter, Kelemen Didák és Bernárd Pál tevékenységének háromszögében.* ItK, (2)2010.
- Magyar Életrajzi Lexikon*, szerk. KENYERES Ágnes, Bp., 1967, I.

Tanulmányok. Gondolatok P. Kelemen Didák szenttéavatási mozgalmához, Magyar Umbria, Gyöngyös, 1938/3, 78–82.

MAJLÁTH János, *Vallás-mozgalmak Magyarországon*, Pest, 1844. I.

MAJLÁTH Béla, *A szakolczai ferenczrendi könyvtár XVII. századi történetéhez*, MKsz, 1882.

MATEKOVITS Mihály, UJJ János, *A minoriták Aradon*, Arad, Kölcsey Egyesület, 2013.

MÁDAI Lajos, *Templom és gimnázium két és fél évszázada. (Történeti mozaikok)*, Új Ember, 1984. december 9-i sz.

MERCS István, *A Pázmány-szövegek egyik felhasználási lehetősége Kelemen Didák és Bernárd Pál munkáiban. In: Publicaciones Universitatis Miskolcensis: Tanulmányok Kelemen Didák tiszteletére, a 2008. április 17-18-án megrendezett konferencia előadásai*, Miskolc, 2008, 127–139.

MERCS István, „...az oktatásnak nem földinek, nem hiúságosnak &c. kell lenni...”: *Írásértelmezés és retorika a késő barokk prédikációirodalomban*, Doktori (Ph.D.) értekezés, Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar, 2010.

MERÉNYI Vince, *Kelemen Didák és az Eucharisztia*, Kelemen Atya Közlönye, Miskolc, 1937.

MESZLÉNYI Antal, *Kelemen Didák (1683–1744)*, Egyházi Lapok, 1942/4. 100–102.

MIHALOVICS Ede, *A katolikus prédikáció története Magyarországon*, Bp., 1900–1901, I–II.

MIKES Kelemen, *Törökországi levelek*, Bp., Franklin, 1906.

Minorita rendi Aradi Nagy Gimnázium értesítője, 1853/54-es tanévre. Arad, 1854.

Minorita rend névtára, Arad, 1882–1883, 1896, 1896–97 és 1912–1913.

Minorita Kalendárium 2009, szerk. ADAMCZYK Bogdan, Miskolc, 2009.

Minorita Kalendárium 2012, szerk., ADAMCZYK Bogdan, Miskolc, 2012.

MISKOLCZY Gyula, *A magyar nép történelme*, Róma, 1956.

Missionáriusok jelentései Magyarországról és Erdélyről 1627–1707. (eredeti cím: *Relationes Missionarium de Hungaria et Transilvania 1627–1707*) Szerk. TÓTH István György. Roma-Budapest, Bibliotheca Academiae Hungariae in Roma, Fontes 1, 1994.

MONAY Ferenc, *A Minoritarend a magyar középiskolákban*, Bp., Stephaneum Nyomda, 1910.

MONAY Ferenc, *Kelemen Didák, egy elfelejtett magyar missziós apostol* = *Katolikus Szemle, Külföldi Magyar Actio Catholica*, Róma, 1950/2, 66–70.

MONAY Ferenc, *Adatok a magyarországi és erdélyi Minoriták irodalmi munkásságáról*, Róma, 1953.

MONAY Ferenc, *De Provincia Hungarica Ordinis Fratrum Minorum Conventualium Memoriae Historicae*, Roma, 1953.

MONAY Ferenc, *P. Kelemen Didák a Felső-Tiszavivék apostola (1683–1744)*, Róma, 1957.

MONAY Ferenc - VASS Tibor, *Il Servo di Dio P. Diego Kelemen O.F.M.Conv. (1683–1744)*
In: *Miscellanea Francescana*, Roma, 1958/3, 294–305.

NAGY István, *Harminc éve helyezték át Kelemen Didák hamvait a minorita templomba*,
Ferences Világi Rend Kalendáriuma, Miskolc, 2011.

NAGY Kázmér, *A tiszavidék Pázmány Pétere*, Élet, 1944. június 11-i sz., 461–462.

NAGY Miklós, *A tiszai vándor*, Bp., 1942.

NÉMETH Gergely, *A Fráter György Katolikus Gimnázium története*. In: *Publicaciones Universitatis Miskolcensis: Tanulmányok Kelemen Didák tiszteletére, a 2008. április 17–18-án megrendezett konferencia előadásai*, Miskolc, 2008, 207–212.

NOVAK István, Pozsony, Royer, 1747.

OCSKAY György, *Pázmány hatása Kelemen Didák prédikációiban*, ItK, 1982, 436–448.

ÖLBEY Irén, *Kelemen Didák*, Katolikus Magyarok Vasárnapja, Cleveland, 1974. dec. 1-jei sz.

OLTONTÚLI, *Kelemen Didák életéből (halálának 200 éves évfordulójára)*, Kelemen Atya
Közlönye, Miskolc, 1944, 16–31.

PALMER Kálmán, *Nagybánya és környéke*, Nagybánya, 1894.

PAVERCSIK Ilona, „Az igazság soha sem adatik elé a gorombassággal”. *Úrnapi prédikációk polemikus vonatkozásai*. In: *Bibliotheca et Universitas. Tanulmányok a hatvanéves Heltai János tiszteletére*. Miskolci Egyetem BTK Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet, Miskolc, 2011, 81–116.

PALÁGYI Andrea, *Aki nem henyélt az Úr szőlőjében. Kelemen Didák szenvedő magyarok apostola*, Életünk, St. Gallen, 1976. ápr. sz.

PÁL József, *Témák, motívumok, módszerek Kelemen Didák Buza fejek című prédikációgyűjteményben*. In: *Publicaciones Universitatis Miskolcensis: Tanulmányok Kelemen Didák tiszteletére, a 2008. április 17–18-án megrendezett konferencia előadásai*, Miskolc, 2008, 119–125.

PÁLFFY Géza, *Magyarország két világbirodalom határán (1526–1711) = Magyarország története*, szerk. ROMSICS Ignác, Bp., Akadémiai, 2007, 307–488.

PÁZMÁNY Péter *összes munkái VI–VII.*, s. a. r. KANYORSZKY György, Bp., Magyar Királyi Tudomány-Egyetem Nyomdája, 1903 és 1905.

Antonio M. PEDRELLI, *Clara Károlyi*, Luce Serafica, Nápoly, 51, 1978/12, 389–392.

- PETRI Mór, *Szilágy vármegye monográfiája*, Bp., 1901., I.
- PETRIK Béla, *Chronica parochiae Radensis*, Rad, 1930.
- PÉCHY Alán, *Mit írnak Kelemen Didákról?*, Kelemen Atya Közlönye, Miskolc, 1944, 51–52.
- PÉCHY Alán, HORVÁTH Rezső, *Kelemen Didák, a szentéletű miskolci minorita*, Egyházi Lapok, 1944. októberi sz., 283–284.
- PINTÉR Jenő, *Magyar irodalomtörténet*. Bp., 1930–1934. I–IV.
- PROKOP Péter, *L'effigie del servo di Dio P. Didaco Kelemen*, L'osservatore Romano, Roma, (1974.07.14.) 160 sz.
- PUSKEL Péter, FEKETE Károly, Andrei-Tiberiu VASILE, *Lapok a Kultúrpalota történetéből (1913–1948)*. Arad, Editura „Gutenberg Univers”, 2013.
- RÁKOS B. Raymund, *P. Monay Ferenc két új könyve*. Az előadás 1953-ban, a Vatikáni Rádió, október 31-i adásán hangzott el.
- RÁKOS B. Raymund, *Kelemen Didák*, Szolgálat, 1975. 28-i sz., 69–71.
- RÁKOS B. Raymund, *Ugye, Atyafiak?! Isten Szolgálja P. Kelemen Didák OFMConv. élete (1683–1744)*, Róma, 1975.
- RÁKOS B. Raymund, *La tappe della sua vita*, San Francesco, Patrono d'Italia, Assisi, 1976/6, 267–271.
- RÁKOS B. Raymund, *Il servo di dio P. Diego Kelemen*, San Francesco, Patrono d'Italia, Assisi, 1976/7–8, 319–322.
- RÁKOS B. Raymund, *Padre Diego Kelemen restauratore della fede, di tempi e di anime*, San Francesco, Patrono d'Italia, Assisi, 1976/2, 51–55.
- RÁKOS B. Raymund, *Isten Szolgálja P. Kelemen Didák OFMConv. levelei (1714–1743)*. Róma, 1978.
- RÁKOS B. Raymund, *Új adatok Isten szolgájáról Kelemen Didákról*, Vigilia, 1979. febr. sz., 80–87.
- RÁKÓCZI Ferenc, *Emlékiratok (részletek)*. Bp., Mercator Stúdió, 2006.
- RÁNCZ Teréz, *Gyöngyeiteket ne szórjátok szét!*, Kézdiálmás, 2003.
- Régi magyar prédikációk 16–18. század*, szerk. SZELESTEI NAGY László, Bp., Szent István Társulat, 2005.
- Révai Nagy Lexikona, I–XX*. Bp., 1911–1927. XI.
- Rodrigo ROMUALDO, *Manuale delle cause di beatificazione e canonizzazione*, Roma, 2004.

R. VÁRKONYI Ágnes, *A Habsburg Birodalom berendezkedése Magyarországon (1686–1703)* In: *Magyarország története tíz kötetben, IV.*, 1686–1790. szerk. EMBER Győző, HECKENAST Gusztáv, Bp., Akadémiai, 1989.

SZAKÁLY Ferenc, *Virágkor és hanyatlás, 1440–1711. Magyarok Európában II.*, Háttér, Bp., 1990.

SZALAY László, *Gróf Károlyi Sándor önéletírása és naplójegyzetei*, Pest, Heckenast, 1865.

Sanctitas Clarior motu proprio, 1969. március 19. In: *Acta Apostolicae Sedis* 61 [1969] 149-153.

Sanctorum Mater instrukció, 2007. május 17. In: *Acta Apostolicae Sedis* 99 [2007] 465-510.

Schematismus Provinciae Hungariae Ordinis Fratrum Minorum Conventualium - 1864, 1942.

Schematismus Provinciae Transilvaniae Ordinis Fratrum Minorum Conventualium - 1931, 1934, 1938.

Sine Papae licentia non licet aliquem venerari pro sancto. Decretales Gregorii Papae IX, l. 3, tit. 45

SINKÓ Ferenc, *A meg-grafologizált Pázmány*, Új Ember, 1985. július 28. sz.

SKODY József, *Miskolc Mindszenti Egyházközség tisztelt Elnöksége!* 1974. június 13-án, a miskolci Nagyboldogasszony templomában mondott beszédéből.

SOÓS Imre, *Az egri egyházmegyei plébániák történetének áttekintése*, Bp., 1985.

SUGÁR István, *Az egri püspökök története*, Bp., Szent István Társulat, 1984.

SUHAJDA Lajos, *Ugye, atyafiak!*, Hitélet, Szeged, 1993/3.

SZÁNTÓ Konrád, *Emlékezés Kelemen Didákra*, Új Ember, 1974. szept. 29-i sz.

SZÁNTÓ Konrád, *Kelemen Didák - leveleinek tükrében*, Új Ember, 1978. szept. 24-i sz.

SZEKFŰ Gyula, *Magyar történet, IV.*, Bp., 1943.

SZELESTEI N. László, *Rekatolizáció és barokk áhítat*, Bp., 2008.

SZENDREI János, *Miskolcz város története és egyetemes helyirata I-IV.*, Miskolc, 1904–1911.

SZIGETI Jenő, *Imádságos könyvek – ponyván. In: Publicaciones Universitatis Miskolcensis: Tanulmányok Kelemen Didák tiszteletére, a 2008. április 17–v18-án megrendezett konferencia előadásai*, Miskolc, 2008, 141–154.

SZINNYEI József, *Magyar írók élete és munkái, I.*, Aacs – Bzenszki, Bp., 1891.

SZIRMAY Antal, *Szathmár vármegye fekvése, történeti, és polgári ismerete*, Buda, 1809. I.

V. Szixtus, *Immensa Aeterni Dei* apostoli konstitúció, 1588. január 22. In: *Bullarium Romanum*, ed. Taurinense, VIII (1863), 985–988.

TAKÁTS Sándor, *Kelemen Didák és Károlyi Sándor családja*, Katolikus Szemle, Bp., 1892, 394–430, 535–561, 678–707.

TAKÁTS Sándor, *Szalai Barkóczi Krisztina 1671–1724*, Bp., Pfeifer Ferdinánd, 1910.

TAKÁTS Sándor, *Károlyi Sándor és Kelemen Didák*. In: *Régi magyar asszonyok*, Bp., 1914, 208–312.

TASI Réka, *Az affektusok retorikája és Kelemen Didák prédikációi*. In: *Publicaciones Universitatis Miskolcensis: Tanulmányok Kelemen Didák tiszteletére, a 2008. április 17–18-án megrendezett konferencia előadásai*, Miskolc, 2008, 9–17.

TASI Réka, *Az isteni szó barokk sáfárai*, Debrecen, Debreceni Egyetemi Nyomda, 2009.

TIMÁR Kálmán, *Kelemen Didák mint nyelvújító*, MNy, 1930. május-június sz., 126–127.

TÓTH Alajos, *Kézdialmás nagy napja*, Új Missió, 1994. szept. sz., 6–7.

TÓTH Szidónia, *Minoriták Erdélyben*. Diplomadolgozat. Temesvár, 1997.

VARGA János, *Berendezkedési tervezetek Magyarországon a török kiűzésének időszakában*. In: Az „Einrichtungswerk”, Századok, 1991/3–4, 3–40.

VARGA Domokos, *Emlékezünk eleinkről: A magyarság rövid története*, Bp., 1996.

VÁROSY Gyula, WEISER Frigyes, *A katolikus iskolaügy Magyarországon*, Kalocsa, 1882–1885., II.

Wenceslai WILKOVSKY, *Deductio Chronologica Ss. Missionum Apostolicarum, quas Religiosi Ordinis Minorum S. P. Francisci Seraphici Conventualium Provinciae Hungariae, eiusdemque adhaerentibus ac etiam in exteris terris infidelium etc ... exercuerunt, manuscriptum, praefectus Missionuin, Leutschoviae*, 1807.

VUKITS Jenő, *Búzafejek: (Kelemen Didák prédikációi)*, Magyar Kultúra, 1973. nov. 5-i sz., 238–239.

MELLÉKLETEK

1. Okirat Kelemen Didák beöltözéséről (1702)
2. Okirat Kelemen Didák szerzetesi fogadalmáról (1704)
3. Definitórium határozatok (1727)
4. Notizia sulla morte (1744)
5. Necrologo di P. Diego Kelemen (1744)
6. Pal Imre provinciális levele a generálisnak. (1748. márc. 7.) La lettera dal P. Emerico Pal al P. Generale sulla santità del Servo di Dio
7. P. Emerico Pal la lettera sulla provincia. (1748. augusztus 26) Minister Provincialis Emericus Pal epistola in qua continetur series Ministrorum Provinciae nostrae Hungariae ab incuabulis ad. a 1614
8. Informazioni dal P. Emerico Pal sul Diego Kelemen „super forma sanctitatis (1749. jan. 30.)
9. Inventarium Bathoriensis – Necrologo di P. Diego Kelemen (1749)
10. Fáy László borsod-megyei alispán bizonyítványa Kelemen Didákról (1764)
11. Szabadszállási István alispán bizonyítványa Kelemen Didákról (1764. ápr. 4.)
12. Stanya Sándor posztulátori kinevezése (1774. dec. 1.)
13. Egri kancellár levele (1775. jan. 25.)
14. Erdődi Gábor egri püspök levele – supplica sul processo
15. Erdődi Gábor egri püspök levele Dobronyay Miklós vizsgálóbíróhoz (1775. már. 9.)
16. Pál Lajos posztulátor levele (1776)
17. Sartori Bernard posztulátori kinevezése (1776. ápr. 20.)
18. Sartori Bernard posztulátor levele.
19. Péchy Alán levele a generálishoz. (1920. aug. 22.) La lettera dal P. Alano Pechy al Ministro Generale – difficoltà causate dalla guerra.
20. Relazione sulla Provincia Ungherese. (1927. okt. 5) Exprovinciale P. Ciraco Csak manda al Ministro Generale una breve relazione sullo stato della Provincia di Ungheria dall'anno 1526–1711.
21. Melith György adományozó levele a radi minoritáknak (1637). Petrik Béla (1930) A radi plébánia krónika.
22. A radi minoriták vértanúságának leírása (1638–1691). Petrik Béla (1930) A radi plébánia krónika.
23. Peregryn Haczele generális vizitátor levele a Generálishoz. (1931. júl. 22) Il P. Pelegriano Haczele riferisce al P. Generale sullo svolgimento del Capitolo Generale.
24. Peregryn Haczele generális vizitátor levele a Generálishoz. (1931. júl. 16) Minuta di cun indirizzo rivolto dal Ministro Generale ai religiosi della Provincia.

25. Supplica sul culto al P. Diego Kelemen (1936. dec. 23. és 1937. máj. 25.)
26. Lublóváry Gaszton (Miskolci III. Rend) levele Topolinski Adalbert generális posztulátorhoz (1938. jan. 8 és febr. 5)
27. Ima elrendelése Kelemen Didák boldoggáavatásért (1938. jan. 28.)
28. Rákos Rajmund levele a generálishoz (1957. aug. 16.) Relazione sullo stato della Provincia Ungherese.
29. Rákos Rajmund levele a generálishoz. (1964. aug. 30.) Relazione sullo stato della Provincia Ungherese.
30. Rakos Rajmund levele a generálishoz (1973. nov. 21.)
31. Vitale Bommarco generális atya levele Mindszenty József érsek-prímáshoz (1974. márc. 21.)
32. Rákos Rajmund levele (1978) Relazione al Capitolo Generale sullo stato della Provincia Ungherese.
33. Donald Kos generális posztulátor levele VI. Pál pápához (1978. már. 27)
34. P. Kelemen Didák Recognitio ac translatio exuviarum S.D.P. Didaci Kelemen O.F.M.Conv Provinciae Hungariae – Commentarium Ordinis 1980
35. Postulatio Generalis. Agrien. Canonizationis Servi Dei Didaci Kelemen (1683–1744) – Commentarium Ordinis 1985.
36. Lanfranco M. Serrini generalis atya levele Paskai László esztergomi érsekhez (1989. nov. 12.)
37. Lanfranco M. Serrini generalis atya levele Seregély István ergi érsekhez (1989. nov. 12.)
38. Lanfranco M. Serrini generalis atya levele a magyar provinciálishoz (1989. nov. 12.)
39. Tóth Alajos provinciális atya levele a generálishoz (1989. dec. 8.)

Konferenciák:

40. „*Veritatem facere in caritate*” konferencia meghívója (2008. ápr. 17–18.)
41. „*Szegények mindig lesznek veletek*” konferencia meghívója (2009. máj. 4–5.)
42. „*Állunk a határon*” konferencia meghívója (2010. ápr. 27.)
43. „*A mély szegénység*” konferencia meghívója (2010. júl. 20.)
44. „*Veritatem facere in caritate*” konferencia köszöntő levelei
45. „*Szegények mindig lesznek veletek*” konferencia köszöntő levelei
46. „*Állunk a határon*” konferencia köszöntő levelei
47. „*A mély szegénység*” konferencia köszöntő levelei
48. Orvosi nyilatkoz Lengyel Alfonz sebesüléséről. (1946. jún. 8.)
49. Lengyel Alfonz ezredesi előléptetése. (2013. jún. 27.)

2. Okirat Kelemen Didák szerzetesi fogadalmáról (1704)

Anno 1702 gubernante Provinciali A. S. P. Magistro
 Thoma Artois Ord. Mia: Conventuali, Commissario
 Generali, nec non Conventus Sacerdotum Guardiani,
 De more tribus promissa terminis Canonice per te sacro
 Constitutione Urbana in Refectorio presentibus actibus
 et Fratribus omnium votis ad professionem professam
 et Fratribus factis & July Fr. Conventuale Gyurgy,
 eandem cruxit in Maucha S. P. A. S. in: Sabry
 Philosophic Lectori in igo Fario, S. Bonaventurae S. S.
 Mericiale sacro professoribus testibus S. S. Bonaventura
 (cavendo prohib. et. S. S. Benedicto
 quoniam Conventus Conventuale (aliquo
 Tenere paratibus
 in Faria Fr. Tascary

Anno 1704 gubernante Provinciali A. S. P. Magistro
 Thoma Artois Ord. M. S. F. Provinciali, Mini. no de more
 tribus omnibus terminis sacris iuxta sacras Constituti-
 ones Urbanae in Refectorio Dordoy Patribus et Fratribus
 sacris votis assumptis ad Professionem emittendam
 admissis fuit 21 gms Fr. Didacus Kelemen eandem
 cruxit in manibus Praeminati Ministri Provincialis
 adhibito sacro ad ceremonias in Constitutiombus Urbani
 Urbani Praeminati Praeminati testibus R. B. P. Guardiani
 Cony S. P. Conis Profestis.

Anno Fr. Placidus (et) Publicans.
 Fr. Didacus Kelemen
 Fr. Samil

3. Definitórium határozatok (1727) – 1. rész

1°

Nos infrascripti Ordinis Sancti Francisci Minorum
 Conventualium Provincia Hungarica Provincialis
 Minister, et Commissarius Generalis, Actuales,
 ceterique ejusdem Provincia Definitores, tum per-
 petui, tum temporales; Memoria comendamus
 tenore presentium significantes, quibus com-
 petit Universis; Quod posteaquam priorum Do-
 minorum Inchyti Comitatus Borsodiensis Catholi-
 corum, Supplex in eo facta Instantia, quatenus
 ad Rudera Ecclesie Honori Beatae Mariae Vir-
 ginis in Coelos assumptae dicatae, inque Oppido
 Aliskolcs, Civitatis Borsodiensi adjacente habi-
 ta, Ordo noster introduci valeat, pro Benigno
 eatenus Regio Consensu, sua Sacrae Caesa-
 reo Regiae Aulae medio Ejusdem Excelsi
 Locumtenentialis Regij Consilij, representata
 exstitisset; Desuperque eorum, quasi hic Ordo
 noster aliqua etiam Domus, Juraque Possessiona-
 ria, ad mentionatam Ecclesiam Rudera nefors
 spectantia, aut pertinere debentia nunc peteret,
 vel in futurum pretendere posset, suborta fuis-
 set Difficultas, ad hanc tollendam Nosmet de-
 claraverimus in Verbo nostro Religioso, Fideique
 Sinceram firmissime asseverantes, et reversantes,
 Nos non solum nulla Acta, Documenta, aut alia
 quaequam Literalia Instrumenta, Jura nefors
 dictae Ecclesiae condam respicientia; quorum
 vigore eatenus Præensionem aliquam formare
 va.

valeremus: / præ Manibus nostris habere, sed et
 num eorum Bona quæpiam, aut Jura Possessionaria
 condam pertinuerint: ignorare: Imò taliter decla-
 rantes Nosmet etiam obligamus, et obstringimus,
 Nos, Ordinemq̃ nostrum ad Rudera Supramemora-
 ta Ecclesie nulla omnino Bona, Juraq̃ Possessionaria,
 neq̃ Jure Postliminiij, aut alio quocunq̃ sub Præcep-
 tu, Colore, et Titulo nunc, vel in futurum petere,
 vel unquam prætereendere velle; Verum solummodo
 ad augendam DEI Gloriam, Cultumq̃ Divinum
 promovendum unice pro Ruderibus predictæ Ec-
 clesie Honori Bæ Virginis Mariae in Cælos assum-
 ptæ dicatæ, et in Oppido Miskoles habitæ, cum
 spatio Terræ, pro Horto in eorundem Ruderum Con-
 tiguitate Religiosæ Domus necessario, et pro Demi-
 gno illa adveniendi, inq̃ Ordinem nostrum introducen-
 di Regio Indultu altæfatæ Suae Matris Sacram-
 implorare Clementiam. Harum nostrarū Vigore et
 Testimonio literarum Reversalium mediante. Da-
 tum Eperjessini Die 12. Mensis Junij Anno 1727.

Fr̃ Didacus Kelemen, Definitor
 Perpetuus, et Pr̃ Provincie^{III}

Fr̃ Victorinus Dellevari, Definitor
 Perpetuus, et Pr̃ Provincie^{III}

Fr̃ Daniel Kivecz Definitor
 Perpetuus^{III}

(L.S.)

Fr̃ Cornelius Horumur²
 Provincialis Comis: Generalis^{III}
 Fr̃ Alexius Ladany Definitor
 Temporeaneus^{III}
 Fr̃ Ludovicus Földesy Definitor
 temporaneus^{III}

no 1593.

Opia Rever,
Salutem D. Pa-
trium Minoritar-
um respectu
Eidē hie Apistolicę
genis.
1727.

4. Notizia sulla morte (1744)

1744.

C. F. Joannes Biringer Caius Germanus, Sartor, consuetis Sacramentis provisus ebyi Misskolezini
 Die 7. Februarij Anno aetatis suae 55. Professionis Religiosa 33.

A. R. ac Eximius Pater Magister Didacus Kelemen Transylvanus ex Possessione Bak-
 sasalya Inclita Sedi Siculicali nigreniata Oriundus, Diffinitor Perpetuus, Decanus Provin-
 cia, Vir omni exceptione major, Vita integerrima, Publici Boni, et Communitatis Regularis
 observator et Promotor Eximius, Multorum Locorum seu Residentiarum Acquisitor, Regula-
 relator, Constitutionum observator exactissimus, Paupertatis Franciscana Cultor, et Castus
 sollicitus, Pietatis Speculum, speciale Religiositatis exemplar, singulari in pauperes,
 in carceratosq; Charitate Insignis, Rerum item Coelestium contemplationi, Orationi,
 Vigilijs, Jeunijs, alijsq; corporis macerationibus jugiter addictus, Fidei Propagator, in
 convertendis haeticis, et procuranda Animarum Salute zelantissimus, humilitate, pa-
 tientia, caelesti Sapientia et prudentia, alijsq; Religioso homine dignissimis virtutibus,
 qua Theologicis, qua Cardinalibus, alijsq; eisdem annexis in Dracon Heroico excellens,
 ut propterea a Praelatis, Magnatibus et Nobilibus maximo in honore et estimatione
 habitus, ac omnibus tum extra, tum intra Religionem clarus fuerit Quanta porro
 hic vir non minus zelosus quam laboriosus Postliminio restaurationem et incremen-
 tum praestiterit, non solum plurimorum adhuc vivacissimi reminiscuntium cordi in-
 scriptum est, verum etiam in perpetuum posteritati id ipsum transcribunt ardentissi-
 mus Catholicae Religionis propaganda zelus, Ecclesia Bathoriensis a rudibus re-
 staurata, Misskoleziensis vero ab uno et Fundo in statum perfectum elevata, Con-
 spicua Conciones, Libri conscripti etc. Qui postquam Ministerium Provincialitatis
 bis laudabiliter absolvisset, Commissariatibus quoq; Generatis, et Capitulum Praesidis
 obluere totidem vicibus ad amissim functus fuisset, meritis in Provinciam plenus
 consuetis Ecclesiae Sacramentis devotissime susceptis Anno aetatis suae 63. Re-
 ligiosa vero Professionis 41. In Residentia hac Tantum Provinciae Decus ac
 nomen pie in Domino cum Sanctitatis opinione obdormivit Die 28. Aprilis.
 Cui quidam devotus Frater merito precatur: Sidus Provinciae inter sidera caeli aeternum
 fulgeat!

M. R. P. Sylvesterus Barrabas Siculus, consuetis Sacramentis aunitus clavis Váspárhelini: 9. Julij
 Aetatis suae aetate 58. Professionis 25.

C. F. Bonifacius Augustay omnibus Sacramentis munitus Bistricij 1. Aug. aetate 63.

M. R. P. Januarius Engel Carionensis Guardianus Caesariopolitanus 26. Sept. aetate 33. Profess. aetate 10.

C. F. Georgius Gasse Siculus Chericseni 8. Oct. aetate 41. a Professione 23.

C. F. Didacus Stropkaj de eadem Caius, Organista Sacramentis rite munitus Gyeries 16. Oct. aetate 75.
 a Profess. 53.

V. F. Valerianus Genrei Gyeriesis 26. Nov. aetate 29. a Profess. 13.

LEVELTÁR
 nyi u. Pf. 80.
 ir.

Szabolcs, Irny és a xéval-művelő társaság által a múzeumhoz gyűjtött képek és iratok köztől. Személyi iratok (Körmend, 1844.) 413. lapjánál szerepel. Dr. János Zrínyi
 1975. aug. 18.

LEVELTÁR
 EGER

5. Necrologo di P. Diego Kelemen (1744)

Reverendissimo P. in Dno obijt et egregias funebres peragente Illmo ac Reverendo Dno Samuele Engel,
 major Canonico et Praeposito R. Capituli Agricensis in Nostra Ecclesia humiliter.

Anno demique 1744 Adm. R. P. M. Dominus Kelemen Dignissimos perpetuos et Perennos Provincialis
 omni exceptione Major, Vita integerrima, Publici Boni et communitalis Popularis, observator ac Promotor
 cunctis, Multorum Lectorum seu Auditoriarum Auditor, Regule Beatorum Constitutionum observator
 Paupertatis Transiensis cultor clarissimus et luctus sollicitus Beatorum Speculum, Religiocitatis exemplar
 singulari in Tempore Concoctibusque melioribus Charitate insignis, Arcum Calphium contemplationi,
 orationi, vigilijs, jejunijs, alijsque Corporis Mucrationibus jugiter addictus Fidei Propagator, in
 convertendis Haereticis et Procurementia Amaraum Saluberrimus, Humilitate, Patientia, Cale,
 Alii Sapientia et Fidentia, alijsque Religiosa homine dignis Virtutibus gratia Theologicis, gratia Labo-
 rabilibus, alijsque eisdem Anno in grad. Historico excellens, ac propterea Polaris, Magnitudinis et Ho-
 nabilibus Regni Charissimus et Estimabilissimus. Viri postquam Ecclesiam Balthorionensem a Haer-
 etibus Restauravit, Modalesionensem vero a fundamentis in statum Perfectum de disciplina, plus
 diuque Infirmis in Restauracione et incrementis Provinciae Laborsus, Ministris Provincialis
 viri Laudabiliter absolutis Communitatis gratia Invenit et Capitulum Praepositi Provincialis
 Viribus Perfunctus, Conspicuis Communitibus, Librisque Hungaricis Conscriptis et editis, a multis
 Anno prior, Reliquas anni quadragesimas etiam Jejunium C. Francisci ante festum S. Michaelis
 Religiosi observavit, ac tandem ab Anno 1729, ab hoc observato Jejunio, per totum X. huiusmodi
 tempus ab omni Carnis usu perpetuo abstinentis, Moribus tandem in Deum, ac Provinciam Plenus,
 Consecratio Ecclesiae Sacramentis devotissime Inscriptis Anno Alatis suo est, Religiosa Professionis et
 in Religione hae Absolutissimis P. cum Sanctitatis opinione observavit in Dno die 28. Aprilis
 et in Ecclesia Nostra humiliter Requiescit in Pace, et sepulch. in pres. Anas Altaribus.

Illi succedunt Fundaciones Theosorum, P. Legata, et singularis Municipicentia Devo tactorum, ob eundem
 Anno: Reverendissimus Dominus Alexander Olato, Abbas Insulatus, et Sebastianus Gondam Madoussicombat
 in perpetuam fundacionem Florenos mille. Sicut etiam Reverendissimus Dominus Stephanus Donesic
 Cathedra Ecclesiae Agricensis iam supra laudatus legavit florenos mille pro Ecclesia. In qua Altare
 magno ex integro erectum est ex Municipicentia prelatibus Domini, et Patroni Insuperissimi et Ephani
 Donsi Michaeli de Tornallya mille nonaginta florenos. Ita vero etiam Trinitatis et Municipicentia
 Perillustri Dni Andrea Kainichor, supra caput Capellam Muro impositumque indigne et digne ex
 Capite Alcidum cum inscriptione: Digne Religiosis Minorum C. Francisci conventus a. 1733.

Secundo: Anno 1746, die 30. Junij Perillustres ac Reverendi Domini Johannes, et Antonius Kainichor
 contribuerunt in perpetuam fundacionem Florenos duingentes. Tertio: Spectabilis Gondam Dominus
 Gregorius Pera, S. Religiosis Nostra conspualiter inter alios conventus etiam alie Sapientia legavit
 in fundacionem Minorum Florenos mille. Quarto: Anno 1753. Perillustri etiam Dominus Joannes
 Kainichor de Sultalva contribuit in fundacionem Florenos mille. Quinto: Anno 1754. Reverendissimus
 Dominus Franciscus Deak, Cathedra Ecclesiae Agricensis Canonicus supra iam laudatus per
 Dns duas Missas legendas inter gratias aliquis Malefactor hie Michale Zini ad mortem conde-
 mnatibus, unam videlicet ante ipsius executionem pro felici illius Morte, alteram vero post
 ea executione, pro ejusdem Anima relaxanda. Sexto: demique Anno 1755. Spectabilis Dominus
 Petrus Fay, qui pro executione Fratris Herimiani propter materialia Callem Videlicet, lapidos
 et Tegulas, etiam in parato Dec ultra florenos mille contribuit cum Spectabili Domina sublimia
 Perillustri hae in perpetuam fundacionem in super contribuit florenos mille. Viri vero Beatorum
 etiamque Reverentia dignis. In hac S. S. Dependia docentur et hals usque ad Syntaxim cum Maxima
 commendatione huius ordinis Nostrae, habebuntque huiusmodi Mariana ab Anno 1745, usque in Bodiorum,
 Balthorionensis ut huiusmodi acornibus et habitis Anno 1729, Partita sunt Provincia in quatuor

6. Pal Imre, provinciális levele generálisnak. (1748. március 7) *La lettera dal P. Emerico Pal al P. Generale sulla santità del Servo di Dio*

†

Reverendissime Pater Ministre Generalis.
 Praestare, et Patrone mihi gratiosissime, Colendissime!

Dignatus Roma Patris V^{ti} Literas una cum solutaribus Litteralibus in singulis hujus Provinciae Conven-
 tibus, et Residentiis jam publicatis, de die 13. Decembris anni Superioris Roma emanatas, et tandem ad me per-
 lassas, filiali cum submissione, ac veneratione legi, in quibus dignatus etiam mihi imponere, ut seriem Con-
 ventuum, et Religiosorum omnium submitterem, quam hinc accusam humiliter exhibeo, transmissuram aliam
 ejusmodi finibus Congregationi Definitoriali. Eae sunt autem reliqua illa, alia a Roma Patre vestra postu-
 lata, quae mihi executioni mandanda incumbunt, Literas ejusdem omnes habemus perceptas, et videlicet
 non contenti, praeterquam quod in primis desideraverit Roma Patris V^{ti}, ut aliquot juniores Sacerdotes mit-
 terem officium pro sacris Missionibus instruendos; quia tametsi insinuare quod dignatus, ut praesentem
 haec de re certiora redderem S. R. P. Mag. Marci Missionum Praefectum, et cum eo negotium hoc conferrem,
 idcirco hoc Romae Patris V^{ti} mandatum adimplere nequivi usque ad praesens; siquidem nondum acceperim respon-
 sionem ad meas Literas haec super re memorato P. Praefecto pridem jam scriptas: ipsam interim Romae Patris
 beneplacitum operam Definitoris Provinciae, cui me conformare debeo. Deinde, quod ortum, et pro-
 gressum hujus Provinciae, doctrinae nostrae breviter, ac genuinè descriptum necesse Romae Patris V^{ti} inno-
 quantissimam, quem eadem intimavit in Literis ad P. Mag. Leopoldum Auer datus, necessarium esse cum ea,
 praesens conventuum numero opera nostrae procurato ad obtinendum Diploma Apostolicum, quo confirmari
 debent omnes conventus, et residentiae ipsius Provinciae; at quanta sit in hoc exequendo difficultas, ex eo Patris
 percipit Romae Pater Generalis, quod in Transylvania tres tantum tantum sint praesens conventus, et
 Regio vero nullus, pariter in Hungaria pauci. Impositam quidem, ut primum confirmatoria
 Ministerii mei accepi, uni Patri aliquot abhinc annis nominato Provinciae Historico, provinciam Cocha-
 larchiam hujus Provinciae, ac horum; sed is binis jam Episcopis declaravit, se ad hoc opus persolvendum
 esse insufficientem, verum longè melius se exequisset, allegando insufficientiam, vel potius carentiam in-
 strumentorum Litterarum, et Protocollo ad id exequendum praescripto. Nam acerbissima inter Hun-
 garum Regni cladis, bella, pestilentiae, Reformationes Ordinis, haereses, et varios tumultus, quibus Hungaria,
 et Transylvania pluribus saeculis involuta fuit, Provincia ista jacturam omnium archivorum passa est,
 imò et ipsa defecit; sed, prohi dolor! nec id constat, quo tempore, minus quos, et quot antea conventus, Resi-
 dentias, et Ministros Provinciales numeraverit. Ex Historiis quidem extremis hujus Regionis aliquid de-
 libare licet de P. L. (conventualibus), sed sat jejune, et confuse; Libri vero Provinciae tempore electionis cum
 sigillis mihi resignati, utpote annum 1702. non excedentes parum conferre possunt ad describendam originem
 nem hujus Provinciae, et horum antiquitatem possessores; bene autem ad descriptivum hoc levis adq. formam
 post iterum ejusdem Provinciae redintegratorem. Unde, nisi alia ortum, progressum, incrementum, et
 extensionem hujus Provinciae concernentia: quorum intuitu de gen. suppliciter incho. per unum e suis
 Sacerdotibus P. Sacerdotis ex Archivis Ordinis Romano fecerit extracti, siq. nobis authentice submissos
 semper in obscuris versabimur, et ineffanter insultabunt nobis P. L. Reformati, quorum injuriosa adversus
 omf

3

nimis prope origo, maximamq. causa jacturam; atq. edo ad eas advertendas circumstantias
 potissimum hujus critici scilicet exigeret, ut secundum gratiam Dei vigilantes in hac Provincia junctim
 nosse melius proficiamus, in ordinem debitum reducendis archivis, litteris instrumentis, actis, jura
 deniq. omnia Conventuum, et Residentiarum, cetera omnia ad futurum tempus scilicet trajiciamus; vix
 enim vixi sperare possum, ut rectum gubernum nudi, aut confusum posse in alia Provincia,
 si necessaria scripturarum, etiam notabilium monumenta vel curio negligant, et desinant, vel
 ita in unum commiscantur, ut non raro summe necessaria, et maxime utilia cum inutilibus, et rejectis,
 alijs, nihilq. plus in chartis voluntis abjiciant; brevis tempore oblata memoria effugiant,
 qua scribitur thesauri ampliori debeat. Attingit nos tempore, in quibus vixant ne ex aliis id
 antiquitatem rursus hanc Proviam translationem a nobis exspectantibus accipimus; proinde ne hac nota
 alijs difficultate nostram impetere volamus; non deliquit Proviam illam datus vixi, et definitio circa
 fine Regi concessa precipere, ut omnia jura Provincia, et Conventuum in rectum ordinem advenant,
 registrantur in suis locis, et in hunc finem decessit deservimus, qui nos in
 fecerat in hunc a Rege h. d. de 1734. presentem, et hoc pro ditione transmissam. Erit omnia
 felicitate curam sortiturus, et acceptis Rebus h. d. de 1734. cujus favoribus, et procedit
 cum ne, et Proviam humiliter commendo, de voti sacro copulans manus, et ditionemq. scriptis
 implorans, plebiscito.

Reverendissime D. D. D.

Szegedini 7. Martii 1748.

Obsequiosissimus Subdignissimusq.
Fr. Emerich Palffy

XXX. 2. C.

4

P. Lutetia. Decreta Capituli S. Martini et aliorum ecclesiarum ad usum omnium commissa, in omnibus
 nostris provinciis publicis iuris facta, ut in...
 Generalibus, ac Provincialibus synodis...
 a me canonicis infans sub firmo...
 meorum nominante...
 lum regis...
 publici Ecclesie, et...
 cum...
 ite...
 ditionem...
 sine...
 tior...
 representans...
 for...
 et...
 Lutherani...
 per...
 ditionem...
 dolo...
 converterum...
 Commendat...

7. P. Emerico Pal la lettera sulla provincia. (1748. augusztus 26) *Minister Provincialis Emericus Pal epistola in qua continetur series Ministrorum Provinciae nostrae Hungariae ab incuabulis ad. A 1614*

432

Refero nihilominus Rmā Patti Vra.

certissimum esse, conventuales nostros, in hac Provincia Hungarica, et Transylvania per quae modo ex qua est, olim tamen amplissima fuit, conversioni animarum, semper be-
nue, fuisse intentos, pondusque Dei, et assidui, etiam in adversis temporum circumstan-
tijs cum sudore, persecutione, et sanguinis etiam effusione, fortiter, et constanti per-
sistisse, fructumque ingentem, Orthodoxae Religionis, magno cum zelo, et fervore semper
promovisse, ad cuius continuū progredendum, nativitas omnibus serē jam ex di-
citur, etiam ex alijs Provincijs accurrisset, ac convenisset, qui inter ordinas varietates,
nullas per annos, et Ecclesiae Religionis Incrementum, et veragradica Provincia in
Sarmationem in Hungaria, et Transylvania, magno cum zelo adenderunt, in tandem, et illor-
um priores succreverunt, ad haec usque tempora nunquam desides fuisse, evidenti-
mum est. Quomodo autem nec Operarios omnes, nec eorum fructum singillatim ple-
ne referre sit possibile, cum proies in illis temporum Circumstantijs similia omnia
commutare, potuisset, multo magis, potentes vero jam, et coetaneos, vel ex humilitate,
vel ex incuria omnia non contempnisset, certissimum est. Expropterea, ab arguen-
dum, de quibus me, nonnulla Provincia Monumenta docent, transibito, iustitiam
bitem Rmā Patti Vra Zelum, quantum licet, reficiam.

Anno Equidem 1609.

Cost immanam, per Haereses, Latrocinia, bellaque, gravissima, Ecclesiarum,
et Monasteriorum Apostolici Hungarici Regni devastationem, eo tandem deven-
tum est, ut vix per 20. Milliaria, vel unius Catholicus sacerdos inveniri potuisset
deus Magnifici, contra Dm. Stephanum, et Franciscum, Petros de Sarte, Germani
Falsos, primus secularis, secundus Propositus de Sappo, in Comitijs Szepes hie
Comitatus Temptivensis Haereses, mutabant periam ante, Patres conventuales,
ex quibus etiam, eodem adhuc Anno acciperunt Patrem Leonem, et Joannem
per quem vehementer, sollicitavit praefatus Magnificus, et Rmā Dm. Fran-
ciscum, Praepositus de Sappo, ut conventuales Monasteria
in Sappo, quae in Suburbio Szepes hie, adificandum susciperent, quod
videm primo, eo quod non satis commodum videbatur, suscipere reme-
postea tamen ad liberalis oblationes antelati Dm. Praepositi, susceperunt, et annis
1616, et 1617 Monasterium ibidem ex Elemosynis, et Patrocinio dicit Dm. Papa-
si extruxerunt, inhabitantem, Comitatus Provinciali existente, Patre Magro
Cypriano Saxillio, usque ad Suburbium Berdlemianum.

Anno quoque 1619. Principis Transylvaniae Gabriel Berdlem, Hungarico,
et Turco Militie potenter instructus, bellum movit contra Ferdinandum 2um
Romanorum Imperatorem, et Hungarici Regem, totumque Regnum iniquissime
perturbavit, cuius Exercitus, totum Salum Ecclesiasticum, et cum multis
alijs Religiosis, nostros etiam Szepes hie fugavit.

Anno indominus 1619. rediit Pater Benedictus Ruzin Szepes hie, quem
paucos post, secutus est Pater Magro Cyprianus Saxillius Comitatus Provincialis,
quem Szepes hie Szepes hie, eodem habitantem, cum conventus enormiter de-
vastatus, pristino statui cito reddi haud potuerit Hungariae a tumultibus
libera adhuc non fuerit. Progreſſu autem tempore conventum, iterum secunda
no edificarunt, quem tamen jam modo Patrum Reformatorum Familia in-
habitavit.

Anno tandem 1623. venit P. Magro Vincentius Emericus de Monte Flacone,
ex Provincia Romana, primus illo tempore per Hungarici, Transylvaniam,
Valaciam, Moldaviam, et Bulgariam Minister Provincialis, et Missionarius
Apostolicus, qui rebus in Hungarica, nondum compositis multum laboravit.

Anno vero 1623. die 6. Decembris institutus est per eandem Provinciam, Pater
Magro Ruzin, paulo superius memoratus, et Comitatus Provincialis P. M. Benedictus
Ordinatum de Propaganda Fide, visitatorem Ecclesiarum Transylvaniae, Sarmationis,
et earum, quae sub ditione, et potestate Imperica erant, cum maximis S. M. Domini
Magro Papa, Urbani 6. facultatibus, seu, et anno iterum sequenti 1624. Prae-
fectum

Praefectum Missionum Apostolica per Hung. individuis, ex quo in Re-
 gno hoc, signanter in oppidis Vrano, et Homonna, ac circumiacentibus locis
 tempore distributionum plurimum sentivisset.
 Patrem vero Magrum Joannem Gasp. a Florentino, qui Anno 1688, 5ta May
 Antelato, in ydem Titulis, et Officijs successit. Et
 Item Magrum Joannem Gasp. qui anno 1689, ordinarius Missionum Provincialis,
 et Commissarius Generalis in Hung. fuit, et qz fideliter, laborante in Vinea Dni, ac tam
 fideliter administrante, probabile est, huiusmodi
 Anno eodem 1689, Die 6. Novembrii in Trepdan vsz Iglodi ex Habitibus Parentibus
 Calvinitis, Keszvicy, alias in Keszvagy intra viculum Dödög köz natus, ex Cal-
 vinita Catholicus, ac dem. Minorita, conventualis, Laicus Professor, ac fervidus pro
 veritatum Promotor effectus, anno, Die ut supra a Conteraneis Calvinitis in
 quadam sylva captus, ligatus, Habidum qz Religiosum, una cu Catholicis Fidei cre-
 re, atqz ad Paternam Sectam redire minime iussus, quodcum proflare recusat,
 et Manos ad amplectendam Orthodoxam Fidem hostaretur, testabatur in quibus
 re, et Capite repositavit, fortituz, ac intrepidus in Fide, et Religione, Victor, spm
 rum Deo reddidit. Ad Rati anno aetatis suae 18vo.
 Anno ex post 1690 P. M. Andreas de Castellana, Praefectus Apostolicus, Missio-
 narium, et Commissarius Generalis per Hung. Relationem faciens, Missiono Se-
 natori de Vinea Provincia Hung. propria manu Regentia dedit Puncta.
 Primo: Quales a Magnifico Dno Francisco Petreo de Serbe fundatus fuerit
 conventus in Scepto, ubi quodam Religiosis incubuit administrare Paro-diam, et
 Sacramenta, atqz Haronico, vel Polono Schomate Concionari, Fidelibus degentibus in
 Trece.
 Secundo: quod ydem nostri Religiosi in spiritualibus attenderint, et ministran-
 tibus alijs adhae Fidelibus in b. Fagis, per b. Maria D. S. et eorundem Opera Celestia
 Catholicis reconciliati sunt. Fagot hominum Regentes: P. M. Corasmiza, P. M. Radom-
 Strium Turin. P. M. Olla. S. M. Nozz. cum b. Prick, ad quos singulis Domini-
 ut, et Festis, mittebatur Religiosus, qui ut celebraret Verbum Dei annuntiare, et in
 Fidei Orthodoxa Mysterij, ediceret, ac confirmaret.
 Tercio: Meminit plurimum orthodoxorum conventuum, per Haereticos destructorum.
 Quarto: Recenset Paro-dias, quae ortho conventuales in Hung. illis temporibus
 actualiter domin. Prout.
 Paro-diam videlicet Homonnensem, cum multis Villis Fihalibus, quae a
 re 3. circiter annos per Sclitas, et orthodoxos Frates ad Unionem Catholicam
 reduta, fuit nota.

Paro-diam Oggegrano nuncupatam, cum 5. Villis Fihalibus, recuperatam ex
 mbus Haereticorum, per Patrem orthodoxum Gregorium, auctante favore Illm. D.
 Comitis Homonnaj, Catholicis Fidei strenui Defensoris. Ubi in Visitatione Pa-
 edia, inveniunt in omnibus Villis reconciliatos Haereticos quingentes, quos
 in suo Registro notavit. Patrem Gregorium vero, quem in administratione,
 vicia illi Felosum Operam invenit, Missionarium Apostolicum declaravit.
 Ezz. suam Benedictionem ex parte Scap. Dni Patrii Scl. Francisci, et Rm.
 Dni Missioni Generalis est impetratus, ad Apostolicum spiritum, et Fervor. Condi-
 re, persequendum.
 Item recenset duas Paro-dias Germanas, sic dictas: eo, quod Imperatoris Et-
 miante fugati Haeretic ex Germania, se eo receperint. Prima fuit in Mezen-
 seifen inferiori, altera in Mezensteifen superior, in quibus duo Patres solo-
 entes P. D. dicit Bau: Michael Homps, et P. Dae. Samson, optimus Con-
 onator in lingua Germanica, qui non sine Fructu impenderunt suam op-
 ram, utpote qui Haereticos adeo convicerunt, ut in auriculari Confessione
 omnia Catholicis Dogmata, iam consentientes, Carnium abstinentiam unius
 velut diebus admittere volentes.
 Anno vero, ut supra Mense Decembrii depulavit, et destinavit idem P. M. Andreas
 de Castellana, Praefectus Apostolicus ad novam Paro-diam, quam quidem non
 unmal, sed ex gra per Dnum Sepdand. Duem, et Paronem de Cuzino, expulsum
 fuit

fuit Prædicator Calvinista / Patrem Myrum Chrysothomum filius, tanquam Admin. Prae-
torum Catholicum, qui postea ibidem omnes Rectoribus Ecclesia Catholica reconciliavit.
Relatio hæc facta fuit Thomate Italico, cujus Lundenicam Epistolam per manibus
habeto.

Hæc postea Anno 1680mi, credibile est, Patrem Myrum Thomam Merigdam, Ministri-
um Provincialis, et Comitatus Generalis, ac Missionum Apostolicarum per Hung. Profe-
si Munitis, in illis temporibus adventibus, bene fructu portasse.
De subsecquentibus vero Annis adest iterum alia Epistola Thomate Italico conscripta,
verum Nomen, Annus, Mensis, et dies subsecuntur, sunt tamen in fine hæc ver-
ba apposta.

Lexta era una Relazione del Prefetto delle Missioni, nelle Parti d'Ungheria
visita autem facta circa annum 1684um, vel 85um, quantum ex Contextu conpie-
re licet. Relatum vero in ea

Primo hæc Provinciam Hung. habuisse quatuor b. conventus formales, conventuales
vero, ubi impius Paddator Turca pedem in Hung. f. X. alios, et Hæreticorum etiam nu-
merus accevit, totam prædictam Hung. Provinciam, adeo spohatam fuisse, ut pro-
prie, non nisi 3. conventus numerarent. primum in Sropko, ubi erant Minister
Dedroz hõs, Leo, a meris Lutheanis habitato, a quo tamen non longe aberant, per
multos in loco, signantes in his. Vada, copiosi Catholicis, quibus conventuales, vel on-
nominati Pagi, vel in Ecclesiola dicti Rad sacramenta administrant et Verbum De-
zelosi annunciant. Præter tamen conventus in Hungaria fuit in Vimpall, sed hic
Vienna 20 tantum Milliaribus distans, ad Austria Provinciam pertinuit.

2do docetur in eadem Relatione conventuales, etiam conventibus jam spohatos, a
villis, vel Parochial saltem administrando, vel Evangelicam veritatem in privatis do-
mibus

Anno vero 1682e. 3to, et 4to recenset in Hung. fuisse Minidum Provinciale
et Prefectum Missionum Patrem Myrum Alexandrum de Cuce. de Mediolano / de
quo constat etiam, ex aliquo Libro conventus, vobis olim Sropkoviensis / qui in
viciis ministrare dem Gregorius, Tubilibus, in sex Pagi sequentibus. videlicet in
Belgin, Turpano, Podermitta, Gurel, Dublin, et Storm Leo Sropko adjacentibus
quibus omnes, conventuales in Fide conservant. Inter Gurel, et Dublin. Optime etiam
ex Calvinismo, et Lutheanismo, ad Fidem converterunt. In Sropko vero inveniunt
Patrem Remigium Camillelli, qui Parochiam administrant, sua Prædicatione copiosos
Hæreticos convertit.

In summas, inveniunt, et alium conventuales, administrant Parochiam, quæ non
nominat, sed Zelotum Prædicatorum haurit, qui in 1652e usum Pagi, a summas
nuncupato loco, non longe distans, integram convertit.

Eodem / referit / Anno exposuit se ad requisitionem Episcopi Agnensis, pro servi-
tio Fidelium P. Mgi Antonius, Hungaricus, ad locum Catholicum quidem, sed sub po-
testate Turcæ constitutum.

Patres vero Martinus, Hungaricus, et alij Patres Antonius utpote, et Adjudus, quos
E. Gregorius in juramentum ex Rubrica advocavit in supramemoratis, et Parochiam
Sropkoviensis adjacentibus locis ministrantur ex concessione Dicæsanæ Ordinarij.
In conventu de Rad vero, feruntur servisse. P. Leo, et P. Franciscus Hungarij,
Patresq. Antonius, Franciscus, et alios Antonius Poloni.

Ante hoc vero, per Annos servierunt ibi, quæ Missionarij P. M. Angelus de Son-
mo, P. M. Antonius de Socy, P. Pæa de Hela, P. Dau: P. Donaventura de Jaur-
ma vicariis, cum alijs tribus, quos non nominat. Qui pro Honore D. S. et
Ecclesiæ tam Penne deservierunt, ut ab Hæreticorum manibus, Imagines, vasa,
et Paramenta sacra deperderent, ab impijs Hæreticis intercepti sint.

Item tempore, quo ibidem fuit Missionarius P. M. Antonius de Socy, unus ex
mediis vicariis, inveniunt adhuc alij septem Missionarij, videlicet P. Dau:
de Saponara, cum alijs sex quorum nomen non vocat. Ibi in nonnullis Pagi

Parochialia

Provincialia administrant, et congregate cum alijs Religiosis, ibant, quò a
 Catholicis, in suis necessitatibus spiritualibus erant vocati.

Postea recordentur Praefecti Missionum, qui successivi fuerunt, videlicet P. Mgr.
 Angelus de Sennino, P. M. Joannes de Fractis, P. M. Andreas de Castellana, P. Mgr.
 de Bergamo, P. M. Joannes Tomaso de Donnoma, et P. M. Alexander de Cusa.
 Ultimo tandem traditur Patri Ministro Generali, ut Conventum Provinciae Austriacae
 in Vimpatti Provincia Hungariae adjuvat, ut sic comedunt, et
 magis de Operarijs vinea Domini provideatur.

Anno 1667to invenitur fuisse Minister Provincialis, et Apostolicarum Missionum
 per Hungariam Praefectus, P. M. Petrus Felix Tolentinus, qui successit
 paulo ante recensito P. Mgrò Alexandro de Cusa.

Anno vero 1667to Insuper est Minister Provincialis, et Commissarius Generalis Hun-
 gariae P. M. Joannes Baptista Regianus a Scto Felice, Alma Provinciae Donnoma-
 seensis in Provincia Hungariae, tam strenue laboravit, quòd Missionum Epus, de
 sua operante Patria, paucorum annorum spatio adeò beneduxit, ut in uno Decennio
 et Librum singularissimum, cui Titulus Antiquitatis de Rebus P. Mgrò Joanne
 Baptista Regiano de: contra errores modernorum Haereticorum, primum saluti Patriae
 habuerit in vinea Domini, et ex eo patet, quòd

Ab Anno 1670. usque ad 42um sequentes, impietatem, et crudelitatem Haereticorum
 contra sua vicarios, superarunt, sunt videlicet:

Fr. Ludovicus, qui ab Haereticis in puteum projectus, interijt.
 Fr. Antonius Wentorskius, ab eisdem decollatus.
 Fr. Casimirus Bogvechius, in Sylva nudatus, flagellatus, ac hydratus.
 Fr. Hugolinus Burkhardi cecidit in Monte Scti Georgij. Eisdem loci Capella-
 nus, et in Kapodla-Falva Administratus Provinciae. Anno 1671.

circa eundem Annum 1690. In Moravia Comitatus Emerici Tokolky, duo ex nostris
 Patribus Radensibus in Sybiria, quae ibidem abundant, quae in Europa ad arborum
 alligati, a Culicibus, et Insectis contumpsi, et macerati sunt. Cuius rei, ante quae
 Mulier Catholica, Knyally Helmezeribus, oculatorem de Tordem, Patribus nostris,
 non solum asseruit, affirmando, quod Iuxeris Quella, a Matre Catholica / Patre
 vinita in Sibiria / Sapi occulte missa fuerit, ut Christi Martyribus, agrum porrigeret,
 Culicibus ab eis abigeret.
 Testum autem ex eisdem Patribus, sed vulgus, in fontem lapideum Drimyanum
 esse delatum, quae de Cista, fons ille, usque in hodiernum non haudur.
 circa Annum vero 1692, quo Haereticorum Antesignanus Franciscus Tokay, duces
 Tokay, et Saarod Palah, nocte una occupant, Catholicos utrobique impiter necant,
 Catholicos omnes, Rehgiosos autem vel maxime, tanto odio et prosequitur, ut Hungari-
 nat Vihellyenses in initio Julij, celebrari solitas, in praesentia manu invadent, non nisi
 Catholice sanguinem fuderit. Qui pestimus Haereticus, maxime submontanae Paredes,
 et Hyrsek, quod Trans Tybicum solum est, atque Insulam Goding-hoz super
 omnes turbavit, donec a Catholicis victus, captus, et Viennam delatus, iudicatus
 nat, dum vivit, in foeca Cisterna luit.
 In eadem Discurby tempore, duos nostros Patres in Cisterna Residentia nostra Radensibus
 suspensas, atque per Rebelles praementionari Tokay, proceris fumigatos, ac vidua-
 tus fuisse, facta est septuaginta, et amplius annorum Calumniana Mulier, Alexan-
 in condam Testi Dichi, ibidem Calumniana relicta vidua. An autem in illis Tormentis,
 et mortui sint, non affirmavit, sed quod amplius viti non fuerint, bene no-
 vit. Quod a dicta Muliere, taliter narratum, et proprijs auribus, Am ed audivisse,
 in suo Manuscripto, quod praesentibus habeo, et proprijs auribus, Am ed audivisse,
 testis Catholice, Ladislaus Kende, qui ad Consuetudinem factus est, 42.
 eadem Manuscripto.

In eadem Manuscripto, etiam illud refert, quod dicta Vidua de Dni quozz
 Rehgioso meminerit, qui pro metu, et timore, in fontem Residentia, usque ad
 agrum delapsa, ibidem delituit, donec tandem vesperi ab antelato Alexandro De-
 Tenebi, dicta Testi Dichi Marito, Calumniana vidua, sed Amico Patrum, deoqz con-
 sideratione modo reperit, et Paterqz arreptus, et illa ipsa adhuc orate Lelcszi,
 nam ferè exanimis delatus est.
 Clusul ab os conventuales refert ibidem, esse captos, varijsqz Cruciatibus affectos,
 Prouisus, quod vulgus tradit, sed nominare non novit. Inquit item conventuales
 in hodiernum Residentiam Radensibus, nunquam delerunt, sed est, ab inonon
 Haereticorum persecutionem, iam Lelcszi inum, iam alio fugisse, iam vero in
 suam Residentiam, Rademum, cum metu et timore rediisse, ut oculos Xpi
 vti, et alibi inter lapides existentes salutarum Pabulo refuerent.
 Patrem vero Magrò Valentinum Rasthoviczy, Comitatum olim, hujus Provinciae
 vicum eximium Mentorum, in fama sancti Patris obisse, plurimosqz ad uno-
 nem Culicibus perduxisse, testatur Pater Magrò Alexius, Sigismundus Ladanyi, Ex-
 Provincialis, et Decanus Provinciae. Numerum tamen, De Sept. ante videtur, et
 Testi praenominati conuenerunt ignorat. Obijt autem Haggy Ganya Anno 1716to
 die 27ma Aug. aetatis vero suae Anno 69vo.
 De Patre Magrò Didaco Kelemen vero, eadem authenticum Testimonium. Illius
 Dna Comitissa Clara Károlyi, Desponsa Excellentissimi Comitis, Campsi Marsedalli Ga-
 ler, relicta Vidua, Cultu, et Honori Divino, Fide, et Caritate, atqzqz vritudine
 exemplis, semper piensissime addicta, quod Provincia nostra Hungaria, pro-
 pria manu, con, et subscriptum, et suo Sigillo tabulatum, ante Res Menses exhi-
 buit.
 In quo inter alia refert, quod Anno 1710, tempore discurby Kencuzomiei,
 Peste in Partibus Trans Tybicum, veritas grassante, Catholice, Sacerdotibus adeo de-
 delati sunt, ut non alibi, quam in loco Haggy Golla Comitatus Ungaricis, in loco
 Kisl. Varda Comitatus Szaboltsensis, Magro-Vasarini in Comitatu Pisharenti,

Haggy

Nagy-Banya in Comitatu Szatmarensi; fuerint sacerdotes catholici. In
 Szilagyiensi Districtu pariter, omnes Parochia inter disturbia destructa, vel oc-
 cupata, et Parochi fugati. Sed
 P. Didacus Kelemen / inquit / exivit e conventu nostro Nagy-Banyent, ubi tum
 de familia erat, et praedictam Trans-Tybicam Partem, ac recensitos parochias
 peragravit, in die 8, et amplius milia Hungarica conficendo. Fidelibusq;
 in forma Missionarij, de Pace, in Pazum documenta, Praeparat, et Parochias
 via administrando, moribundos ad mortem disponendo, ac curando, afflicto
 ad suam hilariter, et patienter ferendam, salutaribus moribus excitando.
 Revolutione autem sedata, omni conata in eo fuit, ut pristina catholica Religio
 Felum, in Magnatum, et Nobilium gradibus, Divinis Instructionibus, et exhortatio-
 nibus restauraret, excitaretq;. Quae Ecclesia et Choro restituerentur, abq; iusta
 Lucorum, et Fidelium exigentiam adificarentur; atq; Parochi vel Capellani inter duos
 vel tres instituerentur, ac reingerentur, ut sic denuo catholica Religio propagaretur.
 Quae vero iam Anno 1777mo in oppido Wadon, dudum nunciatam Ecclesiam
 ab Haereticis posthinc restituit, ibidemq; et Religio Legum procuraret, tanta
 una cum fratribus ad hoc fuerit Haereticis, ut exigentiam horum Donaculum, quod
 Legum edificarent, et emenderent, et igitur addeunt, e sui medio eradicant omni
 donata intendit. Patrem Didacum Kelemen propterea salutaris affectum Hypocri-
 tam proclamantes, et edignum loculum etiam, cui gravitas insidit, abluente
 indistentem Gul Feliam, et conversionum promotionem in eo suffere non
 valentes.
 Verum P. Didacus, magis, ac magis Deo, et Ecclesia Honori intendit spiritus
 non relaxabat, sed etiam ad Praedictum conventum pro majoribus solemnitatibus, et
 ubi Festivitatibus ad Habiles hinc inde exivit, qui eos, una cu Plebe
 ad fidem, et devotionem, Deoq; cultum, et Sacramtae sanctae reverentiam
 celebrando, et praedicando dulciter adherent; tanta enim iam, et in catholica
 Republica fuit, tum ab disturbia valente, tum ab Haereticorum inopiam
 etiam, qui a Sede non deflexerunt, nomine tantum catholici, dicitur
 fuerint.

Processiones autem, vel alia Devotiones, in Ecclesia convecta, in tota illa
 Trans-Tybicana Parte, nec nominabantur, sed primus, illis temporibus Pa-
 ter Didacus, illas instituit in oppido Wadon, pro festo, Signanter pro Festo Corporis
 Christi, et majori Hebdomada, Magnates, et Habiles, et circumjacenti-
 bus Locis ad comparandum, interveniendumq; pro supplicationibus, et
 exhortationibus invitavit, id ipsumq;, et remotioribus denunciandum effe-
 ctae commendavit, ut et Plebei, eorum ducti exemplo, ad Deo cultum,
 honorem, magis, alii possint, sui devotioni, faceret antelata Dna, et
 Penitentes intervenisse, ac interfuisse.

Pro publica autem Devotionis occasione in dicto oppido Wadon et Cuius
 futurum, cum eminenti bene extexit. Processionesq; etiam ad illum in studium
 veris Pauperes et studentes Pueros ordinavit, et exivit, qui Deum et
 Imaginem Crucifixi, devote curando laudarent, ad majorem Haereticorum etiam
 dicata Eleemosyna exolvebat. Pro quibus etiam Scholas, quae hucusq;
 tantum in conventu extexit, istaq; Religiosum profecit, qui eos, a renellu-
 Equiq; amorem, suaviter, et dulciter disponeret. Et cum dicti oppidi Haereticorum
 Pater Didacus, singulis advenientibus, et adveniens valentibus in Desiderium
 Religiosa, quam libentissime locum dedit: omni multos etiam ab ipsa
 met Patentibus amanter exeret, et in conventum detulit, ubi in quavis
 egestate, viginti, et amplius Pueros, et Adolescentes, nonum ex vicinis
 ter, et spiritualiter aliud, ac enutrivit. Multis etiam, quibus Paternum
 subsidium vel defuit, vel non suffecit, vestimenta, aut pro vestimentis

Eleemosynam apud Dm̄. Patrem cum sollicitudine emendavit; qualem
 Dantalis officia, a p̄te memorato P̄. Didaco, dudum introducta, in dicto mu-
 nio conventu, usq; in hodiernum exercentur; salubra praeterea, etiam Habituum
 Fidei, quamplures ad convictum suscipere, gr̄. et Religiosis, et Literarum, Prm-
 cipra. Habetis ambiterunt.

In Civium juvenibus tandem Lucis, Fidelitatis, et frequentes visitant, ad Constan-
 tiam Fidei, excitavit, et ad conscientiam, instruenda dispositis, ad sacramentag;
 frequentes, et devotè adenda, adhortabatur. In eo potè, non parum fuit,
 ut Fidelibus, pluribus in Lucis, de Ecclesijs, aut Oratorijs, ac de Parochijs, vel
 Capellanis, his vero de Beneficijs provideretur, quia distantias apud Magnates,
 et Habiles non semel proponendo, et promovendo, a quibus est aliquando, non
 donec primum intentum obtineret. Deo fersentibus comendans, tandem instituit,

In Ereccionem, et Beneficium Parochia Genzeriensis in eandem fuit
 supplicationibus Ipse procedavit, videlicet ibidem, ac in circumvicinis Lucis inprimis
 spiritualium Fidelium, et Cognovimus singulis posse, et suos fratres satiffici non
 posse. Tandem et in Catholico oppido Synagoga, curavit erigi Imaginem Cu-
 sti Salubri, in cujus ereccionem et Ipse assuit, et coram Magnis Concilio, quae
 in hodiernum etiam publicè communionem habuit. Divina etiam potè, ibidem
 instituit, Capellaniam inducendo. Eodem modo instituit Capellaniam, et in Geo-
 keserè Comitatus Edithariensis, ubi Capellania D. aut Chantè, modo, jam forma-
 lis Parochia est, alibi etiam Lagos, Thales, videlicet, Mikaly, Fulu, Eradon,
 et Tarsia sub sua Jurisdictione complectens. Ubi Prae fonsilla Capellam, sub
 Titulo Transfigurationis Domini, a se, atq; ad supplicationem Patris Didaci
 ereccionem debatur; quae jam antè converso tempore, ab ingenti Populi mult-
 tudine gratiam frequentatur, hinc ibi prout tale Cathedralia Religiosis
 Exercitium, nec nomen amplius habuerit. Pariter, et in Lucis, in
 Inchy, Dumetis, et alij, exercitium Cathedralia Religiosis, mediante
 una Capellania, Ille tenus introduxit, cultu deniq; Divino, et orthodoxa Re-
 ligiosis Incremento, adeo ex eade intentus fuit, ut cum pluribus, memorata Con-
 stantia, inter adentia suspensa dicere audent; Daret Dicit, ut in singula Geo-
 Parochia, et in omni Partio, schola instituerentur.

Totum insuper ductum, et statum, etiam modernum Cathedralia Religiosis, in
 Franc. Thibicorum Partibus per statum Dicit, et P. Didaci zelo emendisse, et
 hinc multiplicata fonsilla cultum Divinum, et Catholicam Religionem novum
 indium, et exercitium sumptibile.

Humorum tandem eorum, quos convertit, atq; ad Unionem Ecclesiae perduxit,
 Dicit; inquit; novit, bene tamen sibi constare, factis, domum Dorianam, pra-
 clara Habitatus, in Dadyto fonsilla, et multosq; alios Habiles,
 et Plebeos, ac duos etiam, vel tres haereticos, et hereticos, vulgo Tradicentes,
 quibus apud Excellentium Dm̄. Epum Agnitem, Dm̄. Londam Comitem, et
 Dm̄. et unum Judaum; qui apud se de subsidio, et protectione post Con-
 versionem providit; quos praeter alios, quamplurimos convertit.

Factis tandem, et illud sibi constare, quod etiam ab haereticis Parentibus
 vitulo Eleemosynae, plures emendaverit, et experierit Fideles, quos ad Con-
 ventum referens, ex emendicata Eleemosyna aliquid, ac vestivit, tantum ut
 sic etiam animos multorum captaret, atq; ad agnitionem verae Fidei, plu-
 res perducere valeret. Nec in vanum; quia novit memorata fonsilla, et tales
 plures, qui sub medio convicti ad agnitionem, atque Unionem verae Fidei
 pervenerunt, et converti sunt. Abijt vero, qui aliquando expensas, vel alios
 a Catholicis Parentibus natos Pueros, vel Puellulas a Fide Cathedralia abati,

enore

486
 Convertisse, Numerum Patrum Convertorum coniecturare non valet. Testatur enim Frater Religiosa mediante, quod P. Didacus, non permiserit ad sensum numerum Convertorum, saepe a Superioribus admonitus, de annotatione eorum, quos convertit, sed solum in quibusdam / Deo, Honor, et Gloria.

P. Mgr. Modestus Benko Ex-Provincialis, asserit P. Didacum convertisse Hæreticos, una cum Schismaticis, circiter mille quingentes.

P. P. Baer: Valentinus Ludovicki censet P. Didacum convertisse circa Datto. unum ultra centum.

P. Mgr. Atanasius Fejes censet P. Didacum convertisse universim Hæreticos, cum Schismaticis, et Apostatis circiter quingentes, quantum solum inquit / observare potuit, per id tempus, quo id ille in civitate locis habitavit.

P. Donatus Dwartda, qui sex annis cum P. Didaco vixit, refert Miskolczini omni septimana unum, subinde duos, fuisse dispositos, et per eum conver-

Illud tandem certum est, quod nonnulli quædam Habiles Calvinistæ, etiam et nocturno tempore, Miskolczini Patrem Didacum accesserint, ac cum eo comorati sint, de periculo sua Religionis capacitari volentes, et de Veritate Catholicæ Fidei instrui postulantes, Animarumque suarum saluti apud eum consulere exoptantes.

Certum est, et illud, quod duas Ecclesias Magnificas, unam Datto, in a Rudericibus, et aliam Miskolczini a Fundamentis, ex pura Telemosyna excitaverit, et perfecit, et utrobique Hæreticos acriter repugnantes, Religionem suam obtinuit, magnamque Fructum per suum ingressum, et Catholicæ Religionis procuraverit, Miskolczini signanter, tam admissando multiplicatamque Populum Catholicum, ut quædam prius in exigua lutea Capellula, in qua die Divina peracta sunt, facile numerare erat, modo ampla Ecclesia sua comode capiat. In qua duo Coadjutores, et quingentes Concionatores, duo videlicet Hungarici, totidem Slavonici, et unus Germanicus locum, et numerum auditorum habent. Quo in loco præterea, et Catholicæ Juventuti, de duobus nobilibus Sacerdotibus continuo providetur, qui ad nihil attendunt, quam ut eam in Mysterijs Fidei, Scholasticisque Principijs, ad Syndacum ut in Datto, et cetera adnotatis opera, ita sicut in Conventibus, continuo adimplentur.

Hij tandem P. Mgr. Didacus Kelemen, bis Ministerio Provincialatus, et tandem vicibus Comitatus Generalis, et Capitulum Provinciale Præfatus officio adamantissimè explevit, in Residentia nostra Miskolczienti Anno Domini 1744. Die 28va Aprilis, et Anno sue ætatis 61mo Religiosa vero Professionis 41mo. Sepultusque est, in Capella nostra Miskolczienti ad Sanctam Mariam in Calatâ assumptam. Qui merito, et hucusque tam a Provincia, quam a Saeculo præmemoratur, et in Calatâ Mercedem suam jam recepit, ab omnibus præcreditor, utpotè: qui fuit vis omni exceptione major, vita integerrime, Publicæ Sedis, et Communitatis regularis obtentor, ac Promotor exactus, multorum Locorum, seu Residentiarum agitator, Sacerdotum constitutionum observator exactissimus, Pauperum Patronus, et custos sollicitus, speciale Religiositatis hæc in Patria Exemplar, singulari in Pauperes, Carceratosque charitate insignis, Religionem etiam Celestium contemplationum, orationum, continuè Corporis macerationibus jugiter addictus, et ab eodem 18. annis continuè videri non abstinuit. In convertendis Hæreticis, et animarum salute procuranda fuit indefessus, et zelantissimus. Humilitate, patientia, castri sapientia, et Prudentia, aliisque Religioso Homine dignissimis Virtutibus præ Theologicis, quæ Cardinalibus, aliisque Eisdem annexis in Gradu

Heroi

Heroico excellens, ut propterea à Palatis, Magnatibus, Nobilibus
 et alijs omnibus, maximo in Honore, et estimatione habitus, tam arde-
 quam extra Religionem charus fuerit; imò et ab ipsis Calvinistis jam pa-
 sim sanctus Monachus sic appellatus. Quod demum hic Viri, non
 Zelus, quam laboriosus, in Provincia Pesthimmò restorationem, et
 mentum præstiterit, non solum plurimorum, adhuc vivacissime, remem-
 centium, Cordi inscriptum est, verum etiam, in perpetuum Posteriori ad
 ipsum transcribunt, ardentissimum in eo Catholicæ Religionis propaga-
 tus, Ecclesia Coadjutoris à iudeis restaurata, et Miskolcz
 sit à Fundamentis in statum perfectum elevata. Ac Schola, utroque
 Catholica Inventura erecta. conspicua Ejus Conciones, et controversie
 qz Libri catechetici, quos Typis mandavit, ac postea reliquit.

Ante, et post hæc memoratam verò, et alij multi decesserunt, quos
 omni Catholica, non modicum Fructum reliquit, certum est, sed eorum
 quos tantum transcribo, grandævum numerum eorum, quos conve-
 neci conjecturare licet, nec post omnes invenio. Verum sequentes, videlicet
 P. Melchior Rádus convertit Vetero-Stradim, quæ Concionator à Janua
 Anni 1734te, usqz ad finem Mensis Maji ex varijs Sectis 28. alij vero
 quos ab Anno suæ Religiosæ Professionis 1726te usqz ad annum su-
 obitus, 1745um, ubi, et alibi probabilissime convertit, non est tantum
 P. Joannes Lefkoczi, Missionarius, ab Anno suæ Religiosæ Professionis
 1727mo, usqz ad annum sui obitus 1746te 24^{am} Decembris con-
 vertit Lutberanos 56. et Calvinistas 3.

P. Mgr. Mauritius Janosky ab Anno Religiosæ Professionis 1713te
 præter unum Judæum, quem baptizavit, convertit usqz ad annum sui
 obitus 1747. 18^{am} April. ex diversis Sectis, Personas 23.

P. Marcus Heüsedel, ab anno Religiosæ Professionis 1707mo, ad annum
 sui obitus 1748. 29^{am} Martij convertit Lutberanos 3.

Cathem Andonium Ferenczy demum, Miskolczini convertit, Har, et
 ciriter duodecim, testatur P. M. Sebastianus Haraj.

Non defuerunt postea unquam, et ceteris charitatis viri, quamplurim
 qui se amore Fidei, inter Pestiferos, quam libentissime, expos-
 runt. Sic in Peste, quæ annis 1739°, et subsequentiibus per Hung-
 acriter grassabatur, exposuerunt se, quamplurimi ad obsequium, et
 vitium Pestiferorum, inter quos etiam octo nostri Religiosi in sing-
 ni hoc charitatis officio obtulerunt.

Cedant nihilominus hæc omnia, quæ hoc in Provincia Exim
 Amæ Patris Vra Felus excipiat, unice ad Majorem Dei Ser. Opus
 gloriam, et Honorem, Catholicæqz Religionis Incrementum.

In quorum fidem has propria manu subscripserat, et sigillo Provin-
 in Cælos Assumptam die 26te Augusti A^o 1748°. unitas Sedi Miskolczini ad S. Mariam

rexius Pál, Ord. Minor. S. Fran. Con-
 Provincia Hung. Transyl. Partium
 um Minijer. Tröalyet Com. Szaly

Ad Revum P. Mgr. Constantium Szegedini, Ord. Minor. S. Fran. Con-
 via Rom. Imperatoris Cancellarium etc. Romam a

8. Informazioni dal P. Emerico Pal sul Diego Kelemen „super forma sanctitatis (1749. január 30)

Libenter quidem accepit Provincia nostra Ecclesiam, et conventum illius deinde, in e jus post
 sessionem 21. Julii anni supradicti solemniter introducta ex Alma Provincia Marchie, sed cum per hanc
 proventu sit, una mecum gravibus, eundem conventum obnoxio sacris usque Religionis et moralis.
 Ut autem Provincia Hungariae alium justitiam, et in illi locum, demum pretio comparere, alioquin
 eisdem pauperibus hie etiam non admittit, tale conatum in effectum deducere, qui talis plurimum
 prodesset, si tres, vel quatuor alumni ipsius Provinciae, Domicilium ibidem figere possent, praesertim ad
 submovenda S. Reformati nos contra id nos. gravamina. Catalogum Religiosorum
in hac Provincia, videlicet sanctimoniam, Virtutibus, et Martyrio, h. et priori saeculo clarorum tractatus
Reverendi Patris Mag. Consulari Laurentio Janga alii, s. id quod vix placet Patri Vestrae Sedis, et
Cujus pluribus deservire non possum, atque ideo scribam eorum hie adnectere infermitate. P. 1749.
quonia autem duos tantum, videlicet Fr. Jo. et Jo. Ag. h. alii, aliunde jam pridem cum mag. et
A. R. L. Provinciae Didaci Kelemen, cum fama sanctitatis Nij Kolozsini et. Apr. 1744. de quibus mihi
et alii nota est, Cujus effigiem, et primum in Hungariam vener, faciam delineari per illum pictorem,
qui laudatum S. Didacum optime noverat, et submittam Erimiae Vestrae Patri, quum denno presentibus
inolefando, humiliter tuo, et obsequio, quatenus ad unum hunc Catalogum non gravibus confrontare
cum Registrii Generalis ab anno 1488: usque ad 1628: et de conformitate, vel difformitate, aliisq. an,
discrepantibus hanc Provinciam concernentibus, ea occasione fortisam reperibilibus, me circumstantibus,
hac informare. Facies per hoc Erimiae Patri Vestrae rem memento, et conservacioni hujus Provinciae affi,
cta maxime profuturam, dabitque nobis lumen, ut devenire possimus in notitiam vestrorum h. et
plurimum, et documentorum, quae aliqua vestro tradunt conservari in Archivio praesentis Provinciae
olim reformatae S. Reformati, ex eoque f. et S. Martinum Sentivony e. loc. des. transmississe
Catalogum suum 32: quem providere conferendo cum Documentis ab A. R. Sedis V. medio S. Moyses
Hajdus gratiosissime submissis, inveniatis aliquos in locis con. An, du sic deo: - Haec Broa Ung-
= habet in Villa Franca, Fr. Jo. et Jo. alii, qui magis h. et correat. Item: V. S. =
= Petrus, ipsius Provinciae Nij, et, qui post mortem in sua inculpata vite test. et in locum ill. mirant, =

9. Inventarium Bathoriensis – Necrologo di P. Diego Kelemen (1749)

Inventarium Rerum Universarum Ecclesiae et Cantuentis
Nagis Bathoriensis ... Anno 1749. ————— p. 904.

1744. 28. Aprilis A.R. ac Eximius P.M. Didacus Kelemen
 Transylvanus ex Possessione Baksafalva, Juclytae,
 Sedi Sienicali Kezdi ingremiata, oriundus,
 Diffinitor [sic!] Perpetuus, et Decanus Provin-
 ciae, Vir omni exceptione major. vitae integerr-
 mal, Publici Boni et Communis utilitatis Regularis
 Observator et Promotor eximius, multorum
 seu Resolventiarum Acquisitor, Regulari Relator,
 Constitutionum Observator Exactissimus, Pau-
 pertatis Franciscanae Cultor et Custos, Solli-
 citus: Pietatis ~~Exemplar~~ Speculum, Speciale
 Religiositatis Exemplar, Singulare in Pauperes
 incarceratosque charitate insignis, rerum
 item caelestium contemplator, orationi Vigilis
 jejunijs aliisque corporis macerationibus, ju-
 giter addictus, Fidei Propinquator, in Con-
 vertendis Haereticis et procuranda Animarum
 Salute zelantissimus: Humilitate, Patientia,
 caelesti Sapientia et Prudentia, aliisque
 Religiosa Homine Signisimis virtutibus,
 qua Theologus, qua Cardinalibus aliisque
 eidem annis in gradu Heroico Excellens,
 ut propterea a Praelatis, Magnatibus, Nobili-
 bus, maxime in honore et estimatione
 habitus, et omnibus tam intra quam
 extra Religionem charis fuerit. A Calvinisticis

Klemen
1744

etiam passim nominatus Sanctus Monachus,
 qui frequenter fuisse pro Consilio Religionis
 adiverunt ipsam. Quantum porro hic Vir
 non minus zelosus quam laboriosus, in Pro-
 vinciae post liminio Restitutionse ac Restau-
 ratione incrementum praestiterit, non solum
 plurimorum adhuc vivacissime reminiscuntiam
 cordi inscriptum est, verum etiam in perpetuum
 Posteritati id ipsum transcribunt, ardentissimis
Catholicae Religionis Zelus, propagandae Ecclesiae
Bathoriensis a rudibus restaurata - Miskolciten-
 sis vero ab imo ex fundo in Statum perfectum
 elevata, conspicuae Conciones, Libri conscripti etc.
 qui postquam Ministerium Provincialatum bis
 laudabiliter absolvisset, et Capitulorum Prae-
 sidis munere totidem vicibus, ad amissim
 functus fuisset, Meritis in Provincia plenis,
 consuetis Ecclesiae Sacramentis devotissime sus-
 ceptis Anno Aetatis Suae 61 Religiosae vero vitae
 41 mo In Residentia Miskolcensi tantum
 Provinciae decus ac Lumen pie in Domino
 cum Sanctitatis opinione, obdormivit.
 Cujus Gloriosis Cineribus, Gloria: Annae,
 Gaudium Sempiternum! Sydnis Provinciae
 inter Sydera Caeli, aeternum fulgeat! Amen
 Amen.

1777. A.R.P.M. Romanis Jakabfalvy * Niskalpon 1722 2] n. 1704.
 „pater induoto in eodem Opialtem.. nostro Ordine Con-
ventium, apertisque Scholis a Deo. Verbo Dei Patre
Magistro Didaco Kelenen... Viro Sanctissimo...
per Vicarium V.P.M. Didacum in spiritu praecogni-
nis ob Spectatam Indolem Charus...

Tunc Saepius quantum et ejusdem Conver-
 satione in literis et et Spiritu profecerit, ..?
 Csütörkökholgyen belép a rendbe. Felmentelése után
 4 éve Szegeden. 4 éve Batorban, majd Egerben.
 Kolozsvárat. Szegeden hárfőnök; ott, biennio
 novae Ecclesiae aedificium solertes promovit,
 et magna ex parte perfecit. Mint Plenipotenciarius
 Provinciae a Helytartóhatalmazók kinevezve.

Arban epri hárfőnök. „Anni post iteratam per-
 niciosissimam fluvii Agriensis exundationem
 Convensus et Ecclesia pene delata fuisset In-
 gentis molis Ecclesiam seu magis Basilicam
 extimulante gloriosae memoriae Cels. Principe
 Primase Reg. Hung. et A-Ep. O. Frigonicensi tunc
 Praesuli Agriensi Francisco e Amittibus Bartokaj-
 cum regna et vix .. in Dno Spem et Fiduciam
 ponens, cuius majorem gloriam promovere
 intendit aedificare aggressus est.”

Arban Magister, majd Definitor Perpetuus.
 8 éve Romana iterata dispensatione necedente
 inibi Guardiani Officio functus est. 1765
 Vard. főnök. aedificia conventuum

... de Ecclesiarum selectis ... Romano ...
 Calento ad Guardianatatum Agriensem reverti,
 ... complevit Domum D ...

... Non solum libros ab ... fratibus sed
 Conservavit, Censuravit, Corripit, Sed ...
 Phylotheam S. i. Francisci Salesii ... hungarice
 reddidit Agriae typis ...

Causam insuper V. Servi D. Didaci Kelemen
 Sui ... fautoris Coram Exc. S. no Praesule Agriensi
 Carolo e Com. bus Exterharj potenter promovit,
 usque processus Ordinationis inchoaretur ...

Kolozsvárok, „ ubi sum angularis lapis Novae
Ecclesiae Solenniter ponendi ... febris Corruptus

... Episcopi peractis exercitiis ... + ^{Januar 4 in}
^{februar 22. in}
^{martius 1. in}

... Provincial ... Patet, Arcis et lumen, Defensor et
 ... Restaurator, Corona et gaudium mentis

+ Episcopi, in Conventu ad S. J. Bapt-

55. v. d. ... 36. ... 31. ...

10. Fáy László, borsod-megyei alispán bizonyítványa Kelemen Didákról (1764)

Decimus Tarris, Spectabilis, a Brillis, hris Dominus Ladislaus Taj de Eadem Archiepiscopi
 07. in Sajó-Zoged Residentis, Nominatus Borsodiensis Episcopatus Vicecomes, et plurimum
 "tatuum Primarius Assessor ad S. R. Evangelia Adjuratus.

Negavit: Nec uno verbo se infamatum affirmat D. Testis.

Et P. Didacum Kelemen, et quod eundem saepe saepius ad suum Dominum Pontificem
 ximum Regium, et per suum Vicecomitem in possessione Taj divorcentem vidit, collocatum
 fuerit cum eo, praesensque etiam fuerit Dominus Testis inductioni P. Minoritarum ad
 Oppidum Miskolcz, qua Ammannensis Dni Revisitj, Consarum Regalium Vice-directoris
 et Introductoris Regii.

In conventu Miskolcziensi eundem Patrem Didacum ab ingressu ad Miskolcz usque ad
 Vitium vixisse novit, et meminit. Idque in fama Sanctitatis, tam ibidem, quam a hinc, etiam
 apud Aetholicos vigente.

Tamam hanc etiam post obitum ejusdem Patris Constantem sine diminutione, apud omnes
 Personarum genus perdurasse, et usque hunc perseverare observavit D. Testis. Imo Audire
 eundem Patrem Didacum impuratum fuisse, quod Graecis vicinis hinc oras Pestilentia Miskolcz
 Miskolczium, eo hinc vivente non intraverit.

Ortam vero famam hanc, non ita à sui Divinis Religiosis, verum à Personis Secularibus
 et Ecclesiasticis cujusvis Status, et Gradus: facta illius Celebritatis, et Aestimatione,
 Novit, et observavit.

In Conventum vero hujus, fama, nunquam aliquid dici Audire Testis.

In conventu Miskolcziensi eundem P. Didacum in fama Sanctitatis Mortuum, et Sepul-
 "tum fuisse Audire.

In Comuni Crypta Francum, Crypta illius in tumba Circuli Ferris cinisa jacere Aus-
 ac saepius occasione Sepulchrorum etiam offendi. Sibi vidit in Angulo ex parte Episcopi
 lae Altaris majoris, in Sanctuario.

Funeri illius praesens non fuit, hinc de hujus Circumstantijs, non scit, nec in terris
 Implorandi: P. Didaci Patrocini causa nunquam Ipse D. Testis Sepulchrum ejus
 accepit, sed nec alios accepisse Audire.

Talium Questionum D. Testis nihil observari, ubi tamen saepe saepius per longius etiam
 tempus Miskolczini Sabiando, Ecclesiam hanc pro Divinis frequentando, ad Cryptam
 etiam saepius, occasione Sepulchrorum, ingrediendo Videre potuisse, ac debuisse, si quod
 talium adfuisse.

Scit haberi illius pictam imaginem in conventu Miskolcziensi sine Radijs: esse
 variam tam in uno, tam in alio conventu Cubiculo. Sed Confiteri, et Revelas D. Testis
 se illius P. Didaci Imaginem Vivam, irradiatam, et fulgore Circundatam Vice quod
 in vicinia Miskolczino possessione Craba, dum à Provisione Cujusdam inferiori, Con-
 scendendo Curriculum discederet, cum Impore, et Compunctione observasse, et hinc etiam
 pluribus alijs Strati, ac postea saepius de hac Visione Narrasse.

De Reliquiarum aliquarum aliqua observatione alibi, nihil scit, nec unquam Audire.

11. Szabadszállási István alispán bizonyítványa Kelemen Didák (1764. április 4)

Szeretnék szívesen nyolczadikban sz. Jakab Havának közepe
 táján a midőn Felő bányáról magam dolgában F. Nemes Csepesi
 Hamrahöz Kassára indultam, vasárnapon Nyir Gyatorban ki-
 lenez, és tíz órák között érkeztem, Tiszteleendő Pater Mino-
 riták Conventyében, előben Szent Miske halgatásnak amint
 emlékeztém kettős ünnepe lévén azon nap, másodikra tudván
 az ünnepe ottan lévő ismeretes lelki atyáimnak lételehet
 látogatásolra a tíz órákhoz Szent Miske meg halgatván, utá-
 mat akartam követni, de el nem bocsátának azon nap. Ede-
 után magunk mulatságára a kertben mentünk egy keveset
 magam is tekerem, de mint utolsó inkább kívántam kereste
 nyugodni, s ezt hártam a játékra, és a tekerő helyre egy
 almafaszká alá zöld gyászról rakott nyugovó helyt lévén
 kiserere lefeküdtem, s elis aludtam, alvásomban az jobb
 szememben hólyagú sik séreg bujt, melyet is félbe magamnak ne-
 vettem, amint kúgása s fájdalma fel szerkentven fél kezem
 meg akkor is tekerem Tiszteleendő atyáim, én az kertben a gyü-
 möcs Fala alá s fel járva hoztam jönnel Tiszteleendő Orbaj
 János, s Jakó Kelemen atyáim és kérdék, miért vagyol sz.
 morán mellyre felelém, bár ne engedte volna az Isten, hogy ma
 itten maradgyak, mint egy meg kemélvén e atyáimhoz monda-
 lomra magam mentetett, hogy tudolva semmi sem véteték
 Az után kezdtem bejzenni mi történt velem alvásomban
 az jobb szememben séreg májgot, biztattak mint lelki atyák
 és kívántak disztraálni de szörnyű kúgása fejemnek nem
 engedte a distractiót, harman vasoráig a kertben maradtunk,
 vasorára leültünk Istent boldogult Tiszteleendő Kelemen
 Didák Proviria atyám fal köz felől melletttem ülve kimál
 hogy egyem is legyen jó kedvem, mely Szavaira kezd bejz
 s az Tiszteleendő Orbaj János atyám, hogy misoda szemem
 lenül jártam az kertben alvásomban: Istent boldogult
 lelki atyám Kelemen a kenyeres az tányerára vjzta tyf.
 s aztal kez kezével be fedteki, öseve tött kezeivel, s
 hátsó kőre fel tekint és mondgya: melyik félbe vagyol
 Iam a vezely, s mondam hogy a jobban, a jobb kezem kévő
 kévő vjzát a Szájában lévén, az után, a szememben mint egy
 chiatyánly tarotá, ki veyen az kis vjzát monda, jó kemén-
 segben legy Iam józem Istent után senni bajod nem legy
 hanem begyely indulás magamnak, Istent e feltege ugy
 meg szemembe velem köztöt példás eslekedtet, hogy el alut-
 tam vaggelre senni kúgást vagyis fájdalmat nem szenvedtem

Hanem dugulva maradot a filém mint egy két hétig, utána
 Zammát kérem, ki kérem a felémül az írókat, melyek
 Uram ügyének és feleségemnek bármely darabban meg
 tarts, melyen el csúszal korán meg beszéltem utána és
 mellette az irásom kérem kértam történt esett, kiért
 esőtésébe az Uram írtam az az írtam, hogy nem bizony
 térs irásomat igaz hitből és kérem írásával erősítem. Kérem
 kérem mel és kérem írásával erősítem. Kérem kérem
 Bőjt első Hazaunk negyedik napján 1764.

Tökétes Kereset Közép Gölnök Vármegyének
 Emeritus Vice Gónya

Szabadzsallasi István

12. Stanya Sándor posztulátori kinevezése (1774. december 1)

Fr. Romanus Jakobfalvi Ordinis Minorum S. L. Francisci conventuum Abbat
 & Theologiae Doctor, Alma Provincia S. Elisabeth per Hungariam, Transyl-
 vaniam, Bukovynae adnexas Scael, & iterum Minister Provincialis, & Consiliarius
 Generalis.
 Dilecto Nobis in Domino Reverendo Patri Magistro Alexandro Klaya
 Theologiae Doctori, V. conventus Nostri Agrionensis ad S. Antonium Paduanum
 Guardiano, Salutem, & Apostolicam Benedictionem!

Nuncius mei ratis à me exigis, ut quae Majorem Dei Honorari, & Magistri
 Ordinis, & Institutii concernunt, Fedula promovcam; cum igitur Deoptissimus
 Servus Dei S. Didacus Pielonen Sacerdos Ordinis Nostri S. Francisci Minor,
 cum conventuum Provincia Sanctae Elisabeth Hungariae sit Minister Pro-
 vincialis, ac Consiliarius Generalis, pluribus in vita Virtutibus, ac Signis Corrupto
 caverit; Nostros salinde etiam Romanorum Superiorum, & Conpluniam Hungariae
 f. l. ium vitam, & Virtutes praefati Servi Dei undique Degrediantium sollicitation-
 nibus, & votis affectantium permotus, p. Apicem et Officij mei Praesidis impudens, et
 ad Confractionem Processuum, & iniquis quidem Superstitione cultu. Eiusdem Servi Dei
 Deum super Sancta Vita, Virtutibus, Sancto Obitu, Miraculisque ipsius Legitimum
 Procuratorem in libere exerceri, qui Nomine oros, ac soluti Provinciae Nostre,
 Gram Excellentissimo, Illustissimo, ac Reverendissimo Domini, Ordinis, Agrionensis pro-
 dictam causam agent. Te itaque, de Cujus Obsequia, prudentia, zelo, ac in hujusmodi
 anuere exercendis dexteritate plurimum in Domino confido, namque Servo Proceu-
 ratorum in causa praedicti Servi Dei S. Didaci Pielonen Nomine, Ergo, ac Conspic-
 tuo cum facultatibus in hujusmodi causis requiritis, praecipue vero hujus Servi Dei.
 Iniquis super Non cultu, Deum vero super Sancta Vita, Virtutibus, Sancto Obitu
 Miraculisque Ordinis, protegendis, atque pro effectu praedicto comparandi in Curia
 Praeaequali Excellentissimo, Illustissimo, ac Reverendissimo Domini, Dei, & Apostolicis
 Praeaequali Praeaequali Agrionensis Civitatis; Eiusdem item Praeaequali Officialibus, & Ministris, ad
 ad Confractionem horum Processuum disputandis, Instandi pro prosecutione jam legit; vel
 Confractione aliorum, de novo Confractionum ad hanc arduum, & Voluntatem; Nec
 non Iudicis, Ministris, & Officialibus eligi faciendi, & Omnia alia gerendi de Jure, & Conpre-
 tudine, quae ista, usque ad ipsorum Processuum, & Causa complementum, & cetera quae cum
 praesentandis, & producendis, & Congulfari faciendi, Instandi pro Exemplaribus Processuum, de
 Processuum, illaqueve subscribi, authenticari, laudi, & Obsequari, ac per Praeaequalitorem Duram ad
 Sacram Rituum Congregationem transmitti, cum facultate Curandi de Calumnia, & rorum, ac
 plures Procuratores institui cum simili, vel limitata potestate, & illum, seu illos revo-
 candi, & omnia alia faciendi, & gerendi, prout ipse facere, vel gerere possent. Praeae-
 quales omnibus, & Singulis Praeaequalibus, Superioribus, & Subditis meae Praeaequalitatis sub-
 jectis, ne super praemissis ulla modo se molestant, vel impedire praesumant. Datum
 Praeaequali in Praeaequali Transylvanicae, conventus Nostri ad Sanctum Joannem Baptistam, Capponum,
 caelum p. m. Decembris Anno Millefimo Septingentesimo, Septuagesimo Quarto.

Fr. Romanus Jakobfalvi Minister
 Praeaequali, & Consiliarius Generalis

Fr. Michael Anaj, S.
 Praeaequali Provinciae

13. Egri kancellár levele (1775. január 25)

S. J. C.

Nomine, et de Gratioso Sua Excellentia Dni Comitis & Ordinarii Mandato Rato S.
 Alexandro Szanya Ord. Minor. S. Francisci Conventualium Grandiano Agriensi
 officioso significandum: Supplicem libellum nomine totius Provinciae Hungari-
 cae Ordinis sui Altitate Sua Excellentia Episcopi exhibitum in Co: quatenus me-
 dio inquisitionis juridicae de fidei ratione Decretis Urbani VIII praefata, de virtu-
 tibus heroicis Servi DEI S. Didaci Sclimen, donis item supernaturalibus,
 sanctitate vita, spemora eius morte, miraculis, fama sanctitatis post mortem,
 ceterisque adjunctis rectus, ac legalis per eandem suam Excellentiam confi-
 tuatur Processus, consistorialiter sumptum fuisse: Cum ergo S. memoria Ur-
 bani VIII in suo Brevis Caeteris Hierusalem diei incipiente 1° 1744 die
 5° Julij edito dispensis verbi statuat: „ Ne deinceps quisquam ordinarius, aut
 „ ab Apostolica sede ad hoc specialiter delegatus super alicujus utriusque sexus
 „ cum sanctitatis, aut Martyrii fama, vel opinione defuncti, miraculis, vere-
 „ lationibus que, et aliis quomodo sanctitatem redolentibus ex integro infor-
 „ mationes quoquomodo reciperet, aut processum instrueret, vel hucusque receptas
 „ informationes, instructumque Processum alterius prosegueretur, nisi prius postu-
 „ lator per legitimas juridice susceptas probationes circa personam eius, de cuius mi-
 „ raculis revelationibus, aliisque rebus gestis sanctitatem praesertim ageretur, pro-
 „ scriptam in praefato Decreto formam omnino servatam existisse docuerit, et nisi po-
 „ stea successive idem ordinarius, aut ab Apostolica sede ad hoc specialiter dele-
 „ gatus diligenti praedicta disquisitione circa eandem personam supra citato De-
 „ creto nullatenus contrarium esse rite pronuntiaverit. „ In conformitate pro-
 vincte hujus constitutum in animo Sua Excellentia haberi: prout etiam praemissa
 petitio continet: primum confirmare Processum super paratione Decretis pro-
 laudari Urbani VIII praefata, & prout in Domino judicaverit, pronuntiare,
 ab hujus exim pendebit ulterioris processus prosecutio, committi igitur Sua
 Antice

Petri, tanquam Postulatoris partes agenti, ut de sufficientibus sibi prospiciat nobis,
 ut non cultum sufficienter edocere, & difficultates occurrentes diluere possit, ad quo-
 dum se paratam esse existimaverit, altissimam suam Excellentiam desuper certiore
 faciat, ut operi manus admoveri possit, proferat in super etiam aliquem i.,
 donec virum Ecclesiam, qui munere promotoris fidei vite perfungatur, ut
 negotium hoc, cum quo salutifica religionis existimatio conjuncta est, quam
 exactissime tractetur. Signatum Agric in Curia Episcopi Anno 1775. 25to Januarij

per Josephum Labraskij
 Camerarium Episcopi

14. Erdódi Gábor egri püspök levele - supplica sul processo

NOS GABRIEL ANTONIUS
COMES ERDÖDI,
 de Monyorókerék, DEI & Apo-
 stolicæ Sedis Gratiâ Episcopus Agri-
 ensis, Inclytorum Comitatum Heves, &
 Exterioris Szolnok Supremus, eorundem-
 que, nec non Montis Claudii, & Comita-
 tûs Varasdinensis Perpetuus Comes; Abbas
 S. Georgii Militis & Martyris de Jaák; Sacra-
 tissimæ Cæsareæ Regiæque Majestatis Con-
 siliarius Intimus, &c. &c. *Damus pro memoria*
tenore presentium, quibus compertis, univertis, Quod
nos ad ardeentes preces, et demissam Instanciam Ad-
modum Reuerendi, ac Religiosi in Christo Patris Di-
ocaci Kelömen, Ordinis Sancti Francisci Minorum
Conventualium, Provinciae Sæcæ Elisabethæ
Ministri Provincialis, uti et complurium Dominorum
Secularium in Inclyto Comitatu Loversodiensi, præ-
sertim vero in oppido Miskolcz degerant, ma-
gis præcipuorum Catholicorum Nobis propterea fa-
ctam, tum præterea attentis etiam et confideren-
tis Singulari Zelo promovende gloriæ DEI, fructu-
que Spirituali uberissimo, quem prædicti Sacer-
dotis Patres Religiosi in hac Alma Dioc-
esi Agniti constantè, ac laudabi-
liter demonstrarunt, et retulerunt, ac in futu-
rum quoque non minori cum ferore, et conatu
demonstraturos, et relaturos firmiter spera-
remus, Auctoritate nostra ordinariâ, quâ per
mentionatam hanc Diocesim Agnitem pleni-
jure suavi dignosimur, benevoli, ac perlibenter

jam antea ex aequo consensimus, admissimus
 et indulgemus, prout et harum nostrarum per
 vigorem ultorace in Domino consensimus, admitti,
 nos, et indulgemus, gratiam de prefato Edmundo
 Minorum Sancti Francisci Conventualiū Patres
 Religiosi: quosquor Commoditas loci aduise,
 aut futura necessitas Conscientiose Iudicij
 praeterea Provincialis, aut futurorum
 eius in hoc officio Superiorum sua venia ad ac
 in praedictum Oppidum Michale in reposita
 quippe Praedicti nos pro Agnitione, consequentem
 sub Spirituali Iurisdictione nos pro Ordinarium
 huiusmodi existens, pro constanti habitudine per
 mansione figenda: Clementissimo tamen
 Consensu Regio Superinde praeuimpe,
 tratio: Canonice, et legitime introduci, Tem
 plumque inibi, et Residentiam quogue,
 seu Conuentum pro habitatione ipsorum in
 loco ipsis assignando, et honoranter, ubi alibi
 etiam Antiqui Conuentus, et Ecclesia en
 Coera exstarent, libere ac imperturbate
 erigi, exterrigere facere, siquidem Deo opti
 mo Maximo, et Christi Fidelibus seruandis
 Saeri Ordinis sui Sanctissimum institutum
 seruire possint, ac valiant: Quandoquidem
 vastissima aluande omni ex parte Oppidij
 ejusd Circumferentia existente, ne dum ad
 praedictum aliquod cuiquam per id suborn
 taretur, Imo occupato per Acaatholicos
 existente in ipso Oppido Templo Parochiali

jam antea cretenis consensimus, admissimus
 et indulgemus, prout et harum nostrarum per
 vigorem ultorae in Domino visentur, admitti-
 mus, et indulgemus, gratumque deus
 Minorum Sancti Francisci Conventualium Patres
 Religiosi, quotquot Commoditas loci admissi-
 rit, aut futura necessitas Consuetudo In-
 dicio praeterea Provincialis, aut futurorum
 eius in hoc Officio Successorum sua scripta, ac
 in praedictum Oppidum Michaelis in reposita
 quippe, Dicitur, nos pro Agnitione, consequent
 sub Spirituali Jurisdictione nostra Romana
 huiusmodi existens, pro constanti habet per-
 mansione figenda, clementissimo tamen
 Consensu Regio Superinde praeimp-
 trato, Canonice, et legitime introducti, Tem-
 plumque sibi, et Residentiam quoque,
 seu Conventum pro habitatione ipsorum in
 loco ipsis assignando, et legitime, ubi alibi
 etiam Antiqui Conventus, et Ecclesiae cum
 caetera exstarent, libere ac imperturbate
 erigi, exsternique facere, siquidem Deo Opti-
 mo Maximo, et Christi Fideibus secundum
 Sacri Ordinis sui Sanctissimum institutum
 Servire possint, ac valeant, Quamvis quidem
 vastissima alimade omni ex parte oppidum
 ejusdem Circumferentia existente, Ne dum ad
 praedictum aliquod cuiquam per id subverti
 tarentur, Imo occupato per Aetholicos
 existente in ipso Oppido Templo Parochiali

+

Catholicis et accessijs, atque adeo in Inguilinate resi-
 dere, Divinaqz exorn Parochialem Ecclesiam peragere
 coacto Catholicis Sacerdotibus, maximum et Annalibus
 Slatinum, et Sacerdotibus Catholicis auxilium spirituale non
 modo in facie avari, sed et in vicinia accederet. In
 ordine ad quampiam intentionem, fructuqz intentionem
 Saluberrimum nostram insuper Episcopalem confir-
 mationem, et benedictionem in Domino pie imper-
 tentis, toto corde roremus, et precamur; ut iidem
 Patres Religiosi tam in Sapefate oppido Mis-
 Kolez, quam alijs locis circumadjacentibus
 Divini verbi predicatione, indefessiqz suis pre-
 cibus, et quotidianis Missis Sacrificijs, nec non
 Religiosa pariter vita sua bono exemplo
 DEI gloriam constantiter promoverent, plurimasqz
 pretiosissimos Christi Salvatoris nostri Sanguis-
 ne redemptos Animas ad Viam veritatis,
 et Salutis aeternae non modo dirigere queant,
 sed et felicissime perducere; Obsecramus
 itaque Sanctos Patres, ut pro augmento S. Ma-
 tris Ecclesiae, et Fidei Romanae Apostolicae
 Catholicae, Conversioneqz Haereticorum praecipue
 in hoc Apostolico Regno Hungaricae Mastu-
 la item Suevissime Augustissimae, et Clementiss.
 S. Mariae Domus Austriacae, constantiqz pace, et
 quiete Regni, ejusqz Primorum, et Insuper

Statutum Sincera, ac coram Deo, et Rege accepta con-
 cordia ita et pro Ille Penatbe maximo Misericordia Deum
 ardentibus suis precibus exorare in omni oremine.
 Salva in reliquis Nostra, et Successorum nostrorum
 auctoritate ordinaria, a quoque ullo futuro pro-
 judicio semper integra permanente. Datum in
 Curia nostra Episcopali Agria die Secunda
 Mensis Januarii Anno Domini 1756.

Gabriel Antonius
 Episcopus

1756

15. Erdődi Gábor egri püspök levele Dobronyay Miklós vizsgálóbíróhoz (1775. már. 9)

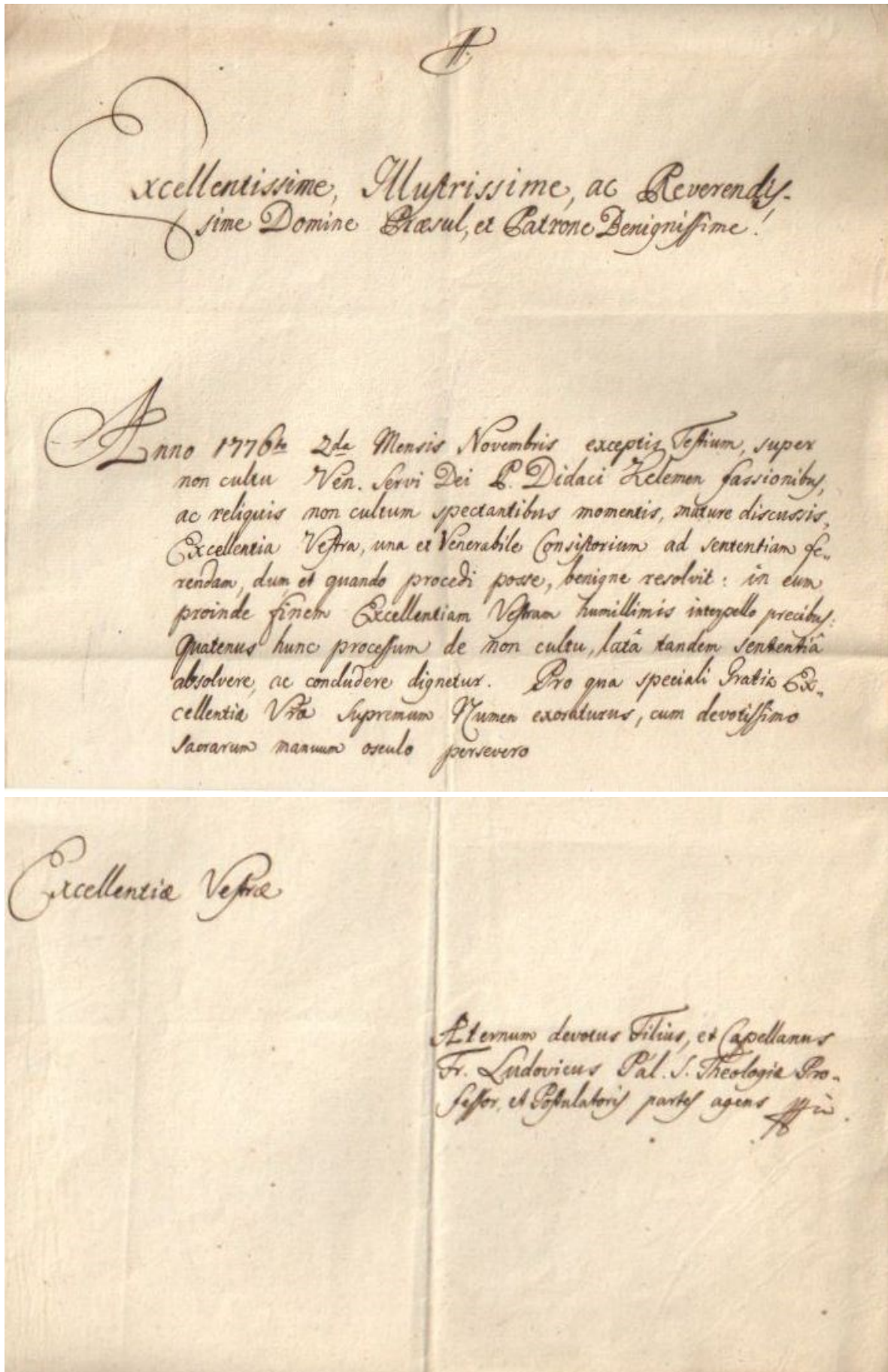
**CAROLUS DEI, & A-
POSTOLICÆ SEDIS GRATIA
EPISCOPUS AGRIENSIS, E COMITIBUS
ESZTERHÁZY DE GALANTHA, PERPETUUS IN FRAK-
NO ARCIUM, & DOMINIORUM PÁPA, UGOD, & DEVECSER
HÆREDITARIUS DOMINUS, INCLYTORUM COMITATUUM HE-
VES; & EXTERIORIS SZOLNOK ARTICULARITER UNITORUM
SUPREMUS AC PERPETUUS COMES, UTRIUSQUE SACRATIS-
SIMÆ CÆSAREÆ, & REGIO APOSTOLICÆ MAJESTA-
TIS STATUS ACTUALIS INTIMUS CONSI-
LIARIUS &c. &c.**

*Dilecto Nobis in Christo P̄no Nicolao Dobronyai, P̄posito
S. Perri de Castro Agriensi, et a Satore P̄no Canonico Salu-
tem, et Episcopalem Benedictionem!*

*Perpectæ Nobis Vra agendi dexteritate, Aviumque notitiâ confisi confitui-
mus Te, & designamus in causa Servi DEI P̄no Didaci siclemen ordinis
Minorum S. Francisci conventualium, omnibusque ejus causæ coram Nobis
decurrentis articulis in Promotorem Fiscalem, cum omnibus facultatibus, pro-
rogativis officio huic de jure, et consuetudine competentibus, volentes ut om-
nibus muneri huic sive ex Decreto sanctæ memoriæ Urbani VIII Con-
tificis Maximi, sive aliis quibuscunque constitutionibus Ap̄licis necum-
benibus obligationibus rite, exacteque satisfacias. Datum in Curia
Eḡali Civitat̄is Nostræ Agriensis die 9^æ Martii A^o 1775.
Carolus Ep̄cus Agriensis*

16. Pál Lajos posztulátor levele (1776)

Ad
+
Excellentissimum, Illustrissimum, ac
Reverendissimum Dominum Dominum
Carolus Episcopum Agriensem, et
Comitem Hertzogum de Salantha,
Perpetuum in Fratro, Arcium, et Domi-
nicum Papa Nostri, et Deveser, Har-
dicarium Dominum, Incoltorum Comi-
tatum Heves, et Esterionis Zoloch, ar-
ticulariter unitorum Perpetuum Supre-
mum Comitem, Sacra, Casana, et Regio-
Apollonica Majestatis Status Actualis
Internum Conciliarium He He Dominum
Dominum et Patronum Benignissimum
Humillima Supplicatio
Introserti.

Handwritten signature or mark

17. Sartori Bernard posztulátori kinevezése (1776. április 20)

Pater Moyses Hajduk, Ordinis Minorum S. P. Francisci Conventualium A. A. & Theologie Doctor, Almae Provinciae S. Elisabeth per Hungariam, Transylvaniam, partesque adiectas Minister Provincialis, & Commissarius Generalis.

Dilecto in Domino R. Patri Magro Bernardo Sartori Sacerdoti Ordinis Nostri, & Sacrae Theologiae Doctori Salutem & Virgulticam Benedictionem.

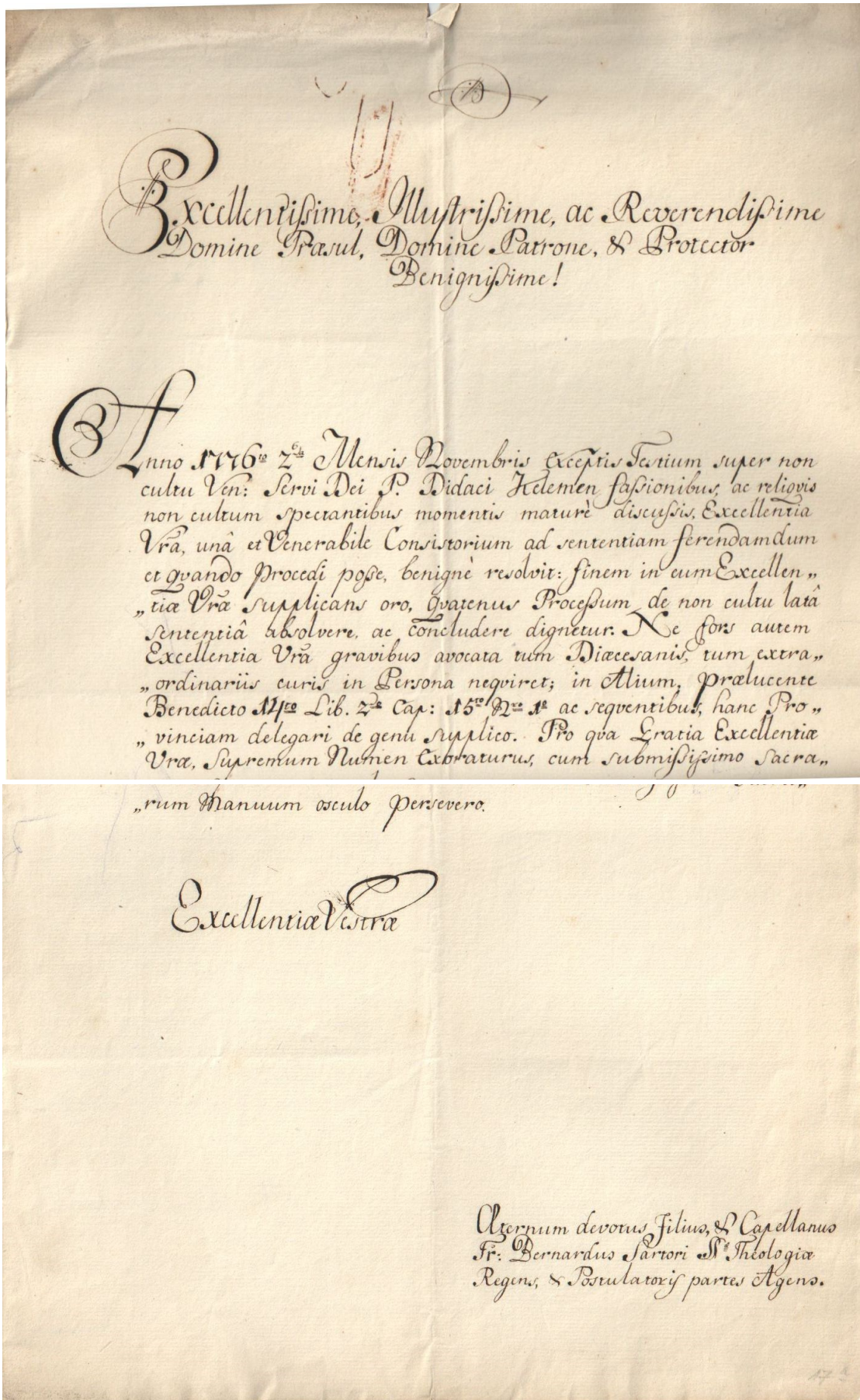
Muneris mei ratio à me exigit, ut pro Magorem Dei Noctiam, Nostrive Ordinis, et Instituti concernunt Redulo promoveam; cum itaque prae memoriae Praedecessor meus A. R. P. Magri Romanus Jakabfalvi Minister Provincialis, & Commissarius Generalis Ordinis Nostri, laudam Devotissim. Servi Dei Patris Didaci Kelemen Sacerdotis Ordinis Nostri S. Francisci Conventualium Provinciae S. Elisabeth Hungariae bis Minister Provincialis, ac Commissarii Generalis, plurimis in vita virtutibus, ac Rebus ornatis, Nostrorum Romanorum Superiorum tum mandatis, tum etiam Complurium Hungariae fidelium votis dignis expletis, sollicitis precibus, & votis affectantium induens, medio Procuratoris Dei R. P. Magri Alexandri Stanina Theologiae Doctoris, & Venerabilis Conventus Agriensis totum Dardani, Processum, Eisdem Servi Dei Super Non cultu coram Excellmo, Illmo, ac Illmo Dno Dei, & Apostolicae Sedis Legatione Episcopi Civitatis Agriensis, Domino Carolo Episcopo de Palanda de se promovit. Vita dein anhelato A. R. P. Patre Magro Romano Jakabfalvi funto, & Procuratore supra nominato per Electionem Eisdem in Secretarium Provinciae Mutato, causa Eisdem Servi Dei aliquantulum abstrahit: cum primum autem in officium Praedecessoris Ministeri Provincialis, licet indignus, ac immeritus, & Incompetens, continuo votis affectantium, & Complurium sollicitationibus de continuanda Eisdem Servi Dei causa expletis dem: Unde etiam in locum anhelato aditus Populatoris partes Agentis, alium legitimum Agentem adhibere decessi, qui nomine meo, ac totius Provinciae coram Eodem Excellmo, Illmo, ac Illmo Domino Ordinario Agriensi, predictam causam continuaret. Tertio R. Patrem Magrum Bernardum Sartori Sacrae Theologiae Doctorem, de cuius Scientia, Prudentia, Zelo, ac in huiusmodi Munere exercendo destinate plurimum in Domino Confido Harum Serie Procuratorem in causa Praedecessoris Servi Dei Patris Didaci Kelemen Nomine, Eligo, ac Constituo, cum facultatibus in huiusmodi causis requisitis, praecipue vero huius Servi Dei, In primis Super Non cultu terminando; Dein vero Super Sancta vita, virtutibus, Sancto abitu, miraculisque Ordendi, Profegendi, atque Pro effectum predicto comparandi in Curia Episcopali Excellmo, Illmo, ac Illmo Domini Episcopi Civitatis Agriensis, Eisdem Item Vicariis, Officialibus, et Ministeris ad constructionem horum processuum deputandis, Instandi pro Prolegatione jam coepti, vel constructione aliorum, de novo construendorum ad finem arbitrium, & voluntatem; Nec non Iudices, Ministros, & Officialiales eligi faciendi, et omnia alia gerendi de Jure, & Consuetudine legitima, Nostrae ad ipsorum Processum, et cause complementum; Literas quascumque praestandi, et producendi, et Impugnari faciendi, Instandi pro exemplatione Processuum, seu Processuum, illasque Subscribi, Authentificari, Claudi,

Et obdignari, ac per portitorem iuratum ad Sacram Rituum Congre-
 gationem transmitti, cum facultate iurandi de salumnia, et unum,
 vel plures Procuratores substituendi cum simili, vel limitata potesta-
 te, et illum, seu illos revocandi, et omnia alia faciendi, et gerendi,
 prout ipse facere, et gerere poterit; Praecipiens omnibus, & singulis
 Fratibus, Superioribus, & Subditis necesse Jurisdictioni obiectis, ne
 super praemissis, ullomodo se molestare, vel impedire presumant,
 quin imò Superiores locales, in omnibus, quae regerentur, sibi adju-
 mento esse debeant. Datum In conventu nostro Miskolcziensi ad
 Sanctam Mariam Reginam Angelorum in caelis Assumptam De viges-
 ima Mensis Aprilis Anno Domini Millesimo Septingentesimo Sep-
 tagesimo Octavo.

Fr. Moyses Hajdub, Missi
 Provincialis, & Commissarius Ge-
 neralis Ordinis, & Provinciae

18. Sartori Bernard posztulátor levele

Ad
Excellentissimum, Illustrissimum, ac
Reverendissimum Dominum Dominum
Carolus i Comitibus Eberhardi de
Galantha, Perpetuum in Frakno, Epi.,
„scopum Agricnem, Comitatum He.,
„ves, & Exterioris Polnok articulari.,
„ter Unitorum Supremum ac Perpe.,
„tuum Comitem, Utriusque S.C. et
Apostolicae Sedis Actualem Insi.,
„tium Consiliarium. Dominum
Patronum et Protectorem Benignissi.,
„mum

Humillima Instantia

Innoce[n]tius

19. Péchy Alán levele generálishoz. (1920. augusztus 22) *La lettera dal P. Alano Pechy al Ministro Generale – difficoltà causate dalla guerra.*

Custos Custodum et Vicarius Provis Provincias S. Elisabeth Hungariae O.M.C.

Nr. $\frac{67}{1920}$ L. J. Chr.

Reverendissime P.M. Generalis!

Custos Custodum et vicarius Provis Provincias Hungaricae de statu hodierno Provinciae nostrae Paternitati Vestrae Aemulae sequentia humillime litteris significat:

Quoniam partes nonnullas Hungariae partim Rumeni, partim Bohemi, partim Serti obsident, Provincia nostra ad tempus in quatuor partes dividitur. 17 Conventuum in ea parte, quam Rumeni obsident habemus 7 Conventus; unus ex his Conventus Stradiensis, ubi Minister Provis sedem habet. In ea parte, quam Serti obsident habemus 2 Conventus. In ea parte, quam Bohemi obsident habemus 3 Conventus. Postremo in ea parte, quae non erat obsessa habemus 5 Conventus; unus ex his Conventus Miskolciensis ubi ego Custos Custodum et Vicarius Provis habito.

In parte non obsessa habitantes cum Ministro Provinciali et cum ceteris Conventibus agere de rebus necessariis Ordinis a 1^a die Septembris a. 1919 nequaquam possumus. - Ministram Provis in parte obsessa habitantem res Ordinis etiam in parte non obsessa libere administrare posse confisi sumus; sed cum hoc fieri non posse intelleximus, quod Minister Provis Conventus supranominatos nec visitare, nec cum illis per litteras agere potuit, infrascriptus Custos Custodum res Ordinis in parte non obsessa a 1^a die Maji a. 1920 administra. - Ab hoc tempore et ad sanandas calamitates, quas tempore Communismi, seu dictaturae Proletariorum unus ex Conventibus nostris nempe Gödöllöiensis accepit, et ad confirmandam augendamque vitam spiritualem Conventuum multas ordinationes edidi, quae motionis approbationisque causa Reverendissimo P.M. Generali humillime in sequentibus expono:

1°) Apud nos in parte non obsessa Hungariae a 21^a die Martii a. 1919 usque ad diem 2^{am} Augusti a. 1919 Communismus seu dictatura Proletariorum erat. Hoc tempore multi ex fratribus nostris sic e. gr. et ego propter fidelitatem erga Ecclesiam et Ordinem nostrum incarcerati sumus. - In Conventu Gödöllöiensis ubi et scholam gymnasiale habemus, eo tempore 8 fratres

professores morabantur, quorum tres - nominatim: Bernardus Horvath, Desiderius Gögl et Ladislaus Szekeres tempore dictaluras Proletarum ab illis munus suscipiebant et gerebant et hoc munere fatigantes tot et tanta scandala gravissima, exteriora committebant ut eos ob haec cum consensu mei Consilii et Ordinarii loci hactenus religioso illico deposito ad saeculum remiserim. - Duo horum fratrum in saeculo iam remissorum nunc in publico carcere sunt unus vero in saeculo vivit.

Episcopus Vaciensis, in cuius diocesi habetur Conventus Gödöllőiensis, quod Minister Provis quaeestionem graevam huius Conventus propter obsessionem nec immediate, nec per litteras solvere potuit, Ordinem nostrum alium superiorem praeter eum non habere putans, de statu Conventus Gödöllőiensis ad S. Sedem referuit, petivitque a S. Sede ut visitatorem plenipotentem ad sanandas res memoratas mitteret. - Me sciente S. Sedes ita instituit, ut episcopi diocesani, in quorum territorio Conventus nostri habentur, delegarent aliquem ex suo gremio ad visitandos Conventus in proprio diocesi morantes. Haec visitatio in hodiernum facta non fuit; et quidem mihi videtur ideo, quia hoc tempore colloquebar cum episcopis memoratis et me Custodem Custodem et Vicarium Provis res Ordinis administraturum esse eis indicavi.

29) Animum Reomi P. di. Generalis confirmans porro me 5 Conventus in parte non obsessa habitos visitasse significo. In tribus Conventibus, nempe: Miskolciensi, Szegediensi et Agriensi omnia recte et ordine sunt. De Conventu Gödöllőiensi iam mentionem feci. Hic tres fratres professores ex Ordine in saeculum remisi. Quartus i. e. Innocentius Nagy ad vitandas poenas, indultum saecularisationis ab Ordine non accipiens, ab episcopo Vaciensi receptionem in eius diocesim petivit et ab eo receptus est. Reliquos tres fratres statim ad alios Conventus disposui. Talinodo in Conventu Gödöllőiensi nunc unus tantum frater habitat. Quod vero ad scholam gymnasialem cum Conventu Gödöllőiensi adnexam attinet, nunc ago cum Ministerio publico Religionis et Cultus, quid ei posthaec accidat. - In altero Conventu nempe Nyirbatoriensi defectus tantum parvus inveni, quos dispositione iam sanavi.

32) In Conventibus nostris ad confirmandam augendamque vitam spiritualem praecipiebam ut fratres orationes, meditationes, lectiones spirituales, visitationem sanctissimi quotidie, necnon exercitium spirituale quotannis strictissime observarent.

42) fr. Paulum Gabriel sacerdotem religiosum ex Ordine Minorum ad nostrum Ordinem Conv. recepi, qui nunc in Conventu Miskolciensi agit tempus novitiatus.

52) fr. Ladislaus Goutha sacerdos Ordinis nostri, votum tantum simplex habens indultum saecularisationis a me petivit, et die 21^{ae} Augusti a. 1920 impetravit; et hoc indulto impetrato in diocesim Székesfehérváriensem receptus, matrem suam viduam senilemque in pecunia iuvare posset.

His expositis humillime rogo, ut

1°, res triam fratrum a me ex Ordine in saeculum remissorum S. Congregationi Religiosorum satisficiatur,

2°, secundum hanc expositionem - si agetur - informatio detur S. Sedi, ut perturbationes tempore Communismi seu dictaturae Proletariorum in Conventu Gödöllőiensi irreptae severe iam sanatae sint,

3°, consentiatur receptio fr. Pauli Gabriel ex Ordine Minorum ad Ordinem nostrum Conventualem,

4° quod fieri possit, ut nobis stipendia pro lisis (manualia) in bonum Provinciae solvenda mittere dignetur.

Me piis orationibus commendans et benedictionem Seraphicam supplicans, Reverendissimo P. M. Generali

Datum in Miskolcz, d. 22 Augusti a. 1920.

addictissimus et humilissimus frater

fr. Alanus Péchy
Custos Custodum et Vicarius
Provincialis

Inscriptio epistolae:

Főtisztelendő

Péchy Alan
hittanár

Miskolcz

minorisák

20. Relazione sulla Provincia Ungherese. (1927. október 5) Exprovinciale P. Ciraco Csak manda al Ministro Generale una breve relazione sullo stato della Provincia di Ungheria dall'anno 1526-1711.

"Relatio de statu Provinciae Hungaricae Ord. Minorum S. Francisci Conventualium ab anno 1526 usque ad annum 1711."

A. 1673. Postquam opera R. P. M. Joannis Bapt. Reggiani Emeritissimi ac Romae Domini Cardinalis Caraffa Theologi Emeriti Provis Hungaricae Commissarii Generalis ac Guardiani Quinsoforensis Liber Polemicus contra Anticathecticam seu errores a Conrado Dietorio in Institutionibus Catecheticis Pontificiis affictos publice datus fuit (Cui titulus: Antecathectica R. P. M. Joannis Bapt. Reggiani etc. contra errores Modernorum haereticorum, principaliter vero contra dogmata Lutheri)

A. 1673 tanto magis et magis Confessioni Augustinae addicti, praesertim Ministri fremuerunt et persecuti sunt Minoritas Conventuales.

"At quidem a. 1673 V. P. Ladislaus Leoni Hungarus, qui cum in vinea Domini sedulo laboraret, plurimosque per Hungariam et Transsylvaniam haereticos suis concionibus reduxisset ad Catholicam Fidem: in huius odium a Ministris Calvinianis comprehensus, in puteum projectus - submergitur et Martyr illustris efficitur." - A. 1673. 22° Septembris.

Anno 1687. 25° Februarii Ven. Fr. Franciscus Scholtz Hungarus clericus Professor, qui cum Minoribus Evangelicis nostris eiusdem Ordinis a Sacra Congregatione de propaganda fide in Regno Hungariae destinatis inserviret et aliquando Cassovia-Eperjesinum redire vellet, - ab haereticis, - qui eum bene noverant - mactatus ac nudus in via relictus Martyris coronatus a. aetatis suae 21°.

A. 1690. P. Antonius Grabia, qui cum Missionarii Apostolici munere in Regno Hungariae fungeretur ac Parochialis Ecclesiae in Sökut - (Comitatu Templiniensi) adiacens Administrator existeret, plures heterodoxos ad Fidem Catholicam reduxit quare ab haereticis id indigne ferentibus - secreta Conspiratione in ipsum facta - crudeliter ob odium Fidei frustratum trepidans occubuit et collectis membris et reliquiis eiusdem in Crypta Ecclesiae Nostrae Eperjesiensis S. Joannis Bapt. sepultus.

A 1691. Non defuere Fratribus Minoribus Conventualibus usque nunc in Hungaria et Transsylvania illata ab haereticis mala, cum ab illis P. Hegolinus Butschardi fuerit caesus in monte S. Georgii, anno aetatis 32°. Antonius Vensotovsky decollatus. P. Casimirus Bogvierssky in silvis nudatus, flagellatus ac letratus. — Alii duo nomine et cognomine ignoti ad Rad, in silvis per haereticos denudati, arboribus fortiter et ineluctabiliter in crucem alligati, a culicibus et muscis, in insula Bodrogh, copiosis consumpti occuberunt, praeter complures alios in culina Radensi suspensi, fumati et exusti.

(In alio loco fide digno haec legi possunt)

Circa eundem annum (1690) tempore Revolutionis Tökö-
Lánuae duo Pares Nostrae Minoritae Conventuales Radenses, ab
haereticis ex odio fidei in silvis nudati in modum Crucis bra-
chis extensis arbori alligati a culicibus et muscis consumpti
longo et crudelissimo Martyrii genere sunt occisi. Cuius rei
tristissima quaedam mulier catholica Kiralyhelmeiensis
revelatam se testem Patribus Nostris pluries asseruit, inquit,
quod cum ipsa adhuc juvenis puella esset, a matre Catholica
patre Calvinista, in odio saepe occulte missa fuit, ut illi
Martyribus aquam porrigeret culicesque ab illis abigeret. Tertio
vero ex iisdem Patribus — fort vulgus in ipso pago Rad
fontem quandam, seu puteum familiae Dörvianae do-
natum in eoque necatum, unde fons ille in hodiernum non

lianae duo Pares nostri Minoritae Convencualis, Radenses, ab
 haereticis ex odio fidei in silvis nuclei in modum Crucis bra-
 chii extensis arbori alligati a culicibus et muscis consumpti
 longo et crudelissimo Martyrii genere sunt occisi. Cuius rei
 famosissima quaedam mulier catholica Kiralyhelmeiensis
 oculatam se testem Patribus nostris pluries asseruit, inquit,
 quod cum ipsa adhuc juvenis puella esset, a matre Catholica
 patre Calvinista, in odio saepe occulte missa fuit, ut illi
 Martyribus aquam pottingeret culicesque ab illis abigeret. Tertiu-
 um vero ex iisdem Patribus - fort vulgus in ipso pago Rad
 in fontem quandam, seu puteum familiae Divinianae de-
 pletum in eoque necatum, unde fons ille in hodiernum non
 hauritur."

Haec omnia fuisse nostrorum antiquorum Patrum Illino-
 rum Convencualium Missionariorum fanda fidei Orthodoxae
 sanguine testata documenta sub annis, quibus gloriosissi-
 mus eorum Athleta P. M. Joannes Bap. Reggiani Vir vere Aposto-
 licus in Hungaria Illiniter Provis Comissi Generalis nec non Mis-
 sionariorum Apostolicorum Praefecti munere praeclaro cum ani-
 marum fructu diu perfunctus est."

Nota. Collecta ex Archivis Religionis ad S. Duo-
 decim Apostolos et ad Pontem Sicutum in Urbe, ex
 Tabulariis et Regis Regni Hungariae Joanne
 Franczino Tyracino et variis authoribus et manu-
 scriptis et Archivis Provinciae deductis."

In fidem Copiae

Miskolcini a. 1927. 5° Oct. J. Cyrill Csák
 Ex Provinciali Offic.
 Hungariae

21. Melith György adományozó levele a radi minoritáknak (1637). Petrik Béla (1930) -
A radi plébánia kronika (29-35 old.)

- 29 -

Harmadszor Hasznosképpen megfelfed-
tük a mi hitteles okmánytárunkban
nemes Pabonyi Anna asszonyok, a
néhai kiváló Fősvay Albert hátrama-
rított özvegyének végrendeletű kihallgatási
levelét, melyet az alatt nevezett ne-
szegs priveri Melith György úr vöröskö-
si javára írtak, a végelműt 1617
esztendő jún. 5. én, és állították ki a
hővelszó hányon és tartalommal.

1617 Mi Hlabardy László
prejmit és a lelaxi Szentkereszt Egylet tör-
vénye, a pleupich értelmében emleke-
zetbe adjuk mindenkinek, aki
csak érdeklében áll, hogy nemes Pa-
bonyi Anna úrnő, aki most már a né-
hai kiváló Fősvay Albertnek özvegye,
tednya geolij a néhai kiváló és nemes
Pabonyi Mártonnak - előttiünk ke-
méllyesen meggelenni, szabadon, ön-
ként, előszavának erőhözével elő-
állóan, ezen moston borsát, és pedig min-
den kültet és kültendő gyermeknek
fiúeinak, sóknainak és utószainak
nevében, akiket adivára érintkebe
v remmel tartatva, a felalósságot
magokra vállalva. Mintaloggan
a visszamenő előző időben és évben,
a nevezett néhai Pabonyi Márton,
ezen kihallgatott úrnő múltapja, még
életében egy bizonyos házat, lakhe-
lyet és nemesi lakot, miket a saját ex-
jélt és korgalmát szerzett és vett,
a Rad - nek nevezett községben ebben
a Fiszabvolyphőzi kerületben, Semply
vármegyében, - így bizonyos értékű
kényesítő üzethe, ü. a. lakhelyet
házat és nemesi lakot, minden né-
ven nevezendő hasznosápaival és
sartozékaival együtt, igazi mesgél-
ket és határokkal, bizonyos megha-
tározott nemeseinek 50 magyar
forintotért (hungaricis libris forensis)

- 30 -

a xdelvogy bizonyos módok és felté-
telei mellett eldelvogytá és bekötött.
Ezek meg, akiknek voltak eldelvogytá
és kötelek voltak a ház, ház hely és ne-
men lak - időhalasztással szintén
eldelvogytá, az ő házjörítáre
és becégyezése nélkül, ugyanakkor az
őves háruvételőregekkel és tartozé-
kokkal együtt Pabonyi Mártonnak,
és pedig másoknak, és pedig az őves
gy ellenére nagyobb pénzösszegért,
még pedig 87 magyar forintért, ami-
matt Pabonyi Márton rövid időn be-
lül pert indított ellenük, t. i. a ház,
ház hely és a nemenküria érdekében
Mégis mindezek ellenére a néhai Pa-
bonyi Márton - ki akkor még az előb-
bított emittettik - és nagyszöcs prite-
ri Melith György úr közt, a nevezett
ház, ház hely és nemenküria föltét,
bizonyos ^{meg}tegyezés föltét lette, melynek
ereje és alakja szerint, u. a. prite-
ri Melith György úr az előbb írott 87 magyar
forintot a maga pénzéből azoknak
ahiktől adatott és a kötelek elődt,
a nevezett ház, ház hely és nemenküria
ra néve, valósigban és fényesen be-
tette és bekötötte, és így ugyanazon há-
zat, ház helyét és nemenküria a további
akra magához váltotta és vette és attit-
fogva csepe időn vit tartotta, örökösöké-
kére és örökösökére most is. Mivel azon-
ban az előbb emittett Pabonyi Anna
arrony, a nevezett ház, ház hely és
nemen lak róna, a mondott Melith
György úrtól még 50 forintot kért, és ezt
előttünk, a mi konventünkben kére-
pénzben és hiányfelocumit magához
is vett és emelt; midáltal tehát az előbb
nevezetteknek 87, a mostaninak 50
magyar forint ^{össze}ben és mennyiségben
137 magyar forintot lesz ki; - lett átvéve,

- 31 -

az a Babonyi Anna úrnak előzetes írott
 megegyeztetés és szabad elhatározására alap-
 jolt, a nevezett hely és egész körzet hatá-
 rát és nemességét miként, mint em-
 lítették az ő atyjai vezették és birtokoltak és
 hogy természetjogában ő maga is birtok
 és érintett az előbb említett Rad faluban
 a Tiszabodvárosközi kerületben, Zemplén
 vármegyében és ismerte azt oncs hasz-
 nonszájával és hozzájáruló szolgálataival
 tehát rendeltetés földjeivel, művelhetők
 és művelhetetlen területeivel, rétjeivel, te-
 gelőivel, mezőivel, kaszálóival, erdőivel,
 birtokcival, vadászterületeivel, fűszke-csalitka-
 ival, nádterületeivel, halás folyóival,
 halászataival, mocsaras helyeivel, víz-
 telenyőréseivel, malomjaival és azok he-
 lyével, és általában minden hasznos-
 lási részével és tartozékaival együtt,
 birtokuk nem csak; azok igazságszer-
 ségével és határait, mik jogtalan és
 képtelen végül fölvonva fennállanak,
 végül minden birtokosi joggal és joga-
 stánnal, amikkel egykoron Babonyi
 Mártonhoz is tartoztak és amiket ő is
 használt és tartott; az említett prilleri
 Melith György úrnak, ennek örökösének
 mindkét nem szerinti utódainak örök
 joggal, visszavonhatatlannal, megráztas-
 sá, birtoklóra, használatra és bírásra
 átad és elad; mik négy az idézett időben
 kérték, és az előző nívón tartó hasz-
 nosít, birt; elhagyja és átengedi; a mi
 minink előtt, teljes joggal és kihatással.
 Nemkevesebb magára vezi a fenn-
 vállaltakhoz a kihaltakhoz Babonyi
 Anna úrnak, hogy az említett prilleri
 Melith Györgyöt, annak örökösét, mind-
 két nem szerinti oncs utódait, a szabad,
 nyújtott és békes birtoklásban, hasz-
 nosításban és birtoklásban a nevezett
 ház, házhoz és nemességükre nézve,

- 32 -

az előbb mondott Radfaluban, mely
az előző mondott eladatok, elhagyá-
zott, átengedettek, vármegy kőve-
nyes színi igénylők, zavarokból
és perlekedések ellen időről-időre vé-
delmezni, pórtfogolási és beeme-
nytartási fogja ezen levélünk
erő és tanúsága követelésekben.
Híradva jún 5-én az Úr 1617. évben.

Negyedre és végre utóbbiak
saldituk ugyanah az előbb említett
konventünk levélösszeírásában a nevezett
Pabonyi Anna inköteles leiscro (vagy
hárslevél) az alant írott ügyben
Priberi Melith György úr javára meg-
követlen az előbbi napján és évben
szekesítették és adták ki, tartván
a követelés hangját és szövegét.

161 Mi Halászok László
Lőprepost és a lakói Szentkereszt-
egyház konventje, jelentvén, ezen-
nek emlékeztető ajánlunk minden-
kinek érdekében áll, hogy neves
Pabonyi Anna Anna, mostanság a kivál-
tó József Albert örege, a néhai ne-
ves és hírvölő helmeszi Pabonyi
Mártonnak leánya, előbbiunk nemé-
lyesen meglelve, önként és szabadon,
előszavainak követésével a követke-
ző nyilatkozatot tette, hozakodván
elő ezen a módon. — Mivel hogy ő azt az
egyre hozat, házhelyet és nemeni lakot,
amelyet r. i. előbb adtattól édesapja a sa-
jót erejével és szorgalmával szerzett
és hasznolta Radnek nevezett faluban
itt a Tiszabolvolyhózi kerületben, Zemp-
tén megyében, melyek az előző időben
és évben n. a. Pabonyi Márton által
bizonyos és észervi kénymerből moizaknak
adólóvittattak és adólófelakattak,
és a követelésben bizonyos megegyezés
jött létre maga Pabonyi Márton és meg-
nyos priberi Melith György úr között, mi

- 33 -

által Melitz György arókat magolhar vel-
 te és völtette, mert ugyanazon Melitz
 György úrnak és örökösének, valamint
 mindkétnevezési sors utódlainak
 számára eladhatta, sőt u. a. úrszék diti-
 sálódásra készült hiteles levelünk tanús-
 hvadik; eladottk 137 magyar forintért
 vizsarruhosattalan és örök örök, meyer-
 sátra, harkócsatra, bristolásra, valamint
 bristolásra. Amicéli tehát ugyanazon új-
 belferzi Pabonyi Anna úrnő, a fent neve-
 zett priveri Melitz György úrnak magot
 előttünk kötelezte, hogy minden levelet
 és irókat bizonyítsd, megakaszt a Melitz
 György úrnak és utódlainak arótt, eladott
 harat, helyhelyet és nemeri lakot érteik,
 és kezemeltetésök és mindenféle,
 amitovell néla vannak, ugyanazon
 Priveri úrnő nevezett Melitz György
 úrnak, a jelenlegiek helyezésétől let-
 mitett 15 napon belül átadja és
 juttatja, átadnia és juttatnia kell,
 és tartozik. Ha pedig nem adja és
 nem juttatja át, s nem akarja,
 vagy bármilyen módon erről nem gondos-
 kólna, - akkor az előbb felfolyó Pabo-
 nyi Anna úrnő, az előbb irótt 137 magyar
 forint mérvéig meyerheltessék és le-
 tölölészetük és terheltnek és adósnak
 vételeményezteték, maga ezen fény a-
 lappon. - A 137 magyar forint értékében
 Melitz György, Zemplén vármegye elispán-
 jának bevonásával és segítségével, illeke
 az tisztán a jelenlegioké vonatkozottak
 ideiglenes jogkörrel, lakóhelyét, vagis
 szokásos lakóhelyétől kihívattat has-
 sít, s a neki a jelenlegiokéban kijáró fe-
 hántlyel, az egyezéget kötött úrnő javo-
 snak eladhatására, mindennemű
 jogorvoslat és pereskedés kizárásával,
 hogy így az elégtétel megtörténhessen.
 Ugyanazon elispán pedig erre hivatalból
 is köteles és minden módon, jelen leve-
 lünk erejé és tanúsága alappól.

- 34 -

Münchenben június 5-én az Ur 1617 évében. -

Ehéppen a (újra fordított, de már a magyar nyelvben, a konvent!) ügyelvény és más fontos (esset. et illust. ! sic!) példánynak, a királyi kiria ítélő bíróságának a meyrvidorától és parancsától, a felkeresett és előbb írott levélírástokban az előző módon feltalált négyrendbeli levélnek eredeti értelmét és tartalmát szót-szóra, minden eszkités és módosítás, meg pótlás nélkül kiírva, - ugyanazokat az előbb címzett hírelmeknek, konventünk sokaság és hiteltelenségje alatt, az ő jogainak leendő kiterjedtebb megvédésére, a főünk követelt általános igazság és méltányosság szerint kiadójuk. Előttünk:

Künitz és Wisenbürgi Ferenc király, császári és királyi gróf, nevezett szentelt Felsőházakrossa; a hivatalos promourei tanonok rend praediktúra; a mi konventünk prépostja előbb sbb.

Harondkegy: Semeresek elővidék és Grüber Ábrahám ú.a. szent Rüd regisobris kanonokjai előtt.

Kevevéssé: Enyickhey János ügyvéd; Szóles János abzeur(?) - Gyarmathy György berepredsi; Vápoly György visnaki, Nagy Mihály nagy hárdungyi; - Joll József hivordai; - Aludroy Márton párizsi; és Ráday József battydni egyháziak praediktúra előtt, a mi város feleketettjeink mint tanácsotvók előtt, ebben a mi előbb írott illetve a felvont szentegyházakban Istennel ajtato

van és délnyugaton szögölő férfiak
előtt.

Hirolva: a hírdelő Liselex fájor
felesketett pappok keszéből, szent
Márton pápa és vértanú ünnepe, az
Arnak 1748 esztendőjében.

Felolvasva: az imént nevezett
által. - p. Semeresck Flórisen
esketett lelezi konvent-fap.

Favítva: a szavakban, amint
előfordult. Flúseker.

Ezen okmányok, amint krónikám 37. olda-
láról kitűnik, mely mind a fekete papok kesz-
éből valók, akik a fehérök 130 évi felváltása
alatt a hitelés helyet vesették. Művelésük
azonban már a visszavetés után törvénnyel,
a kiskönyv ide diszponált lapok által, az új
nincs közzététel egyetlen magyar nyelvű pater-
nem, - ellentétben a törvényről tanúk-
ként felesketett magyar, egyházmegyei papok
neveivel.

A lelezi kolostor 1895. ig fészta terméste-
veivel állott, azaz vakolatlan volt hírdőlt
Zordon fekete-szürke kőpérvit szinte kőtt az erő.
Az archeológus Búbics m. s. p. t. l., amikor először
meglátta, hogy be van vakolva, méltatlankodva
egy nagyot köpött. A kolostornak alapítójá is

van, álli-
lály het.
Ló is, de az
unk a Va-
ce porting
megy, ott
jötték ki.
Ma be van
ouolva,
Wk helyen.

A mai szempontból nagy
szegs árnyék isolytlen
kezdett építeni gót-
stílyban. Ma megyen.

A lelezi prépostok! Magyar dombyjérvit újralja az egész vidéket.

22. A radi minoriták vértanúságának leírása (1638-1691). Petrik Béla (1930) - *A radi plébánia kronika* (45-49 old.)

Mártírüemok.
 A vallási zavarokból való lehetőséget
 követőként a hivatalos rendszertől,
 mint esendőség, határozat, - politikai
 tevékenység vagy pláne egyszerűen csak
 célra való áttörésként. Az új helyi
 püspök kérésére pl. Thökölynek ^{hadjárata}
 600 hajlékos községnek meg, pedig a
 püspök nagy megerőltetéssel vezetke-
 tik vissza azt is, hogy valamit vettek a
 császár kezében (és a török felvételre
 őket mégis meg lettek kötelezve, mert a
 hajlékos községek meg luteránusok
 voltak, a püspök meg természetesen
 pápisták, de főleg „vagyontok”. A török
 vezetésnek újra halpra állt, ezt azonban
 a császár nem engedte kijelölni kikélni.
 A török ittélte, a kúrúsa labanc viselő.
 Az új helyi püspök kérésére pl. Thökölynek
 600 hajlékos községnek meg, pedig a
 püspök nagy megerőltetéssel vezetke-
 tik vissza azt is, hogy valamit vettek a
 császár kezében (és a török felvételre
 őket mégis meg lettek kötelezve, mert a
 hajlékos községek meg luteránusok
 voltak, a püspök meg természetesen
 pápisták, de főleg „vagyontok”. A török
 vezetésnek újra halpra állt, ezt azonban
 a császár nem engedte kijelölni kikélni.
 A török ittélte, a kúrúsa labanc viselő.

Ardeu meg a katholicizmusig is fogott fel, hogy az az osztrákoknak segítségével, aki kelt, az már nemis magyar. Eggyel minden örolőj elcsabodott a bán-
 cserőt és szinte többször az igaz hit elleni vétségében. Ty történt ez Ra-
 don is. — Melik György meghalt, az egyi püspök, hit az patrónusnak kért föl, melege volt, a minoriták ké-
 hát szaknem védtelen áldozottok voltak. Ty érthető, hogy 1639 től egész 1710 ig valamennyi lakost államháza a községet és nem gyakorolhatták nyitán az egyház elvárásait, hanem a leonszid falvak kath. úrainál szétosztva, meg-
 bíjva, életük vesélyeztetésével sokszor ábrándban keresték föl a hívőket, dolgoztatták ki a haláljelöltek a sebtüggel, miszték, predikáltak amiért többeken ázsútok vértől ontották a krisztusért, és a bíróság ereinek különféle módon végzették ki őket.

70 éves keresztel

Simándy volt akkor Székelyek feketéjébe

Azond aly föltört egy ^{hit} erkendőt a 34. püsterre átalakított nemeni hírükben azaz, a frissen kapott rendházban a 19 éves Miklós Ábrán neves ifjúban aki noviciusra vett, udris váltaműjött szathatta. Ez Rozványra nézett László nyaiékhoz, a Rend püsterjéhez, a bis-
 gérien erdön keresztelt, ahol a tyafiak meptették és vízszertében elfogták. A katholicus hit megfajardására kémpremitették, de midőn abban állan-
 dón megmorraslva, egy püsterhöz kötoz-
 ték, a fejü karddal keresztet vágtak, és ~~forró~~ megmetszettek. Aranyjóról meptalálván, eltemették az erdőben. A mártírt halált halt Miklósyt ardeu Simándy, erdélyi püspök, és lelvi pü-
 post, a sent Andreis képolnában te-
 mettette el. A gyilkosság 1639 nov. 6. történt.

cim
ze-
tes.

levetkértették, meghorbadusolták,
 de váltópóllját szabadon budaírták.
 más két ismeretlen nevű püsteret min-
 tén az erdőbe hívcolták, levetkértel-
 ve ottan a föld közt, kibontakozhatat.
 lauit kerestve hótórték és a budaírt-
 kosben bőséges kővek és vámpyok hald.
 los cipésimok marata lákóit hegytők.
 Hoz ez sem folyt le előzetes névtelen
 verés, rigás, profors sbb. nélkül, nem
 soról bizonyítalma. Héttől a komj-
hóban felkavarattak, tüzet gyúj-
ítottak a földjék és seúns égették őket.
~~1677. oldat. 46. számban ugyanazt megírásuk~~
 végül a kőbortot magóit is feljarselték
 és amennyire bírták, felolították.
~~1679. oldat. 46. számban ugyanazt megírásuk~~
 a nappantisztelemségek Peppioni ker. fénos
 minorita pater, a magyarhoniak gene-
 rális commissáriusai, vett egy kis
 töltözetet és felhasználva a Thothóly
szere és a csekedriak törtöthi fegyverszine-
ket, több mint 4 évi halogatóis után
hartományi gyűlést hív össze Csupórtók-
helyre az ottani konventbe febr. 8. ra
ahól a definitórok, kavarók, egyházi
lay elhatározták, hogy noha a kézong-
életnek a rati conventialis minorita
kolostort a lakhatatlanságig földültek
Kemzovszky Antal pateret kéenne megöl-
ték - mégis ismét helyreállították és a
Reud lakti fogja. For. II. Rakószky 940px 1600b 1660
A Rakószky nuzsaturak alatt (4. Rakószky
1616+1660 közt 7.8.
 <Hnais 267 old.) a rati minoriták
 megintenek a régi bajokat keüvedték,
 újra meg újra hívették kideükből, so-
 hárem lakhattak ollandóan, hanem
 a somszékfalvakban, mint Zétély
 Zoloz, Helmesz, Vélce, Szentes sbb.
 a katholicus földesuraknál nétkörön
 rouszócsúkat csupán kőbóban laktá-
 gatra, végerstél nemis munkáit.

A törvény szövege fenn. kdb. I. R. t. k. felelőse / Er is fennatik is
 "R. t. k. nek anyj volt" / Kaler m. t. k. m. t.

- 49 -

1706-ból ismét van adatunk, hogy amikor az egyi nagybányai rendházakat fel-
parcellák, leégették a vadak is.

Hogy visszatérjék a Thökölyi felle me-
gelmeire, az ő nagy veresége után egyet
meg a lehetősége annak, hogy a székelyek
szerekesek visszatérhettek öbelyeire
ty került 1684-ben a fenekestül felpro-
gált, rommá dült radi klastromba pater
Brysa Bernoldt, először egyedül, majd tárre-
kát is kapott, kiknek guardiscijja lett.

Amikor a Bry-
sa Bernoldt-
nak aolta elő
rejtését egy
hű pöcsögy, az
előző napból
dopaszony ké-
pét, de Ambr
meyronydet
főnökben, a
nagy vámanél-
kül, amiből a
menekvés
vdrájsz pacc-
iben késsével
kivágyta. Ez a
kép, ma mint
sebtai kép
szerepel, meg

kisobbított, rongyos eggyetlen nélcitű
körülvágyott alakban, a hajdúhadházi
győzreder úrunk, aki a nevérekk guardi-
clának, helyesebben praesidensnek oldal-
djon lezármazott rokona. - A kép Pál-
dopaszony anyukát a his férj nélküli eb-
vára, leha, tőft, fejjel, brloloj sámmeg
elégedett orccat, kévart szeluncel,
mellen eggyedre lapuló hárfejjel, a
fején pedis a vállak előllaké mick-
kappjörök leborvító nagy fejkeandóval,
akint azt hajolón, a férj korabeli
znolónök korvltók. - az eredeti kissé me-
solya sz. tőft.

23. Peregryn Haczela, generalis vizitator levele Generálishoz. (1931. július 22) *Il P. Pelegrino Haczela referisce al P. Generale sullo svolgimento del Capitolo Generale.*

Miskolc 22/7 1931

Reverendissime Pater,

Die 20 h.m. inceptum est in Miskolc Capitulum Provinciae tranquilliter. Peractis peragendis Secretarius perlegit publice Instructiones S.C. de Religiosis et Literas Rev. mae Paternitatis Vestrae. Tempore caenae et post caenam interrogabant me Patres, cur haec Instructiones S.C. non sint ipsi prius notificatae, cum in aliis Ordinibus Hungariae iam ante sex menses notae omnibus fuerint. Ad tales quaestiones aliud responsum non poteram dare nisi hoc, quod haec res ad me non pertinet.

Sequenti die 21 Julii habita est Sessio I. Haec apparuit Provinciam Hungariae habere quatuor Conventus, in habitant 17 Patres et 1 Frater laicus. Extra Provinciam in Studiis sunt 5 patres, 8 Clerici et 2 Novitii.

Ex istis quatuor Conventibus unus, videlicet Conventus in Szeged, cuius guardianus est definitor temp. et in quo poterat esse electio Discreti, quia sunt ibi quatuor Patres, fecit rebellionem. Cum enim Custos in hunc Conventum pro eligendo Discreto venerit, dixerunt ei patres isti se non electuros Discretum et neminem ex hoc Conventu in Capitulum Prov. esse profecturum, sed omnes esse Ordinem relicturos, cum audierint de aliquibus Instructionibus S.C.

Hinc ad Capitulum Prov. tres tantum Conventus patres miserunt, videlicet ex 13 patribus, qui in his tribus Conventibus habitant, ad Capitulum venerunt 10 patres vocales. Relationes tum Custodis/unicum/ tum Discretorum erant optimae: omnia laudabant, et ego non poteram eos in ulla re corrigere, quia Provinciam non visitabam.

Post secundam sessionem pomeridianam in scrutinio secreto, quod cum singulis Vocalibus habui, octo Vocales expresse declararunt se non acceptare vitam religiosam secundum Instructiones S.C., duo vero videlicet P. Aurelius Bujnovszky et P. Ladislaus Ladányi vitam religiosam secundum Instructiones acceperunt. Reliquos tres autem patres, qui domi remanserunt audivi etiam non accepturos Instructiones S.C. Hinc ex tota Provincia numerante 17 patres in eadem manentes 15 patres non acceptarunt, et tantum duo acceptarunt vitam secundum Instructiones a S. Sede datas.

Quapropter sequenti die hora determinata pro electione Min. Provincialis ante "Veni Creator Spiritus" convocavi omnes Patres Capitulares in aulam capitularem et sequentem ipsis dedi declarationem: Cum Reverendissimus Pater Min. Generalis expresse declaraverit se non confirmaturum esse electionem Min. Provincialis aliorumque Superiorum nisi noviter electi promittant et spondeant se totaliter Instructiones S. Sedis acceptare et earum observantiam in Provinciatis viribus promoturos esse, et cum ex altera parte vos heri expresse dixeritis vos non acceptare Instructiones S. Sedis, hinc non potest fieri electio. Ad quid enim instituere electionem, quae non confirmabitur. Interim regant qui regunt, donec aliter statuatur a Reverendissimo Patre Min. Generali. Sed cum P. Commissarius Gen. Barnabas Konkolyi dixerit se absolute nolle diutius Provinciam regere, nominavi ad interim Delegatum Generalem P. Alanum Pechy, guardianum in Miskolc, qui tantum pro duabus hebdomadibus hoc officium acceptavit.

Circumstantias omitto, solum facta refero hoc tantum addendo, quod situatio mea erat difficillima. Quid aliud debuisset facere nescio.

Meo iudicio haec tantum in Provincia fieri possunt: Sumere Conventum in Egger et eo incipere vitam iuxta Instructiones S. C. Commissarius Gen. potest esse P. Ladislaus Ladányi; Assistentes: P. Aurelius Bujnovszky, qui esset etiam guardianus Conventus in Egger, et P. Alanus Pechy. Potest vocari etiam tanquam quartus P. Emericus Zvezdovics, qui est Venetiis, ubi absolvit III annum theologiae, deest ipsi tantum tactatus de vera Religione, quam posset privatim absolvere et postea examen facere et hoc utique cum dispensatione. Hoc modo esset saltem unus Conventus de vita communi. Anno sequenti posset alter Conventus.

Quidquid tamen Paternitas Revma faciet, rogo ut quamprimum faciat, quia res moram non patiuntur. In Conventu Agriensi /Eger/ posset esse locus pro Noviciatu saltem Fratrum laicorum; Clerici Novitii hucusque sunt in Transilvania. Hucusque in Provincia non est Noviciatus.

Hodie scripsit P. Barnabas Konkolyi ad P. Monay, ut defenda sua auctoritate Fratres Hungaros adversus Instructiones. Humiliter rogo non cedere in Ullo, quia secus nihil, omnino nihil fiet.

Crastina die proficiscor in Eger, et dein in Arad. Post Capitulum Aradiense proficiscar in Poloniam et loquar cum Provinciali sed in praesentibus circumstantiis proprie nesci quid Delagatus, quem vult S. C. facturum sit.

Maxima cum observantia ac veneratione maneo Paternitatis Vestrae Rev. mae

humillimus famulus

P. Peregrinus Hanzela
O. f. C. C.

P. S. Acta venient.

*quod in noviciatu provinciali
et volig dicitur...*

24. Peregryn Haczele, generális vizitátor levele Generálishoz. (1931. július 16) *Minuta di cun indirizzo rivolto dal Ministro Generale ai religiosi della Provincia.*

P A X E T B O N U M !

Szeged, 18 - IX - 1931.

Lwów die 5/VIII 1931

Melior ut ^{nosmetipsos} ~~re~~ reformemus, quam
 expectamus ut alijs nos reformemus.

Reverendissimo Patri
 Adm. Rev. Patris in Capitulo Provinciae
 congregatus
 Salutem in Domino

Cum instauratio istar religionum et regularij discipline in alma
 Provincia S. Elisabeth in Hungaria, secundum instructiones datas
 a S. Congregatione de Religiosis, inevitabiliter fieri debeat, et ex
 altera parte haec instauratio sine consensu et cooperatione illi-
 nistris Provincialibus aliorumque Superiorum cum Delegatis fieri
 nequeat, ideo praesentibus declaramus eorum tantum electi-
 onem in Ministerium Provinciale, Guardianos atque Superiores
 a Nobis confirmatum iri, qui expressam declarationem dede-
 rint se praefatas instaurationes regularij discipline secun-
 dum instructiones a S. Congregatione de Religiosis datas acceptas,
 eisque instructionibus in Provincia cum Delegatis a Nobis nomi-
 natis cooperantur esse.

Datum Romae ad S. XII apostolorum die 16 Julii 1931

J. Dominicus Savari
 Minister Generalis

Szeged, 18 - IX - 1931.

Lwów die 5/VIII 1931

Reverendissime Pater Min. Generalis,

Melius processerunt res in Capitulo Prov. in Transilvania quam in Hungaria. Praeter Instructiones S.C. de Religiosis acceperunt Fratres tum in Hungaria tum in Transilvania etiam alias Instructiones a P. Monay. Sed Fratres Provinciae Hungariae praetulerunt instructiones P. Manay, dum Fratres Provinciae Transilvaniae secuti sunt I Instructiones S.C. de Religiosis.

Provincia Transilvaniae constat 6 Conventibus et 30 patribus nec non 8 Clericis et 4 FF. Laicis. Post varias longas dissertationes et explicatines omnes Patres, exceptis tantum 4, acceperunt Instructiones S. Sedis datas Ordinibus in Hungaria, quas promiserunt usque ad medium Septembris a.c. in praxim deducere. Pro istis patribus, qui ad vetus testamentum pertinere volunt, relictus est Conventus in Kezdivasarhely.

Provincia divisa est in duas Custodias. Instituti sunt Magistri: pro Novitiatu in Marosvasarhely et pro Professatu in Baia - Mare /Nagybanya/. Sed est hic parva difficultas. Electus P. Provincialis Bonaventura Pázsitny desiderat, ut P. Gabriel Szabo, magister Novitiorum, sit simul superior domus in Marosvasarhely. Secundum ea, quae mihi narrata sunt, superioratus huius Conventus non impediret P. Gabrielem in officio magistri Novitiorum, cum tota administratio huius Conventus in recipienda certa summa pecuniae a locatoribus consistat. Posset igitur P. Gabriel considerari stricte tanquam Magister et secundario tanquam superior domus utique novitiatu. Praeter magistrum est etiam in hac domo socius Magistri p. Joseph Pál /juvenis sacerdos/. Si ergo esset in hac domo tertius tanquam superior domus, isti tres patres non haberent sufficientem occupationem, cum ad ecclesiam conventualem paucissimi tantum veniant fideles.

Capitulum hoc peractum est in maxima pace et tranquillitate ita ut tum de toto Capitulo tum de eius effectu sim contentissimus. Acta Capituli simul cum meo telegramma pro die Onomastico Reverendissimae Paternitatis Vestrae missurus erat Romam P. Pázsitny die 3 h.m. post meridiem, cum mane eiusdem diei reliqui Aradinum dirigendo gressus meos in Poloniam.

Capitulum Transilvaniae certe influxum positivum habebit in Fratres Hungariae. Sine dubio etiam in hac Provincia res melius processissent, si p. Monay nihil ad Fratres huius Provinciae scripsisset. Tanquam Assistens gen. saltem deberet tacere. Nullo modo possum mihi repraesentare Ordinem bene ordinatum, in quo assistens hoc modo erga vitam regularem et reformationem Provinciae sine habitu religioso-esset dispositus.

Proposui Revmae Paternitati Vestrae in ultima epistola mea P. Ladislaum Ladanyi pro Commissario gen. et PP. Aurelium Bujnovszky et Alanum Pechy pro Assistantibus. Isti mutarent superiores locales, qui a novem annis et plus hoc officio funguntur. Verum quidem est P. Ladislaum esse adhuc juvenem, cum tantum 29 annos completos habeat, sed est bonus religiosus et ipse omnium aliquem conceptum de vita religiosa habet: praeter ipsum alium non video. Hoc anno deberet sumi unus Conventus pro vita communi et pro habitu scil. Eger seu Agria, in quo, sicuti iam scripsi, habitarent 4 patres videl. Ladislaus Ladanyi, Aurelius Bujnovszky, Leo Patocs, qui modo Roma in provinciam reversus est, et Emericus Zvezdovics Veneciis, cui ad complementum studiorum tantum tractatus de Religione deest. Sequenti

anno, cum novi patres ex Italia revertentur, et cum forsitan aliqui ex veteribus peccatoribus ad Dominum Deum suum convertentur, poterit sumi alter Conventus et ita porro. Alio modo in Hungaria non potest reformatio disciplinae regularis fieri.

Sed etiam de istis, qui Instructiones non acciperunt, non est obliviscendum. Si non accipiunt habitum et vitam communem, saltem reliqua puncta Instructionum accipere debent, quia secus ~~seus~~ Nuntius hac de re curabit.

Delegatum pro Provincia Hungariae quod attinet, venit mihi in mentem novus candidatus scil. P. Provincialis Bonaventura Pazsitny. Ipse cognoscit bene Hungaros, cum sit ipse Hungarus, nunc accepit vitam communem et habitum, ergo etiam curabit, ut Instructiones S.C. de Rel. apud Hungaros, saltem in tantum in quantum, in actum deducantur. Si Paternitas Revma ad hanc propositionem non consentiret, tunc loquar hac de re cum P. Cornelio. Sed Provincia Hungarica deberet ipsi expensas itineris solvere: mihi emerunt tantum biletum de Eger in Budapest /tres horas itineris/, ex Budapest in Arad debam jam ego ex mea paupertate biletum mihi emere.

Rogo humillime, ut Paternitas Vestra Revma quamprimum aliquid pro Hungaria statuat, quod Ipsi melius in Domino videbitur, quia p. Alanus designatus a me in Delegatum ad interim non vult hoc munere ita ut Provincia Hungariae nunc sit sine capite de facto, et nunc tempore vacationum juvenes petunt acceptionem in Ordinem, sed nemo vult eos recipere. *funge*

Adhuc una res. P. Methodius, qui educatus est in Italia pro missionibus et cum licentia Paternitatis Vestrae Revmae profectus est Japoniam, non vult in Japonia remanere sanitatis causa, ergo posset nunc pergere in Sina, ad Sinenses, cum non sit procul de Japonia ad Sinenses.

Maneo maxima cum reverentia et observantia Paternitatis Vestrae Reverendissimae

humillimus famulus

J. Peregrinus Horvath
C. P. M. C.

25. Supplica sul culto al P. Diego Kelemen (1936. december 23 és 1937. május 25)

Reverendissimo P. Generale!

I fedeli anziani che frequentano la chiesa dei FF. Minori Conventuali a Miskolc, parlando della chiesa minoritica, ancora si ricordano del P. Diego Kelemen, religioso di vita santa e fondatore della chiesa. E si ricordano ancora che alla tomba di Essi, che sta nella chiesa da Lui fondata, nel periodo della loro infanzia processioni e pellegrinaggi numerosissimi venivano anche da lontani per acquistare grazie e l'intercessione.

Nel principio l'autorità ecclesiastica ha tutto tollerato, ma poi è stato vietato, perchè la beatificazione del Rev. P. Diego Kelemen mancava.

Un libro non sarebbe sufficiente per contenere tutto che potrebbero servire per la causa della beatificazione. Descriviamo soltanto i fatti del nostro lavoro dell'ultimo decennio e mettiamo umilmente la nostra preghiera nel nome dei fedeli della nostra città Miskolc alla V. Paternità Reverendissima.

Nella chiesa minoritica, nella sala da pranzo e nella celletta del Rev. P. Guardiano troviamo i ritratti, i quali parlano della grandezza del Rev. P. Diego Kelemen. Più prezioso è quel ritratto, che si trova nella celletta del Rev. P. Guardiano, perchè ancora si legge la firma del pittore: „Fr. Hyacinthus Muzsik /+1789/ minore conventuale pinxit..... fuit flexibilis /i.e. il corpo del P. Diego Kelemen / 7 decembris a. 1772 / Il P. Diego Kelemen è morto nell'anno 1744 il 28 aprile. /

Il Rev. P. Ciriaco Aloisio Csák /+1934/, Exprovinciale della Provincia dei FF. Minori Conventuali in Ungheria, ha lavorato molto sulla vita del P. Diego Kelemen. Nell'Archivio Arcivescovile in Eger ha trovato molte cose, che servivano poi per scrivere la vita del P. Diego Kelemen. Il titolo del libro: La vita e l'opera miracolosa del P. Diego Kelemen. Il libro è venuto fuori col permesso dell'Arcivescovo di Eger nell'anno 1927 ed oggi già esaurito. Il libro ha fatto grande gioia per i fedeli, i quali ricordavano ancora alle processioni e pellegrinaggi che venivano alla tomba del nostro carissimo P. Diego Kelemen. Il III. Ordine dai Padri Conventuali diretto, per il

giubileo della fondazione di 200 anni della chiesa e convento, hanno fatto stampare mila e mila cartoline col ritratto e breve vita di P. Diego Kelemen. Nello stesso tempo davano notizie ricche i giornali e riviste non tanto nella città Miskolc, ma anche i grandi giornali e riviste in Budapest.

Cominciava di nuovo quell'azione di preparare la via verso la beatificazione. Il vescovo di Transilvania, confrate dell'Ordine di S. Francesco è membro del III. Ordine, la S. Ecc. Conte Carlo G. M a i l á t h il 20 agosto 1929 rispondeva al III. Ordine di Miskolc in modo seguente: Mi ricordo che il ritratto di P. Diego Kelemen ho ricevuto come anche la cartolina, ma i primi passi, far muovere la beatificazione, devono venire dall'Ordine proprio. Abbiamo veramente bisogno di un intercessore anche dall'Ordine Minoritico. Nel promuovere la causa della beatificazione sono sempre pronto proteggerla. Al III. Ordine la mia benedizione. Conte Carlo, vescovo di Transilvania. S. Eccellenza il Mons. Conte M a i l á t h per mezzo della sua lettera permette volentieri la cerca delle notizie necessarie riguardo alla causa nel suo Archivio Vescovile. La S. Eccellenza si prende interesse del processo e prega per la riuscita della causa. Queste parole sono proprie della S. Eccellenza Monsignor Vescovo di Transilvania.

Il ricordo del P. Diego Kelemen nel suo paese nativo/in Transilvania/ vive ancora anche oggi e sta in grande venerazione.

Nell'anno 1936 con nuovo slancio incominciava il lavoro preparatorio /ricerche, pubblicazioni ecc./ e si fanno sempre preghiere per la beatificazione. Per l'anniversario della sua santa morte si ha tenuto triduo all'"altare", sotto il quale è sepolto, per lo stesso scopo. La preghiera pubblicata per acquistare la grazia della beatificazione è stata approvata dal S. Eccellenza il Monsignor Arcivescovo di Eger. Riguardo della diffusione di questa preghiera anche nell'"Arcidiocesi del Sua Eminenza il Card. Giustiniano S e r é di primate d'Ungheria, Arcivescovo di Esztergom, si ha chiesto il permesso. A questa diocesi si appartiene la capitale Budapest.

Questa preghiera è stata già mandata agli abitanti ungheresi di Canada, Stati Uniti, Brasilia, Cuba, Argentina, China, Manciuria e anche di Giappone.

Nel 1939 saranno 200 anni che per sua la preghiera, ancora vivente, la peste in Ungheria devastante lasciava intatta le città di Miskolc e di Eger. A ricordo di questo c'è un'azione che a Miskolc, dove visse, morì, è sepolto, si costruisca un monumento per il Rev. P. Diego K e l e m e n.

Per il procedimento sono quindi necessari che:

1. Il P. Diego Kelemen sia enunciato "Servo di Dio". In questo difficoltà non c'è ne sono, perchè nell'Archivio Arcivescovile si trovano documenti esaminati dall'autorità ecclesiastica della vita santa del P. Diego Kelemen. Nel 1774 P. Alessandro Sztanya O.M.Conv. del Convento di Eger per mandato del Molto Rev. P. Provinciale di quel tempo, fatta la supplica in latino al Vescovo di Eger per la beatificazione di P. Diego Kelemen, il concistorio vescovile/in quel tempo ancora Eger sede vescovile era/ha fatto sapere al P. Alessandro Sztanya che Nicolao Dobronyay canonico a latere fu nominato postulatore della causa. Il 9 agosto 1774 colla direzione di Michele Ambrozowszky canonico a latere si è incominciata l'ascolta dei testimoni. Le testimonianze sono favorevoli.

2. Il sepolcro del P. Diego Kelemen si dovrebbe nella presenza delle autorità ecclesiastiche aprire di convincersi dell'incorruzione del corpo come descrivono gli storici e credono i fedeli. La strada intorno alla chiesa è stata inalzata e in seguito di questo l'umidità può fare la corruzione nel corpo.

3. Per promuovere la causa è necessario che ci sia un Padre dello stesso Ordine, chi conosca bene la situazione del processo fino oggi e abbia la conoscenza del modo di un nuovo procedimento. Per questo ufficio i fedeli di Miskolc desiderano il Rev. P. Francesco Monay chi è conosciuto da tutti.

La beatificazione del P. Diego Kelemen è l'interesse non soltanto dell'Ordine, ma anche della sua patria e delle anime della società di oggi.

Nel nome dei cattolici d'Ungheria

Il Pasqua 1937.

*Großherzogin Maria Theresia
K. u. k. Hof- und Staatsrath
K. u. k. Hof- und Staatsrath*

S. J. L. ...

Ministro ungherese reale del Culto e della Pubblica Istruzione

*György Karolyi Gyulaúé
K. Karolyi Melinda*

*György Karolyi ...
Bárány Gyulaúé
Lublovány Gaston*

segretario attuale dell'affare d'istanza di Diego Kelemen. Miskolc, Sibrik-u. 17./ Ungheria.

V i d i die 25 Maji a. 1937. Miskolc. Ungheria.

Johannes Békésy
Minister Provincialis.

Főtisztelendő Generális Atya!

Az idősebb hívek, akik a miskolci minorita templomba járnak, a minorita templomról beszélve, még emlékeznek P. Kelemen Didákra, a szent életű szerzetesre és a templom alapítójára. Még emlékeznek, hogy sírjához, mely az általa alapított templomban található, gyermekkorukban számos körmenetet tartottak és zárandoklatok jöttek távoli részéről hálát leróni, és közbenjárását kérni.

Ezt kezdetben a hivatalos egyházi hivatal tolerálta, de később meg lett tiltva, mert hiányzott tiszteletre méltó Kelemen Didák atya boldoggá avatása.

Egy könyv nem lenne elegendő, hogy mindent magába foglaljon, ami a boldoggá avatási perhez szolgál. Csak leírjuk a munkánk utolsó tíz évének eredményeit, és alázatos kérésünket tesszük a mi városunk, Miskolc híveinek nevében az ön Tisztelendőségének.

A minorita templomban, az ebédlőben, a házfőnök kis cellájában képek találhatók, amelyek sokat mondanak Kelemen Didák nagyságáról. A legértékesebb képek közé tartozik a házfőnök cellájában egy kép, mivel még olvasható a festő aláírása: „*Fr. Hyacinthus Muzsik /+ 1789 / minore conventuale pinxit fuit flexibilis / azaz Kelemen Didák teste/ 1772 december 7. /P. Kelemen Didák 1744 április 28-án halt meg/.*

P. Csák Alajos Cirjék /+ 1934/, a Magyar Konventuális Minorita Rendtartomány ex-provinciálisja sokat dolgozott Kelemen Didák életművén. Az egri érseki archívumban sok dolog található, melyek később Kelemen Didák életrajzának megírásában segítettek. A könyv címe „Kelemen Didák csodás élete és működése”. A könyv az egri érsek engedélyével jelent meg 1927-ben és már elkelt. A könyv nagy öröm volt a híveknek, azoknak akik visszaemlékeztek ezekre a körmentekre és zárandoklatokra, és eljöttek a mi szeretet Kelemen Didák atyánk sírjához. A konventuális atyák harmadrendje közvetlen módon készülve a templom és a rendház alapításának 200. jubileumára, ezer meg ezer szentképet nyomtatott Kelemen Didák rövid életrajzával. Ugyanakkor újságokban és folyóiratokban gazdag anyagot tettek közzé, nem csak Miskolc, hanem nagy budapesti újságoknál és folyóiratoknál is.

Valami új lendület kezdődött a boldoggá avatás útjának előkészítésében. Az erdélyi püspök, rendtárs szent Ferenc rendjében és a harmadrend tagja, excellenciás G. Mailáth Károly gróf 1929. augusztus 20-án a miskolci harmadrendnek a következő módon válaszolt: Emlékszem a Kelemen Didákról kapott portréra úgyszintén a képeslapra, de ez csak az első lépés a boldoggá avatás elindításában, melynek éppen a Rend részéről kell jönnie. Közbenjáró segítségre van szükségünk a Minorita Rend részéről. A boldoggá avatás ügyének előre haladását mindig kész vagyok támogatni. Az én áldásom a harmadrendre. Gróf Károly erdélyi püspök. Mons. Gróf Mailáth a levelében készségesen engedélyezi a boldoggá avatáshoz szükséges információk keresését a püspöki archívumában. Őexcellenciája érdeklőst mutat a per iránt és imádkozik az ügy sikeréért. Ezek Őexcellenciája mons. erdélyi püspök szavai.

P. Kelemen Didák emlékezete a szülőházájában /Erdélyben/ még ma is él és nagy tiszteletnek örvend.

1936-ban új lendülettel kezdődött az előkészítő munka /kutatás, kiadványok stb./ és az imádság a boldoggá avatásért. Ugyanebből a célból szent halálának évfordulóján triduumot tartottak az oltárnál, amely alatt el van temetve. A hivatalos imádságot a boldoggá avatás kegyelmének elnyeréséért mons. egri érsek engedélyezte. Ennek az imádságnak a terjesztését Serédi Jusztinián esztergomi érsek, magyar prímás is engedélyezte. Ehhez az egyházmegyéhez tartozik a főváros, Budapest.

Ezt az imádságot már terjesztették a magyarok között Kanadában, az Egyesült Államokban, Braziliában, Kubában, Argentínában, Kínában, Mandzsúriában és Japánban is.

1939-ben 200 éve lesz hogy az imádság legyőzte a pestist Magyarországon, Miskolc és Eger érintetlen marad a pusztítástól. Ennek emlékeztére Miskolcon, ahol élt, meghalt és nyugszik épül P. Kelemen Didák emlékműve.

Az eljáráshoz ezért a következők szükségesek:

1. Kelemen Didák atyáról legyen kihirdetve „*Servo di Dio*”. Ennek nincs olyan nagy akadálya, mert az érseki archívumban megtalálhatók az egyház hivatalos vizsgálati dokumentumai Kelemen Didák szent életéről. 1774-ben Sztanya Sándor atya az egri rendházból megbízást kapott az ügyben a tartományfőnöktől ebben az időben, kérvényt készített latin nyelven az egri püspöknek Kelemen Didák atya boldoggá avatását kérve. A püspöki konzisztórium /ebben az időben Eger még püspöki székhely volt/ tudtára adta Sztanya Sándor atyának, hogy Dobronyay Miklós egri oldalkanonok lett posztulátornak kinevezve. 1774. augusztus 9-én Ambrozowszky Mihály oldalkanonok vezetése alatt megkezdődött a tanúk kihallgatása. A tanúságok kedvezőek voltak.

2. Kelemen Didák atya sírját az egyházi hatóság jelenlétében kellene felnyitni, hogy meggyőződjenek a test romlatlanságáról, ahogy leírták a történészek és hiszik a hívők. A templom körül utat építettek, és ezért a nedvesség kárt tehet a testben.

3. Az ügy további előmenetelében szükséges, hogy legyen egy atya ebből a rendből, aki ismeri a per helyzetét egész végig, és ismerete van egy új eljárás menetéről. Ehhez a hivatalhoz a miskolci hívek óhaja Monay Ferenc atya, aki mindent ismer.

Kelemen Didák atya boldoggá avatása nem csak a rend érdeke, de úgyszintén hazájának, és a mai társadalom tagjainak.

A Magyar katolikusok nevében

1937. Húsvét

26. Lublóváry Gaszton (Miskolci III. Rend) levele Topolinski Adalbert generális posztulátorhoz (1938. január 8 és február 5)

Miskolc/Wegry/8. Januar 1938.
Szent Ferenc-utca 1 szám.

Hochwürdiger Pater Postulator!

Es klingt noch in meinen Ohren der Gruss des Pater Postulators, „Auf Wiedersehen!“ Und die Zeit läuft schrecklich, denn dieses Jahr ist von grosser Bedeutung für die Angelegenheit des Pater Didacus K e l e m e n . Seit ich die Meldung zu tunen in den Namen der Delegation für Auslandsangelegenheiten des dritten Ordens des Heiligen Franciscus von Assisi in Miskolc, Hochwürdigen Pater Postulator zu tunen hatte; geschah mit Hilfe Gottes sehr viel. Nicht nur die kleineren, sondern die vornehmsten katholischen Zeitschriften gaben ab längere Artikel über D. v. Kelemen und nachdem auch politische Tagesblätter, welche nicht katholisch waren. Ich schliesse bei, die Seite eines Tagesblattes, welches in seiner Kristtagnummer, auf der ersten Seite, einen langen Artikel über D. v. Kelemen abgab. Dieses po. Tagesblatt ist nicht katholisch, erscheint in einer grossen Zahl und ist hauptsächlich das Blatt kleinerer Existenzen. Freilich übertreibt es schon die Angelegenheit indem der Titel des langen Artikel so lautet, „Papst Pius XI, weiht einen miskolcer Minoriten Mönchen heilig: Pater Didacus v. Kelemen in der funkelnden Galerie der Heiligen.“ Weitere Titel des Artikels: „Heiliges Leben...“ spricht auch davon wie P. D. v. Kelemen die Städte Miskolc und Eger durch seinem Gebet von der Pest rettete. „Wunder, Wunder...“ spricht davon, dass man sein Körper nach seinem Tode in voller Unversehrtheit fand. Man kam auch folgendes in diesem Teil lesen: „... Ende August war in Miskolc zur amtlichen Visitation der General des Minoritenordens Dr. P. Beda H e s s . Vor dem General erwähnte der Provinzial des ungarischen Minoritenprovinz, Dr. Alán P é c h y die Heiligenweiheung des P. D. v. K e l e m e n . Der General versprach jede Unterstützung. Nach einigen Wochen kam/jetzt kommt es mit dicken Buchstaben/nach Miskolc Dr. Pater Adalbert T o p o l i n s k i der Postulatorgeneral, der nicht anderer ist, als der Advocat des Ordens in Heiligenweiheung Angelegenheiten, dass er die nötige Daten aufnehmen soll. Jetzt wieder mit kleinen Buchstaben: Der Postulator hörte an die Meldungen. Er tät Besuch beim Grabe des Mönchen, dan fuhr er nach Eger ab, dass er die im Jahre 1774 aufgenommene Protokolle kennen lerne, aus welchen er reichlich sich notiert hat. Nachdem gab er den Befehl zum Fertigen der Lebensbeschreibung des heilig lebenden Mönchen.“

Der Titel des letzten Abschnittes: In März ist zu warten die Heiligweiheung. Dieses Blatt erscheint in Budapest und ist hauptsächlich dort und im ganz Ungarn fest verbreitet. Es ist also ganz unmöglich, dass die Angelegenheit jetzt rasch nicht weitergeleitet werden soll, den das möchte ja sehr schaden dem Ernst und Heiligkeit diesen Falles. Demsoehr, dass eine Nonne, des Visitationis Ordens in Ungarn/Maria Margarete Bogner/die am 15. November 1905 geboren/! ist und am 13. Mai 1933 gestorben ist und in der Kunde als Heilig lebte, schon dort steht mit ihrer Heiligweiheung wo D. v. Kelemen seit beinahe zweihundert Jahren! Man gab von Ihr ein Buch aus welches ihr Leben bespricht. Ein Grabe über der Duna. „Kurz erschien schon die zweite Ausgabe. Zu Ihren Grabe gehen sehr viele. Sehr viele beten das Gebet für Ihre Heiligweiheung. Die kirchliche Behörde sah dass die Zeit dazu gekommen ist und der Bischof ernannte den Prelatstiftsherren Dr. Emerich Potyondy zum Präsidenten. Man bittet schon Geld für die Auslagen des Heiligenweihens.

Es ist eine Freude, dass in Ungarn ein neuer Heiliger sein wird, aber es ist sehr traurig, dass die grosse Gestalt von D. v. Kelemen nicht genügend energisch auch Seitens der Kirche behandelt wird. Wo ja von Ihm ein Artikel am Anfang so lautet: der Artikel fangt mit den König Stefan den Heiligen an spricht

Kelmen Didák családja és működése. Csák Alajos György műve. 115 oldal. Budapest, 1930. Kelmen Didák képe. Képek a Szent Ferenc III. rendjéről, Miskolc, Minoritarendház, kaphatók.

Aki Kelemen Didák levélpapírt és levelezőlapot használ, az éhezőknek ad kenyert és a misszióknak adományt.

E levélpapír Csák Alajos György dr. aranyosja (1930. január 6.) alkalmával került először forgalomba.

von Ihm und geht dann so weiter:

Aber wie das fromme Seelen glauben und wie das die Tatsachen es ohne Zweifel beweisen, scheint es, als leite unser grosse heilige König an seiner heiligen Hand eine dritte Person/die Zweite ist die Patrona Hungariae/ im heiligen Jahre der Ungarn.

Ein unendlich untätigen, ein heiliges Leben lebendem aber unendlich tatlustvollen Mönchen, nicht nur zur Dokumentierung deren, dass der ausserhalb Reiche stammt, sondern auch darum, weil dieser Mönch, mit dem grossen Jahre auch ~~anderem~~ zusammenhängt. Nicht ein Wunder ist bekannt dieses Mönchen welches er damals tat, als in seiner Hand das allerheiligste Sakrament war.

Aber, als möchte er ausserdem vor unsere Augen stellen seine soziale, kulturelle Arbeiten, mit welchen er sein Zeitalter vorausgeht. Als wollte er vor unsere Augen stellen Ihn, dass man in Gott glaubend, zwischen den grössten Schicksalsschlägen nicht, dem Mut verlieren darf; weil dieser Mönch, grosse Landestheile heilte, aus ihren seelischen und körperlichen Wunden, aus ihrem Elend, in der Zeit ihrer fürchterlichen Züligkeit, aus dem Wille Gottes.

Und als möchte er vor unsere Augen stellen wollen, dass man den Angriff der Hölle, den Bolschewismus in seinem Geist, laut seiner Arbeit nach Wille Gottes nicht nur bändigen, sondern unmöglich zu machen möglich ist!

Dieser heiligelebende Mönch schrieb nicht Bücher die die Seele traurig machte vom Elend des Volkes gegen ein hohes Honorar; sondern ging, von vielen Gehen, mit seinen blutigemartertenfüsse von vornahmen Herren bis zu den, von der Verzweiflung wahnsinnig gestürzte, Elende. Den Vornahmen mit grossen Vermögen, sprach er aufs Herz in Gottes Namen und brach den Armen Gottes Verkündigung, vergass aber daneben nicht auch das Brot, Kirche und Schule!

Die Eiszapfen, welche an Herzen der vornahmen Reichen als Nichtdauern lagerten, wurden von seinen Reden in erfrischenden, Lebengebunden Wasser geschmolzt. Die Armen sahen mit nassen Augen dankbar hinauf auf das Firmament.

Er suchte es nicht, ob welcher Religion, der Arme angehörte und darum kannten ihn nur als „Unser guter Vater Didac v. K e l e m e n.“

Oh welche grosse Auszeichnung das ist, wenn das Herz den grössten Rang der Liebe verleiht!

Denken wir zurück auf die Zeiten des Jahres 1919 wie die frommen Seelen es glauben. Denken wir daran, dass wie er im Jahre 1739 von der Pest die Städte Miskolc und Eger befreite, so ging Miskolc im Jahre mit trockenen Fusse über das Rote Meer des Bolschewismus!....

So schreibt man weiter von Ihm. Auch im Auslande, z.B. in einem holländischen Blatte finden wir seinen Name und Bild, De dienaar Gods, P. Didacus Kelamen. Nebst Artickel. Unsere polnische Geschwister schreiben, dass in der Monatschrift, „Pochodnia Seraficka“, über D.v. Kelamen ein Artickel erscheinen wird und man betet für Ihn in Polen. Aber auch das Meer bildet keine Grenzen.

Da im heiligen Jahr in Mai voraussichtlich Fremde sein Grab besuchen möchten, hat der Pater Provinzial Dr. Alenus Péchy die Bitte des III. Ordens angehört und ist dabei, dass man sein Körper aus der Krippe hinauf bringt und in der Kirche in eine Kapelle in einem Glassarg legen soll. Darum ersuchen wir untätigst den hochwürdigen Pater Postulator, welche Auslagen damit verbunden sein werden und wie dass durchzuführen ist? Sollen wir ein Gesuch an hochwürdigen Pater Postulator über dieses senden? Und wird noch aus Rom hochwürdiger Pater Postulator vom egerer Bischofshofe einen Herren bitten? Da es grösstenteils Geldfrage ist, bitten wir uns in dem beigelegten Cuvert mit dem internationalen Schein, gütigst die Antwort senden wollen, dass alles noch in seiner Zeit durchführbar sein soll. Vielleicht schon in März?

Wir beten für D.v. Kelamen und er erhört auch sehr viel Bitten. Wenn wir dieses Jahr dazu nicht benützen, seine grosse Persönlichkeit auch international bekannt zu machen, so wird alles wider einschlummern und darum bitten wir hochwürdigen Pater Postulator, wie bis jetzt, auch weiter uns gütigst, in dieser Angelegenheit unterstützen zu wollen. Mit grössten Dank Pax et Bonum!

KELEMEN DIDÁK

az életpéldád vezéreljen az Úr Jézushoz
és a Magyarok Segítő Nagyasszonyához!

Miskolc /Węry/ 8. január 1938.
Szent Ferenc-utca 1 szám.

Tisztelendő Posztulátor Atya!

Még fülemben cseng Posztulátor atya üdvözlése, „Viszontlátásra!”. És az idő szörnyen gyorsan megy, mivel ez az év nagy jelentőségű Páter Kelemen Didák ügyében. Mióta a Miskolci Assisi Szent Ferenc Harmadrendjének Külügyekkel foglalkozó Delegációja nevében jelentkeztem Posztulátor atyánál, Isten segítségével nagyon sok minden történt. Nemcsak a kisebb, hanem a legnemesebb katolikus folyóiratok is leadtak hosszabb cikkeket Kelemen Didákról, és ezután politikai napilapok is, melyek nem voltak katolikusak. Csatolom egy napilap oldalait, mely karácsonyi számában, az első oldalakon adott le Kelemen Didákról egy hosszú cikket. Ez a politikai napilap nem katolikus, nagy számban jelenik meg, és főként kisebb jövedelműek lapja. Persze eltúlozza az ügyet a hosszú cikk címe, ami így hangzik: „XI. Pius pápa egy miskolci minorita szerzetest, Páter Kelemen Didákot szenteli a szentek szikrázó csarnokában.”

A cikk további címe: „Szent élet...” arról is beszél, hogyan mentette meg Kelemen Didák atya imáival Miskolc és Eger városát a pestistől. A „Csoda, csoda...” arról szól, hogy halála után a testét teljes sértetlenségben találták. Ebben a részben a következő is olvasható: „... Augusztus végén Miskolcon tett hivatali látogatást Dr. Beda Hess atya, a minorita rend generálisa. A generális előtt Dr. Péchy Alán, a magyar minorita tartomány provinciálisa említette P. Kelemen Didák szentté avatását. A generális támogatást ígért. Néhány héttel később (itt most vastag betűvel) Miskolcra jött Dr. Pater Adalbert Topolinski posztulátor generális, aki nem más, mint a rend jogásza szentté avatási ügyekben, hogy felvegye a szükséges adatokat. És újra kisbetűkkel: A posztulátor meghallgatta a jelentést. Megnézte a szerzetes sírját, majd elutazott Egerbe, hogy megnézzze az 1774-ben felvett jegyzőkönyveket, melyekből sokat jegyzetelt. Azután kiadta a parancsot a szent életű szerzetes életének megírására.”

Az utolsó szakasz címe: Márciusra várható a szentté avatás.

Ez a lap Budapesten jelenik meg, és főként ott és az egész országban elterjedt. Tehát teljesen lehetetlen, hogy az ügyet ne vigyék tovább gyorsan, mivel nagy károkat okozna az eset komolyságának és szentségének. Ezekén túl, egy 1905. december 15.-én született és 1933. május 13.-án elhunyt apáca, Mária Margaréta Bogner ügye, aki a hírek szerint szentként élt, már ugyanott tart a szentté avatásban, mint Kelemen Didák már közel 200 éve! Könyvet adtak ki az életéről. „Egy sír a Duna felett”. Rövid idő alatt már kétszer kiadták. Az ő sírjához nagyon sokan mennek el. Nagyon sokan mondják az imát a szentté avatásáért. Az egyházi hatóság elérkezettnek látta az időt, és kinevezte elnöknek Dr. Potyondy Imre Prelátus kanonok urat. Most már pénzre van szükség a szentté avatás kiadásaira.

Nagy öröm, hogy Magyarországnak egy új szentje lesz, az viszont nagyon szomorú, hogy Kelemen Didák nagy alakját még az egyház részéről sem kezelik eléggé energikusan. Ahol egy róla szóló cikk az elején így szól: a cikk Szent István királlyal kezdődik, róla beszél, és így megy tovább:

„De, mint ahogy a jámbor lelkek hiszik és ahogyan a tények is kétség nélkül igazolják, olyan, mintha nagy szent királyunk egy harmadik személyt (a második Magyarország Pátrónája) vezetne Magyarország szent évében.

Egy végtelenül alázatos, szent életet élő, de végtelenül tevékeny szerzetes, nemcsak annak

dokumentálására, hogy honnan származik, mert ez a szerzetes a nagy évekkel másképp is összefügg. Nem egy csodája ismert, melyeket akkor tett, amikor a legszentebb szentség a kezében volt.

De, mintha szeretné szemeink elé tárni ezen kívül szociális, kulturális munkáját is, mellyel megelőzte korát. Mintha szeretné a szemünk elé tárni azt az embert, aki Istenhívóként nem veszítheti el a bátorságát a nagy sorscsapásokban sem: a szerzetes nagy országrészeket gyógyított meg testi és lelki sebeikből, szenvedésükből, az elmúlt borzalmas időkben, Isten akaratából.

És mintha a szemünk elé akarná tárni, hogy a pokol támadását, a lelkében a bolsevizmust munkájával, Isten akarata szerint nemcsak megszelídíteni lehet, hanem lehetetlenné is tenni.

Ez a szentéletű szerzetes nem írt magas honoráriumért könyveket, melyek a lelket elszomorították, a nép szenvedéséről, hanem ment, sokat ment véresre kínozott lábaival előkelő uraktól a kétségbeeséstől összeomlott nyomorultakig. A vagyonos előkelőségeknek Isten nevében a lelkére beszélt, a szegényeknek elvitte Isten kinyilatkoztatását, emellett pedig nem feledkezett meg a kenyérről, templomról és az iskoláról.

A jégcsapok, melyek az előkelő gazdagok szívéen nemtörődömségként voltak jelen, beszáradására frissítő, életadó vízzé olvadtak. A szegények könnyes szemmel néztek fel az égre.

Nem nézte, melyik valláshoz tartozott a szegény, ezért csak így ismerték őt: „a mi jó Kelemen Didák Atyánk”.

De mekkora kitüntetés az, amikor a szív legnagyobb rangját a szeretet adja!

Gondoljunk vissza 1919-re, hogyan hitték ezt az ájtatos lelkek. Gondoljunk arra, ahogyan 1739-ben megszabadította Miskolcot és Egert a pestistől, úgy ment át Miskolc abban az évben száraz lábbal a bolsevizmus Vörös-tengerén!...”

Így írnak róla tovább. Külföldön is megtaláltuk a nevét és a képét, a „De dienaar Gods, P. Didacus Kelemen” című cikk mellett. Lengyel testvéreink írják, hogy a „Pochodnia Seraficka” című havilapban meg fog jelenni egy cikk Kelemen Didákról, és imádkoznak érte Lengyelországban. De a tenger sem akadály.

Mivel a szent évben májusban előre láthatólag idegenek is fel szeretnék keresni, Dr. Péchy Alanus provinciális atya meghallgatta a III. rend kérését és rajta van, hogy felhozzák a testet a kriptából és a templom egyik kápolnájában üvegkoporsóba helyezték. Ezért kérjük alázatosan tisztelendő Posztulátor Atyát, milyen kiadásokkal jár ez, és hogyan kell véghezvinni? Küldjünk erről egy kérelmet Posztulátor Atyának? És fog Rómából Posztulátor Atya egy urat kérni az egri érseki udvartól? Mivel ez nagyrészt pénz kérdés, kérjük, a mellékelt borítékban szíveskedjen a választ elküldeni, hogy mindent időben kivitelezhessünk. Talán már márciusban?

Imádkozunk Kelemen Didákért, és ő meghallgatja nagyon sok imánkat. Ha nem sikerül ezt az évet kihasználnunk arra, hogy nagy személyiségét nemzetközileg is megismertessük, minden újra el fog aludni. Ezért kérjük tisztelendő Posztulátor Atyát, ahogyan eddig is, ezután is támogasson minket jó szívvvel ebben az ügyben. Nagy köszönettel Pax et Bonum!

* levél első oldal alján – *Kelemen Didák csodás élete és működése, dr. Csák Alajos Cirjék minorita r. érd. tartományi főnöktől, 115 oldalon, képekkel, 1 pengő 20 fillér. Kelemen Didák képeslapok, darabja 6 fillér. Kelemen Didák levélpapír, csontpapír vagy írógéphez való, csakis Szent Ferenc III. rendjénél, Miskolc, Minoritarendház, kaphatók. Aki Kelemen Didák levélpapírt és levelezőlapot használ, az éhezőknek ad kenyeret és a misszióknak adományt. E levélpapír Csák Alajos Cirjék dr. aranymiséje (1930. január 6) alkalmával kerül először forgalomba.*

Adjutorium nostrum in nomine Domini!

A miskolci Szent Ferenc III-ik Rendje külügyi bizottsága.

/Leitung der Delegation für Auslandsangelegenheiten des dritten Ordens des Heiligen Franciscus von Assisi in Miskolc.

Miskolc, Ungarn/5. Februar 1938.
Szent Ferenc-utca 1 szám.

Hochwürdiger Pater Postulator!

Wir haben mit grössten Dank und Freude Ihre hochgeschätzte Zeilen vom 27. Januar 1938 erhalten.

Den Hw. Pater Provincial haben wir die gesandten Normen übergeben, deren er sich sehr freute, weil er bis jetzt die nicht erhalten hat.

Wie der Pater Provincial sagte, hat er das Duplikat deren Schriften, welche in egerer erzbischöflichen Archiv, über D.v. Kelemen zu finden sind an hochwürdigen Pater Postulator schon abgesendet.

Der Dritte Orden hat sich Mühe gegeben und nachgeforscht jene Daten zu finden, welche für eine entsprechende Biographie nötig sind.

Das hat nach Jahrelangen Forschen, mit Hilfe Gottes, endlich der Dritte Orden in dem Gräfllich Károlyi'sen Archiv gefunden, in Budapest. Da sind 190 Briefe D.v. Kelemen zu finden, welche er in den Jahren 1714-1743 an den Grafen Sándor v. Károlyi schrieb einestells, andernteils an seine Frau, seine Kinder Ferenc und Klára. Ausserdem befindet sich auch die Lebensbiographie des D.v. Kelemen, geschrieben von Gräfin Károlyi die ihn selbst kannte, sogar eine kurze Biographie ist von dem Vater des D.v. Kelemen hier zu finden.

Wir möchten hoffen, dass jetzt der Pater Provincial in einen schnelleren Tempo die Arbeit, diesbezüglich ableitet.

Aber wir haben nicht in dieser Angelegenheit hochwürdigen Pater Postulator ersucht.

Wir wollen D.v. Kelemen aus der Krypta, mit Hilfe Gottes, hinauf bringen in die Kirche in eine Nebenkapelle in einem Glassarg ihn legend. Das ist nämlich wichtig, das dieses noch vor Mal beendet sein soll! Denn nur so ist möglich den Ausländern etwas zu zeigen.

Wir haben gebeten und bitten auch jetzt: die Normen diesbezüglich, wie das vorgehen soll?

Als hochwürdiger Pater Postulator hier in Miskolc war, haben hw. Postulator gesagt, dass das einfach ist. Man braucht nur einen gesandten von Hofe des egerer Erzbischof, einen der die Identität des D.v. Kelemen klarlegt u. am Ende ist nötig, dass hw. Pater Postulator da sein soll, der alles ableitet.

Wir meldeten dieses den hw. Pater Provincial und haben ihm gebeten, das endlich unsere Bitte in Erfüllung gehen soll, was wir ja seit Jahren bitten und es immer versprochen wird, aber nicht durchgeführt.

Der hw. Pater Provincial sagte aber, dass er IN SCHRIFT es haben muss aus Rom wie das es durchzuführen ist!

Dieses bitten wir also untertänigst. Sollten wir unsere Bitte wieder auf die Seite geschoben gehen, so wissen wir nicht ob das, der Wille Gottes ist oder die Schwierigkeiten des Teufels! Jedenfalls, sollte das eucharistische Jahr in dieser Beziehung vernachlässigt sein, so hat es keinen grösseren Sinn, dass wir weiter arbeiten und bitten, wo ja den Dritten Orden so wieso nicht anhört. Wir überlassen es dan ganz dem ersten Orden mit der Verantwortung an Gott. Was wir tuhen konnten machten wir durch zehn Jahren aber wenn unsere Bitte nicht angehört wird, befehlen können wir ja nicht.

Wir probieren also zum letztemahl in dem letzten Moment noch einmahl zu bitten und nachdem wird oder erfüllt die Bitte oder nicht.

Wie Pater Postulator in Miskolc sagten, ist ja das mit keinen Schwierigkeiten verbunden nur der gute Wille ist nötig.

Indem wir vorhinein danken für die Mühe des Pater Postulators, ersuchen wir um Anhören unser untertänigsten Bitte

Ganz ergebenst

In Namen des III. Ordens der Leiter d. Auslandsangelegenheiten

*Dr. J. Károlyi
I. und II. St. v. Kelemen*

Adjutorium nostrum in nomine Domini!

A miskolci Szent Ferenc III-ik Rendje Külügyi bizottsága

Miskolc, Magyarország, 1938. február 5.

Szent Ferenc utca 1 szám

Tisztelendő Posztulátor Atya!

Nagy köszönettel és örömmel fogadtuk nagyra becsült sorait, melyeket 1938. január 27.-én írt.

A küldött szabályzatot átadtuk a tisztelendő Provinciális Atyának, nagyon örült neki, mivel eddig nem kapta meg.

Provinciális Atya azt mondta, már elküldte a tisztelendő Posztulátor Atyának az egri érseki archívumban Kelemen Didákról található írások másolatát.

A Harmadrend vette a fáradságot és kutatót azok után a dátumok után, melyek szükségesek lehetnek egy megfelelő életrajzhoz.

Ezt több évnyi kutatás után, Isten segítségével, a Harmadrend végül Budapesten, Károlyi gróf archívumában találta meg. Itt Kelemen Didák 190 levele található, melyeket 1714 és 1743 között egyrészt Károlyi Sándor grófnak írt, másrészt az ő feleségének és gyerekeinek, Ferencnek és Klárának. Ezen kívül megtalálható itt Kelemen Didák életrajza is, melyet Károlyi grófnő írt, aki személyesen ismerte őt, sőt, még Kelemen Didák édesapjának is egy rövid életrajza.

Szeretnénk remélni, hogy most Provinciális Atya az erre vonatkozó munkát gyorsabban elvégzi.

De még nem kértük fel ezzel az ügygel kapcsolatban tisztelendő Posztulátor Atyát.

Isten segítségével fel akarjuk hozni Kelemen Didákot a kriptából, a templom egyik mellékkápolnijában üvegkoporsóba helyezve. Nagyon fontos, hogy ez még május előtt megtörténjen! Ugyanis csak így tudunk a külföldieknek mutatni valamit.

Kértük és most is kérjük: az erre vonatkozó szabályozást, hogyan kell eljárunk?

Amikor tisztelendő Posztulátor Atya itt volt Miskolcon, azt mondta, ez egyszerű. Csak kell valakit küldeni az egri érsekségről, aki egyértelműen meghatározza Kelemen Didák személyazonosságát, és a végén ott kell, hogy legyen tisztelendő Posztulátor Atya, aki mindent levezet.

Jelentettük ezt tisztelendő Provinciális Atyának, és kértük őt, teljesüljön végre kérésünk, melyet évek óta kérünk és ígérnek.

Tisztelendő Provinciális atya azonban azt mondta, ÍRÁSBAN kell megkapnia Rómából, hogyan kell ezt véghezvinni.

Ezt kérjük tehát alázatosan. Ha ezt a kérésünket ismét félretolják, nem tudjuk, ez Isten akarata-e, vagy az ördög nehézségei! Mindenesetre, ha az eukarisztikus év ebből a szempontból el lesz hanyagolva, nincs értelme, hogy tovább dolgozzunk és kérjünk, ha a Harmadrendet nem hallgatják meg. Ráhagyjuk ezt akkor teljesen az Első Rendre Istenben való felelősséggel. Amit tudtunk, megtettük 10 éven keresztül, de ha kérésünk nem talál meghallgatásra, parancsolni nem parancsolhatunk.

Megpróbálunk még most utoljára az utolsó pillanatban még egyszer kérni, vagy sikerül, vagy nem.

Ahogy Posztulátor Atya Miskolcon mondta, ebben nincs nehézség, csak jóakarattal szükséges hozzá.

Előre is megköszönve Posztulátor atya fáradozását, alázatos kérésünk meghallgatását kérve

Teljes alázattal,

A miskolci Szent Ferenc III-ik Rendje Külügyi bizottsága

27. Kelemen Didák boldoggáavatásért ima elrendelése (1938. jan. 28)

59/1938 rf.sz.

Főtisztelendő Rázfőnök Ur!

Mindnyájunknak forró és közös óhaja, hogy Rendünknek egykori büszkesége, a szentség hírében elhunyt, boldog emlékű Kelemen Didák atya nyilvánosan is a Szentek sorába kerüljön. A nagy kegyelmet buzgó imáinkkal kell kiérdemelnünk. Miért is elrendelem, hogy rendi templomainkban minden délutáni istentiszteletnek befejezéséül az ide-mellékelte egyházi és rendi jóváhagyással ellátott imádságot Kelemen Didák atya boldoggáavatásáért áhítatosan elmondják. Ezáltal a hivek tudatában és áhítatos imáiban is állandóan élni fog a vágy, hogy közös szent óhajunk mielőbb valóra válhasson.

Mellékelve küldöm a vörös ceruzával megjelölt imasöveget.

Magamat áhítatos imáiba ajánlottan maradtam

Miskolc, 1938. jan. 28.

szerető testvére:

R. Bechy R. Rázfőnök
rendtartományi főnök.

28. Rákos Rajmund levele generálishoz. (1957. augusztus 16) *Relazione sullo stato della Provincia Ungherese.*

VIII-1957

PRO MEMORIA

Ungheria
Relaz. Viaggio
profughi ungheresi
in Australia
1957

Reverendissimo P. Ministro Generale,

in virtù del brano della Sua pregiatissima del 30 aprile u. s.: "...Avrei avuto piacere che Lei mi facesse anche un breve resoconto della Sua attività; è vero che mi ha tenuto sempre al corrente del Suo viaggio e del Suo lavoro e facilmente possono bastare anche quelle informazioni...", mi accingo di estendere quanto segue.

Essendo incaricato dalla S. Congreg. Concistoriale (207/49) il 28 dicembre del 1956 da Cappellano di bordo ad accompagnare emigranti italiani e profughi ungheresi per Canada, con l'autorizzazione dell'Ordine N., mi recai a Genova il 2 gennaio 1957, persuasi che sarò tornato a Roma verso il fine dello stesso mese e ^{potrò} continuare il lavoro presso la S. Congr. dei Sacramenti e il Vicariato di Sua Santità.

Il giorno 3 gennaio il Direttore dei Cappellani di bordo in Italia, Rev. P. Anacleto Rocca, degli Scalabriniani, con la mia non poca sorpresa mi comunicò che il viaggio, per il quale sono stato designato, si effettuerà invece del Canada per l'Australia.

Non essendomi preparato per un sì lungo viaggio, volevo ritirarmi dal mandato, ma egli, dopo infruttuosi tentativi di trovar un altro sacerdote ungherese, insistette per la mia partenza. Allora, alla mia richiesta lui cercò e fortunatamente riuscì mettersi in comunicazione con il Rev. m^o P. Ministro Generale, chiedendolo di darmi il permesso necessario per la rotta lunga. Potevo pure io parlare con lui, e confortato dalla sua benevola comprensione e benedizione, mi sono deciso di imbarcarmi.

La motonave "Fairsea", di 12,000 tonnellate, della Società di navigazione "Sitmar"-Genova, con equipaggio italiano, sotto bandiera panamense, è partito dal porto di Genova il 4 gennaio u. s.

A bordo c'erano 801 ungheresi, 444 italiani, 113 jugoslavi, 87 austriaci, alcuni greci, turchi e tedeschi; i passeggeri in totale: 1452. Inoltre l'equipaggio: di circa 300 persone.

A bordo sono stato uno solo sacerdote, solo religioso; con noi non ha viaggiato neppure un pastore protestante o un rabbino ebraico. Così tutto il peso dell'assistenza spirituale e morale aggravò me. (Meno male che non essendomi sofferto nulla dal mal di mare, ininterrottamente potevo dedicarmi al ministero sacerdotale).

Ogni mattina celebrai la S.Messa in un locale decoroso messo alla mia disposizione. Amministravi i Sacramenti della Penitenza e dell'Altare. Organizzavi scuole quotidiane sia per i bambini ungheresi (una cinquantina), sia per quei italiani (una ventina). Assiduamente feci il catechismo. Fuori scuola, separatamente preparavi i cresimanti, amministrando il Sacramento solennemente, con la partecipazione del Comando e dei fedeli, il 3 febbraio, a undici persone. Spesso visitavi gli ammalati, portandoli la S.Comunione. Diedi conforto in gravi casi e crisi familiari, ai passeggeri sconfortati.

Ogni domenica celebravi due SS.Messe; una per gli ungheresi, l'altra per gli italiani, con breve discorso nella loro lingua. Tornando dall'Australia, potevo celebrare pure per l'equipaggio, alle ore 21, dato che la nave era meno affollata (826 passeggeri), ed il personale un pò più libero.

Tra gli emigranti la posizione professionale del Cappellano fu delicata per le diversità di carattere, idee politiche, condizioni sociali dei viaggianti. Maggiormente toccava a lui, con prudenza e vera tattica, localizzare i guai, scontri progettati, e non una sola volta proprio il sacerdote fu la salvaguardia della pace comune e traghetto tranquillo. (La più seccante delle cause dei contrasti si doveva alla circostanza "eventuale", che a bordo viaggiavano molti degli Ebrei provenienti dall'Ungheria, dappertutto guardati a mal occhio causa la loro collaborazione col regime comunista.)

Tecnicamente il viaggio si è svolto senza difficoltà di rilievo. Nella nave circolava aria condizionata, la pulizia fu esemplare, l'alloggio e vitto abbondanti, l'equipaggio all'altezza del dovere, il Comando assai cortese e generoso verso degli ungheresi, manifestato anche con regali opportuni.

Verso l'Australia abbiamo fatto la seguente strada:

Genova, Gibilterra, Isole Canarie, Città del Capo, Albany,

Melbourne, Sydney, dove anche gli ultimi profughi ungheresi lasciarono la nave.

Tornando dall'Australia abbiamo fatto la seguente rotta:

Nuova Zeeland (Auckland), Isola Tahiti (Papete), Canal Panama (Balboa-Cristobal), Isola Curacao, Isola Madeira (Funchal), Lisbona, Southampton (Inghilterra), Amsterdam e Bremerhaven, con l'arrivo finale il 31 marzo u.s.

Questa volta avevo la compagnia di tre religiosi, di nazionalità francese, appartenenti alla Congregazione dei Missionari del S. Cuore, dei quali due sacerdoti, che dopo dieci anni di attività tornavano in Europa dalla Nuova Guinea. Detti Padri Missionari mi aiutavano notevolmente nel ministero sacerdotale. Si trovavano a bordo pure due pastori protestanti che si prestavano ai loro fedeli.

Sia andando sia tornando, approfittai dappertutto gli sbarchi per cercare contatto spirituale con il clero locale, il quale mi accolse con la massima cordialità. Il più rilevante di questi incontri era quello con Sua Ecc.za il Vicario Apostolico d'Isola Tahiti, che con la sua macchina privata ci ha fatto visitare le stazioni missionarie dell'isola centrale. Fu un vero avvenimento.

Tanto più mi ha dispiaciuto che non potevo vedere il Nostro convento a Wollongong, per mancanza di tempo, dato che siamo arrivati a Sydney il 13 febbraio alle ore 14, e siamo dovuti partire alle ore 22 della stessa sera.

Reverendissimo Padre Generale, la Sua lettera del 22 gennaio u.s. (N. Prot. 123/57) è arrivata alle mie mani ad Albany il 6 febbraio, e fu molto gradita, portandomi di grande conforto: "Mi rallegro che tutto vada bene e che Lei fa un buon apostolato non solo con gli Ungheresi, ma anche con gli altri emigrati. Sono certo che il suo zelo darà buoni frutti..." Mi sentii appoggiato nel lavoro e diminuirono lo spazio e tempo che mi staccarono da Roma.

Il "giro del mondo" durò cca 90 giorni, e la lunghezza della rotta fu in miglia 27,253, che più o meno corrisponde a 51,000 chilometri.

In generale avevo l'impressione come se fosse ormai il mondo sotto il dominio della cultura e civilizzazione, mezzo il giogo dolce della Fede Cristiana Cattolica...

4.

Reverendissimo P.Ministro Generale, non posso non comunicarle ancora un episodio del mio viaggio.

Il 29 marzo, precisamente a Southampton, h'ottenuto la lettera del P.Superiore del Convento di San Francesco ad "Reginam Coeli", il cui contenuto Le faccio conoscere tramite l'originale accluso.

Non nascondo, l'interpretazioneⁱ privata del mio viaggio, come se fosse stato un "viaggio di piaceri", mi sembrò alquanto ingiusta e sconcertante.

Reverendissimo P.Generale, accolga paternamente la presente relazione, e gradisca i miei ossequiosissimi filiali sentimenti e saluti, e mi benedica in ispirito del Serafico Padre.

E mi creda il Suo devotissimo

Roma, lì 16 agosto 1957.

P. Raimondo Rákos
(P.Raimondo Rákos)

Accluse:

- 1 lettera (in originale)
- 5 fotografie

29. Rákos Rajmund levele generálishoz. (1964. augusztus 30) *Relazione sullo stato della Provincia Ungherese.*

, 30 Agosto 1964.

Al Reverendissimo Padre
 P. M^o BASILIO M. HEISER
 Ministro Generale
 dei Frati Min.Conv.

R O M A

Reverendissimo P.Ministro Generale,

ossequiandoLa religiosamente, Le chiedo scusa per il recente disturbo. Ad inopportunarLa mi autorizza la convinzione che Ella avrà il piacere di sentir notizie dei nostri Confratelli che stanno in Ungheria; mi permetto, adunque, di portarLe a conoscenza alcuni particolari al riguardo.

-Son partito per la patria, già da press' a poco vent'anni non vista più, il 26 maggio u.s., col passaporto di servizio, rilasciato benignamente dalla Segreteria di Stato di Sua Santità, in data 18 maggio 1964.

Ho potuto fare questo viaggio solo con il detto passaporto Vaticano, dato che come apòlide non sono fornito di un passaporto ungherese, ma possedo unicamente un Documento di Viaggio, rilasciato anni or sono dalla Questura Centrale di Roma. Questo Documento, però, non sopporta un visto della propria nazione. D'altra parte, essendo stato impossibile -almeno per momento- di regolare la cittadinanza ungherese, mi venne in aiuto l'alta comprensione della Segreteria di Stato di Sua Santità, suggerita dal principio del Santo Padre: ognuno degli uomini ha il diritto di vedere ogni tanto, specialmente dopo lungo tempo, i suoi cari e la patria!

Reverendissimo P.Ministro Generale, rispettosamente accettato il passaporto Vaticano dal Consolato ungherese a Roma, fu concesso immediatamente anche il visto ungherese; il Consolato mi trattò come se fossi stato un cittadino Vaticano(mentre non lo sono, e pure il Console lo sapeva bene).

./.

La immensa potenza morale del Vaticano mi dette la garanzia massima durante tutto il viaggio in Ungheria; viaggio reso assai desiderabile dalla malattia del fratello carnale e dalla possibilità di rivedere i Confratelli, parenti e la stessa patria amata.

Varcai la frontiera ungherese il 27 maggio verso mezzogiorno, arrivando là da Vienna. Nelle prime ore pomeridiane arrivato una volta a Budapest, capitale dell'Ungheria, fui cortesemente accolto dagli esponenti dell'Azione Cattolica, i quali mi hanno accompagnato in macchina nel Seminario Centrale, accanto a l'Accademia Teologica (facoltà separata dall'università statale). Ivi ho alloggiato due giorni, passando la festa del Corpus Domini tra cerimonie solenni. Avevo l'occasione di visitare i Frati Minori, il loro convento e la loro chiesa. -Gli incontri, inoltre, con i personaggi ecclesiastici e civili, hanno caratterizzato la relativamente breve sosta a Budapest, contrassegnata del resto da cortesia, gentilezza e fiducia.

Il 28 maggio potei continuare il viaggio per Miskolc, mia città natia; e fu il segretario generale dell'Azione Cattolica che mi portò lì con la loro potente macchina. Portai l'abito regolare, così son entrato in due paesi, ed infine nella nostra propria casa familiare a Miskolc, dove mi aspettavano con vera affettuosità il fratello Giuseppe e sua famiglia...

Il bollettino cattolico semiufficiale di informazioni, il "Magyar Kurir", ha dato una convenzionale notizia del mio arrivo in patria, con scopo prettamente familiare.

Reverendissimo Padre Ministro Generale, per primo tra i nostri padri, incontrai il P. Lodovico Kun, il quale è impiegato presso una cassa operaia, situante vicino all'abitazione del mio fratello, anzi, nel vano del suo antico negozio, soppresso nella statalizzazione. -P. Kun fedelmente celebra ogni mattina nella chiesa ex-minoritica, poi si reca nell'ufficio a lavorare presso la sua scrivania. Lo amano e stimano perchè modesto e retto. -Egli ogni domenica va

./.

nei villaggi dintorno a Miskolc a celebrare, confessare, predicare, non preoccupandosi delle eventuali conseguenze, una volta ormai provato per due anni in Siberia. Il suo coraggio è noto a tutti, e lo stimano assai per lo zelo esemplare. Certamente, la sua attività d'apostolato non può esser nascosta davanti all'Ufficio dello Stato per la Chiesa ("Állami Egyháziügyi Hivatal"), ma lo lasciano in pace. -La triste sorte del suo fratello minore è conosciuta generalmente. -P. Modovico anni fa fu colpito da emorragia cerebrale, la quale ora è assorbita assolutamente, senza aver lasciato alcuna traccia nella salute. Egli mantiene la sua solita vigoria fisica e morale. Durante la mia permanenza a Miskolc, P. Kun sempre era pronto d'assistermi nelle Sacre Funzioni o darmi la sua semplice ma confortante compagnia (dove la "semplice" si riferisce ai nostri incontri frequenti, senza speciale rilievo). -Egli, come fu detto, abitualmente celebra nella nostra chiesa, ma purtroppo, i messali sono molto rovinati, e sarebbe per lui una gioia grande, se potesse avere un nuovo messale serafico, con i testi più recenti. (L'indirizzo suo: Kun Lajos, Miskolc, Szeles u.8). Modestia a parte, io gli regalai il mio Breviario da 4 volumi in 8^a, ed. Pustet, 1959.

A Miskolc vive pure il P. Paolo Beck, già guardiano di Miskolc e def., professore di religione pensionato; abita presso i parenti. Ogni mattina celebra la S. Messa in una chiesetta di suore espulse. Dopo un transitorio male, egli gode di nuovo di buona salute, e conserva il suo umore proverbiale. Un po' di passione, un po' di interessi materiali, P. Beck raccoglie i francobolli, in parte avuti da me. Quando lo vedi nella città, fu vestito come di solito tutti i preti, ossia da borghese. (L'indirizzo suo: Miskolc, Toronyalja u.20).

Nei dintorni di Miskolc (è la seconda città per grandezza in Ungheria) svolge la sua vita sacerdotale P. Carlo Maludy, parroco di Hangács. Lui è della Transilvania (città Nagyvárad, Magnovaradini), ed è rimasto nella patria madre, quando la regione nel 1944 fu annessa alla Rumenia. -P. Maludy giustamente si ritiene bersaglio delle "attenzioni" speciali, perchè non solo dovette cambiare spesso i posti, ma pure è vigilato fastidiosamente nei suoi passi... -Lo vistem-

./.

mo col Rev.m^o Amministratore Apostolico di Eger(Agria), Mons. Paolo Brezanóczy, il 4 giugno; era una visita supplementare nell'occasione del 25° sacerdotale di P.Maludy. Gli ho fatto stampare 2500 santini, mandati poi in Ungheria, ma purtroppo ben 800 son tornati a me perchè rifiutati dalla dogana (in realtà, da una organizzazione commerciale cattolica monopolistica). Dovevo trovare altre vie per rispedire questi pezzi, maggiormente tramite i pellegrini ungheresi, quest'anno eccezionalmente numerosi. -Forse sarà utile a notare ancora che, il P.Maludy, come egli stesso mi descrive nella sua lettera del 25 aprile u.s., ha ospitato nel giorno del 25° ben 130 persone, di cui 70 occuparono posti presso tavole, mentre gli altri presenti si fecero sedere dinverno alla chiesa. Gli assistettero i PP. Lodovico (Lajos) Kun, Bonaventura Szendrei; P. Gyula (Giulio) Bakonyi fu l'oratore, e il manuductor Mons. Száva, canonico, abate tit., parroco a Miskolc; erano venuti dalla Transilvania i suoi parenti, salvo la mamma e fratello malato, e persino un suo novizio dalla Cecoslovacchia. -P.Maludy esprime la sua riconoscenza devota per la Benedizione Serafica di Lei, Reverendissimo P. Ministro Generale, inviategli paternamente. (cfr. lett. alleg. 1.).

Venne a Miskolc, e cioè pure nella sua città di nascita, a trovarmi, P. Bonaventura (in secolo Zoltán, nome oggi da lui usato) Szendrei, che una volta fece il noviziato e teologia in Assisi, fu ivi ordinato nel 1934, poi tornato in Ungheria, ed in seguito guardiano di Miskolc, ora parroco a Nyírbélték (Szabolcs m.), in Ungheria nordorientale. Egli, alludendo alla soddisfazione comune per il mio ritorno in patria, disse testualmente: "Questo è un vero trionfo!" E' naturale, era una espressione fraterna, che tuttavia mi ha piaciuta, perchè fondata sui segni frequenti di cortesia, bontà e fiducia. -P. Bonaventura gode di ottima salute, e come di solito i sacerdoti ungheresi persino di oggidì, è ingrassato. Ancora nel tempo del suo guardianoato egli ha cominciato la costruzione del nuovo organo, rimasto, a causa di mancanza di mezzi economici, incompleto. Egli fu fondatore della capella del coro di "San Francesco", ancora in efficienza, sotto la direzione di altri. Questo coro allestiva un concertino di

nella cappella, nella sagrestia della nostra chiesa, ed ha eseguito durante una mia Messa cantata in terzo, la Missa Pontificalis di Perosi, con la massima precisione. -Bisogna dire, e lo faccio assai volentieri, che i fedeli antichi e nuovi sono attaccatissimi alla chiesa di S. Maria Assunta (rappresentata dalla copia grandiosa dell'opera originale di Tiziano; cfr. cartolina alleg. 2.)

Questa nostra bella chiesa è officiata da tre buonissimi sacerdoti diocesani (Agriensi), due dei quali si vedono accanto a me, davanti alla porta centrale (alleg. 3.). Loro dicono francamente che stanno là provvisoriamente, finchè non possiamo di nuovo prendere in possesso l'ufficiatura della chiesa. Purtroppo, ciò non dipende da loro, nè da noi, Conventuali, che siamo moralmente sempre a posto, e con nostalgia e speranza desiderati dagli abitanti del quartiere... -Vi erano giorni, in cui quattro Padri celebravamo nella nostra chiesa uno dopo l'altro; avremmo potuto occupare anche il convento, trasformato in collegio statale. Per dare una sensazione realistica della situazione, aggiungo: non una volta mi sono permesso di attraversare il cortile, dove da ragazzi per tanti e tanti anni abbiamo giocato sotto gli sguardi dei nostri professori e padri spirituali, come di P. Alano Péchy, P. Csák, P. Bajay, P. Aczél, P. Beck...

-Due volte osai entrare anche nei corridoi dell'ex-convento, con indicibile dolore di cuore guardando le porte delle camere, del guardianato, del grande refettorio... Essendo uno di Miskolc, di non poca conoscenza, forse sarei potuto spingermi più avanti, ma la delicata situazione politica mi indicava di non esagerare il "sopraluogo".

Riferisco, inoltre, lo stato impossibile, in cui debbono passare lunghe ore i sacerdoti, senza poter riposare un po', o appositamente dormire vicino alla chiesa da loro officiata, poichè la porta della sagrestia è ingombrata (oltre che chiusa) da un grosso armadio, per impedire l'uscita nel corridoio, dove ci sarebbero ben cinque camere da abitare. Prima che fossi partito da Miskolc, cercai l'incontro con il caporelatore provinciale dell'Ufficio dello Stato per la Chiesa, affinchè egli gentilmente intervenisse nella sistemazione dei sacerdoti, e

./.

6.

nella continuazione del costruire l'organo. Questo signore fu raccomandato a me dai colleghi, e lo trovai comprensivo e gentile; mi ha promesso di fare una visita dell'ambiente che era ancora sconosciuto per lui.

Reverendissimo P.Ministro Generale, tra parentesi ~~breve~~ Le vorrei raccontare il fatto della pia tumulazione della salma del mio più anziano fratello carnale, Béla, defunto il 16 luglio 1960 in Debrecen, ed ora esumato e trasportato in Miskolc, nei giorni 11 e 12 giugno u.s., secondo la sua volontà diverse volte espressa. (Sua effigie all.4.) -In quella occasione pure eravamo quattro Convventuali insieme: P.Szendrei, P.Kun, P.Kovács, oltre me, che feci la parte liturgica, dopo la quale ci siamo recati alle tombe dei nostri parenti e dei "Minoriták" (la fotografia di quest'ultima tomba fu scattata da uno zelante terziario nostro, all.5.; come anche la fotografia alleg.6, presso la tomba familiare).

Il 6 giugno ho visitato P.Roberto Aczél e P.Giulio (Gyula) Bakonyi in Eger. Loro officiano esemplarmente la nostra chiesa di S. Antonio di Padova, ora chiesa parrocchiale "S. Antonio" (cartolina alleg.7.) -P.Bakonyi abita nel vecchio oratorio dell'abside, recuperato molti anni or sono da una sartoria con furberia ed insistenza. I corridoi attigui all'abside ha trasformato in cucina, dispensa e camere. Riuscì a riavere una parte dell'orto. Egli ha restaurato le grotte sotto la chiesa, diventate una vera chiesa inferiore, a costo di molte fatiche e di moltissimi soldi (all.8., 16 fot.) -E' da ammirare, quanto abbia fatto P. Giulio per i restauri interni ed esterni della chiesa, ma specialmente per far frequentare il tempio monumentale dai fedeli con i mezzi più aggiornati delle prediche, esercizi spirituali, conferenze, concerti ecclesiastici, ecc. Solo gli avvisi sacri artisticamente designati gli costarono parecchio, ma erano indispensabili in una città di alta cultura come Eger, in ispecie in questi tempi difficili, e cioè, in mezzo alla propaganda atea e materialistica.

P.Bakonyi soffre continuamente di mal di testa, che cura da molti anni con "Privin" ed "Antistin Privin" (gli procuro assiduamente); fu anche operato, ma i

Il bravo parroco, ex-alunno dei "minoriták" di Miskolc, ne trovò dopo tre ./.
/.

dolori spasmodici tornano tenacemente. Ciò non ostante, P. Gyula rimane infaticabile nel lavoro, ed è appoggiato, nonché stimato dall'Amministratore Apostolico. (alleg. 9. mostra il P. Bakonyi, nell'abside della chiesa minoritica).

Il 7 giugno, domenica, ascoltai le confessioni durante la sua S. Messa, e poi, alle ore 8, celebrai io, dicendo l'omelia dal centro dell'abside (all. 10.). Fedeli c'erano in abbondanza, non come nei giorni feriali, da quando specialmente hanno portato via il mercato di davanti alla chiesa. - Per la chiesa di Eger fa il parroco propriamente P. Roberto Aczél, che abita nel ex-convento dei Frati Minori. Egli è il confessore abituale del clero locale. Fu promosso un paio di anni fa consultore diocesano (arcidiocesano), e in tutti i sensi è in gamba ancora (visibile nelle fotografie alleg. 11., fatte nel 1959). - Il Rev. m^o Mons. Paolo Brezanóczy li vuol bene, e in qualsiasi occasione solenne si presta ben volentieri, come p. e. nella benedizione delle grotte, avvenuta il 26 dic. 1959 (alleg. 12.).

Quando son andato al P. Roberto Aczél, la sera del 6 giugno, stava festeggiando il suo onorifico; lo trovai in talare, che debbono portare anche i frati, se non siano dei sei conventi lasciati dal governo per tutto il paese (2 dei Benedettini, 2 dei Frati Minori, 2 degli Scolopi), sei comunità per otto milioni dei cattolici, ossia per la loro gioventù! - P. Aczél gode di ottima salute, come sempre, da quando io lo conosco, vuol dire da almeno 45 anni.

L' 11 giugno, recandomi da Debrecen in Máriapócs, rinomato santuario della Madonna, attraversai la cittadina Nyirbátor, facendo una sosta nella chiesa e nel convento, dove nel 1929, subito dopo la maturità classica, entrai nell'Ordine Serafico, indossando l'abito minoritico... Feci un giro nell'orto dintorno alla gotica chiesa, baciai le pareti; e davanti all'altare mi sono prostrato umilmente.

Dopo la soppressione degli Ordini, anche questo convento è andato a perdere, ed ora, restaurato e trasformato, serve per un museo locale. O, che ricordi mi inondarono nei vani corrispondenti al noviziato, al refettorio, alle nostre camere..., quando fummo iniziati, e poi, sacerdoti.

Il bravo parroco, ex-alunno dei "minoriták" in Miskolc, ho trovato dopo tre

./.

ore in un'altra città, a Nyiregyháza, nella canonica del vicario foraneo; era alquanto rammaricato, che non potetti tornare con lui almeno per un intero giorno in Nyirbátor.

Reverendissimo P. Ministro Generale, vorrei sperare che i dettagli del viaggio non siano troppo monòtoni, e perciò continuo la cronaca con il mio arrivo da Miskolc (attraverso Budapest) a Pécs, ossia Quinqueecclesiae, Cinquechiese, oppure Fünfkirchen, nel meridionale Transdanubio, sotto il lago Balaton. - Ivi son arrivato alle ore cinque del mattino nel 17 giugno, avendo lasciato dietro a me ben 420 km. Celebrata la S. Messa nella cattedrale, fui invitato gentilmente per far la prima colazione, dal Mons. Vicario Capitulare, J. Cserháti, attuale Ordinario della diocesi, il quale in seguito mi fece accompagnare in taxi dal tit. abate del capitolo nei dintorni di Pécs, appositamente a Mecsekálja-Úrög, ove P. Ladislao Carlo Ladányi, nostro Ministro Provinciale dal 1944, vive in riposo nel conventino fondato da lui nel 1946. Egli là è come un ospite... Riceve nulla da nessuno... Lo assiste una anziana parente, perchè egli è incapace fare da solo qualsiasi cosa. Richiede aiuto per poter alzarsi dalla sedia. Celebra nella stanza, con un indulto regolare. Egli, oltre i gravi difetti motorici, è sofferente anche di stomaco; usa con coerenza e con discreto risultato da molti anni la "Neutralina", prodotto carmelitano della farmacia "S. Maria della Scala" a Roma, un medicinale che sarà spedito spesso al sofferente.

Il parroco della chiesetta è il P. Sebastiano Giuseppe Kovács, di Miskolc, con cui ho fatto il noviziato ed il primo anno di teologia. Fu ordinato in Osimo, nel 1936. La sua attività è caratterizzata da uno zelo individuale, non sempre regolato dai criteri impeccabili; del resto, come mi fu detto dall'abate summenzionato, egli è ritenuto un buon sacerdote e l'Ordinario si accontenta di lui. (Magari se potesse farlo anche il suo ex-Maestro...) - P. Kovács Sebastiano venne a trovarmi nella casa del mio fratello già nei giorni precedenti, dato che si trattene per lutto familiare nelle vicinanze di Miskolc, alloggiando poi presso le sue sorelle carnali, una di cui è una suora espulsa. - Pel vestigio gli deve rimanere ben poco dal salario; lo fa vedere il vestito logorato.

./.

Di breve scadenza era la mia sosta in Pécs, nel conventino tra i vigneti pannonici. Il giorno 18 giugno già sono partito con la corriera della "MÁVAUT" alla volta a Szeged (Seghedini), salutare i Padri di lì. Feci quel mattino 225 km., tra le sponde fertilissime del Duna e Tisza (Danubio e Tibisco). - Alle ore 11 celebrai nella decorosa barocca chiesa, dopo che avessi salutato il P. Gabriele Szabó, parroco. - Egli, per fortuna e per eventuale comprensione delle autorità civili, abita nel convento, occupando una delle vaste stanze (in cui da giovane sacerdote abitai pure); ma sta con lui, come cappellano, il P. Alfonso Balázs; mentre il terzo ecclesiastico è un diocesano, il quale, dicono, è scontroso per invidia coi nostri...

Nel corridoio inferiore e superiore che segue il muro laterale della chiesa (per una idea vaga alleg. 13.), coll'ingresso presso la porta centrale di questa, c'era la possibilità di sistemarsi abbondantemente, ossia di avere spazio per i confessionali, o sopra, appositamente vani di magazzino, ufficio, parlatorio.

Mentre stavo in Szeged, è venuto a vederci il P. Vincenzo Ladislao Merényi dr. (J.C.), che abita con i suoi genitori a Szatymaz (Satmas), villaggio non tanto lontano dalla metropoli. Le fotografie (alleg. 14.) lo presentano coi genitori e con la sua sorella suora espulsa, nonchè dintorno alla loro casa, perchè egli non è nella quota del clero autorizzato per l'apostolato dallo Stato (!), e lavora generalmente nel colchos locale, ora da un semplice operaio, ora da impiegato. P. Merényi non lascia però le celebrazioni delle SS. Messe domenicali; anzi, egli prende lodevole parte nei lavori sacerdotali, secondo le sue possibilità, come l'ho sentito sia dall'Ecc. m^o Ordinario suo già nel 1962, quando venne pel Concilio, sia da altri.

Tutti e tre siamo stati al pranzo ed alla cena, invitati dalla Famiglia Dr. Prágai, ossia dalla Sig.ra Julianna Szelényi in Prágai, sorella del nostro caro Confratello P. Emerico Szelényi di fraterna memoria. La Signora è profondamente grata a Lei, Reverendissimo P. Ministro Generale, per la Sua squisita comprensione, con cui rese possibile il trasporto della salma del Fratello in Ungheria, e manda, insieme alla famiglia, il più ossequioso saluto e bacio di mano.

./.

La sera del 18 giugno u.s. feci una rapida visita all'Ecc.m^o Ordinario di Csanád, Mons. Endre Hamvas, Presidente delle conferenze episcopali in Ungheria. Egli era oltremodo affabile, mi dette subito per tutta la diocesi le facoltà abituali; poi Gli presentai il libro di preghiera "Népmakönyv", che Egli ha accettato volentieri, e già Gli baciai la mano, perchè doveva dire la predica di chiusura nella cappella residenziale per un folto gruppo di sacerdoti esercitanti. -All'indomani due di loro, due Padri Conventuali, entrambi poi secolarizzati ma di buonissima indole, vennero a me, salutarmi, nel convento vecchio, ove in quel momento vi era un raduno minoritico di sei Padri, almeno in ispirito francescano. (Questi due mi hanno detto seriamente, che se avessero i permessi civili ed ecclesiastici, tornerebbero nell'Ordine...).

In un'altra chiesa di Szeged fa parroco il P. Pelbarto Pozsgay, che fu ordinato nel 1939, ed è nostro. Non lo trovammo a casa, nel convento ex-osservante, col P. Vincenzo Merényi, che mi fece compagnia al treno, poichè dovette anche lui partire per Szatymaz. Lasciammo i nostri saluti cordiali, ed i nostri auguri pel suo 25° di sacerdozio, celebrato in quei giorni.

Pernottando nel Seminario Centrale a Budapest, in cui il Vicerettore è molto legato all'Ordine nostro mezzo suo fratello sacerdote (ora defunto), una volta educato ed assistito a Miskolc dai "minoriták", ripresi il viaggio per Miskolc, e con opportuna coincidenza ferroviaria facendo sosta a Jászárokszállás, dove P. Eugenio Andrea Juhász lavora instancabilmente nella vigna del Signore. Egli fece la teologia in parte a Roma, qui fu ordinato, poi è tornato nella patria. E' un religioso e sacerdote di illibati costumi. Anche lui fu trasferito qui e là, da quando furono soppressi gli Ordini religiosi; ciò nonostante, egli non perdette mai nè la voglia, nè la forza; è rimasto tale quale come prima, solo è un po' -ingrassato. -Ogni tanto si rivolge a noi per qualche futile aiuto, o per qualche metro di stoffa, o per pezzi di biancheria. Lo accontentiamo secondo le proprie forze. Il vestiario è il punto più arduo dei problemi economici in Ungheria.

Reverendissimo P.Ministro Generale, ecco,ancora un cenno particolare delle mie ferie passate nella patria.

Pel 21 giugno mi trovai di nuovo a Miskolc, fatti in quattro giorni circa mille km. In questa data festeggiammo, noi, conscolari, il 35° della maturità classica-umanistica, ottenuta nel 1929, nel liceo cattolico "Fráter György", fondato dai nostri predecessori, Padri Conventuali. -Nell'invito si commemorava l'eventualità della mia presenza. Toccava a me, tra altri sacerdoti della classe (un diocesano Agrien., un parroco Greco-Cattolico ed un premostratense) celebrare la S.Messa nella chiesa minoritica, davanti ad un miglialio di fedeli, e predicare. Un capo-ingegnere ed un medico mi servirono all'altare. Mi permetta, Reverendissimo P.Ministro Generale, a dirLe che mai avevo la minima difficoltà di parlare il classico ungherese, nè nelle conversazioni, nè nelle prediche; mi fu, invece, detto continuamente che parli l'ungherese senza il minimo accento acquistato all'estero. Sebbene mi piaceva questa lode, dico sinceramente, non era una novità, poichè anche negli anni passati la mi davano i miei connazionali, provenienti dall'Ungheria. Neppure è da ammirare, se si pensi, che la mia istruzione letteraria è di grado universitario, non prendendo in considerazione la ininterrotta attività orale e scritturale ungherese.

Dopo la S.Messa corporativamente visitammo l'edificio scolastico, con corridoio collegato con la chiesa, -entrando dalla porta centrale (alleg.15.; il detto invito alleg.16.). Non mi sono svestite dell'abito, e così attraversai tutto l'istituto. Ciò per me era quasi un diritto, poichè Conventuale, ex-alunno ed ex-professore sono tra quelle pareti...

Portai, ovunque si offriva una adeguata occasione, liberamente l'abito nostro, e si osservava la contentezza dei credenti per vedere il sacro saio... In questo andai nelle strade di Budapest e di Miskolc, in questo son entrato nelle città di Gyöngyös e Mezökövesd, e naturalmente, nella nostra casa familiare, quando arrivai. Ciò potevo permettermi come "un Vaticano", ma i Confratelli non lo possono portare, anche se siano incaricati d'ufficiare qualche chiesa.

./.

Reverendissimo P.Ministro Generale, piano piano termino le umili informazioni sulle condizioni personali dei Padri Conventuali in Ungheria. E' il mio gradito dovere, di presentarLe i loro devoti ossequi, le loro gratitudini, le loro preghiere. E Le chiedono su di loro e su dei loro vicini, terziarii e benefattori, fedeli ed amici, la Paterna Serafica Benedizione.

-Tornato nella base, nel Collegio Vaticano, la sera del 30 giugno, m'ha allietato indicibilmente la lettera pregiata di Sua Ecc.za Rev.ma Mons. Angelo Dell'Acqua, Sostituto della Segreteria di Stato di Sua Santità, in cui Egli mi comunica la Benedizione del Santo Padre per il libro di preghiera "Népmakönyv" a Lui umiliato. (alleg.17., in fotocopia). -Profitto dell'occasione, Reverendissimo P. Ministro Generale, a portarLe in conoscenza che il detto opuscolo finora ha raggiunto un notevole successo sia in Ungheria che all'estero. Grazie a Dio!

Nei primi di luglio riportai il passaporto Vaticano alla Segreteria di Stato e di passaggio m'incontrai con Sua Eccellenza il Mons. Sostituto. Egli prima di tutto si è espresso benignamente di rivedermi sereno e di buon colore, poi mi ha chiesto una relazione circa il viaggio fatto in Ungheria; lo feci di cuore.

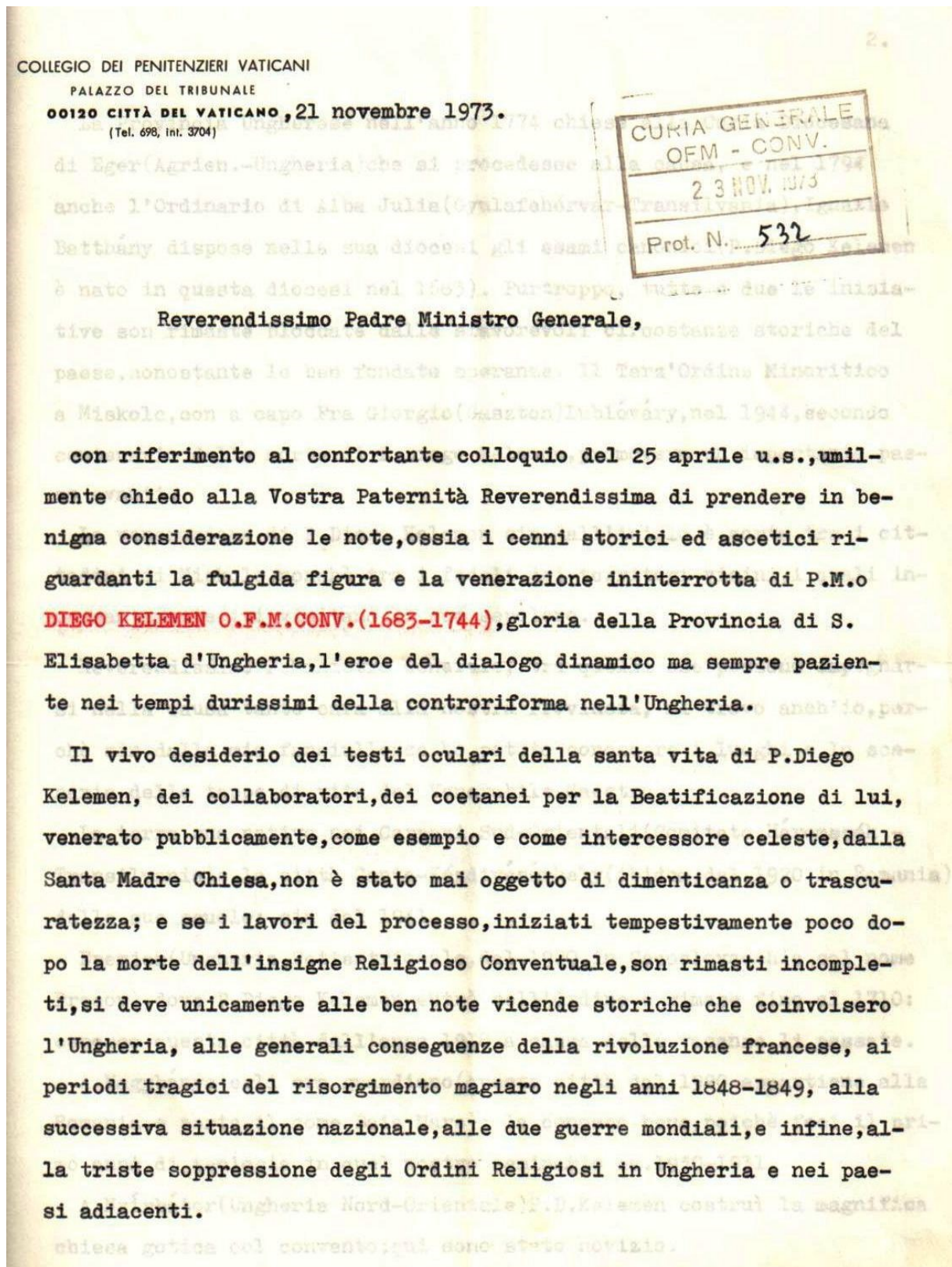
Quanto fu l'onore, quanta la gioia, quando ho ricevuta la Sua lettera del 1 agosto n.s. Le accludo, Reverendissimo P. Ministro Generale, affinché anche Lei sia partecipe della venerata comunicazione. (alleg.18.).

Ed ora umilmente chino al bacio della mano, chiedo su di me e su dei miei modesti lavori sacerdotali, la Sua Santa, Serafica Benedizione.

Della Sua Paternità Reverendissima
obbedientissimo ed obbligatissimo

(fra Raimondo Biagio Rákos)
della Prov. S. Elisabetta
d'Ungheria

30. Rakos Rajmund levele generálishoz (1973. november 21)

La Provincia Ungherese nell'anno 1774 chiese alla Curia Diocesana di Eger (Agriens.-Ungheria) che si procedesse alla causa, e nel 1794 anche l'Ordinario di Alba Julia (Gyulafehérvár-Transilvania), Ignazio Batthány dispose nella sua diocesi gli esami canonici (P. Diego Kelemen è nato in questa diocesi nel 1683). Purtroppo, tutte e due le iniziative son rimaste bloccate dalle sfavorevoli circostanze storiche del paese, nonostante le ben fondate speranze. Il Terz'Ordine Minoritico a Miskolc, con a capo Fra Giorgio (Gaszton) Lublóváry, nel 1944, secondo centenario della morte di P. Diego Kelemen, promoveva un importante passo avanti.

La venerazione di P. Diego Kelemen sin dall'inizio è sorta tra i cittadini di Miskolc, nonchè tra i fedeli dei territori vicini, i quali incessantemente ivi visitano il suo sepolcro.

Reverendissimo P. Ministro Generale, tra quelli che possono impegnarsi nella causa tanto cara alla nostra Provincia, mi trovo anch'io, perchè sin dalla mia fanciullezza ho potuto conoscere i luoghi e lo scenario delle tappe di vita del Venerabile Maestro.

La terra sua nativa nei Carpazi Sud-Orientali (Comitato Háromszék - Transilvania) e la città Cánta-Kézdivásárhely (ibidem, dal 1920 in Romania) delle sue scuole: sin dal 1941.

Eperjes (Ungheria Settentrionale, dal 1920 in Cecoslovacchia col nome Presov), dove P. Diego Kelemen entrò nell'Ordine e rimase fino al 1710: conosco questa città dall'anno 1918 a causa delle vacanze lì passate.

A Nagybánya egli era guardiano (questa città dal 1920 appartiene alla Romania, e porta il nome Baia Mare); la conosco bene, poichè feci il primo anno di teologia in quel nostro seminario aa. 1930-1931.

A Nyírbátor (Ungheria Nord-Orientale) P. D. Kelemen costruì la magnifica chiesa gotica col convento; qui sono stato novizio.

teriale, utilizzando gli studi pubblicati da P.Ciriaco Dr. Ceak, da
 La città Pozsony (ora Bratislava in Cecoslovacchia), una volta sede
 dell'Assemblea Nazionale, la conosco dai miei viaggi; li P. Diego ten-
 ne due volte discorsi di successo davanti ai magnati nell'interesse
 delle fondazioni minoritiche.

Kolozsvár (ora Cluj), Szilágysomlyó (ora Simleul-Silvaniei) ed Arad
 (dal 1920 appartenenti alla Romania), altrettanti posti rinomati dell'a-
 postolato del Venerabile Padre, li conosco sin dal 1941, relativamente
 da quest'anno.

A Szeged (Ungheria meridionale) la chiesa minoritica e il convento par-
 lano dell'infaticabile operosità di lui; in quella città, -dopo l'ordi-
 nazione sacerdotale, passai un anno nella nostra parrocchia.

Ebbi, quindi, la fortuna d'aver potuto vedere l'ambiente vasto, in cui
 si svolse la sua vita, e di ammirare il riflesso preciso del suo esem-
 plare apostolato. In modo speciale a Miskolc (Nord-Ungheria, mia città na-
 tiva), oggi la seconda per grandezza in tutta l'Ungheria. Essa conserva
 non soltanto le spoglie del grande Maestro, ivi morto in fama di santi-
 tà il 28. aprile 1744, m'anche i frutti delle sue virtù, a cui Miskolc
 deve la rinascita cattolica nel secolo XVIII. Per il di lui merito Mis-
 kolc diventò della cultura cattolica; dalla scuola da lui fondata scia-
 mavano le schiere di vocazioni sacerdotali e religiosi, in numero eleva-
 to pure per la nostra Provincia.

Reverendissimo P. Ministro Generale, sorse piano, piano in me il mo-
 desto pensiero di raccogliere i dati biografici e bibliografici di **P.M.o
 DIEGO KELEMEN**, seminati o addirittura accumulati in opere e scritti in
 merito alla causa. Da quest'estate trovandomi in possesso persino delle
 copie fedeli delle opere stampate di P. Diego (ottenute dalla Biblioteca
 Nazionale Széchényi a Budapest), mi sono accinto riordinare l'ampio ma-

teriale, utilizzando gli studi pubblicati da P.Ciriaco Dr.Csák, da P.Francesco Dr.Monay, da P.Michele Kóhalmi, tutti dall'Ordine, e da autori diversi, benemeriti e noti nella storia minoritica e nazionale.

La prego, Reverendissimo P.Ministro Generale, di voler benedire questo lavoro: la compilazione, cioè, di un volume documentario circa la vita religiosa e l'attività eroica di P.Diego Kelemen, raccogliendo tutto il materiale che sta o potrà ancora essere a mia disposizione (libri, articoli, fotografie, documenti, stampati), riguardant~~a~~ la sua venerabile persona, e che direttamente o indirettamente interessa la causa della beatificazione. Non sarà una biografia completamente critica, - a ciò non esistono le possibilità di effettuare indagini particolari nel campo sì esteso-, nondimeno si profila un lavoro che utilizzerà -appunto- i dati già in mio possesso, naturalmente da amplificarli con i risultati di indagini personali, sempre tra i limiti delle odierne condizioni, e sempre e in ogni caso col massimo rispetto, con la devotissima adesione alle prescrizioni della Santa Sede.

Tra i recenti sviluppi mi sia permesso di notare quanto segue.

Uno studioso francescano (P.Simon Dr.Benedek, Ex-Provinciale O.F.M. in Transilvania) è in collegamento con me ed è valido il suo contributo alla causa con dati biografici su P.Diego Kelemen, trovandosi egli proprio nella terra nativa di questi.

Quest'anno ho potuto rivolgermi personalmente a Sua Eccellenza Mons. Áron MÁRTON, Ordinario di Alba Julia (Transilvania-Romania), esprimendo il desiderio di noi, Padri Conventuali, per la ripresa del processo.

Nel mese corrente ho chiesto il gentil aiuto al riguardo anche al Mons. Archivista e Segretario Vescovile della stessa diocesi, Can. László Dr.Dávid, il quale per il centenario del Coll.Germanico-Ungarico era a Roma, ed egli cortesemente ha promesso la collaborazione.

Il Rev.mo Vice-Bibliotecario della Biblioteca Vescovile di Eger del pari si è impegnato nel suo settore.

Il M.R.P. Bonaventura Zoltán Szendrey, Ex-Definitore della Provincia di S. Elisabetta d'Ungheria e l'ultimo Guardiano a Miskolca prima della soppressione, ha manifestato ossequiosamente al Reverendissimo Padre Ministro Generale l'umile volontà dei Confratelli e fedeli ungheresi di portar avanti la causa.

L'acquisto quasi completo delle opere stampate di P. Diego Kelemen, effettuato tramite il sottoscritto, a cui continuamente arrivano nuovi dati dettagliati sia per la parte biografica che bibliografica.

P. DIEGO KELEMEN ebbe il "dialogo" con i cattolici, confermandoli nella Fede integra; con i cristiani non cattolici, convertendoli in massa; con i credenti in Dio ma non cristiani: con gli Ebrei, ammaestrando nella Fede Cattolica come mezzo di salvezza. Anzitutto era in perenne dialogo con Dio nelle preghiere incessanti, che lo resero ammirato, nelle vicende e sofferenze della sua vita del tutto consacrata al bene delle anime, alla gloria di Dio.

Per lui gli avversari della Chiesa erano "fratelli contraddicenti" ("ellenkező atyafiak"); egli con la virtù della mansueta comprensione, con il suo metodo caratteristico umile ed efficace guadagnava gli animi.

Considerando l'operato di lui sotto questo punto di vista, venne il pensiero di scrivere la biografia con questo titolo: **"Ugye, atyafik? P. Kelemen Didák párbeszédei", ossia: "Nonnevero, fratelli? I dialoghi di P. Diego Kelemen"**.

In quale titolo-domanda c'è il duplice significato: Nonnevero, è così, fratelli? oppure: Nonnevero, fratelli siamo, e non nemici? In entrambi i casi il titolo allude alla sua attività, svolta in preghiere, prediche, scritti, fondazioni di chiese e scuole, sempre con magnanimità verso i bisognosi e sofferenti.

COLLEGIO DEI PENITENZIERI VATICANI
 PALAZZO DEI TRIBUNALE
 00120 CITTÁ DEL VATICANO, 21 novembre 1973.
 (Tel. 698, int. 3704)

CURIA GENERALE OFM – CONV.
 23. novembre 1973
 Prot. N. 532

Főtisztelendő Generális atya,

hivatkozva a számunkra megnyugtató április 25-ei beszélgetésre, alázatosan kérem, hogy atyai főtisztelendősége vegye figyelembe jóindulatú megjegyzést, azaz felismerni Kelemen Didák OFMConv atya (1683-1744) történelmi aszketikus fényes alakját és folyamatos tiszteletét, a magyarországi Szent Erzsébet Tartomány dicsőségét, a dinamikus párbeszéd türelmes hősét a magyar ellenreformáció legkeményebb időiben.

Kelemen Didák atya szent életének szemtanúi, munkatársai, és a korabeliek élő vágya, hogy boldoggá avatása által nyilvánosan tiszteljék mint példaképet és mint mennyei közbenjárót az anyaszentegyházban, ami soha nem volt elfeledve vagy elhanyagolva; és ha a munka folyamat, amely rövidebb a híres minorita szerzetes halála után kezdődött el hiányos maradt, megjegyzést kell tenni a történelmi eseményekről melyek Magyarországot érintették, a francia forradalom általános következményeiről, az 1848-49-es évek magyar újjászületésének tragikus időszakáról, a folyamatos nemzeti helyzetről, a két világháborúról, és végül a szerzetesi élet elnyomásáról Magyarországon és a szomszédos országokban.

A Magyar Tartomány 1774-ben kérte az Egri Egyházmegyét hogy indítsa az ügyet, 1794-ben szintén a gyulaferhávi püspök, Battány Ignác elrendelte a saját egyházmegyéjében a konikus vizsgálatokat (Kelemen Didák atya ebben az egyházmegyében született 1683-ban.) Sajnos mindkét kezdeményezés elakadt az országban zajló kedvezőtlen történelmi körülmények miatt, bár megalapozott reményei voltak. A miskolci harmadrend Lublóváry Gaszton György testvér vezetésével 1944-ben, Kelemen Didák atya 200 éves halálának emlékére fontos előrelépést indított.

Kelemen Didák elnyerte a tiszteletet a miskolci lakosok, úgyszintén a szomszédos területek hívei között is, akik szüntelenül látogatták az ő sírját.

Főtisztelendő Generális Atya, azok közé, akik foglalkozhatnak az üggyel az én drága tartományomból, én is tartozok, mert gyermekorom óta megismertem a helyeket, tájakat, tiszteletre méltó mesterünk élettörténetének szakaszait.

Szülőföldje a Keleti Kárpátokban, Háromszék megyében van Kézdivásárhely-Kánta város. (jelenleg, 1920-tól Románia)

Eperjes (Észak Magyarország, 1920-tól Csehszlovákiában Presov néven), ahol P. Kelemen Didák belépett a rendbe, és 1710-ig maradt: 1918-tól ismerem ezt a várost, mert ott töltöttem a szabadságomat.

Nagybányán házfőnök volt (ez a város 1920-tól Romániához tartozik és a Baia Mare nevet viseli); jól ismerem, mert ott végeztem a teológia első évét a szemináriumban 1930-1931 között.

Nyirbátorban (Észak-kelet Magyarország) P. Kelemen Didák gyönyörű gótikus templomot építtetett rendházzal együtt; ott volt novíciátusom.

Pozsony városa (jelenleg Bratislava Szlovákiában), az Országgyűlés székhelye volt, és az utazásaim során ismertem meg; ott Didák atya kétszer tartott beszédet a főurak előtt a minorita alapítások érdekében.

Kolozsvár (ma Cluj), Szilágyosomlyó (ma Simleul Silvaniei) és Arad (1920 óta tartozik Romániához), a tiszteletre méltó atya apostolkodásának híres színhelyei, 1941-től viszonylag jól ismerem őket.

Szegeden (Dél-Magyarország) a minorita templom és rendház az ő fáradhatatlan munkásságáról beszélnek; ebben a városban – szentelés után -, egy évet töltöttem ezen a plébánián.

Majd szerencsém volt látni az egész környezetet, ahol az életét töltötte, csodálni példaértékű apostolkodásának nyomait. Különösképpen Miskolcon (Észak Magyarország, az én szülővárosom) Magyarország második legnagyobb városában. Nem csak megőrizte a nagy mesterről összegyűlt adatokat, ott is halt meg szentség hírében 1744 április 28-án, hanem erőneinek gyümölcseit is, melyektől Miskolcon megújult a katolicizmus a XVII. században. Az ő érdeme, hogy Miskolc a katolikus kultúra központja lett; az általa alapított iskolában hemzsegték a papi és a szerzetesei hivatások seregei, nagy számban a mi tartományunkban is.

Főtisztelendő generális atya lassan megérlelődött bennem a szerény gondolat, hogy összeszedjem és egybegyűjtsem Kelemen Didák atya életrajzi és bibliográfiai adatait amelyek szétszórva vannak műveiben és írásaiban egyaránt, az ügy érdekében. Ezen a nyáron a birtokába jutottam Kelemen Didák nyomtatott műveinek másolatához (a budapesti Szécsényi Nemzeti Könyvtárból kaptam) és készülök a terjedelmes anyag rendbetételére felhasználva dr. Csák Czirjék atya, dr. Monay Ferenc, Kőhalmi Mihály atya közzétett publikációit, más rendi és különböző szerzőktől, akik megbecsültek a rendi és nemzeti történelemben.

Kérem önt, főtisztelendő generális atya, hogy méltóztassék megáldani ezt a munkát: ezt az összeállítást, vagyis dokumentációs anyag egy kötetét Kelemen Didák atya vallásos életről, heroikus tevékenységről, összegyűjtve az egész anyagot, ami van és ami még az én rendelkezésemre fog állni, átnézve amit az ő tiszte méltó személye közvetve és közvetlenül érdekel a boldoggá avatási perben. Az életrajz nem lesz teljesen kritikus – hiszen nincsenek lehetőségek, hogy különös speciális vizsgálatokat végezzek ezen a téren, annak ellenére a munka jellege felhasználja – valójában – az adatokat melyek a birtokomban vannak, természetesen felerősítve a személyes kutatások eredményeivel, mindig az aktuális feltételek figyelembe vételével és a legnagyobb tisztelettel a Szentszék előírásainak betartása iránt.

A legújabb fejlemények között engedje meg, hogy figyelmébe ajánljam a következőket.

Egy ferences tudós (dr. Simon Benedek atya, exprovinciális OFM Erdély), akivel kapcsolatban vagyok, megerősítette hozzájárulását az ügghöz Kelemen Didák életrajzi adataival, melyeket közvetlenül szülőföldjén talált.

Ebben az évben sikerült személyesen öxellenciája Márton Áron, gyulafehérvári püspökhöz fordulnom kifejezve a mi Konventuális Rendünk vágyát a folyamat folytatását illetően.

Ebben a hónapban szívélyes segítségét kértem az anyag átnézésében dr. László Dávid levéltárosnak és püspöki titkárnak, aki részt vett a centenáriumi ünnepségen Rómában, a Germanicumban, és kedvesen megígérte együttműködését.

Az Egri Püspöki Könyvtár helyettes könyvtárosa úgyszintén elkötelezett ebben az ügyben.

Szendrey Bonaventura Zoltán, a Szent Erzsébet Magyar Tartomány volt definitora, a feloszlítás előtt a miskolci rendház utolsó házfőnöke engedelmesen kifejezte a főtisztelendő genereális atyának a rendtársak és a magyar hívek akaratát az ügy továbbvitelében.

Kelemen Didák szinte összes nyomtatott művét megszereztem és az új, részletes adatok a biográfiai és bibliográfiai részekhez folyamatosan érkeznek.

Kelemen Didák atya “párbeszédben” volt a katolikusokkal, megerősítve őket a hit teljességével; a nem katolikus keresztényeket tömegesen visszatértette; az Istenben hívő, de nem keresztényeket: a zsidókat, tanította a katolikus hitre az üdvösség eszközei által. Elsősorban folyamatos párbeszédben volt Istennel a szüntelen imádság által, mely csodálatra méltóvá tették életének eseményeiben és szenvedéseiben, melyeket a lelkekért ajánlott az

Isten dicsőségére.

Számára az Egyház ellenségei a „ellentmondó testvérek” („ellenkező atyafiak”); és ő szelíd megértéssel, jellegzetes alázatos hatékony módszerével megszerezte a lelkeket.

Figyelembe véve amit fentebb írtam, jött a gondolat az életrajz megírásához ezzel a címmel: „Ugye, atyafiak? P. Kelemen Didák párbeszédei”. („Nonnevero, fratello? I dialoghi di P. Diego Kelemen”).

A címben rejlő kérdésnek két jelentése van: ugye, így van, testvérem? Vagy: Ugye testvérek vagyunk, és nem ellenségek? Mindkét esetben a cím az ő munkásságára utal, a végzett imádságokra, prédikációira, írásaira, templom és iskola alapításokra, a rászorulók és a szenvedők iránti nagylelkűségre.

P. Kelemen Didák az egyik legismertebb és legtisztelteméltóbb a boldoggá avatás jelöltjei között Magyarországon. Ott az ő szent életének emlékét hűségesen őrzik és mély tisztelet övezi.

Főtisztelendő miniszter generális atya, mi, konventuális minorita testvérek és mindannyian, akik lelki kapcsolatban a szeráfi rendünkhöz tartozunk Magyarországon és Erdélyben (Románia), emeljük alázatos imádságainkat a Szentháromságos egy Istenhez, hogy Kelemen Didák erényeit ismerje el az Egyház, hogy a vallási élet újraébredésének gyümölcseit hozza mindenhol, de különösen Magyarországon és Erdélyben.

Főtisztelendő miniszter generális atya, forró vággyal könyörgök, az én alázatos munkámra adja szeráfi áldását.

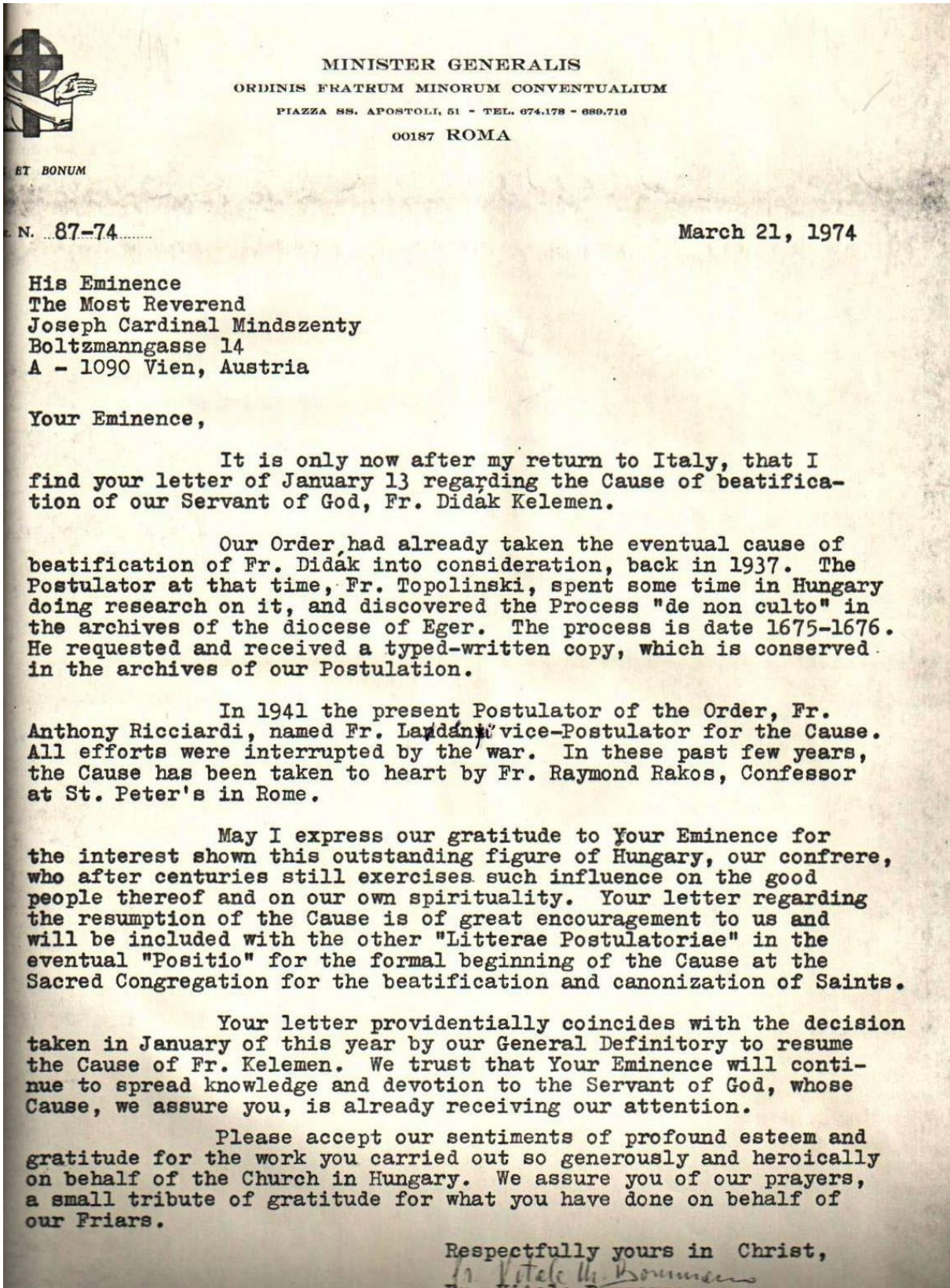
Rákos B. Rajmund atya,
a Szent Erzsébet Magyar Tartományból,
vatikáni gyóntató

Al Reverendissimo Padre
P.M.o Vitale Bommarco

Ministro Generale
dei Frati Min. Conventuali

R O M A
SS. Dodici Apostoli

31. Vitale Bommarco, generális atyának levele Mindszenty József érsek-prímáshoz (1974. március 21)

MINISTER GENERALIS
ORDINIS FRATRUM MINORUM CONVENTUALIUM
PIATA SS APOSTOLI 51. - TEL 074.178-080-710
00187 ROMA

SZAM. 87-74

1974. március 21

Joseph Cardinal Mindszenty
Boltzmmangasse 14
A - 1090 Bécs, Ausztria

Legfőbb Tisztelendő
Eminencia

Olaszországba való visszatérésem óta csak most találtam meg a január 13-án keltezett levelét, amely Kelemen Didák atya boldoggá avatási ügyére vonatkozik.

Rendünk már fontolóra vette Didák atya esetleges boldoggá avatását még 1937-ben. Az akkori postulátor, Topolinski atya, több időt töltött Magyarországon kutatásokat végezve és felfedezte a „*de non culto*” folyamatot az egri egyházmegye archívumába. A folyamat ideje 1775-1776 közt volt. Kérvényeztet és kapott egy kézzel írott másolatot, amelyet a mi Generális Kúria archívumában őrzünk.

1941-ben rendünk jelenlegi postulátora, Anthony Riccard atya, Ladanyi atyát nevezte ki másod-postulátornak ebben az ügyben. A háború miatt minden próbálkozás abbamaradt. Ezekben az elmúlt években az ügy Rákos Rajmund atya szívügye lett, aki gyóntató a római Szent Péter templomban.

Engedje meg hogy kifejezzem hálánkat Eminenciájának Magyarország e kiemelkedő személyisége iránt mutatott érdeklődésért, a mi rendtársunkért, aki évszázadok után is ekkora hatást gyakorol a jó emberekre, akárcsak saját szellemiségünkre. Az ügy újrakezdésre vonatkozó levele egy nagyszerű bátorítás számunkra és bele lesz foglalva a többi „*Litterae Postulatoriae*”-val együtt a „*Positio*”-ba amely hivatalosan kezdeményezi az ügyet a Boldoggá és Szenté avatási ügyek Kongregációjánál.

Az Ön levele gondviselészerűen egybe esik azzal a határozattal melyet idén januárban hozott az általános Definitoriumunk, hogy folytassuk Kelemen Didák atya ügyét. Bízunk benne, hogy méltóságod továbbra is kiterjeszti ismereteit és odaadását Isten szolgája tekintetében, akinek az ügyével, biztosíthatom róla, már elkezdünk foglalkozni.

Kérem, fogadja mélységes tiszteletünket és hálánkat eddig végzett nagylelkű és hősi munkájáért a magyarországi Egyház érdekében. Biztosítjuk Önt hogy imáinkban tartjuk, egy kis hálás köszönet mindazért, amit a Ferences közösségünkért tett.

Krisztusban tisztelettel,

Fr. Vitale Bommarco

32. Rákos Rajmund levele. (1978) *Relazione al Capitolo Generale sullo stato della Provincia Ungherese.*

COLLEGIO DEI PENITENZIERI VATICANI
PALAZZO DEL TRIBUNALE
00120 CITTÀ DEL VATICANO
(TEL. 698.3704)

RELAZIONE AL CAPITOLO GENERALE DEI FRATI MINORI CONVENTUALI A.1978.

sullo stato della PROVINCIA UNGHERESE di S. Elisabetta.

Dall'ultimo Capitolo Generale dell'anno 1972 essenziali cambiamenti non si verificarono nelle condizioni comunemente conosciute dei nostri Confratelli nell'Ungheria, provati, sì, nella loro vita religiosa, ma non alterati nelle loro fedeltà all'Ordine ed alla Santa Madre Chiesa.

In ciò che concerne lo stato personale della Provincia, è da registrare doverosamente che l'8 ottobre del 1972 piamente è deceduto il nostro caro P. Sebastiano Giuseppe Kovács, Parroco a Pécs (Cinque Chiese), già alunno del n. Seminario di Osimo.

Così, il piccolo gregge Minoritico oggi conta tredici capi me indegno compreso, di cui dodici sono sacerdoti professi ed un Fratello professore non sacerdote. - Il Molto Rev. P. Roberto Stefano Aczél, 90enne ed ancora attivo, ora (precisamente il 10 maggio c.a.) celebra ad Eger il suo 60° di Sacerdozio. Vadano a lui i nostri migliori auguri nella felice occasione!

I Padri, in parte, nelle nostre chiese prestano servizio pastorale come sacerdoti appartenenti alle rispettive Diocesi, oppure sono Parroci, ed in fine lavorano nella vigna del Signore da aiutanti. Lo spirito francescano conventuale ovunque ha lasciato finora le sue benefiche impronte nelle anime, per secoli affidate alla cura dei Nostri. Le "nostre" chiese, bensì in maggior parte officiate dal clero diocesano, - il quale d'altronde rende conto delle tradizionali esigenze francescane -, attirano un elevato numero dei fedeli.

Da quando (a. 1950) gli Ordini religiosi sono stati soppressi (salvo due due case religiose, con le rispettive scuole liceali, dei Benedettini,

COLLEGIO DEI PENITENZIERI VATICANI
 PALAZZO DEL TRIBUNALE
 00120 CITTÀ DEL VATICANO
 (TEL. 698.3704)

egli Scolopi e dei Frati Minori), la vita religiosa comune non si può avallgere; tuttavia, i Confratelli si incontrano spesso e si sentono attaccati all'Ordine, il quale non li ha dimenticato e non li ha mai abbandonato, trovando con paterna bontà mezzi e momenti opportuni per comportarli e corroborarli sia moralmente che materialmente.

Per questo esprimo a nome di tutti i miei Confratelli in Ungheria, e a nome proprio, la più sentita filiale gratitudine al Reverendissimo Padre Ministro Generale ed alla Venerabile Curia Generalizia.

Inseparabile è dalla storia, specialmente da quella odierna, della Provincia la fulgida figura del Servo di Dio P. Diego Kelemen (1683-1744), il quale nel suo molteplice ed efficace apostolato numerose chiese e cappellanie, scuole, conventi e collegi ha costruito, ricostruito oppure recuperato, che finora sia nell'Ungheria che nei Paesi limitrofi costituiscono centri e fortezze della Fede cattolica nonché della spiritualità francescana.

L'inestinguibile desiderio della Provincia e del popolo magiaro venne apprezzato dal Reverendissimo P. Ministro Generale e dal suo Ven. Definitorio, quando col suo appoggio giuridico portò avanti la Causa di beatificazione sempre più documentata, ora arrivata al punto mai prima raggiunto nei decenni, anzi, nei secoli passati.

Il Rev. mo P. Postulatore Generale, nella sua competenza ed autorità, avanzò la Causa, umiliando al Santo Padre il Supplice Libello. I lavori successivi si svolgeranno nelle rispettive Diocesi nell'Ungheria (ad Eger), relativamente nella Transilvania (ad Alba Iulia) e presso il competente S. Dicastero Romano. - Ad Eger esistono nell'Archivio Arcivescovile i documenti del Processo super non-cultu del Servo di Dio Diego Kelemen, con molti elementi nelle deposizioni testimoniali di un Processo super virtutibus et fama sanctitatis. Ugualmente cospicui documenti si trovano nell'Archivio Vescovile di Alba Iulia (Gyulafehérvár): istruzioni, minutate dal Vescovo Ignazio Batthyáni di pia memoria, deposizione testimo-

COLLEGIO DEI PENITENZIERI VATICANI
 PALAZZO DEL TRIBUNALE
 00120 CITTÀ DEL VATICANO
 (TEL. 698.3704)

3.

niale de auditu et visu circa la vita santa di Padre Kelemen, -fogli,
 dall'umile sottoscritto visti e studiati nell'autunno scorso.

L'effigie del Servo di Dio Diego Kelemen incisa in rame, nell'Archivio Generalizio a Roma, reperibile anche nella Biblioteca del Sacro Convento ad Assisi, già presentata a Papa Clemente XIII e diffusa da Roma nella Provincia Ungherese, -come lo attesta il protocollo della visita canonica del sepolcro del Servo di Dio l'11 ottobre 1776-, è un indizio della fama di santità.

Manifesto la nostra fiduciosa domanda di voler amare questa Causa storica tanto cara alla nostra Provincia, affinché per la misericordia Divina possa essere un valido pegno delle nostre religiose speranze.

Per tutto, quanto l'Ordine ha fatto e desidera fare ancora per la Provincia Ungherese, a nome dei Confratelli e mio proprio, evidenzio la più profonda e devota gratitudine.

fr. Raimondo Biagio Rákos

(fr. Raimondo Biagio Rákos)

delegato capitolare

33. Donald Kos, generális posztulátor levele VI. Pál pápához (1978. március 27)

COPIA

Roma, 27 marzo 1978

A Sua Santità

PAPA PAOLO VI

Città del Vaticano

BEATISSIMO PADRE,

il sottoscritto Postulatore Generale dell'Ordine dei Frati
Minori Conventuali, prostrato ai Piedi della Santità Vostra, chiede
umilmente di poter esporre quanto segue.

Tra i Servi di Dio che illustrarono il detto Ordine e si resero
benemeriti della Chiesa nel secolo XVIII con le loro esimie virtù e il
loro zelo apostolico, è meritamente annoverato il Servo di Dio DIEGO
KELEMEN, sacerdote professo, nato nell'agosto del 1683 nel paese di
Baksafalva (allora Principato di Transilvania), e morto a Miskolc (Ar-
chidiocesi di Eger-Agrien) in Ungheria il 28 aprile 1744, dopo aver
ricoperto per più anni l'ufficio di Ministro Provinciale di quella Pro-
vincia Minoritica e avere fruttuosamente perlustrato con la sua predica-
zione, nei 37 anni del suo fecondo e alacre ministero sacerdotale, gran
parte dell'Ungheria.

Il suo sepolcro, che si conserva nella cripta della Chiesa Minoritica
(O.F.M.Conv.) di Miskolc, è mèta anche oggi di numerosi fedeli che vi ac-
corrono a pregare, mentre la sua memoria è tuttora in benedizione in tutta
l'Ungheria e nei paesi limitrofi.

Allego alla presente un più dettagliato, se pur succinto, "curriculum
vitae" del Servo di Dio.

Mi preme intanto segnalare alla Santità Vostra che nella Curia
Arcivescovile di Eger fu celebrato a suo tempo, cioè negli anni 1774-1778,
dopo 30-34 anni dalla morte del Servo di Dio, un regolare Processo "super
non-cultu", del quale siamo in grado di esibire gli Atti.

Similmente dopo breve tempo, e cioè negli anni 1794-1798, venne istruito presso la Curia di Alba Iulia (Transilvania) un Processo "super fama virtutum et miraculorum Servi Dei", i cui Atti sono conservati presso la detta Curia.

Purtroppo, nonostante il crescente interesse dimostrato per la Causa in quei primi decenni, le avverse vicende che si succedettero, a cominciare dal "Giuseppinismo", e poi le guerre napoleoniche e relative soppressioni, hanno impedito di proseguirne con lo stesso ritmo la trattazione.

Peraltro il nome e la memoria del Servo di Dio sono rimasti sempre vivi nell'Ordine e in tutta la Chiesa d'Ungheria, come ne fanno fede i numerosi scritti che si sono susseguiti fino ai nostri giorni, e soprattutto la recente supplica al Santo Padre Paolo VI, a firma dell'Eminentissimo Cardinale László Lékai, Arcivescovo di Esztergom e Primate di Ungheria, in data 24 settembre 1977, a nome dell'intera Conferenza Episcopale Ungherese.

In detta supplica viene fatto rilevare, tra l'altro, che in tempi di grandi calamità che afflissero nella prima metà del secolo XVIII la nazione Ungherese, "P. DIDACUS KELEMEN (1683-1744) praeceptor eximius catholicae restorationis factus est, qui virtutibus eminebat, seipsum ut sacrificium in gloriam Dei offerebat, optimeque meruit de condendis ecclesiis, oratoriis, paroeciis, capellaniis, collegiis et scholis popularibus." Inoltre: "Tempore morbi contagiosi pestis et necessitatum angustiarumque communium pater erat populi succurrens miseris, in discordiis confessionum pacem ferebat; erat theologus bene doctus, quem protestantes ipsi quoque hominem sanctum habebant."

Lo stesso Eminentissimo Cardinale Primate, pertanto, dopo aver rilevato che la "fama sanctitatis" ed "exemplum heroicum" del Servo di Dio sono tuttora vivi nell'animo del clero e del popolo Ungherese, così conchiude la sua supplica:

"BEATISSIME PATER! Episcopi Hungariae, ut Pastores responsables Populi Dei in Hungaria, eam precem humillimam SANCTITATI VESTRAE exhibere audent, ut Processum Beatificationis Patris DIDACI KELEMEN, filii gentis nostrae sanctitate vitae eminentis, benignissime protegere dignetur, qui Processus ceterum iam saeculo XVIII inceptus, prae temporum tamen invidia pluries interruptus est."

Mi permetto aggiungere che eguale interessamento per la Causa del Padre KELEMEN è stato dimostrato dal compianto Cardinale Giuseppe Mindszenty.

In considerazione di ciò, l'Ordine dei Frati Minori Conventuali sentesi animato da viva fiducia, che la Causa del predetto Servo di Dio possa essere felicemente continuata. Nel frattempo la Postulazione Generale dell'Ordine si è premurata di raccogliere la documentazione che è disponibile per la Causa del Servo di Dio: si allega, per il momento, il fascicolo in copia fotostatica del Processo "super non-cultu", svoltosi presso la Curia di Eger negli anni 1774-1778.

Pertanto il sottoscritto Postulatore Generale, nell'umiliare alla Santità Vostra i desideri e i voti del Ministro Generale dei Frati Minori Conventuali e della regolare Provincia d'Ungheria, rivolge supplice istanza alla Santità Vostra per ottenere che la Causa del Servo di Dio DIEGO (al secolo; Samuele) KELEMEN, sacerdote professore dello stesso Ordine dei Frati Minori Conventuali, possa essere opportunamente avviata presso la Sacra Congregazione per le Cause dei Santi per la via storica.

Nella fiducia che la Santità Vostra vorrà benevolmente accogliere l'umile supplica, imploro l'Apostolica Benedizione.

Della Santità Vostra

l'umilissimo figlio,

P. Donald Kos, OFMConv.

P. Donald Kos, OFMConv.

Postulatore Generale

A L L E G A T I:

1. - "Curriculum vitae Servi Dei Didaci Kelemen, O.F.M.Conv."
2. - Effigie del Servo di Dio: incisione in rame nella serie dei Beati e Servi di Dio dell'Ordine dei Frati Minori Conventuali
3. - Copia fotostatica degli Atti del Processo "super non-cultu"

34. P. Kelemen Didák Recognitio ac translatio exuviarum S.D.P. Didaci Kelemen O.F.M.Conv Provinciae Hungariae – Commentarium Ordinis 1980

**Recognitio ac translatio exuviarum
S.D.P. Didaci Kelemen O.F.M.Conv. Provinciae Hungariae**

Miskolc die 27 augusti anno 1980

Servus Dei P. Didacus Kelemen, mense augusto anni 1683 in Transilvania natus, piissime in Domino plurimisque meritis cumulatus obiit in civitate Miskolc, die 28 apr. anni 1744; eiusque corpus tumulatum in crypta sepulchrali ecclesiae B.V.M. in Coelum Assumptae dicatae, quam ipse vivens construerat.

Sepulchrum S.D. distinguebatur ab illis aliorum fratrum defunctorum peculiari tantum inscriptione; fama enim eius sanctitatis omnibus perspicua erat.

Siquidem anno eodem P. Chrisostomus Hadvavny, eiusdem Provinciae alumnus, « honorabilius illustriusque tantum Patrem » exaltare cupiens, « sanctam eius vitam, et probitatem operum,... suae seraphicae posteritati » transmittere studuit, quas proinde in brevi biographia descripsit; in cuius exordio hanc vitae S.D. synthesim delineavit: «...quanta enim virtute excellens, religiosae observantiae custos, paupertatis amans, humilitatis magister extiterit, nihil propriis vigilans commodis, plurimum alienis, quam pro consiliis, quam strenuus et indefessus veritatis antesignanus, quam totus et integer, totum se et integrum suo conformaverit seraphico Patri, novit populus, novere magnates, immo tota novit Hungaria, quae omnibus hisce et maioribus virtutum ornamentis heroice insignem vidit... Virtutes enim eius sic patuerunt oculis omnium, ut invidi etiam hodie fateant, inimici confirment, amici deplorent ».

Sanctitatis fama eiusdem S.D. Didaci Kelemen crevit in dies, prout

luculenter patet: ex litteris quas Minister Provincialis Transilvaniae misit anno 1748, sive P. Caroli Antonio Calvi Ministro Generali Ordinis, sive P. Laurentio Ganganelli S. Inquisitionis Romanae Consultori; ex declarationibus Comitissae Clarae Karoly 1748, cuius familiae perillustris in Hungaria, S.D. Consiliarius spiritualis fuerat; ex « Decretis Definitorialis Congregationis ...in Conventu Bathoriensi... celebra-

Ecclesia in honorem B.V.M. in Caelum Assumptae a P. D. Kelemen aedificata in civitate Miskolc cum adnexis Conventu et Gimnasio

Pars interior eiusdem Ecclesiae

Rev.mi Delegatus Arch. Agrien., Rector Ecclesiae, Patres Postulator Gen. Vice Post. Causae, aliique OFMConv. coram Exuviis Servi Dei

Iidem coram nova aenea Urna in qua repositae sunt Exuviae Servi Dei

tae » in Hungaria a. 1766; ex effigie eiusdem Patris quam Postulator Generalis P. Seraphinus Pagni, in serie iconographica officiali Servorum Dei totius Ordinis recensuit, (annis 1756-1769).

Annis 1774-1776, Processus «super non cultu» apud Curiam Archiepiscopalem Agriensem (Eger) instruebatur quin tamen decreto finali clauderetur. Officio Postulatoris Causae fungebantur P. Alexander Sztanya ab a. 1774, P. Ludovicus Pal ab a. 1776, P. Bernardus Sartori, O.F.M.Conv. ab a. 1778.

Sequentibus deinde temporibus, sive sistemata politica Ecclesiae libertati adversa, sive bellici eventus, Causae prosecutioni obstiterunt, non autem fidelium pietati quia fidenter ac continuo ad intercessionem S.D., assiduis praecibus, recurrerant eiusque memoriam devote recolabant.

Itemque annis 1794-1798, Processus «super fama virtutum et miraculorum Servi Dei» instruebatur apud Curiam Archiepiscopalem Alba Julien (Alba Julia).

Tandem post conclusionem primi belli mundialis, anno 1927, nova biographia P. Kelemen descripta fuit a P. Aloisio Ciriaco Csák, qui sanctitatem atque apostolicam actuositatem S.D. ita illustravit ut eiusdem Beatificationis vota denuo suscitaret et efficaciter promoveret. Excellentissimi viri in auctoritate constituti pro Natione vel Regione atque praesertim Miskolcensis populus praecipue exaltationem S.D. exoptabat atque exuviarum eiusdem S.D. translationem ad digniorem sepulcrum expetebat.

His votis, annis 1936 et 1937 ad Ministrum Generalem Ordinis P. Bedam Hess transmissis, ipse Causam Beatificationis P. Kelemen promovendam eiusque exuviarum recognitionem ac translationem absolvendam retinuit. Qua de causa Postulator Generalis Ordinis P. Adalbertus Tópolinski Hungariam petivit et in Curia Archiepiscopali Agriensi questionem tractavit: dein tamen in Poloniam porrectus, ibi, pro dolor! occubuit (persecutione nazistarum grassante).

Tunc temporis in Polonia P. Maximilianus Kolbe, sanctitate vitae necnon apostolico ardore, Regnum Christi per Mariam diffundebat ac tuebatur, exempli sequens Servorum Dei suae seraphicae religionis inter quos P. Didacum Kelemen devote honorabat verbis et scriptis eius Causae beatificationis, anno 1938, peculiari voto fovens.

Anno 1938 P. Barnabas Konkolyi O.F.M.Conv., Documenta Causae Beatificationis S.D. ex originalibus quae in Curia Arch. Agriensi servantur, accurate transcripta et rite autenticata, ad Postulationem Generalem Ordinis transmisit. Anno vero 1941 novus Postulator Generalis P. Antonius Ricciardi ut Causa facilius expediri posset Vice-Postulatorem nominavit P. Ladislaum Ladanyi qui (Processum super

non cultu apud Curiam Agriensem anno 1942 concludendum petiit, eiusdemque Acta Romam transmisit).

Anno 1944 idem Postulator Generalis P. A. Ricciardi Vice-Postulatorem nominavit P. Antonium Kertész OMConv. qui declarationes fidelium circa gratias a Deo receptas per intercessionem S.D. colligendas curavit. Anno 1950 Minister Provincialis Hungariae P. Ladislaus Ladanyi, litteris ad Ministrum Generalem et ad Postulatorem Generalem missis, opportunitatem iterum exposuit curandi recognitionem exuviarum S.D. earumque translationem ex crypta sepulcrali in ecclesiam.

Anno 1973 P. Bonaventura Szendrey OFMConv. atque P. Raimundus Rakos OFMConv., utpote filii Provinciae Hungariae, distinctis tamen litteris ad Ministrum Generalem P. Vitalem Bommarco transmissis, invocaverunt prosecutionem Causae beatificationis S.D. P. Didaci Kelemen; quibus litteris accessit votum favorabile ac variis rationibus suffultum Postulatoris Generalis P. A. Ricciardi.

Ecclesia ipsa Hungarica insuper, votis praesertim Archiepiscoporum Strigoniensium (Esztergom) necnon Archiepiscoporum Agriensium, Causam Beatificationis S.D. Didaci Kelemen enixe promovit. Memoriae prorsus dignum habendum est votum praesbyterorum ex Dioecesi Agriensi, qui Nyírseg (Hungaria *nord-orientalis*) anno 1963 coadunati documentum redigerunt ad beatificationem S.D. invocandam.

Anno vero 1974 Em.mus Card. Mindzenty Joseph, Hungariae Primas, ex civitate Vindobonensi (Wien) litteras scripsit Ministro Generali ad Causam commendandam ac laudandam.

Sequenti anno 1975 Exc.mus Archiepiscopus Agriensis Joseph Bank litteras circulares ad praesbiteros dedit ut documenta ubique colligerent quae utilia essent ad Beatificationis Causam venerandi religiosi Didaci Kelemen; dein insuper relationem de statu eiusdem Causae Beatificationis transmisit ad Secretarium Conferentiae Episcopalis Hungariae, Exc.mus Joseph Cserhati, petens ut etiam Conferentia Episcopalis de Causa ageret atque, communi voto emisso, Litteras Postulatorias daret.

Interim alii etiam Episcopi Exc.mi Hungarici Litteras Postulatorias miserunt. Votum vero favorabile Conferentiae Episcopalis Hungariae emissum die 10 decembris eiusdem anni 1975, praeside Ex.mo Episcopo Calocen (Kalocsa) Joseph Iijas, statuit ut Beatificationem sancti religiosi tam noti in Hungaria superiore tamque actuosi in bonum populi, etiam Hungariae Episcopatus petat a S. Sede praeterquam Ordo Minoriticus.

Em.mus Card. Ladislaus Lekai, Archiepiscopus Stregonien anno 1976 propositum promovendi Causam Beatificationis P. Kelemen, sae-

pius data occasione manifestavit; anno vero 1977 quaestionem proposuit discutiendam Conferentiae Episcopali Hungaricae quae favorabile votum circa Beatificationis Causam confirmavit. Libellum supplicem deinde idem Em.mus Praesul nomine eiusdem Conferentiae Episcopis subscripsit et Summo Pontifici Paulo VI praesentavit, die 24 septembris in festo S. Gerardi Martyris.

Quae supplicatio — vita S.D. in contextu historico inscripta calamitatum quae prima dimidia parte saeculi XVIII Hungaricam nationem affligebant — sic merita eiusdem extollit:

« P. Didacus Kelemen (1683-1744) praeceptor eximius catholicae restorationis factus est, qui virtutibus eminebat, seipsum ut sacrificium in gloriam Dei offerebat, optimeque meruit de condendis ecclesiis, oratoriis, paroeciis, capellaniis, collegiis et scholis popularibus». Item: « Tempore morbi contagiosi pestis et necessitatum angustiarumque communium pater erat populi succurrens miseris, in discordiis confessionum pacem ferebat; erat theologus bene doctus, quem protestantes ipsi quoque hominem sanctum habebant ».

Denique « fama sanctitati » et « exemplum heroicum » S.D. adhuc sane vivere ac extare, apud Clerum populumque Hungaricum, agnoscuntur; qua de causa Em.mus Cardinalis Primas supplicationem sic concludit:

« Beatissime Pater! Episcopi Hungariae, ut Pastores responsables Populi Dei in Hungaria, eam precem humillimam *Sanctitati Vestrae* exhibere audent, ut Processum Beatificationis Patris *Didaci Kelemen*, filii gentis nostrae sanctitate vitae eminentis, benignissime protegere dignetur, qui Processus ceterum iam saeculo XVIII inceptus, prae temporum tamen invidia pluries interruptus est ».

Anno 1978 P. Donaldus Kos, Postulator Generalis pro tempore, collectis documentis in quantum possibile, supplicem Libellum Summo Pontifici porrexit, exhibitis etiam brevi conspectu biographico S.D. et exemplari Actorum Processus Agriensis « super non cultu », ut Causa Beatificationis eiusdem S.D. Introduceretur; insuper, eodem tempore, Vice-Postulatorem Causae constituit P. Raimundum Rakos OFMConv., Poenitentiarium Apostolicum pro lingua hungarica apud Basilicam Vaticanam S. Petri in Urbe.

P. R. Rakos, qui iam ab anno 1973 in colligendis documentis ad Introductionem Causae necessariis laudabili zelo adlaboraverat, atque anno 1975 Servi Dei amplam et laudatam biographiam conscripserat, in officio Vice-Postulatoris constitutus, copiam documentorum continuo auxit annis 1978-1979, et nunc ad redigendam Positionem historicam in Causa Beatificationis S.D., apud S.C. pro Causis Sanctorum alacriter collaborat.

Insuper anno 1979, ad optatam recognitionem ac translationem exuviarum S.D. obtinendam, de consensu Ministri Generalis Ordinis P. Vitalis Bommarco, necnon novo Postulatore Generali P. Ambrosio Sanna congratulante qui opportunitatem procedendi quamcunq; ad easdem absolvendas exposuit sive Archiepiscopo Agriensi, Ex.mo Ladislao Kadar, sive Rectori ecclesiae miskolcensis B.V.M. in Coelum Assumptae, Rev.mo Ernesto Kartal.

Ex.mus Archiepiscopus Agrien facultatem dein procedendi ad recognitionem ac translationem exuviarum S.D., a S. Congregatione expectavit, istis rationibus adductus: « Cum hisce etiam novissimis decenniis fama sanctitatis Servi Dei Didaci Kelemen aucta sit et, uti fertur, non pauci obtinentur, intercessione S.D. Didaci Kelemen, favores tum spirituales tum corporales, opportunum videtur ut, ad fidelium commodiorem accessum, ossa praefati Servi Dei collocentur in sepulcro distincto ab aliis confratribus Ordinis, in eadem ecclesia et in loco ad normam praescriptionum iuris canonici seligendo ».

Sacra Congregatio pro Causis Sanctorum, die 27 mensis aprilis anni 1979, per Litteras Em.mi Card. Conradi Bafile, Praefet: « ...attentis expositis peculiaribus adiunctis, benigne annuit pro gratia iuxta preces: servata tamen Promotoris Generalis Fidei Instructione »; quam Instructionem, eadem die, Rev.mus P. Caietanus Stano OFMConv., Promotor Generalis Fidei, subscripsit.

Rector deinde supradictae ecclesiae miskolcensis, pro sua erga Servum Dei devotione ac admiratione, necnon erga fideles pastoralis sollicitudine, novum sepulcrum extruendum curavit, apud cappellam S. Elisabeth dicatam, in eadem ecclesia, novam etiam urnam aeneam conficiendam ad exuvias Servi Dei digne servandas; ac earumdem recognitionem et translationem disposuit perficiendas die 27 augusti 1980, annuente Archiepiscopo Agriensi, qui ad id Delegatum nominavit Rev.mum Dr. Ludovicum Mézáros, Vicarium Generalem.

Praeparationem immediatam canonicae recognitionis ac translationis, insimul cum Rectore ecclesiae Erno Kartal curarunt etiam P. Ambrosius Sanna Postulator Generalis necnon P. Raimundus Rakos Vice-Postulator Causae, quibus in civitate Miskolc humanissima caritate adfuit in omnibus Ex.mus Episcopus Andreas Kovács, Auxiliarius Archiepiscopi Agriensis atque in Miskolc residens.

Statuto igitur die absoluta est recognitio exuviarum S.D. coram Rev.mo Ludovico Meszáros Vicario Generali Archiep. Agriensis praesentibus ab eoque Delegati, Officialibus ac Medicis deputatis, Rev.mo Erno Kartal cum aliquibus praesbyteris Dioecesis necnon ex O.F.M.Conv. Patres: Ambrosius Sanna, Raimundus Rakos, Carolus Maludi, Bonaventura Szandrey. Fragmenta ex variis partibus corporis S.D. quae in-

venta sunt, in urna aenea composita fuere ibique rogitum inclusum
pergameneae carta descriptum ac a Rev.mo Delegato, a supradictis
Officialibus, Medicis, presbyteris et Patribus OFMConv. subscriptum.

Urna vero, sigillis Curiae Archiepiscopalis obsignata in ecclesiam
illico translata est ibique in sepulcro noviter extracto reposita ac secure
recondita.

35. *Postulatio Generalis. Agrien. Canonizationis Servi Dei Didaci Kelemen (1683-1744)*
– *Commentarium Ordinis 1985.*

274

C) *Postulatio Generalis*

1. *Abellinensis Canonizationis Ven. Servi Dei Iosephi Mariae Cesa (1686-1744).*

Causa haec, de qua iam *Commentarium Ordinis* tractavit (1984, n. 2, pp. 198-205) occasione nacta recognitionis ac translationis exuviarum Servi Dei, suum iter proseguitur.

Causae promovendae plurimum favit nova biographia Servi Dei a P. G. Parisciani conscripta anno 1984, documentis historicis necnon processualibus suffulta, quaeque prodiit mense ianuario 1985 sub titulo: « P. Giuseppe Maria Cesa dei frati Minori conventuali apostolo dell'Irpinia e del Sannio ».

Die 1 aprilis 1985 Sacra Congregatio pro Causis Sanctorum, ad instantiam Postulatoris Generalis, Causam Venerabilis Servi Dei Iosephi Mariae Cesa commisit Rev.mo Relatori P. Kurt Peter Gumpel, S.J.

Die 31 aprilis eiusdem anni Postulator Generalis supplicem libellum Exc.mo Episcopo Abellinensi praesentavit a quo humiliter petiit ut servatis servandis recognoscendum atque authenticandum curet Processum Apostolicum super virtutibus Servi Dei in Curia Abellinensi annis 1758-61, eiusque transumptum Sacrae Congregationi pro Causis Sanctorum transmittat.

Interim Vice Postulator P. Antonius Maglione alia documenta Causae utilia reperire curat.

2. *Agrien. (Eger in Hungaria) Canonizationis Servi Dei Didaci Kelemen (1683-1744).*

De Causa Servi Dei P. Didaci Kelemen iam tractavit *Commentarium Ordinis* (1980, n. 4 pp. 349-357) occasione nacta recognitionis ac translationis exuviarum eiusdem Servi Dei in civitate Miskolc peractae die 27 augusti 1980. Cum autem subsequentibus annis ad Causam promovendam multum adlaboraverint Postulator Generalis ac Vice Postulator Causae P. Raimundus Rakos, Poenitentiarius Apostolicus pro lingua Hungarica apud Basilicam Vaticanam, quaedam nunc de hodierno statu Causae visum est illustrare praemissa Servi Dei brevi vitae synopsi.

Brevis Vitae Synopsis

Servus Dei Didacus Kelemen a. 1683 in pago Baksfalva, Sede Kézdi principatus Transilvaniae, de genere v.d. székely (siculicali) lingua, cultu et moribus populo Hungarico inhaerente, a parentibus anti-

quae nobilitatis natus, in sacramento Baptismatis nomen Samuelis accepit. Puer ac iuvenis optima indolis scholas primarias sub moderamine Fratrum Minorum Conventualium Kantae ad Kézdi-Vásárhely, humaniora autem in celeberrimo gymnasio Societatis Jesu Claudiopoli (Transilvaniae) diligenter perfecit. Exemplo vitae illorum religiosorum permotus eundem statum perfectionis amplecti constituit.

Profecto, virtutum studio et ferventi pietate in Deum flagrans, Ordinem Fratrum Minorum S. Francisci Conventualium (in Hungaria Minoritarum nomine simpliciter nuncupatorum) ingressus ad Conventum S. Ioannis Baptistae in urbe Eperjes (Fragopoli) in Hungaria septentrionali, die 19 Nov. 1702 in rituali vestitione nomen Didaci (Didák) adeptus est, et probationis tempore rite emenso, die 21 Nov. 1704 religiosam Professionem emisit.

Scientiis litterariis, philosophicis atque theologicis pie et assidue vacans, die 3 Iulii a. 1707 ad sacrum Presbyteratum evectus fuit. Supernaturalibus donis intellectus et pietatis luculenter ditatus, verbi Dei praedicationi impigro zelo et indefesso labore inter christianum populum sese impendit.

Ab a. 1710 guardianus Conventus ad Nagybánya (Rivuli Dominarum) deputatus, ipsum Conventum bellicis ac politicis calamitatibus eversum funditus restauravit, magnaque animi fortitudine ac prudentia direxit. Validum centrum missionarium ad superioris Tibisci (Tisza) regionem instituit, subinde plures civitates et oppida, missionario more, peragravit.

Salutis animarum zelo inflammatus, pater mitis et suavis, magister doctus — Laurea Magistrali consensu P. Ministri Generalis a. 1716 obtenta — et medicus promptus spiritualibus ac corporalibus vulneribus mederi satagebat. Peste afflictis ann. 1711 et 1718, atque in extrema egestate versantibus, suis ipse manibus mendicans, opem assidue ac peramanter praestabat.

In Cis- et Transtibiscanis regionibus Hungariae post tot tantasque calamitates, sive ex diuturna Turcarum dominatione, sive ob dissensiones politicas et religiosas subinde obortas, avitae catholicae Fidei restaurandae et civium classibus pacificandis strenue adlaboravit.

Ob intrepidam catholicae Fidei professionem ac defensionem haud semel a Calvinistis persecutiones et verbera hilari animo sustinuit, pro eorum conversione atque unione cum Romana Ecclesia enixe orans, alacriterque adlaborans.

Vir apostolicus vestigiis Seraphici Patris inhaerens, in recuperandis et restaurandis ecclesiis, sacellis et oratoriis aut ad Ordinem aut ad Dioeceses olim pertinentibus sedulo incubuit, nominatim in Nagybánya, Besztercze, Csenger, Gyarmat, Nyírbátor, Keseru, Tarcsa, Kerelószentpál,

Bakta, Szirmabesenyó. Sed et novis aedificandis ecclesiis in Kolozsvár, Szilágysomlyò, Marosvásárhely, Szeged, Miskolc et Pancsova operam dedit, vitamque religiosam in vastis territoriis Regni Hungariae renovare et promovere studuit.

Catholicae doctrinae puritate praedicatione et scriptis restaurata, liturgiae splendorem et Sacramentorum frequentem administrationem summo zelo promovit, pia exercitia late et efficaciter diffundendo, inde praesertim ab a. 1717, quo Minister Provincialis electus fuit.

In convertendis haereticis in dissitis etiam regionibus plurimum adlaboravit, Divino opitulante Spiritu, qui apostolicos eius labores uberri-
mis coronavit fructibus, uti relationes Ministri Provincialis P. Emerici Pál O.F.M.Conv., a. 1748 Romam missae luculenter testantur.

Vir zelantissimus in religiosae Provinciae restauratione pro viribus incubuit, eiusque in spiritualibus incrementa promovit, regulari disciplinae in conventibus restauratis vel funditus erectis sollerter advigilans.

Plures item etiam ecclesias in Hungaria et Transilvania ad optima-
mae artis rationem extruendas vel reficiendas curavit.

Iuventuti in catholica Religione informandae, apud plures Fratrum conventus collegia et convictus erexit.

Magnatibus quoque ac nobilibus familiis oraculo vivae vocis scriptisque consilio adstitit, eosdem in providis inceptis exstimulans, ardentissimus catholicae Fidei propugnator evasit.

Verbum Domini, sermonibus erudite ac pie elaboratis, quibusdam etiam typis mandatis, — quorum saltem novem eum absque ulla haesitatione auctorem fatentur, et alia quatuor vero validis criteriis litterariis ac doctrinalibus eidem iure adiudicata, — Patrum sententiis refer-
tis atque ad fidelium utilitatem et aedificationem optime accomodatis, indefesse praedicabat.

Triennio in officio Guardiani seu Superioris conventus in Nyírbátor impleto, a. 1723 Minister Provincialis iterum electus, — atque a Ministro Generali, « attentis indigentis illius nascentis Provinciae, ac merito et virtutibus » eius confirmatus —, annis autem 1726-1729 Guardianus Nyírbátoriensis conventus, deinde Miskolcziensis ab eo funditus erecti, etsi non semel aegritudine graviter laborans, zelum pro animarum salute non imminuit, ad Apostoli exemplum « omnibus omnia factus », praesertim egenis et infirmis, quorum sortem meliorem efficere haud levibus etiam sacrificiis constanter satagebat.

Tempore perniciosae pestis aa. 1738-1740, per universam Hungariam late grassantis, ab Agriensi Episcopo instanter rogatus, enixis percibus more suo humi prostratus a Domino impetravit atque obtinuit, ut civitates Eger et Miskolcz a saevissimo illo flagello praeservarentur.

Nec minore laude dignum, quod Christi caritate impulsus miseros constanter fovit et adiuvit, atque in liberandis concivibus in Turcarum captivitatem ductis sollertem et efficacem impendit operam.

Paupertatis, oboedientiae et castitatis virtutibus eminens necnon invicta animi fortitudine, in omnibus rerum adiunctis Divinae Providentiae fiducialiter inhaerebat, quem omnipotens Deus admirandis suae potentiae signis ornavit: ex.gr., cum incendium SS. Eucharistiae Sacramento manibus protenso sedavit, item cum quotidiani panis defectui in conventu, elevatis ad Deum precibus subvenit, aliisque admirandis signis.

Ab ipsis etiam adversariis, quos in Domino peramanter semper dilexit, magnam aestimationem utpote viri sancti adeptus est.

Vir equidem omni exceptione maior, vita integerrimus, regularis vitae fidelissimus observator, Regulae S. Patris Francisci et Constitutionum Ordinis eximius promotor; paupertatis cultor et custos sollicitus; pietatis speculum, rerum caelestium assiduus contemplator; orationi, vigiliis, ieiuniis aliisque corporis macerationibus iugiter addictus; humilitate, patientia, caelesti sapientia ac prudentia ceterisque virtutibus tam theologice quam moralibus in eximio immo et heroico gradu — uti tradunt — excellens; propterea apud Praelatos, Principes et Magnates Károlyi, Koháry, Barkóczy, Fáy aliosque, et universum populum Regni Hungariae summa aestimatione floruit.

Ad preces eius assiduas ac ferventes plura miracula seu caelestes favores a Deo referuntur accepta, prouti ex validis edocemur testimoniis et documentis.

Postquam ministerium provincialatus, commissariatibus generalis, et praesidis Capitulum Provincialium pluries laudabiliter absolvisset, necnon Primum et Tertium S. Francisci Ordinem optima moderatione promovisset, — uti confratres in eius vita et post eius mortem testabantur, et insignis tertiaria Comitissa Clara Károlyi, brevi post eius obitum descripsit —, meritis ac virtutibus praedives, Ecclesiae sacramentis devotissime susceptis, Miskolczini in conventu ab ipso fundato, anno aetatis 61°, religiosae vero professionis 40°, piissime in Domino, cum magna sanctitatis opinione, obdormivit die 28 Aprilis a. 1744.

Iter Causae

Processus ad inchoandam Causam Servi Dei inde ab eius morte desideratus, aliquot annos, ob adversa rerum adiuncta, retardatus fuit; anno autem 1774 P. Romanus Jakabfalvy O.F.M.Conv., Minister Provincialis Hungariae, supplici libello ad Agriensem Episcopum misso, Causam promovit atque obtinuit, ut Processus super non cultu mox instrueretur, quod dd. 9 Sept. - 11 Oct. a. 1776 peragebatur.

Itemque annis 1794-1798, Processus super fama sanctitatis et miraculorum Servi Dei Didaci Kelemen apud Curiam Archiepiscopalem Alba Julien. (Alba Julia) instruebatur. Sequentibus vero temporibus, sive sistemata politica Ecclesiae libertati adversa, sive bellici eventus Causae prosecutioni obstiterunt. Constanter autem perseveravit pietas fidelium erga Servum Dei P. Didaci Kelemen ita ut concluso primo bello mundiali eiusdem Servi Dei Causam Beatificationis denuo suscitaverit: in Ordine Fratrum Minorum Conventualium atque in Ecclesia Hungariae.

Etenim anno 1937 Minister Generalis Ordinis P. Beda Hess Causam Beatificationis P. Didaci Kelemen inter praecipuas ad Ordinis incrementum habendam ac pro viribus promovendam censuit. Anno autem 1941, apud Curiam Archiepiscopalem Agriensem antiquus Processus super non cultu conclusus fuit atque eiusdem Acta Romam transmissa.

Transactis deinde annis secundi belli mundialis ac immediate subsequentibus, Causae promovendae enixe operam dedit P. Raimundus Rakos ex Provincia Hungariae, qui iam ab anno 1973 favente Ministro Generali P. Vitale Bommarco in colligendis documentis Causae necessariis laudabili zelo adlaboravit, atque anno 1975 amplam et laudatam biographiam conscripsit.

Praestantem partem atque auctoritatem in Causa promovenda denique demonstrarunt Episcopi Hungariae, inter quos Em.mus Card. Ioseph Mindzenty Hungariae Primas, et Exc.mus Archiepiscopus Agriae dioecesis, Ioseph Bank. Conferentia insuper Episcoporum Hungariae votum favorabile dedit Anno 1975 ut communis Littera Postulatoria mitteretur Summo Pontifici ad obtinendam Beatificationem P. Didaci Kelemen. Quo voto anno 1977 confirmato, Em.mus Card. Ladislaus Lekai Archiepiscopus Stregonien atque Hungariae Primas, supplicem libellum ab omnibus Episcopis subscriptum Summo Pontifici Paulo VI praesentavit die 24 septembris.

Anno 1978 Postulator Generalis Ordinis P. Donald Kos supplicem libellum cum adnexis documentis in quantum possibile, Summo Pontifici porrexit ut Causa Beatificationis et Canonizationis Servi Dei Didaci Kelemen rite introduceretur. Causa denique concreta fuit Officio Historico S. Congregationis ut « Positio super virtutibus Servi Dei » ex officio concinnaretur. Ad quam « Positionem » concinnandam adlaborare studuit P. Raimundus Rakos Vice Postulator Causae nominatus. Ipse insuper ad optatam recognitionem ac translationem exuviarum Servi Dei peragendam praeliminaria quaeque rite disposuit, ac denique eiusdem recognitionis executioni die 27 augusti 1980 peractae insimul cum Postulatore Generali P. Ambrosio Sanna interfuit.

Anno 1981 Postulator Generalis scripta Servi Dei P. Kelemen

Servi Dei P. Didaci Kelemen sepulchrum

S. Congregationi porrexit insimul cum supplice libello ad obtinendam eorumdem scriptorum revisionem. Positio super scriptis eodem anno publicata fuit, cuius tamen discussio nondum peracta est apud S. Congregationem.

Anno 1984, ex concessione S. Congregationis ad instantiam Postulatoris Generalis, Excell.mus Episcopus Agriensis Ladislaus Kadar Processum instruxit super continuatione fama sanctitatis Servi Dei, cuius Transumptum Romam transmisit; eiusdem vero Decretum validitatis mox prodibit. Prosequitur nunc labor ad redigendam Positionem super virtutibus Servi Dei, iuxta *novas* leges pro Causis Sanctorum, sub immediata directione « Relatoris » a S. Congregatione designati idest Rev.mi

Domini Ioannis Papa; munus vero « Collaboratoris » Postulator generalis P. Piacentini concedidit.

Cum vero ad Causam ulterius promovendam oblationes desiderarentur pro expensis faciendis, Deo favente, Conferentia Ministrorum Provincialium Americae septentrionalis et Angliae (Conv. Franc. Conf. N.A.E.) laudabili zelo, stipem conferre statuit pro expensis sustinendis in Causa Canonizationis Servi Dei P. Didaci Kelemen. Eisdem Provinciis, dum grates ex corde rependimus, exoptamus ut, quae mirabilia Christi in fideli servo Dei recolere student, eiusdem intercessione, divinis semper muniantur auxiliis.

36. Lanfranco M. Serrini, generalis atyának levele Paskai László esztergomi érsekhez
(1989. november 12)

MINISTER GENERALIS
ORDINIS FRATRUM MINORUM CONVENTUALIUM
PIAZZA Ss. APOSTOLI, 51 - TEL. 0764178 - 0769710
00187 ROMA

PAX ET BONUM

PROT. N. 755/89

ROMA 12 novembre 1989.

Eminenza Reverendissima,

sono lieto della sia pur brevissima possibilità di incontro che abbiamo avuto prima della Concelebrazione a San Pietro. Ringrazio per le buone parole e per i sentimenti di fraternità espressi, che nascono anche dalla comune matrice francescana.

Non ho avuto la possibilità di dilungarmi per altri argomenti. Mi preme soprattutto comunicarle ufficialmente che, con il consenso del Definitorio generale, ho provveduto alla nomina all'ufficio di Ministro provinciale per la regolare Provincia di Santa Elisabetta in Ungheria, del P. LUIGI TOTH, nostro religioso.

Egli succede al benemerito P. Carlo Maludy che ha operato come possibile in questi lunghi anni difficili del dopoguerra.

Il Padre Toth, in ragione del suo ufficio, agirà in nome dell'Ordine per quanto ha attinenza alle relazioni all'interno della Chiesa e per gli atti civili secondo quanto potrà essere necessario nello sviluppo delle relazioni tra Chiesa e Stato, in ordine anche agli Ordini religiosi.

Non nascondo la speranza che il nostro Ordine possa riprendere il ruolo di servizio e di animazione assolto, con spirito francescano lungo i secoli, alimentando la fiamma che ha cercato di tener viva anche nelle ben note situazioni storiche recenti.

Nel nome di San Francesco e del ven. Diego KELEMEN, sentiamo di rinnovare l'adesione sincera e fattiva al futuro religioso dell'Ungheria, assicurando la preghiera e l'affetto dell'intero Ordine.

Gradisca, Eminenza, i sensi della più viva cordialità e fraternità francescana.

Della Emin. V. Rev. ma
aff. mo

Lanfranco M. Serrini
P. Lanfranco M. Serrini
ministro generale OFMConv.

A Sua Eminenza Rev. ma
Card. LÁSZLÓ PASKAI OFM
Arcivescovo di Esztergom
Lantu 2
H-1014 BUDAPEST
Magyarország

37. Lanfranco M. Serrini, generalis atyának levele Seregély István ergi érsekhez (1989. november 12)

PAX ET BONUM

MINISTER GENERALIS
ORDINIS FRATRUM MINORUM CONVENTUALIUM
PIAZZA Ss. APOSTOLI, 51 - TEL. 0704178 - 0789718
00187 ROMA

PROT. N. 756/89

ROMA 12 novembre 1989.

Eccellenza Reverendissima,

Le porgo ogni più vivo augurio di bene, con la rinnovata assicurazione della nostra comune preghiera per Lei e per la Sua Diocesi.

Con la presente desidero comunicarLe che, con il consenso del Definitorio generale, ho provveduto a nominare il P. Luigi TOTH, Ministro provinciale della nostra regolare Provincia religiosa Santa Elisabetta di UNGHERIA.

Il medesimo ha perciò l'incarico ufficiale per trattare quanto può avere attinenza per le relazioni tra l'Ordine e la Diocesi, oltre alla giurisdizione interna alla nostra Famiglia religiosa.

Colgo l'occasione per ricordare a Vostra Eccellenza quanto ho avuto modo di illustrarLe in una lettera precedente circa il nostro desiderio di poter rientrare in qualche nostro vecchio convento della Diocesi, con l'accentuazione verso quello di Miskolc per i tanti motivi che ci legano a quella città e per la presenza in esso delle spoglie del ven. Diego Kelemen, per il cui processo di Beatificazione l'Ordine si sta seriamente impegnando.

Lieto di quanto potrà aiutare il migliore sviluppo del bene della Chiesa e della Nazione, Le porgo ogni migliore augurio di bene.

Della Ecc.za V.Rev.ma
dev.mo

Lanfranco M. Serrini
P. Lanfranco M. Serrini
Ministro generale OFMConv.

Eccellenza Reverendissima
Mons. ISTVÁN SEREGÉLY
Arcivescovo di Eger
Széchenyi- u.1 - Pf 80
H-3301 EGER
Magyarország

38. Lanfranco M. Serrini, generalis atyának levele magyar provinciálshoz (1989. november 12)

PAX ET BONUM

MINISTER GENERALIS
ORDINIS FRATRUM MINORUM CONVENTUALIUM
PIAZZA Ss. APOSTOLI, 51 - TEL. 0704178 - 0780716
00187 ROMA

PROT. N. 754/89

ROMA 12 novembre 1989.

Carissimo Padre Luigi,

con la presente Ti invio il documento ufficiale della Tua Nomina a Ministro provinciale della Provincia di Santa Elisabetta in Ungheria. Con la medesima, Ti comunico che come Assistenti della Provincia sono stati eletti il P. Carlo MALUDY, quale Vicario, e il P. Giovanni HORVATH, come Definitore.

Nella nuova speranza che si apre per la cara Nazione Ungherese, è opportuno che anche il nostro Ordine possa avviarsi verso una migliore organizzazione e presentarsi con una sua ufficialità nella vita della Chiesa in Ungheria.

Provvedo, contemporaneamente, a comunicare questa Nomina al Primate di Ungheria, e all'Arcivescovo di Eger, affinché Ti sia possibile avviare i contatti necessari a nome dell'Ordine e rispondere anche giuridicamente quando si presenta la necessità.

Tuo tramite, porgo al P. Carlo Maludy, un fraterno affettuoso ringraziamento per quanto ha fatto in questi lunghi anni per tenere in vita, assieme ai pochi confratelli, la realtà della nostra Famiglia dei Frati Minori Conventuali in Ungheria. I sacrifici realizzati sono andati senz'altro a bene della Chiesa e del Messaggio Francescano, tenuto vivo nel corso degli anni.

San Francesco benedirà ciascuno di Voi e vi terrà uniti per preparare il futuro, con fiducia e con spirito veramente ecclesiale.

Spero vivamente che, con la collaborazione di ognuno, sarà possibile ritrovare alcune posizioni tradizionali del nostro Ordine in Ungheria. L'auspicio iniziale, come comunicato a Mons. Arcivescovo va verso Miskolc, dove ci legano tanti ricordi e dove è sepolto il venerato confratello Diego KELEMEN, per la cui Causa di Beatificazione l'Ordine sta operando con impegno.

Affido a Te e ai confratelli il compito di rinvigorire la vita religiosa francescana, sfruttando ogni possibilità per ritrovare la vita comunitaria e per avviare alla vita francescana giovani che si sentano attratti dall'Ideale di S. Francesco. Noi aiuteremo con la preghiera e con quanto necessario per concretizzare questo comune desiderio.

San Francesco Vi benedica tutti e Vi conforti e Vi dia la Sua Pace.

Molto Rev.do Padre
P. LUIGI TOTH

aff. mo
Lanfranco M. Serrini
P. Lanfranco M. Serrini
ministro generale

39. Tóth Alajos, provinciális atyának levele generálishoz (1989. december 8)

Miskolc, il giorno della Solennità
della Immacolata 1989.

Reverendissimo Ministro Generale,

Carissimo Padre,

Ho ricevuto le nomine, cioè la mia e quella di Carlo Maludy e di Giovanni Horváth. Tutti i due sono già informati per me inviando per ciascuno una lettera. P. Carlo è stato in ospedale (di nuovo) con la sua malattia di diabete, ma adesso già sta meglio.

Insieme con riverenza e qualche angoscia interna ringrazio la fiducia verso di me, che veramente non ho né meritato, né aspettato. Io sono stato contando solo che forse sarei nominato (per esempio) a un segretario della provincia o simile per poter giuridicamente prendere e tenere i contatti necessari nel foro chiesale o statale. Ma così, al contrario, questa nomina fu una sorpresa, che significa a me nuovi impegni, cioè: organizzare la nostra vita francescana in comunità, e iniziare nuove vie, fare germogliare nuovi vocazioni, giovani pronti a camminare sulle orme di Padre nostro Serafino.

Volentieri comincio questo lavoro, e spero, che nell'anno seguente (al meno d'estate) potrò continuare già in Miskolc nella nostra casa conventuale sui basi vecchi, qualche nuovo iniziando, con aiuto di Venerabile Diego nostro.

Credo, che tutto questo servirà anche al mio rinnovamento spirituale, perché finora la mia testimonianza francescana non era abbastanza profonda per guidare una famiglia del Santo Poverello. Ho bisogno di molta preghiera.

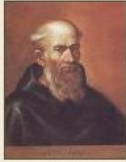
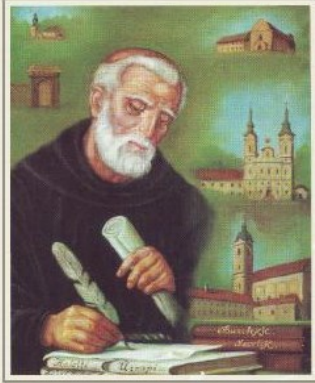
Adesso sto scrivendo questa lettera giacendo sul letto del ospedale in Miskolc, perché secondo la mia caducità glissando sul ghiaccio ho sofferto una rottura del mio piede destro. Fu sottoposto a una operazione chirurgica. Ma ora già anch'io ^{sto} meglio e nella settimana prossima potrò tornare a casa e anche funzionare nella chiesa di Felsőzsolca, ma, almeno per un mese a me non sarà possibile viaggiare. Così tengo il contatto con i nostri frati soltanto in corrispondenza. Pregando la benedizione della nostra (anche odierna Mediatrix) Immacolata Vergine, con pace e bene

affezionatissimo e umilissimo

Buon Natale e felice Capo d'Anno!

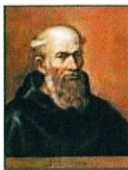
Fr. Luigi Tóth
min. prov. in Ungheria

40. „Veritatem facere in caritate” konferencia meghívója (2008. április 17-18)

<p>AZ ESEMÉNY VÉDNÖKEI:</p> <p>DR. TERNYÁK CSABA EGRI ÉRSEK NÉMETH LÁSZLÓ SVD A MAGYAR KATOLIKUS PÜSPÖKI KONFERENCIA TITKÁRA DR. SURJÁN LÁSZLÓ A KDNP AELNÖKE, AZ EURÓPAI PARLAMENT KÉPVISELŐJE DR. ÓDOR FERENC A B.-A.-Z. MEGYEI KÖZGYŰLÉS ELNÖKE</p> <p>„MLTSGOS HÁZÁHOZ TARTOZANDÓ ŰRI COMPÁNIÁJÁVAL NAGYSÁGODAT ALÁZATOSON INVITÁLOM S KÉREM IS, HOGY AZON SZ. NAPOT [...] NAGYOBB AJTATOSSÁGNAK OKÁÉRT MAGA MLTSGOS PRAESENTIJÁVAL CONDECORÁLNI MÉLTÓZTASSÉK.” (FR. DIDACUS KELEMEN)</p> <p style="text-align: center;">KD</p>	 <p>A KONFERENCIA HELYSZÍNE: MTA MISKOLCI TERÜLETI BIZOTTSÁGA DÍSZTERME (MISKOLC, ERZSÉBET TÉR 3.)</p> <p>RENDEZŐK: MISKOLCI EGYETEM, MAGYAR NYELV- ÉS IRODALOMTUDOMÁNYI INTÉZET MTA MISKOLCI TERÜLETI BIZOTTSÁGA NYELV- ÉS IRODALOMTUDOMÁNYI SZAKBIZOTTSÁG MINORITA RENDTARTOMÁNY</p> <p>A KONFERENCIA KURÁTORA: DOBOS MARIANNE MUNKATÁRS: TASI RÉKA</p> <p>ELÉRHETŐSÉG: 06 70 506-8802 DIDAK_KONF@FREEEMAIL.HU</p> <p style="text-align: center;">KD</p>	<p>VERITATEM FACERE IN CARITATE</p> <p>KELEMEN DIDÁK CSODÁS ÉLETE ÉS MŰKÖDÉSE</p> <p>KONFERENCIA MISKOLC, 2008. ÁPRILIS 17–18.</p>
---	---	--

<p style="text-align: center;">A konferencia programja</p>		
<p style="text-align: center;">2008. április 17. csütörtök</p>		
<p>9:30–10:30 – Előadók regisztrálása 10:30–11:00 – A konferenciát a védnökök köszöntik 11:00–12:40 – I. ülészak Elnök: Kecskeméti Gábor Boda László: <i>Ki a boldog, ki a szent?</i> Fülöp Ákos: <i>Az Isten küldörs szentjénostobogárnak: P. Kelemen Didák minorita szerzetes nyomában</i> Fr. Bogdan Adamczyk OFMConv: <i>Az olár teológiája P. Kelemen Didák miskolci beszédeinek fényében</i> Dobos Marianne: <i>Dinamizis, azaz a Szeretes „hatalom nélküli” hatalma Kelemen Didák aya életében</i> Fr. Varga Imre Kapisztrán OFM: <i>Szent Ferenc Porziuncula-élménye</i></p>	<p>16:30–18:10 – III. ülészak Elnök: Borsodi Csaba Szatlóczykyné Gajdóczi Zsuzsanna: <i>„Pax et bonum.” A szó és tevékenisége: A Logosz-Ember – Kelemen Didák P. emlékére</i> Siposné Majtényi Andrea: <i>Kelemen Didák, azaz ne mond, tedd!</i> Fr. Kiss István Didák OFM: <i>Kelemen Didák ferencesége</i> Lubinszki Mária: <i>A „jóság fenomenológiája” – reflexiók Kelemen Didák munkásságához</i> Felszeghi Sára: <i>„... ő fölkereste a haj fészkeit...” (Kelemen Didák a pestis idején)</i></p>	<p>10:40–12:20 – V. ülészak Elnök: Bosák Nándor püspök Borsodi Csaba: <i>A magyarországi ferenceség történetének forrásanyaga (Levéltári iratgyűjtemések)</i> Csavar Tibor: <i>Hogyan él Didák aya emléke szülőföldjén?</i> Horváth János: <i>Minoriták Nyírbátorban és Kelemen Didák</i> Rutkai-Orós Enikő: <i>Kelemen Didák és a pestis</i> Németh Gergely: <i>A Fráter György Katolikus Gimnázium története</i></p>
<p>12:40–14:20 – Ebéd</p> <p>14:20–16:00 – II. ülészak Elnök: Tüskés Gábor Tasi Réka: <i>Az affektusok reorihája és Kelemen Didák prédikációi</i> Maczkák Ibolya: <i>Űrnap ianítások (Kelemen Didák prédikációi az Oláriszensegről)</i> Kecskeméti Gábor: <i>Resteneses ualóó szempillanás</i> Kernács Dorottya: <i>Kelemen Didák műveinek helye a jessuista könyvtáradsban</i> Kilián István: <i>A minorita színjáték a 18. században</i></p>	<p>7:00 – szentmise a Minorita templomban</p> <p>8:30–10:10 – IV. ülészak Elnök: Pál József Horváth Zita: <i>Magyarország Kelemen Didák korában</i> Fazekas Csaba: <i>Felekezeti arányváltozások a 18. századi Magyarországon</i> Gyulai Éva: <i>Kelemen Didák és a Károlyiak</i> O. Kovács József: <i>Az erőszak történelmi tapasztalata</i> Csiki Tamás: <i>Mitoszteretés – történelmi módra: Takáts Sándor és Ballagi Aladár Kelemen Didák képe</i></p>	<p>12:20–13:30 – Ebéd</p> <p>13:30-tól – VI. ülészak Elnök: Fazekas Csaba Pál József: <i>Témák, motívumok, módszerek Kelemen Didák Buza fejek című prédikációgyűjteményében</i> Fr. Kálmán Peregrin OFM: <i>A katolikus fővári eszmény megjelenése Károlyi Sándor szerzetesi beszédeiben</i> Merce István: <i>A Pázmány-szövegek egyik felhasználási lehetősége Kelemen Didák és Bernárd Pál munkáiban – Helmezi Komoróczy István és Szathmári Puksi Mihály viája Pázmány Péterrel (?)</i> Szigeti Jenő: <i>Imádságos könyvek – ponyvín</i> Halász Krisztina: <i>„... valamit ember az isteni szolgálatban cselekszik...” Közéletiek Pázmány Péter és Kelemen Didák argumentációs készségeinek bemutatásához</i></p> <p>Zárszó: Pátkó Gyula, rektor, ME Fazekas Csaba, dékán, ME BTK Kabdebó Lóránt, elnök, MTA Miskolci Területi Bizottsága Nyelv- és Irodalomtudományi Szakbizottság</p>
<p>16:00–16:30 – Szünet</p>	<p>10:10–10:40 – szünet</p>	

41. „Szegények mindig lesznek veletek” konferencia meghívója (2009. május 4-5)

A konferencia helyszíne

MTA Miskolci Területi Bizottság
díszterme (Miskolc, Erzsébet tér 3.)

Rendezők

Miskolci Egyetem Szociológiai Intézet,
MTA Miskolci Területi Bizottsága
Társadalomelméleti Szakbizottságának
Szociológiai Munkabizottsága,
Ferencs Testvérek (OFM, OFM.Conc.),
Pápai Missziós Művek

A konferencia kurátora

DOBOS Marianne

Elérhetősége
06 70 506-8802
06 20 980-6243

Dobosmarianne@gmail.com
tothkinga@index.hu

Az esemény védnökei és támogatói

LEZSÁK Sándor, az Országgyűlés alelnöke
Dr. SURJÁN László, a KDNP alelnöke, az
Európai Parlament képviselője
POKORNI Zoltán, polgármester,
országgyűlési képviselő
Dr. ÓDOR Ferenc, B.-A.-Z. m. Közgyűlés elnöke
Dr. CSIHA Judit, országgyűlési képviselő
SZABÓ György, az Észak-Magyarországi
Regionális Fejlesztési Tanács elnöke

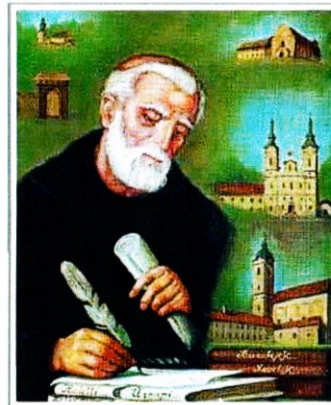
Dr. TERNYÁK Csaba, egri érsek
Dr. KOCSIS Fülöp, görög katolikus püspök
CSOMÓS József, református püspök
SZEBIK Imre, ny. evangélikus püspök, a Magyar
Egyházak Ökumenikus Tanácsának elnöke
Dr. BOLYKI János, református teológus
professzor, az ME tiszteletbeli doktora
MÉSZÁROS Kálmán, a Magyarországi Baptista
Egyház országos elnöke
CSERNÁK István, a Magyarországi Metodista
Egyház szuperintendense

„Mtszgos házhoz tartozandó úri
compániájával Nagyságodat alázatosan
invitálom, s kérem is, hogy azon sz. napot
[...] nagyobb ájtatosságnak okáért maga
Mtszgos praesentijával condecorálni
méltóztassék.”

(Fr. Didacus Kelemen)

**„SZEGÉNYEK MINDIG
LESZNEK VELETEK”**

Nemzetközi konferencia a szegénységről
Kelemen Didák atya tiszteletére, halálának
265. évfordulója alkalmából

Miskolc, 2009. május 4-5.

Az esemény fővédnöke

ERDŐ Péter bíboros, prímás,
esztergom-budapesti érsek

**A KONFERENCIA PROGRAMJA
2009. május 4. hétfő**

9³⁰-10³⁰ – A konferenciát a védnökök köszöntik
10³⁰-13⁰⁰ – I. Ülésszak

Elnök: Szabó-Tóth Kinga (ME intézetigazgató,
egyetemi docens)

Vukovich Gabriella (DEMO-STAT Társ.tud. Dem
Stat. Szakértő Iroda, igazgató)

*Kik a szegények és hányan vannak a statisztikai
adatok szerint?*

Besenyei Lajos (ME egyetemi tanár, emeritus rektor)
A szegénység mint világprobléma

11³⁰-14⁰⁰ Kávészünet

Gyulai Éva (ME intézetigazgató, egyetemi docens)
*Szegények és legszegényebbek Miskolcon a
középkor végén és korai újkorban (Adalékok a
mezővárosi szellérség és az ispotályok
kérdéséhez)*

Horváth Zita (ME egyetemi adjunktus)

Parasztság – szegénység?
Bódy Zsombor (ME egyetemi adjunktus)
*A társadalombiztosítás intézményrendszer
szociális feszültségek, gazdasági kényszerek és
politikai szempontok szorításában.
Társadalombiztosítás a világválságban 1929-
1933 között*

Vita

13⁰⁰-13⁴⁵ Ebédészünet

13⁴⁵-15³⁰ – II. Ülésszak

Elnök: Besenyei Lajos (ME egy. tanár, emeritus rektor)
Utasi Ágnes (SZTE egyetemi tanár)

Társadalmi szolidaritás és szegénység

Pankucsi Márta (ME főiskolai docens)

Szegények reménytelensége és reményei

Szabó-Tóth Kinga (ME intézetigazgató, egy. docens)
A szegénységből való kitörés lehetőségei

Janky Béla (BME egyetemi docens)

*Kisebbség-többség konfliktus és a szociális
rendszer átalakulása: Az Észak-amerikai
tapasztalatok*

Vita

15³⁰-15⁴⁰ Kávészünet

15⁴⁰-17³⁰ – III. Ülésszak

Elnök: Besenyei Lajos (ME egy. tanár, emeritus rektor)
Mihályi Helga (ME egyetemi adjunktus)

*A szegénység tendenciái az elmúlt 20 évben
B.-A.-Z. - megyében*

Jász Krisztina (MTA, RKK, tudományos munkatárs)

*A társadalmi kirekesztődés-problematika
területi kutatói szemmel*

G. Fekete Éva (ME egyetemi docens)

Aprófalvas térségek fejlesztésének lehetőségei

Nemes Gusztáv (MTA, KTI, tudományos munkatárs)
*„Az első lépés a legnehezebb” -
szociális gazdaság, önszerveződés, vidékfejlesztés
és a vidéki szegények*

Gyukits György (ME egyetemi adjunktus)

Egészségfejlesztés a szegényegyedekben

Vita

18³⁰ Tazéi imaóra Kelemen Didák sírjánál

19⁰⁰ Fogadás a Minorita Templom Hittantermében

2008. május 5. kedd

9³⁰-13⁰⁰ – I. Ülésszak

Elnök: Bosák Nándor (püspök)

Csóky Károly SJ

Aki megvilágosítja életünket.

Kortársunk Hurtado Szent Albert

Lacatusu Stefan (Ofm.Conv.)

Isten a szegénységben nyilatkoztatja ki magát

Székely András (SOTE, Magatartástudományi Intézet
munkatársa)

A vallásosság és a család szerepe az

egészségmegőrzésben és életminőségben

10³⁰-10⁴⁰ Kávészünet

P. Dr. Avin Kunnekadan Svd (verbita szerzetes, az
Indiai vallás és filozófia doktora)

Evangelizáció és az elesettek felkarolása

Magyarországon

P. Sebastian Madassery Svd (a Pápai Missziós Művek
országos igazgatója)

Európai kereszténység Indiai szemmel

Máthé Gábor (KRE egyetemi tanár)

*Szegénység – szociális igazgatás a polgári
Magyarországon*

Tóth Ágnes (szociálpolitikus)

*Ábrándok és valóság a magyar
szociálpolitikában a két világháború között*

Dobos Marianne

Az egészen összetört alabástrom edény

Vita

13⁰⁰-13⁴⁵ Ebédészünet

13⁴⁵-15³⁰ – II. Ülésszak

Elnök: Kocsis Fülöp (püspök)

Sejk Dr. Abdel Rahman Mihálffy (A Magyar Iszlám
Közösség alapítója)

Pénzisten világa

Tapolyai Mihály (pszichiáter-, teológus professzor)

A megmaradás esélyei

Szigeti Jenő (ME emeritus professzor)

Mire van szüksége egy szegény embernek?

*A szegénység problémája bibliai és etikai
szempontból*

Lubinszki Mária (ME egyetemi adjunktus)

*Megoldási stratégiák a szegénység mint krízis
esetén*

Vita

15³⁰-15⁴⁰ Kávészünet

15⁴⁰-17³⁰ – III. Ülésszak

Elnök: Kabdebó Lóránt (ME emeritus professzor)

Dunai Mónika (ME doktorandusz, önkorm. képviselő)

A város peremén.

Szegénységpolitika Rákosmentén

Szirbik Gabriella (ME egyetemi tanárség)

*„Ha a szegényeink szenvedését nem a
természet törvényei okozzák, hanem a mi
intézményeink, nagy a mi bűnünk.”*

Zárug Péter Farkas (ME egyetemi adjunktus)

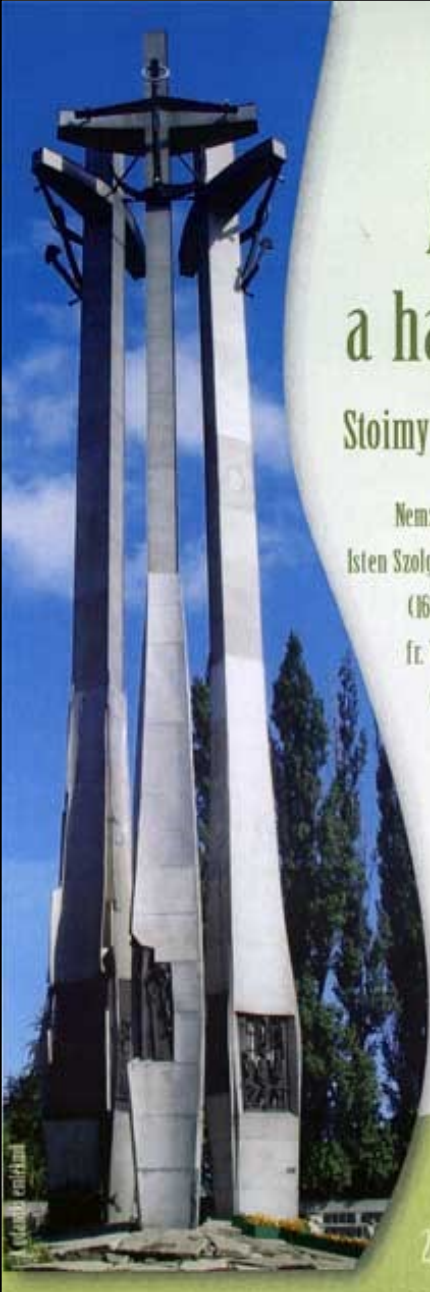
Szabadság, szegénység, demokrácia

Vita

A konferenciát zárja

Patkó Gyula, az ME rektora
Fazekas Csaba, az ME BTK dékánja

42. „Állunk a határon” konferencia meghívója (2010. április 27)

**Állunk
a határon**
Stoimy na granicy

Nemzetközi konferencia
Isten Szolgája Kelemen Didák
(1683–1744. IV. 28.) és
Fr. Wojciech Topoliński
(1885. IV. 23–1939?)
tiszteletére

Rákoshegy,
2010. április 27.

A Rákoshegyi Községi Ház
tisztelettel és szeretettel meghívja Önt
az Isten Szolgája Kelemen Didák (1683–1744. IV. 28.) és
Fr. Wojciech Topoliński (1885. IV. 23–1939?)
tiszteletére rendezett,
2010. április 27-én, kedden tartandó

Állunk a határon
címmű konferenciára
a Rákoshegyi Baptista Imaházba

„Milsqos házhoz tartozandó úri compániájával Nagyságodat
alázatosan invitálom, s kérem is, hogy azon sz. napot (...)
nagyobb ájtatosságnak okáért maga
Milsqos praesentiájával condecorálni méltóztatssék.”
(Fr. Didacus Kelemen)

10.00 A védnőkök köszöntik a konferenciát

10.30 I. ülészak

- Elnök: Kiss-Rigó László Szeged-csanádi megyéspüspök

Szombath Attila, a PPKE BTK oktatója: A másik emberért való
áldozathozatal értelem – néhány filozófiai értelmezés

Fr. Bogdan Adamczyk OFMConv: Isten Szolgája P. Kelemen Didák hite
és tevékeny szeretete korában a történelmi Magyarországon

Dobos Marianne író: Beilleszthető-e fr. Wojciech Topoliński „A feladatot
teljesíttem” mártírhalála a vatikáni államtitkárság második
világháború alatti egyházpolitikájá?

Kapronczay Károly történész, címzetes egyetemi tanár (Semmelweis
Egyetem): A lengyel katolikus egyház szerepe magyarföldön

Katona Tamás történész: Kárpátaljai honvédek halála Bialkában

Dombóvári Antal helytörténész: Lengyel menekültek Rákoscsabán

Az ülészak végén a konferenciához kapcsolódó kiállítás megtekintése
a Rákoshegyi Közösségi Házban

Az ebédszünetben: **KOSZORÚZÁS**

a rákoscsabai Szent Flórián Katolikus Kőr előtti lengyel emlékműnél

15.00 II. ülészak

- Elnök: Balogh Zoltán, az Országgyűlés emberi jogi bizottságának elnöke

Kovács István történész, polonista: Az 1944-es varsói felkelés és 1956 őszének
magyar szabadságharcra, vagy a cserbenhagyottság kínosságára

Konrad Sutaszki költő: A barátság háború utáni időszaka

Kalász Márton költő: Személyesen Zbigniew Herbertől

17.00 - Herencsár Viktória cimbalomművész és

Horváth Anita begedüsművész zenei blokkja

18.00 A konferencia zárásaként

ünnepi szentmise

a Lászeux-i Szent Teréz-templomban (Szent István tér)

Bemutató: Bíró László, tárbori püspök

A rendezvény kurátora:

Dobos Marianne

író

Elérhetőség: (06-70) 506-8802

E-mail: dobosmarianne@gmail.com

A konferencia szervezője:

Dunai Mónika

Rákosmente Önkormányzatának kulturális tanácsnoka

Rákoshegyi Közösségi Ház

Budapest XVII. Podmaniczky Zsuzsanna utca 3. Telefon: 256-3394

A konferencia védnökei:

Surján László,

a KDNP alelnöke, az Európai Parlament képviselője

Pokorni Zoltán,

Hegyvidék polgármestere, országgyűlési képviselő

Ódor Ferenc,

a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kögyűlés elnöke

Riz Levente,

Rákosmente polgármestere

Madassery Benyin,

a Pápai Mészáros Művek prefektusa

Német László,

nagybicskerki püspök

Bosák Nándor,

Debreccen-nyíregyházi megyéspüspök

Bíró László,

tárbori püspök

Kocsis Fülöp,

hajdúbögrói megyéspüspök, a Miskolci Apostoli Exarchátus apostoli kormányzója

Szebik Imre,

ny. evangélikus püspök, a Magyar Egyházak Ökumenikus Tanácsának elnöke

Bolyki János,

református teológus professzor, a Miskolci Egyetem tiszteletbeli doktora

Mészáros Kálmán,

a Magyarországi Baptista Egyház országos elnöke

Csernák István,

a Magyarországi Metodista Egyház szuperintendense

Belvezető

Rákoshegyi Baptista Imaház

Budapest XVII. Podmaniczky Zsuzsanna utca 6.

Támogatók

Budapest Főváros XVII. kerületi Rákosmente Önkormányzata
(Riz Levente polgármester, Surján Zoltán, Dunai Mónika, Fegyverház önkormányzati képviselő)

Rákoshegyi Baptista Gyülekezet

Rákoshegyi Katolikus Egyházközség

43. A „mély szegénység” konferencia meghívója (2010. július 20)

A konferencia helyszíne

**Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei
Önkormányzat Hivatalának díszterme
(Miskolc, Városház tér 1.)**

Rendezők

Kiss Edina Veronika

B-A-Z Megyei Önkormányzat főtanácsosa
kissedina@baz.hu

Szabó-Tóth Kinga

Miskolci Egyetem, BTK, Szociológiai Intézet

igazgatója

Tóth Péter

Miskolci Egyetem, BTK, Roma Kutató Központ
vezetője

A konferencia kurátora

Dobos Marianne

elérhetősége:

06 70 506-8802

dobosmarianne@gmail.com

Az esemény védnökei és támogatói

HOFFMANN Rózsa, oktatási államtitkár
SURJÁN László, európai parlamenti képviselő
POKORNI Zoltán, polgármester, országgyűlési
képviselet

ÓDOR Ferenc, B.-A.-Z. m. Közgyűlés elnöke,
országgyűlési képviselő

SIMON L. László, író, szerkesztő, az
Országgyűlés kulturális és sajtóbizottságának
elnöke

MADASSERY Benvin, a Pápai Missziós Művek
prefektusa

SZÉKELY János, esztergom-budapesti
segédpüspök, MKPK cigánypasztorációs
bizottságának elnöke

BOSÁK Nándor Debrecen – nyíregyházi
megyéspüspök

KOCSIS Fülöp, görög katolikus püspök

CSOMÓS József, református püspök

SZEBIK Imre, ny. evangélikus püspök, a Magyar
Egyházak Ökumenikus Tanácsának elnöke

BOLYKI János, református teológus professzor,
az ME tiszteletbeli doktora

MÉSZÁROS Kálmán, a Magyarországi Baptista
Egyház országos elnöke

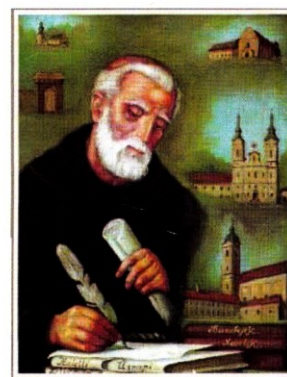
CSERNÁK István, a Magyarországi Metodista
Egyház szuperintendense

*„Mltsgos házhoz tartozandó úri
compániájával Nagyságodat alázatosan
invitálom, s kérem is, hogy azon sz. napot
[...] nagyobb ájtatosságnak okéért maga
Mltsgos praesentiájával condecorálni
méltóztassék.”*

(Fr. Didacus Kelemen)

MEGHÍVÓ**„SZEGÉNYEK MINDIG
LESZNEK VELETEK” II.**

Nemzetközi konferencia
Isten Szolgája Fr. Kelemen Didák és
Fr. Wojciech Topoliński tiszteletére

Miskolc, 2010. július 20.

**SZEGÉNYSÉG
A KISEBBSÉGI LÉTBEN****A KONFERENCIA PROGRAMJA
2010. JÚLIUS 20. Kedd**

9³⁰-10⁰⁰ - A konferenciát a védnökök
köszöntik

10⁰⁰-13⁰⁰ - I. Ülésszak

Elnök: Lehel László, Magyar
Ökumenikus Segélyszervezet igazgatója

Dobos Marianne, író: „Amit egynek a
legkisebbek közül...”

Barnóczki Anita, Tiszáninneni
Református Egyházkerület cigány missziói
lelkipásztora:

*Esélyt adunk program - Egyház lehetőségei a
hátrányos helyzetű közösségek életében*

Szabó-Tóth Kinga, ME, BTK,
Szociológia Intézet, egyetemi docens:
*A szegénységből való kitörés lehetőségei -
Roma életutak*

Szászi Zoltán, újságíró: „Aki szegény,
az a legszegényebb” - A gömri cigányság a
rendszerátalakítás után

Takács Géza, tanár, író: *Kiútkeresők -
Jelenetek az integrációról*

Handó Péter, antropológus, író:
*Telep - település, a kiszolgáltatottság fokai
egy falu mindennapjain belül*

Rostás Farkas György, újságíró,
költő, a Cigány Tudományos és Művészeti
Társaság elnöke:
*A cigányság története, Indiától hazáig
(történelmi időutazás)*

13⁰⁰-14⁰⁰ Ebédszünet**14⁰⁰-18³⁰ - II. Ülésszak**

Elnök: Balog Zoltán, társadalmi
felzárkóztatásért felelős államtitkár

Boros Bánk Levente, politológus:
„Munka, otthon, család, egészség és rend
lesznek közös jövőnk tartóoszlopai”

Dudás Péter, B-A-Z Megyei Rendőr-
főkapitányság, Bűnmegelőzési Osztály
vezetője: *Szegény gazdagok - halmozottan
hátrányos helyzetűek mentális helyzete a
bűnözés tükrében.*

Radoszav Miklós, Országos
Módszertani Gyermekvédelmi Szakszolgálat
általános igazgatóhelyettese:
Szegénység a gyermekvédelemben

15⁴⁵-16⁴⁰ Kávészünet

Hofner József, cigánypasztorációban
tevékenykedő jezsuita szerzetes:
Szegénység és emberi méltóság

Fr. Bogdan Adamczyk OFM Conv:
*Cigányok és hajléktalanok ellátása
Lengyelországban.*

Lakatos Péter, görög katolikus
cigánypasztorációs referens:
*Magyarországi Görög Katolikus Egyház
cigánypasztorációjának múltja és jelene*

Szuhánszky István, metodista
lelkipásztor:
*Megelégedettség, Krisztusi szegénység - Az
Alsószolcai Metodista Cigány Gyülekezetéről*

Csuhai József, baptista romamissziós
lelkipásztor: *Hal és Háló*

**A konferenciát zárja
Dr. Patkó Gyula, az ME rektora
Dr. Illésné dr. Kovács Mária, az ME BTK
dékánja**

*Az egyházak résztvevői Isten áldását kérik a
konferencia által elindított munkára.*

*Az ülésszakok közti szünetben a
konferenciához kapcsolódóan kiállítás
tekinthető meg a díszterem előtti aulában:
Árvíz gyermekszemmel*

44. „*Veritatem facere in caritate*” konferencia köszöntő levelei

Tisztelt Konferencia! Első szavam a gratuláció kifejezése azért a nagyszerű kezdeményezésért, hogy Kelemen Didákról tudományos konferenciát rendeznek a Miskolci Egyetem, a MTA Miskolci Területi Bizottsága és a Minorita Rendtartomány szervezésében. Egy tudományos konferencia kiválóan alkalmas arra, hogy a tudományos világ, és minden érdeklődő számára közelebb hozza ezt a rendkívüli minorita atyát, akinek személye és életműve nemcsak kortársait, hanem a következő korokat is ámulatba ejtette.

Készséggel fogadtam el a megtisztelő felkérést, hogy védnöke legyek ennek a jeles rendezvénynek. Őszintén sajnálom, hogy nem áll módomban személyesen bekapcsolódni a konferencia tudományos részébe. Fontosnak tartom azonban, hogy e sorok által szóljak Önökhöz, és köszöntsem a tudományos konferencia szervezőit, előadóit és résztvevőit.

Szeretném biztosítani Önöket arról, hogy engem, mint az Egri Főegyházmegye érsekét nagy örömmel és bizalommal tölt el az a tudat, hogy sokan vannak Miskolcon és a Főegyházmegyében olyanok, akik Kelemen Didák életművét ismerik és ápolják, tiszteletét pedig átadják a következő generációknak. A konferencia programját tanulmányozva látszik, hogy milyen gazdag az a hozzájárulás, amelyet ez a konferencia a Kelemen Didák életművének kutatásában jelent. Így továbbra is elevenen él bennünk a remény, hogy egy napon a Katolikus Egyház hivatalosan is elismeri ennek a neves szerzetesnek életszentségét, és a szentek sorába iktatja.

Azt kívánom a különféle szaktudományok képviselőinek és a konferencia résztvevőinek, hogy ez a konferencia adjon új lendületet munkájukhoz és Kelemen Didák szentté avatási ügyéhez!

Tisztelettel küldöm köszöntésemet és munkájukra Isten áldását kérem.

Dr. Ternyák Csaba, egri érsek

* * * * *

Tisztelt Szervezők! Köszönöm szépen az áprilisi konferenciára szóló meghívót. Korábban elvállalt egyházmegyei kötelezettségeim miatt nem tudok személyesen jelen lenni a találkozón. Kívánom, hogy Kelemen Didák, szülőföldem apostolának lelkiereje segítse a rend tagjait munkájukban.

Dr. Veres András, szombathelyi megyéspüspök

* * * * *

Tisztelt Konferencia! A történelemben mindig is voltak korokat meghatározó és szolgáló egyéniségek. E személyek megtartották az embereket egy kipróbált értékrendben, vagy ha eszményképeik elvesztek, akkor felélesztették a jót és a helyeset.

A török idő alatt e szolgálatban jelentős szerepet vállaltak a ferencesek, akik akkor kapták meg a „barát” elnevezést. A hódoltság idejének kiűzési évében, amikor Khalenbergnél (Bécs) eldőlt a csata, született P. Kelemen Didák OFMConv. A török kiűzése utáni szabadságharc és polgárháború idején kimagasló szolgálatot teljesített Didák testvér. Az ország újra benépesítését keresztény értékek tudatosításával mozdította elő. Felebaráti szeretete a pestis járvány idején is kiemelkedően mutatkozott meg.

Nagyra értékelem Kelemen Didák testvérhez kapcsolódó konferenciájukat, és szeretném kifejezni köszönetemet és elismerésemet a konferencia rendezői felé.

A mai magyar pluralista zűrzavarban nagy jelentőségű hiteles személyek felmutatása. A múlt ismerete erőt ad a jelenben és fénysugarat gyújt a jövőnek. A jó Isten áldása legyen a konferencián!

Mayer Mihály, pécsi megyéspüspök

* * * * *

Főtisztelendő Tartományfőnök Úr! Tisztelt Kuratórium! Köszönöm a Fr. Kelemen Didák születésének 325. és pappá szentelésének 300. évfordulója alkalmából Miskolcon

rendezendő konferenciára szóló meghívást, P. Monay Ferenc és Dr. Csák Alajos Cirjék atyák a Felső-Tiszavidék apostolának csodálatos életéről és működéséről írott műveit.

Tisztelettel és szeretettel üdvözlöm a konferencia védnökeit, kuratóriumát, előadóit és mindazokat, akik részvételükkel is szolgálni kívánják, hogy Kelemen Didák minorita atya Istennek és a legelhagyottabbaknak szentelt áldozatos életének emlékét az Egyház kincsei között hordozza hazánkon belül és határainkon túl. Isten különös kegyelméből a magyar egyház gazdagnak mondhatja magát, története szent emberek és asszonyok egész sorának örvendezhet. Ezek közé tartozik az Erdélyben született Didák atya, aki apostoli munkájával nem csak az elesettek és a pestisbetegek atya volt, hanem félelem nélkül és fáradhatatlanul végezte térítő munkáját is, nehézségek közepette és ellenséges környezetben.

Nagy öröm számomra, hogy a konferencia azt tűzte ki célul, hogy felragyogtassa Kelemen Didák atya emlékét és az ott elhangzó értékes szavak további lendületet adjanak az Isten alázatos és szentéletű szolgája a kanonizált szentek közé emelésére irányuló kérésnek.

Kívánok mindannyiuknak hitünk, hazánk és az egész magyarság számára gyümölcsöt hozó, értékes, szép együttlétet. Imádsággal és nagyrebecsüléssel:

Bíró László, püspök, rektor

* * * * *

Tisztelt Tartományfőnök Atya! Megkaptam a megtisztelő meghívást a Konferenciára. Nagyon örvendek neki, mert Didák atya Székelyföld szülöttje és működése kezdetén egész Erdélyt, a Partiumot és a Bánságot is bejárta, mielőtt a Nyírségben telepedett volna le.

Sajnálattal kell azonban közölnöm, hogy a Konferencián nem tudok részt venni, mert éppen azokban a napokban a RENOVABIS meghívására Németországban kell a Kelet-Európai pünkösdi országos gyűjtésnél szerepelnem. Kérem megértésüket. Kegyelemteljes húsvéti ünnepeket kívánok tisztelettel és sok szeretettel

Jakubinyi György, gyulafehérvári érsek

* * * * *

Tisztelt Tartományfőnök Úr! Köszönettel vettem március 11-én kelt levelét, amelyben meghív Kelemen Didák születése 325-ik és pappá szentelése 300-ik évfordulójára. Sajnos ebben az időben már előjegyzésem van, így nem tudok részt venni a konferencián.

Meghívásukat ismételten megköszönve, maradok tisztelettel,

Schönberger Jenő, szatmárnémeti megyéspüspök

* * * * *

Tisztelt szervezők, kedves Tartományfőnök Atya! Köszönöm szépen a meghívást a Kelemen Didák konferenciára és a megtisztelő felkérést előadás tartására. Az említett héten azonban éppen külföldi vendégeket fogadunk, ezért sajnos nem tudok eleget tenni a meghívásnak. Munkájukhoz Isten áldását kívánom!

Majnek Antal, munkácsi megyéspüspök

* * * * *

Tisztelt Konferencia! Kispapként, a hetvenes évek elején „találkoztam” először Kelemen Didák atya személyével. Egyik kispaptársunk imádkoztatott bennünket Didák atya boldoggá avatásáért. Aztán az évtizedek során elhalványult előttem alakja... És most örülök, hogy voltak, vannak, akik szívügyüknek tekintik, hogy e jeles személy ne menjen feledésbe.

Nagyon fontos, hogy legyenek példaképek előttünk! Mint a Katolikus Karitás országos igazgatója, külön öröm számomra, hogy e sokoldalú, szentéletű testvérünket újra felfedezték, felfedeztetik, tartóra teszik, hiszen a felebaráti szeretetben is élen járt... különösen az elesettek felkarolásában. Tehát a Karitás szentje is!

Egyéb elfoglaltságaim miatt nem tudok jelen lenni a Konferencián, de imáimmal kísérem a Konferencia munkáját és mindazokat, akik ezért fáradoztak, fáradoznak.

Nagy Károly, a Katolikus Karitás országos igazgatója

45. „Szegények mindig lesznek veletek” konferencia köszöntő levelei

NUNTIATURA APOSTOLICA IN HUNGARIA

Budapest, 2009. április 29.

Prot. N. 2112/09

Excellenciás és Főtisztelendő Érsek Úr!

Megtiszteltetés számomra, hogy továbbíthatom Excellenciádnak a következő üzenetet a „Szegények mindig lesznek veletek” című, a szegénységről rendezett Nemzetközi Konferencia alkalmából, amelyre 2009. május 4-5. között kerül sor Miskolcon:

Az Egyház életében mindig is fontos szerepet töltött be a szociális kérdés és a szegények szolgálata. Maga az Úr Jézus adott példát a szegények szolgálatára, és Ő maga figyelmeztette tanítványait: „Szegények mindig lesznek veletek” (Mt 26, 11). Éppen ezért fontos, hogy mindig szem előtt tartsuk a szegényebb és arra rászoruló testvéreink iránti tevékeny szeretet fontosságát, és magunk is gyakoroljuk azt.

A Kelemen Didák atya tiszteletére, halálának 265. évfordulója alkalmából rendezett Nemzetközi Konferencia résztvevőire és nemes céljaira a Szentatya, XVI. Benedek pápa szívesen küldi apostoli áldását.

Megragadom az alkalmat, hogy a magam részéről is Isten áldását és eredményes munkát kívánjak a konferencia résztvevőinek, valamint arra is, hogy Excellenciád iránt megbecsülésemet.

Juliusz Janusz érsek
Apostoli Nuncius

Excellenciás és Főtisztelendő
Mons. Dr. TERNYÁK CSABA
Egri Érsek Úr
Főegyházmegyei Hatóság
EGER
Pé. 80.
3301

Debrecenen Megyei Jogú Város polgármestere

4024 Debrecen, Piac u. 20.

Tel.: (52) 511-410 Fax: (52) 511-401

E-mail: polgarmester@ph.debrecen.hu

Debrecen polgármestereként engedjék meg, hogy csatlakozzam a köszöntők sorához.

Bosák Nándor a Debrecen-Nyíregyházi Egyházmegyének megalapítása óta püspöke, műveltsége, nyitottsága, teológiai felkészültsége, ökumenikus gondolkodása és emberi tulajdonságai miatt köztiszteletnek örvend városunkban. Példaértékű munkásságát a Debrecen önkormányzata **díszpolgári cím** adományozásával is elismerte idén.

Debrecen polgárai nevében kívánom, hogy hosszú évekig jó egészségben, a tőle megszokott aktivitással gazdagítsa a városunk szellemi életét.

Kósa Lajos, Debrecen polgármestere

* * * * *

Tisztelt Konferencia! Szívszorító és felelősségteljes minden olyan tanácskozás és találkozó, ahol szegénységről, és annak enyhítéséről esik szó. Szívszorító, mert „Szegények mindig lesznek veletek”. Felelősségteljes, mert olyan személyiségek tanácskoznak, akik ismerik a szegénység természetét, okait, akik a mindennapjaikban találkoznak vele, és akik tehetnek is ellene.

Köszönöm, hogy rendezvény védnöke lehetek.

Tudjuk, mindig, és mindenütt a világon – benne Magyarországon – sokan élnek szegénységben. Ahol az egészséges táplálkozás elérhetetlen álmom, ahol nemzedékek nem ismerik a nyaralás örömét, ahol nem ismerhetik meg a művészetek nyújtotta szépségeket.

Sokan éltek és élnek így Magyarországon is. Nagyon sokan. Észak-Magyarországon talán az átlagosnál is többen, és régóta. Ezért is tettem fel a kérdést, amikor e rendezvény védnökének kért fel a rendező: mit keresek én egy ilyen tanácskozáson? Később megfejtetem.

Én egy budapesti, öt lakótelepet jelentő választókerület országgyűlési képviselője vagyok. Az itt élő hatvanötezer ember jelentős része kiskeresetű család, és a budapesti átlagot meghaladó a munkanélküli családok aránya is.

A magam eszközeivel kezdtem a harcot a zuglói szegénységgel szemben. A szokásos képviselői munka természetesen ehhez kevésnek bizonyult. Ezért ahhoz a csoporthoz fordultam, amelyik a legkiszolgáltatottabb, - a gyermekekhez. Barátaim segítségével minden évben 90 nagyon szegény gyermek nyaraltatásáról gondoskodunk. Könnyfakasztó látni a csillogó szemű, boldog kisgyerekeket, akik legalább egy évben tíz napra kimozdulnak a kőrengetegből.

A velük és szüleikkel folytatott őszinte beszélgetésekből tudom: sokan és sokféle módon igyekeznek a körülöttük lévő szegénység ellen küzdeni. Talán a mindennapokban nem is látszik jól, hogy az emberség, a szolidaritás, a segíteni akarás a hétköznapi ember sajátja. Érdemes hát az összefogásra.

Mindannyiunknak van ebben tennivalója. Megismerni, elemezni, a régmúltat, a múltat, a jelent, hogy tehessünk a jövőért.

Parlamenti elfoglaltságom miatt sajnós, nem lehetek jelen ezen a konferencián, amit szívből sajnálok. Biztos vagyok abban, hogy az tanulságos és eredményes lesz, melyhez kívánok minden résztvevőnek jó munkát.

Tisztelettel és szeretettel:

dr. Csiha Judit, országgyűlési képviselő

Máté Imre tisztelettel köszönti a Didák Atya tiszteletére rendezett konferencia résztvevőit, -és külön nyomatékkal a konferencia kurátorát Dobos Mariannét, aki a konferencia gondolatával is hangsúlyt adott ama meggyőződésünknek, mely szerint a jó cselekedet útegyengetés az üdvösséghez vezető ösvényen.

Azért is fejet hajtok előtte, hogy ökumenián nem a formák, hanem a tartalmak harmonizálását érti. Felső szinten a hitek mind találkoznak. A konfrontációk mindig alsó szinten következnek be, a hitek formaiságával színezett hitetlenségek között!

Üdvözlettel és áldással:

Máté Imre

* * * * *

Tisztelettel és szeretettel köszöntöm Püspök Urat, az ökumenizmus köztiszteletben álló, igaz képviselőjét, és kívánom, hogy friss jó egészségben végezhesse tovább, sok-sok éven át, áldásos tevékenységét.

Abádi Nagy Zoltán, egyetemi tanár
Debreceni Egyetem

* * * * *

„Szegények mindig lesznek veletek”

Üzenet a szegénység problémáival foglalkozó konferencia résztvevőihez

Tisztelt Konferencia!

Nagyon fontos és sajnos nagyon időszerű a téma, ami ennek a tanácskozásnak alapjául szolgál. Sokan, egyre többen tapasztaljuk meg a saját bőrünkön is, mit jelent nélkülözni, szegénynek, s ami ezzel legtöbbször együttjár, kiteszítottnak lenni.

A szegénységnek sok arca van. Én ma annak a népcsoportnak a szegénységére szeretném felhívni a tisztelt résztvevők figyelmét, akiket a nélkülözés mellett egyre inkább sújt a társadalomból való kiteszítottság is.

A cigány lakosság sorsával mind a régi időkben, mind a jelenben sokan foglalkoztak és foglalkoznak. A múltban is voltak, a jelenben is vannak, akiket sorsukból csak az egzotikumok érdekeltek, de voltak és vannak – nem is kevesen – olyanok is, akiket az emberszeretet hozzásegített ahhoz, hogy meglássák a cigányságban, az oly sokat emlegetett hibák mellett azokat a tulajdonságaikat is, amelyekre támaszkodva a társadalom hasznos tagjai lehetnek.

Már közhelyszerű megállapítás, hogy a rendszerváltás vesztesei a cigányok lettek. A romák 90%-a ma mélyszegénységben él, s félő, hogy a kilátástalan helyzet éhséglázadáshoz és polgárháborúhoz vezet.

A társadalom többsége nem akar tudomást venni erről, és a legelesettebbek problémáit bagatellizálni igyekszik. Vagy ami még rosszabb helyzetükért, kizárólag őket magukat teszi felelőssé, mintha így akarna megszabadulni a társadalmi felelősség vállalásától.

Rostás Farkas György

46. „*Állunk a határon*” konferencia köszöntő levelei

PÁPAI MISSZIÓS MŰVEK
 PONTIFICIE OPERE MISSIONARIE
 PONTIFICAL MISSIONARY SOCIETIES
 ORSZÁGOS KÖZPONT
 H-1223 Budapest, Jókai Mór u. 14

Kedves Dobos Marianne és tisztelt konferencia-részvevők!

Szeretettel köszöntöm Önöket!

A Redemptoris missio, a XX. század legnagyobb missziós enciklikájában boldog emlékü Szentatya II: János Pál pápa mondta: „az egyház missziója még csak a kezdeténél tart”. Ez a konferencia, azt hiszem, egy lépéssel közelebb visz bennünket az újra evangelizációhoz, hiszen olyan nagy misszionáriusokról van szó, mint Isten szolgája Kelemen Didák és Wojciech Topolinski. Kívánok Önöknek tartalmas időtöltést, együttléteket.

Áldásomat küldöm a Szentháromság Egy Isten nevében.

Dobos Mariann asszonynak pedig szívből köszönöm Krisztus Egyházáért tett fáradozásait.

Üdvözlettel

P. Benvin Sebastian Madassery Svd
 a Pápai Missziós Művek nemzeti igazgatója

* * * * *

Kedves Dobos Marianne! Köszönettel megkaptuk Orbán Viktor elnök úrnak küldött felkérésüket az In memoriam Isten Szolgája Kelemen Didák OFM Conv. és fr. Wojciech Topolinski OFM Conv. tiszteletére 2010. április 27-én tartandó konferencia fővédnöki tiszteletére.

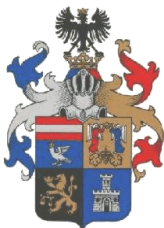
Sajnálattal kell tájékoztatnom arról, hogy Elnök úr a megjelölt időpontban a felfokozott politikai kampánymenetrendre való tekintettel, előre lekötött programjai miatt nem tud a felkérésnek eleget tenni.

Megértésüket megköszönve, munkájukhoz sok sikert kívánunk.

Tisztelettel:

Bali Gabriella, titkárságvezető

* * * * *

Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Közgyűlés

ELNÖKÉTŐL

3525 MISKOLC, Városház tér 1.

Telefon: (46) 323-011*, (46) 517-700*, (46) 517-630, (46) 323-600

Telefax: (46) 320-601

<http://www.baz.hu>

elnok@baz.hu

Tisztelt Konferencia! Tisztelt Védnöktársaim! Kedves Kurátor Asszony!

Nagy öröm és megtiszteltetés volt számomra, hogy felkértek az *Állunk a határon* nemzetközi konferencia védnöki szerepére. A nagy öröm és megtiszteltetés mellett csak bánatom volt nagyobb, hogy a konferencia napján személyes jelenlétemmel nem tisztelhetem meg Önöket. Köszöntő levelem első sora így a sajnálkozás, amiért nem lehetek jelen.

De rögtön szeretnék hangot adni örömömnek is, hiszen Önök egy olyan konferenciát hívtak életre, amely Borsod-Abaúj-Zemplén megyéhez és Miskolchoz is ezer szállal kötődő embernek, Isten Szolgájának, Kelemen Didáknak állít emléket, róla, de hozzánk szól.

Örömmel tölt el, hogy egyre többen vannak, akik ismerik és ápolják, s ezzel az utókorra is hagyományozzák azt a munkát, életművet, hivatástudatot és emberséget, amely kivételesen volt jellemzője Kelemen Didáknak.

Kívánom, hogy a konferencia elérje célját, de azon túl is mutasson: adjon új lehetőséget az előadók munkájában és Kelemen Didák szentté avatási ügyében!

Tisztelettel:

Dr. Ódor Ferenc sk.

* * * * *

Tisztelt Konferencia Szervezői és résztvevői!

Szeretettel köszöntöm az óceánon túlról. Halat adok Istennek a rendkívüli Konferenciáért es azokért, akik ezt megszervezték, de elsősorban azokért, akikről a Konferencia szol.

Most, amikor a feltámadt Jézus fényében éljük át a lengyelek nehéz perceit es a magyarok reményének újjáébredését fontos felnézni azokra, akik példaképek lehetnek számunkra.

Az irgalmas Atya házába tartó úton kell, hogy erősítsük egymást a hitben es a szolidaritásban.

Lelkileg, imában Veletek vagyok.

PAX+BONUM!

fr. Pawel Cebula OFMConv.

Bridgeport, CT

* * * * *

Kedves Marianne, Hálásan köszönjük! Rendkívül megható volt, amikor a tragédia estéjén több száz mécses jelezte a magyar-lengyel barátság és szolidaritás nagyságát a budapesti Bem szobor előtt...

Nincs még veszve Lengyelország!

és

Nincs még veszve Magyarország!

Tisztelettel:

Nagy János

47. A „mély szegénység” konferencia köszöntő levelei

**Nemzeti Erőforrás Minisztérium
Oktatásért Felelős Államtitkár**

Eljuttatószám: OK-3918-1 /2010

Borsod-Abaúj-Zemplén
Megyei Önkormányzat
Kiss Edina
elnöki referens
részére

Tisztelt Kuratóriumi Tagok! Tisztelt Konferencián résztvevők!

Szívből jövően köszöntök minden előadót és résztvevőt ezen a konferencián, amelyen sajnálattal nem tudok jelen lenni, abban a reményben, hogy a mai konferencia is erősíti a szolidaritást a Magyarországon élő szociális és etnikai kisebbségek és a többségi magyarság között. Hiszen hazánk felemelkedéséhez csak az összefogáson át vezethet az út!

Örömteli és eredményes munkát kívánok a konferencia résztvevőinek!

Budapest, 2010. július 20.

Köszöntésemet és szeretetteljes üdvözetemet küldve:

Dr. Hoffmann Rózsa

PÁPAI MISSZIÓS MŰVEK
 PONTIFICIE OPERE MISSIONARIE
 PONTIFICAL MISSIONARY SOCIETIES
 ORSZÁGOS KÖZPONT
 H-1223 Budapest, Jókai Mór u. 14.

Kedves Dobos Marianne Asszony! Tisztelt konferencia résztvevők!
 Szeretettel köszöntöm Önöket!

Örülök, hogy jó akarattal végigjárják a megkezdett utat; szerencsém volt személyesen részt venni a „Szegények mindig lesznek veletek” című konferencia első részén. A szegények mellett álló Isten adjon nyitottságot, hogy mindig felismerjük az Ő arcát a szegényeken és a megvetetteken. Áldásomat küldöm és tartalmas időtöltést kívánok Önöknek.

Tisztelettel:

P. Madassery Benvin

Pápai Missziós Művek magyarországi igazgatója

* * * * *

Tisztelt Asszonyom! Köszönettel olvastam szíves levelét.

Mivel Nuncius úr házon kívül van és a konferencia időpontjáig nem is tér vissza székhelyére, ezért kérését nem tudjuk teljesíteni.

Mindazonáltal kívánom a konferencia munkájára Isten áldását.

Dr. Tóth Tamás titkár

* * * * *

Kedves Marianne! Gratulálok a színvonalas „Szegénység a kisebbségi létben” című konferencia megrendezéséhez. Mint családreferens püspök különösen is érdekel a téma, de korábban vállalt kötelezettségeim miatt személyesen nem vehetek részt a konferencián. A napirendi pontokat elolvasva örülök annak, hogy nem csupán teóriák hangzanak el, hanem konkrét megoldások a társadalom egy jelentős hányadának integrálásáról. Bízom abban, hogy az elhangzó előadások sokakat indítanak újabb cselekvésre.

Kívánok gyümölcsöző együttlétet. Igaz nagybecsüléssel:

Bíró László, családreferens püspök

* * * * *

Tisztelt Dobos Marianne! Spányi Antal székesfehérvári püspök sorait küldöm:

„Köszönettel vettem megtisztelő meghívásukat a nemzetközi konferenciára, amelyen nyári szabadságom miatt azonban sajnos nem tudok jelen lenni.

Jézus Krisztus megtestesülésével eggyé vált velünk, emberekkel, különösen a szegényekkel, betegekkel, rászorulókkal, azokkal, akik a társadalom peremére szorultak. Tanítása szerint, amit egynek is teszünk, akár a legkisebekkel (a társadalom számára „értéktelen” emberekkel), azt vele tesszük. Isten iránti szeretetünket éppen azzal mutathatjuk meg, hogy irgalmas szeretettel fordulunk embertársaink felé. Jézus Krisztusban mi magunk is eggyé válunk a szegényekkel és a szükséget szenvedőkkel, amikor levetjük a közöny és előítéletek páncélját, és személyes figyelemmel azt keressük, amivel segíteni tudunk. Egyházunk kezdettől fogva ezt az utat járja, és a szeretet intézményein keresztül is szervezeten, szakszerűen és hatékonyan próbálja enyhíteni a szükséget szenvedők fájdalmait.

Isten bőséges áldása legyen mindazokon, akiknek szíve irgalommal megnyílik a szegények felé, és tenni kívánnak az emberek lelki és testi felemelkedéséért. Tisztelettel köszöntöm a konferencia előadóit és résztvevőit, köszönöm, hogy felvállalták e téma középpontba állítását. Sok sikert kívánok munkájukhoz és szolgálatukra Isten áldását kérem.

Tiszteletteljes köszöntéssel:

Spányi Antal, székesfehérvári püspök”

Kedves Marianne, sajnos nem tudok elmenni. Július 20-án Temerinben fogok misézni, náluk ez 150 éve fogadalmi nap (Szent Illés), és már pár hónapja ezelőtt "leszerződtem".

Minden jót és sok sikert a konferenciához:

Német László SVD

* * * * *

Tisztelt Kurátor Asszony! Kedves Marianne! Nagyon köszönöm a lehetőséget, hogy védnökként, illetve meghívottként szerepet kaphattam ennek a különlegesen fontos konferenciának a munkájában. Nagy bánatomra – szabadságunkat éppen e napokra terveztük – nem tudok részt venni rajta.

Távollétemben, imádságban gondolok a konferencia előadóira és résztvevőire, és kívánom, hogy Isten áldása és bátorítása erősítse mindazokat, akik ebben a nehéz kérdésben ma tenni tudnak valamit Magyarországon. Úgy érzem, hogy ez a fontos téma, amivel a konferencia foglalkozik, az összefogás és az akarás mellett, egy lelki háttérrel is kíván, melyben Istenünkhöz forduló segítségkérésnek, az imádságnak is nagy szerepe lehet.

Kívánom, hogy a konferencián elhangzó szavak üzenetté formálódjanak mindannyiunk számára. Segítsék ezek az üzenetek minden jó szándékú ember munkáját, akik a cigányemberek életébe, felzárkóztatásába, életminőségük erősítésébe és nem utolsósorban lelki támogatásába bekapcsolódtak vagy újabban kapcsolódnak be.

Jelen kormányzati akarat által is nagy lehetőségünk van, hogy ebben az eddig kudarcosnak ítélt felzárkóztatási folyamatban látható változások történjenek. A jó emberek összefogása sok erőt mozgat meg. De fontos is ez az összefogás, mert nem lenne jó újabb kudarcokkal terhelni a társadalom legkisebjeit. Különös figyelmet kívánnak a gyermekek ebben a felzárkóztatási szolgálatban.

Örülök, hogy metodista előadó is szerepel a programban, általa lehetőségünk nyílik megosztani egyházunk roma-közösségei által szerzett tapasztalatainkat.

Isten áldását és erejét kívánvatestvéri üdvözlettel:

Csernák István, szuperintendens

* * * * *

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! A mai Magyarország sürgősen megoldandó társadalmi gondjai közt az egyik legégetőbb a mélyszegénység egyre terjedő jelensége. Különösen aggasztó a hazai cigányság nagyon erős, az össznépelességen belüli számarányukat messze meghaladó mértékű jelenléte ebben a lelegelettebb és legreménytelenebb helyzetű társadalmi rétegben. Aki ide született vagy ide sodródott az már nem tud önerejéből kiszabadulni e társadalmi csapdából. Ugyanakkor a mélyszegénység ilyen kiterjedt létezéséből fakadó társadalmi konfliktusok következményei, különböző mértékben ugyan, de az egész magyar társadalmat sújtják.

Eddigi erőfeszítéseink szemmel láthatólag elégtelennek bizonyultak, egyéb társadalmi–gazdasági bajaink káros hatásai hatványozottan rombolják e társadalmi réteg tagjainak életviszonyait. Képzetlenségük miatt ők a legkiszolgáltatottabbak a munkaerőpiacon, ők jutnak legnehezebben munkához, de a gazdaság legkisebb megingásakor ők veszítik el legelőször munkahelyeiket. Az ő gyermekeik szenvedik meg leginkább a jelenlegi magyar közoktatás működési zavarainak káros hatásait, pont azok, akik számára a társadalmi felemelkedés lehetőségét kizárólag csak egy minőségi közoktatás tudná jelenleg biztosítani.

Egy ilyen régóta létező, a társadalom szövetében ennyire mélyen beágyazódott anomália varázsütésszerű, azonnali megszüntetésének nincs valódi esélye. Csak futólag szeretnék utalni az amerikai példára, ahol egy sok tekintetben hasonló konfliktus feloldására már közel fél évszázada keresik a megoldást nagyságrendekkel több pénz és társadalmi erőfeszítés ráfordításával és korántsem állíthatjuk, hogy teljes sikerrel jártak volna.

Ennek a szomorú ténynek a tudomásulvétele nem igazolhatja a meghátrálást, de erősítheti a dolgok reális szemlélését. El kell fogadnunk, hogy a mélyszegénység létével, ezen belül is a magyarországi cigányság, mint társadalmi csoport végzetes peremre sodródásával még hosszú ideig számolnunk kell. El kell fogadnunk azt is, hogy sikeres gazdaságpolitika, dinamikus növekedő gazdaság, és támogató társadalmi közhangulat nélkül kárba vesztet minden erőfeszítésünk. De éppen ezért kitüntetett figyelmet kell fordítanunk mindazon politikai, gazdasági és társadalmi tényezőkre, amelyek megfelelő működése garancia lehet a helyzet fokozatos javulására.

A mostani konferencia az elmúlt évek tapasztalatainak áttekintéséről szól. Ezért itt is szeretném megköszönni mindazok munkáját, akik feladatukra választották a magyar társadalom egyik legsúlyosabb gondjának kutatását, és azokat különösen, akik élethivatásuknak tekintik a társadalom peremére szorultak felemelkedésének segítségét, mindennapi életük rideg viszonyai közt támaszt próbálnak nyújtani nekik. Nagyon remélem, hogy eddigi munkájuk nem volt hiába való.

Pokorny Zoltán

* * * * *

Tisztelt Kurátor Asszony! Tisztelt Szervezők! Egyetemünk nevében köszönöm a megtisztelő meghívást ezen fontos és értékes konferenciára. Sajnos kimentésemet kell kérnem e konferenciáról, mert július 17-én egy kutatási ösztöndíjra Heidelbergbe utazom, így a konferencia napján sem leszek Magyarországon.

Tisztelettel köszöntöm a konferencia résztvevőit, áldást kérve életükre,
üdvözlettel – és testvéri köszöntéssel:

Prof. Dr. Balla Péter
rektori feladatokkal megbízott rektorhelyettes
Károli Gáspár Református Egyetem

* * * * *

Amit itt írok tájékoztat is, de ha akarod, felolvashatod, nagy tisztelettel...

Ez év januárjában is megszervezték a Budapest-Bamako rally-t, amely idén hivatalosan nem Bamako-ig, Mali fővárosáig tartott, hanem a külügyminisztérium javaslatára csak Agadir-ig, Marokkó déli területéig. Arra hivatkoztak, hogy az út további szakasza Mauritánia és Mali területein biztonsági kockázatokat rejt. Az Afrikai-Magyar Egyesület egy évet foglalkozott adományok gyűjtésével, melynek címzettjei pontosan mauritániai iskolák, kórházak és Maliban ugyancsak iskolák és árvaházak voltak. Egy kamionnyi küldemény sorsa forgott kockán. Az egyesület munkatársaival úgy határoztunk, hogy eljuttatjuk a címzettekhez a küldeményt. Zavartalanul haladtunk át Nyugat Szaharán, Mauritánián, ahol az út mentén végig ünneplő gyerekek köszöntöttek. Maliban is tökéletes biztonságban jutottunk el céljainkhoz. Bamakóba érkezve egy árvaházba pakoltuk ki a kamion megmaradt dobozait. Ez az árvaház annyira megrázó volt, hogy nem tudtam szabadulni a gondolattól, ide vissza kellett jönnöm. Erre ígéretet is tettem az igazgatónőnek, aki akkor nem hite, hogy komolyan beszélek. Az üres kamiont vissza kellett kísérni Magyarországra. Itt csoda történt. Egy vállalkozó világ körüli útra indult terepjárójával és olyan személyt keresett, aki Afrika közepéig helyismerettel és nyelvtudással rendelkezik. Február elején autóval még egyszer megtettem ezt a távot, sőt egészen a kameruni határig kísértem honfitársunkat. Innen Bamakóig ő gondoskodott visszautamról, azt is autóval.

Az árvaházba érve az igazgatónő meghatódva fogadott. Nem hitte volna. Az árvaháznak olyan épületei is vannak, amely egy szeméttelép szomszédságában van. Sok a légy és a szúnyog, a gyerekek gyakorlatilag állandóan maláriásak, férgesek és Streptococcus fertőzöttek. Az állapotuknál sorsuk a megdöbbentőbb. Gyakran hoznak be csecsemőket éjszaka közepén, mert anyjuk meg akarta őket ölni. A kis Melanie-nek a fél arca véraláfutásos volt, a szomszédok csak nagy nehezen tudták megmenteni a fojtogatástól. A kis Jallo-val még

azt a kést is behozták, amivel meg akarták gyilkolni. A szegényég, a hagyományok sok életet követelnek. Nem sorolom. Egyik-másik gyereknek nem tudok a szemébe nézni. Ott látom a vádat: miért vagyok itt? Sokuknak egy darab papírjuk sincs. Eddig öt kisgyereket temettem, akikről a világ nem is tudja, hogy éltek valaha. Semmilyen statisztikában nem szerepeltek, csak gödröt kellett ásni és elhelyezni a kis testeket. Éltek, de sohasem élveztek anyai szeretetet. Majd a Jóisten... Akkor miről beszélnek a hivatalos adatok? Hányan halnak meg évente? Senki sem tudja. Itt harapni lehet a nyomort. Erről nem lehet diplomatikusan beszélni. A nyomor radikális és csak radikálisan fejezhető ki.

Fiatalabb koromban nem éltem feddhetetlen életet. Bevallalom. Lehet, hogy nekem is valahol gyermekeim vannak. Azért szolgállok itt az afrikai árvák között, hogy Isten gondoskodjon azokról, akiket nem is ismerek... Ez nem Iszlám, vagy keresztényi kérdés, ez lelkiismereti kérdés. A szegénység sem faj, vagy vallásspecifikus. Ezt együtt kellene mindannyiunknak kezelni...

A konferencia munkájához kérem Isten áldását mindannyiukra.

Dr. Mihálffy Balázs

Abdel Rahman Mihálffy, tisztség nélkül

* * * * *

Kedves Marianne! Nagyon köszönöm a figyelmes értesítést, s még inkább sajnálom, hogy ezen a tartalmas és jövőbe tekintő konferencián nem vehetek részt. Teljes mértékben szívügyem mindaz, ami az előadásokban megfogalmazódik, s mint ferences, szeretném a saját lehetőségeim között szintén építeni az emberi méltóságot megbecsülő szemléletet akár az egyik oldalon, akár a másikon. Remélem, hogy a konferencia anyaga elérhető lesz később, s így hosszú távon is lehet méríteni az összegyűjtött értékes anyagból, gondolatokból.

Említette, hogy talán jó lenne egy, a konferenciához szóló rövid levél. Bocsásson meg, ha ezt a hasonlatot használom: Mit keres egy szürke egér egy báli teremben? - Legfeljebb annyit, hogy kikergessék seprővel... - Komolyabbra fordítva a szót, sokkal inkább szükséges, hogy tegyek is valamit ezen a téren, minthogy "szürke-egér-nevem" emlegessék arra sokkal méltóbb és illetékesebb emberek között! Szóval kérem, tekintsen el attól, hogy említésre kerüljek! Ha lesz módom, igyekszem megtenni azt, amit tehetek. Kissé más lenne a helyzet, ha valóban részt vehettem volna a konferencián, s ott felkér megelőlegezett bizalommal bizonyos szolgálatokra. Erre sajnos most nem lesz módom, talán majd a későbbiekben.

Sok erőt kívánok a további előkészítéshez, s szívből kívánom, hogy fáradozása ne legyen hiábavaló! Maradok tisztelettel és kis-testvéri köszöntéssel:

fr. Tihamér

* * * * *

Köszönöm a meghívót. Szeretettel gondolok magára és Mariann-ra Isten áldja meg igyekezetüket. Örülök, hogy nem hívtak meg előadni. Jézus mondta: Szegények mindenkor lesznek veletek - kétezer évvel ezelőtt, újabb kétezer év múlva tehát biztosan beszélhetnénk még erről. Nincs valami reálisabb probléma? Mert erről lelki környezetben csak pufogó szavakat lehet lehet mondani. Ez politikai vagy szociológiai probléma. Egyébként is adakozó típus vagyok. Lelkileg tovább nem tudok menni. Azért hadd küldjek egy másik bibliai idézetet? "Aki nem dolgozik, ne is egyék!" Az a kisebbség még iskolába sem engedi gyermekeit. Valamikor csináltam nagy kockázat árán cigánymissziót. Szép volt, de a történelmi örökségeik nem engedi őket még integrálódni sem.

Sok szerencsét, egészséges áhítatot és egyéb jókat kívánok kedves mindnyájuknak.

Szeretettel:

Tapolyai Mihály

48. Orvosi nyilatkoz Lengyel Alfonz sebesüléséről. (1946. június 8)

1. ker. pszág. létszáf. aloszt.
parancsnokság, állománytest, hatóság meg-
nevezése és székhelye.

Lengyel Alfonz hadnagy.
1. ker. pszág. létszáf.
név és rendfokozat (hivatali állás)

3089

I 491	1. ker.
ker. (ho) csoport, szám.	
(ker. ho. stb. tölti ki.)	

KÉRDŐ-ÍV

az 5000/1946. M. E. sz. rendelet végrehajtásához.

Kitöltendő és a H. M.-nak felterjesztendő legkésőbb 1946. június hó 10. napjáig minden hivatásos honvéd személyről (ht. ti., thts.), minden jelenleg ténylegesen szolgáló nem ht. (idt., nyá., tart., szkv.) ti.-ről és thts.-ről, valamint a honvédelmi igazgatásnál tényleges szolgálatot teljesítő vagy nyilvántartásban álló polgári személyről.

I.

- Név (névváltoztatás esetén az előző nevet is fel kell tüntetni) és az anyja neve: Lengyel Alfonz. +Füredi Margit
- Születési év és hely: 1921. október 21.
- Állományviszony (ht., idt., nyá., szkv. és tart.) és rendfokozat, állománycsoport, illetőleg polgáriaknál az alkalmazás minősége (kinevezett, szerződötett) és hivatali állás: hivatásos
- Fizetési osztály: X.
- Végzett iskolái, kat. szaktanfolyamai: Légvédelmi tüzér tart. ti. tanfolyam és Ludovika akadémia.
- Családi állapot, gyermekek száma, kora, hány családi pótlékot kap:
- Egyéb eltartott személyek száma és az eltartóhoz való kapcsolatuk:
- Szolgálati beosztása a munkakör megjelölésével: létszámfeletti
- Szolgálat (közszolgálat) megkezdésének időpontja (ht. átvétel, avatási év): 1944. aug 20-án avattak hadnaggyá a Ludovika akadémián.
- A honvédségnél (polgáriaknál a honv. igazgatásnál) tényleges szolgálatban valóságban eltöltött idő, év, hó, ettől-meddig: 1941. október-től a mai napig.
- Előléptetései 1940. I. 1 óta és azok kelte: 1944. aug 20-án avattak hadnaggyá.
- A 9590/1945. M. E. sz. rendelet (politikai rehabilitáció) alapján részesült-e hátrány megszüntetésében, ha igen, ennek tüzetes megjelölése:
- Hadirokkant-e (rokkantságának megjelölése és. foka), hadigondozott-e, (hadiözvegy, hadiárva): Ideiglenesen 40% hadirokkant.
- A felszabadulás előtt 1940. I. 1 óta teljesített (köz)szolgálatának helye, időtartama és minősége, (szolgálati beosztása): 1944. szept 1-től 1944. nov 5-ig sebesülésésemig 13/9. század parancsnoka.

HM HADTÖRTÉNETI INTÉZET ÉS MÚZEUM
Hadtörténelmi Levéltár és Irattár
1014 Budapest, Kapisztrán tér 2-4.
Postacím: 1250. Pf: 7.
Tel.: (36-1) 325-1676, Fax: [\(36-1\) 325-1677](tel:(36-1)325-1677)

Hiv. sz.:

Nyt. sz.: LEV-827-1/2013.
sz. példány

Dr. Kabdebó Lórántné
dobosmarianne@gmail.com

Tárgy: Lengyel Alfonz hadnagy sebesülése

Tisztelt Asszonyom!

Kérésére kutatásokat folytattunk Lengyel Alfonz hivatásos hadnagy 1944. novemberi sebesülésével és kórházi ápolásával kapcsolatosan.

A rendelkezésünkre álló korabeli katona-egészségügyi dokumentumok szerint Lengyel Alfonzot, a tornaaljai m. kir. 13/III. honvéd gyalogzászlóalj 1944. augusztus 20-án kinevezett hivatásos hadnagyát 1944. november 6-án vették fel a Veszprémbe települt besztercei csapatkórház sebészetére karon elszenvedett sebesüléssel. December 5-én a kórház tovább települt Szombathelyre. Itt adták át december 7-én az m. kir. 523. honvéd hadikórháznak, ahová a jobb váll aknaszilánk sérülésével vették fel. Ápolása után, 1945. március 20-án 25%-os fogyatkozással, csapattestéhez visszaküldték.

Levéltárunk őrizetében sajnos nem maradt fenn nevezett személy névszerinti veszteségjelentése. A fenti adatok alapján azonban a súlyos, életveszélyes sebesülésnek levéltári bizonyítéka nálunk nincs.

Tisztelettel:

Budapest, 2013. július 26.

Dr. Bonhardt Attila ezredes
igazgató

Készült: 2 példányban
Egy példány: 1 lap
Ügyintéző (tel.): dr. Számvéber Norbert sz. őrgy. (325-1678)
Kapják: 1. sz. pld.: Címzett e-mailen
2. sz. pld.: Irattár

49. Lengyel Alfonz ezredesi előléptetése. (2013. június 27)

**HONVÉDELMI MINISZTERIUM
TÁRSADALMI KAPCSOLATOK ÉS
HÁBORÚS KEGYELETI FŐOSZTÁLY**

sz. példány

Nyt. szám: 113-178/2013

Dr. Lengyel Alfonz

Tárgy: előléptetés

Tisztelt Professor Úr!

Örömmel értesítem, hogy Hende Csaba Magyarország honvédelmi minisztere, tekintettel a magyarság érdekében tett erőfeszítéseire, valamint eddigi társadalmi és tudományos életútjára 2013. június 27-ei hatállyal **Önt ezredessé léptette elő**.

Ez úton tájékoztatom Professor Urat, hogy előléptetése ügyében Horváth János képviselő úr, a Parlament korelnöke támogatólag lépett fel, melyet Miniszter Úr messzemenőig figyelembe vett. Horváth Úr elismerő szavai megerősítették Öt abban, hogy az Ön előléptetésével helyesen döntött és egy arra érdemes kiváló tudós férfi kapta meg ezt a főtiszti rendfokozatot.

További munkásságához és életéhez jó erőt, egészséget kívánok Miniszter Úr nevében is!

Budapest, 2013. június 24 - e n.

Tisztelettel:

Dr. Töll László
Dr. Töll László alezredes
főosztályvezető

Készült: 2 példányban
Egy példány: 1 lap
Ügyintéző (tel.): Dr. Töll László alez. (474-1587, 21-126)

*A honvédelem ügye iránti elkötelezettsége,
az ország érdekében végzett ismeretterjesztő,
népszerűsítő tevékenysége, életpályája
elismeréséül, áldozatos tevékenységét
megköszönve*

2013. június 27-ei hatállyal

ELŐLÉPTETEM

EZREDESSÉ

Dr. Lengyel Alfonz

rehabilitált alezredest.

Budapest, 2013. június 17-én.

Magyarország
honvédelmi minisztere